

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

ప్రథమభాగము.

కొటవి గోపరాజకవికృతము.

కాకినాడ :

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే బ్రకటింగ్ బడినది.

1936.

వెల రు 0-12-0.

కాకినాడముద్రాక్షరశాల, కాకినాడ.

శ్రీగురవేనమః.

సింహానందాద్వైతానికి పీఠిక.

సింహానందాద్వైతానికి యనుకావ్యము దాద్వైతానలభంజికలు భోజరాజానకుండెప్పిన విక్రమాన్తునికథలు. అయ్యబిఘ్నపృనిరెండు. ఆకథలసముచ్చయమే యీకావ్యము. దీనికిమూలము కథాసరిత్సాగరము* అసాగరమునుండి యీరత్నమునెత్తి చక్కగా సానబట్టి యాంధ్రసరస్వతిని బూజయినరించిన మహాకవి కొఱవి గోపరాజు. ఇట్టిమహాకవిత్వ మింతకాలముదాకను మఱుగుపడి యుండుట యత్యద్భుత మనకతీతము. కవికాలమునుబట్టి చూడఁ బురాణయుగమునకుఁ గడపట ను బుట్టిన మొదటిప్రబంధ మయ్యును దీనిని దర్శనాతః బ్రబంధకవు లెవ్వరుచు స్మరియింపకుండుట యేకారణముననో యూహింపఁజాలకున్నారము. ఇట్టికావ్య రత్నమును దిరుగ సముద్ధరించిన శ్రీయాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారికి నాంధ్రదేశ మెంతయుఁ గృతజ్ఞమై యుండకతప్పదు. చిన్న చిన్నమాటలతోఁ జేసెలు గురియు నట్లు, లేకాకారముగా నుండి విపుల మయ్యు విసువు పుట్టనట్లు తత్తదుచిత్రస్థలము లందే వర్ణనలతో నిండి పొండితీతకై యటుండఁ గవితాశక్తికే ప్రాధాన్య మీయఁ బడిన యిట్టికావ్యము లాంధ్రమునం దరుదు. ఇట్టికథాసముచ్చయరూపము లగు కావ్యములు బేతాళహంచవిశంతి, హంసవిశంతి, శుకసప్తతి మున్నగునవి యున్న ను నిట్లు సర్వానయవపరిపోషణము గాంచిన వన నీలులేదు. కడపటి దగు శుక సప్తతి జీవకళ గలకావ్యములలో మిన్నయే కాని కథావస్తువు ననుసరించి విలువ తగ్గక మానదు. హంసవిశంతి యొకనిఘంటు వనిననుం దప్పు కానేరదు. బేతాళ హంచవిశంతికవిత యించుమించుగా నంతయు సంస్తారాపేక్ష గలది యనవచ్చును. ఇట్టికావ్యముల దృష్టి నే కాక కేవలకల్పనాకథలు, నాద్యసత్తథలు, సత్తవికల్ప నా విభూషావహాపూర్వసత్తములు ననుమూఁడువిధము లగు కావ్యములదృష్టి యందును సీకావ్య ముత్తమము కాకపోవదు.

ఇయ్యది స్వతంత్రకావ్యము కా దనియు, నాంధ్రీకరణమే యనియు, నాంధ్రీకరణమే మహాకష్ట మనియు నీకవియే యవతారికయందు సుకుమారమగుఘణి తిని వివరించి తనభావనాశక్తిని వెల్లడించినాఁడు.

* అచ్చుపడిన సంస్కృతమూల మొక్కటి విక్రమార్కచరిత్రము (గద్యపద్యాత్మకము) కలదుగాని యందుగల కథలవరుస యందుఁ గానరాదు. విషయములను భేదముగానున్నవి.

ఉ. ఈసరసోక్తికావ్య మొక డిమ్ముల సంస్కృతభాష నచ్చుగాఁ
జేసిన నట్ల పిఁడు మఱిచేయుట యేటిది యందుఁ జెప్పఁగాఁ
జేసి యనాదరం బురక చేయకుఁడీ విలుకాఁడు తూఁగుగా
నేసిన నందె పాట మఱి యేసినన నిద నూటి గావునన్. ౧.3.9

ఈపద్య మెంత యు స్వానుభవమునఁ జ్ఛివ దనుటకు సందియము లేదు.
కాని యాచీతి 'మక్తికి మక్తి'గాఁ జెప్పినవాఁడు కాకున్నను నాగ్నిధీకరణమునఁ గల
ప్రయాసమువెల్లడించెను. ఇక నెట్టిభాష నుపయోగింపఁబూనె ననువిషయమున-
చ. తెనుఁగునఁ దేటగాఁ గథలు చెల్పినఁ గావ్యము పొందులేదు మె
త్తన సస చాల దండు విశదంబుగ సంస్కృతశబ్ద మూఁడఁ జె
ప్పిన నవి దర్శముం డ్లనుచుఁ బెట్టరు పీఠులఁ గావునన్ రుచుల్
దనరఁ దెనుంగు దేశియును దద్భవముం గలయంగఁ బెప్పెదన్. ౧.3.10

అని చెప్పి యనువగుతావులం దెల్ల లఱితము లగుజాతీయములతో నిూపి
నాఁడు. ఈతనికవితను గూర్చి యేదియు విశేషించి వ్రాయుం బనిలేకుండ ననతా
రికయందుఁ దానే యద్దమువలె నిలిపి యున్నాఁడు.

కావ్యమునకుఁ బనునెనిమిదివర్ణ నము లుండవలె ననునియమము పాటించు
దలఁచియు వాని నుచితస్థలములయందుఁ జూపెద నని చెప్పి యుండుటయే కాక
యాయాయి ప్రసంగములం దాయావిద్యల సంపూర్ణస్వభావమును బ్రదర్శింపని
నాఁడు సర్వజ్ఞతకు భంగ మనియు దానికేని యుచితజ్ఞత ముఖ్య మనియు
'క. ఎప్పటి కే యది ప్రస్తుత, మప్పటి కా విద్యమహిమ మచ్చుపడఁగాఁ

జెప్పక సర్వజ్ఞత్వము, చొప్పుననే కావ్య మంతసులభమే ధాత్రిక. ౧.3.11.

అని చెప్పటమాత్రమే కాక యట్లే చూపియున్నాఁడు.

ప్రథమాశ్వాసమునఁ బద్ధిన్యాదిస్త్రీలక్షణములు, ద్వితీయాశ్వాసమునఁ
జతుర్విధప్రాకృతములతోను జిత్రరీతులతోను గవితాకాశలమును, దృతీయాశ్వా
సమునఁ జారోహిత్యదాదిద్రావిడదూషణములను, నాల్గవయాశ్వాసమున నాంధ్ర,
చ్ఛందశ్శాస్త్రమున విశేషించియున్న యతులవిచారమును, బాఠమాశ్వాసమున
జీమూతవాహనచరిత్రమును, మఱొకతావున మల్లవిద్యయు, మఱొకసందర్భము
నఁ జోరవిద్య యు, నింకొక ప్రసంగమున నటువదినాలుగువిద్యల నామములును,
స్వప్నములు, శకునములు మున్నగువానిని విశేషముగానో సామాన్యముగానో
ప్రదర్శించెనే కాని విడిచిపెట్టిన యంశ మొక్కటియుఁ గానరాదు. ఈకావ్యమున

నచ్చటచ్చట సందర్భములననుసరించి సార్వకాలికములును సార్వజనీనములు నగు నట్లు చెప్పబడి చెదరి యున్న సీతిపద్యము లన్నియు నేర్చి కూర్చినయెడ నొక చిన్న సీతిశాస్త్ర మగును. గ్రంథవిస్తరభీతిచే మానవలసివచ్చినది. కాని యెత్తిచూపవలసిన వెన్నో విదితకల్పనము లింకుఁ గలవు వివాద గ్రస్తమై యున్న యొంటిమిట్ట వారంగలువాదము నీకవి మున్నే తీర్చియున్నాఁడు. ధర్మపురి, భువనగిరి, శ్రీశైలము మున్నగు వానిని చెల్పుదు.

త్రిలోకమాత మహాపాతక సూఘాతవిఘాతానుయాతఁగనియెన్ గంగకా.
క. ఆనదికిఁ బ్రొక్కి ముఖ్యస్నానం బొనరింప డిగ్గి చని యుదకం బా
లోనం దెకతెక నుసుకం, గా నమ్మతమైన మడుఁగుఁ గని వెరఁగందెకా.

అని గంగయే గోదావరి యని తెల్పుట కుష్టగుండమును వర్ణించినాఁడు.
ఉ. ఆకడ సీతిశాస్త్రనిఘం జైగుఁగ వీడ్చిని యేఁగె వేడ్చతోఁ

గాకితమూలఁక్తి గనిగా నొనరించిన పైడిచట్టునా
నేకశిలాభిధానమున నెన్నిక కెక్కి ధరిత్రిలోన నే
సోకలఁబోని యట్టి సిరిపుట్టనయింటికి నోరుగంటికిన్. ౮ ఆ. ౧౧౬

అని యేకశిలానగర మొరుగట్లే గాని యొంటిమిట్ట కానట్లు తెలియఁజేసినాఁడు.

ప్రత్యేకత:—ప్రతికవికిని గల్పనాపాటనముననో, యలకారముననో, వ్యాకరణముననో, ఘాదస్సుననో, భాషయందో కొంత ప్రత్యేకత యుండక మానదు. కల్పనానులమాట యగుండ భాషయం దీతఁడు చూపినప్రత్యేకత యనుపమానము. తనుచాటికపులయాదుఁ గాని పూర్వపులయందుఁ గాని లేని యెన్నియో నూత్నశబ్దముల నీకవి చెడియున్నాఁడు. బాసగిలు=బలాత్కృతమగు; కాసిండు=కాసెవోయు; ముక్తాశేషలు=ముత్యాలసేసలు, మెచ=మడుగు; పాఁగు=(తమిళపదము) రహస్యము, వృత్తాంతము; భజనకెక్కు=స్తుతికెక్కు; పరిణయించి=పెండ్లాడి; నెలగ=ధనము; పెట్టము=విరోధి; విరుడము=విరోధము; పరిమాళించుట; (పరిమాళించుట అని ప్రానుసాతము)=మల్లవిద్యాక్రియావిశేషము; వయ్యంది=కొలిమి; ఇట్టియపూర్వపదప్రయోగమున నీకవియొక్క ప్రత్యేకత స్పష్టపడుచున్నది.

వ్యాకరణము:—వ్యాకరణము విషయమయి యారయఁ గ్రావ్విరకమునకు వికల్పసంధియును, నావుడు, మున్నగు నానంతర్యార్థకములసంధియు, నచ్చటచ్చటఁ గలవు. శ్వావృద్ధికేకారసంధివిషయమున సీతనితోపాటు పెక్కుఁడ్రు కవులుగలరు. కాని యానంతర్యార్థక మగు-డుకా (౬. ౬౩; ౮. ౧౧౧)తోఁ (బ్రాచీనకవితయం

దు 'డు' వర్ణకము భావార్థకము. సముచ్చయసహిత మయి యానంతర్యాగము నిచ్చును. అనుటయున్ వంటిది). పరపదాచ్చునకు సంధిచేసిన కవులుకానరాదు. ఈవిషయమున నితఁడు యథేచ్ఛముగా వర్తించెను. ఇట్టి నెఱసులువెదకుట రసాస్వాదనమున కడ్డమేకాని వాస్తవము తెల్పవలసివచ్చినప్పుడు మఱుగువెట్టుట ధర్మము కాదు. ఇట్టిస్వల్పప్రమాదము లున్నమాత్రమున నీతని కవితకు నాలేశములు కళంకదాయులు కానేరవు.

ఇక నీకవి సంస్కృతశబ్దములయెడ హాగరూకతతో మెలంగినవాఁడే కాని ప్రమత్తుఁడు కాఁడు. ఎచ్చటనేని యొకటిరెండున్నను బ్రమాద మనుకొన నగునే కాని మఱొండు కానేరదు. “ఏకోనవింశతిమ” ౮-౨. “షడ్వింశతితమ” ౧౦-౩౧. ఇట్టి వొకటిరెండున్నను నవి పొరపాటులు కాని యజ్ఞానమునఁ బ్రయోగించిన వనుట యన్యాయము. సంస్కృతపాండితీస్ఫోరకము లగుప్రయోగము లనేకము లిందుఁ గలవు. కాని గ్రంథవిస్తరభీతి నుదాహరింపఁబడలేదు.

కవి, కాలనిర్ణయము:—గోపరాజును నీతఁడు నియోగిబ్రాహ్మణుఁ డనియును, ఇంటిపేరు కోవెలవా రనియును బమనేడవశతాబ్దములోనివాఁ డనియుఁ గవులచరిత్రమున నున్నది. ఈతని కేడవపురుషుఁడు వెన్నయామాత్యుఁడు. వెన్నయామాత్యుఁ డనియు నందుఁ గలదు, కాని, వెన్నయామాత్యుఁ డనుట ప్రమాదము. వెలనాటిచోడుల దాక్షారామశాసనములందును వెన్నయామాత్యుఁ డనియే యున్నది. ఇకఁ గోవెలవా రనుటయు నట్టిదే. ఈకవి తాతతండ్రులనాఁడు పల్లెకొండను బరిపాలించుచున్న 'రాణామల్లన్నపాలుని' 'రాణన్' అని వదచ్చేదముచేసి యెవరో మల్లన్నపాలుఁ డని స్థూలముగాఁ గవులచరిత్రము న్రాసినది.

'కొఱవియన్నామాత్యకుంజరుండు'

కొఱవియన్నయయెపుడు!

మున్నగు ముప్పదియిద్దఱమంత్రులచరిత్రమునందలి ప్రయోగములవలనను, చెన్నపురిప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమునందలి తాళపత్రప్రతియందలి యాశ్వాసాంతగద్యమువలనను, 'కొఱవి'వారే కాని కోవెలవారు కారని తెలియుచున్నది. (శబ్దరత్నాకరకారుఁడు కొండమీడివా రనియెను) ఏదియేని లేఖకప్రమాదమున, కోవెలవా రని యున్న తాళపత్రప్రతి యాధారమునఁ గవులచరిత్రమున నట్లెక్కియుండును. ఈగోపరాజున కేడవపురుషుఁ డగు వెన్నామాత్యుఁడు వెలనాటిపుణ్యేశ్వరుని రాజ్యభారధురంధరుఁ డనియు, సవక్రవిక్రమశాలి యనియు సనధవోలు

(చందవోలు) నెలపుగాఁ గలవాఁ డనియుఁ బ్రకమాశ్వాసమున ౪౧ వ పద్యమున వర్ణింపఁబడినది. “కలుషమండలిక” .... ఇత్యాది.

ఇందలి బిరుదములు వెలనాటిపృథ్వీశ్వరునిది కావు. వెలనాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యభారధుర్యుఁ డనునది యు నాబిరుదావళిలో నొకటి యని యాశ్వాసాంత గద్యమునందలి ‘వెలనాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ’ అనునదిచెప్పుచున్నది. కావున నీవెలనాటి పృథ్వీశ్వరుని కాలమునుబట్టి వెన్నయకాలము నిర్ణయింపనగును.

తైవమతాచార్యుఁ డగుపండితారాధ్యుని కాలనిర్ణయమునకై శివత్త్వ సారపీఠికయందుఁ గొమట్టాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు పై వెలనాటిపృథ్వీశ్వరుని కాలము నిట్లు నిర్ణయించినారు. పండితుఁడు, చందవోలు వెళ్ళునప్పటికి వెలనాటిచోడుఁడు పాలించుచున్నాఁ డనియును, నాతనికి మనుమఁడు, పృథ్వీశ్వరుఁ డనియుఁ, జోడుని కాలము క్రీ. శ. ౧౧౧౩సం. మొదలు ౧౧౮౦సం. వఱకు ననియు వివరించిరి. ‘పృథ్వీశ్వరుఁడు ౧౧౮౫ వఱకే రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు తోచుచున్నది’ అని మఱొకవాక్యము. ౧౧౮౫ నాటికే యని యరము కావలయును. వెన్నమాత్యుఁడు పృథ్వీశ్వరునితండ్రి యగుగొంకరాజునాడే మంత్రి యయ్యెను. గొంకరాజు బహుస్వల్పకాలముననే మరణింప బాలుఁ డగుపృథ్వీశ్వరునిఁ జెంచి పెద్దవానిని జేసి రాజ్య మభివృద్ధిగోనిఁగి చెచ్చి యుండవలెను. అప్పుడే పృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణబిరుదము సాగకము కాఁగలను.

వెన్నమాత్యుఁడు గొంకనృపాలునిమంత్రిగా నున్నట్లీక్రింది చోడరాజుల దాక్షారామశాసనమువలనఁ జెలియఁ గును.

Vol. IV No. 1204 -“(స్వస్తి)శ్రీ వెలనాటిచోడుఁడైవతే సూచు ర్మహీమండనః శ్రీమా(బ్ధిం) కమహీపతి...” No. 1205... స్తంత్రిశిఖామణ భృగధనిధి శ్రీవెన్న(నామాసు)గ్రీః”... అని యుండుటవలన నాగొంకనృపాలుని కాలముననే మంత్రిత్వము వహియించి, యాతనిపిన్నుటఁ బృథ్వీశ్వరుని రాజ్యమును సంరక్షించియుండును. గొంకనృపాలునినాటికి వెన్నయ్యయును యువకుండై యుండును. పృథ్వీశ్వరునికాలమునందును జాలభాగ ముండి యుండును. కాన ౧౨౪౦ దాక వెన్నమాత్యునికాలము; అధమపక్షము ౧౨౨౦ దాకనేయున్నాయుండును. ఈవెన్నయ్యకుఁ బాత్రుఁడు, అమరేశ్వరుఁ డని యే గాని పుత్రుఁ డెవ్వఁడో యిగ్రంథమునఁ గవి చెప్పలేదు. అతఁడు లేఁబ్రాయమున మరణించెనో లేక యప్రసిద్ధుడై యుండెనో కారణ మూహింపఁజాలము. మనుమఁ డగునమ

శేష్యునకు, అన్నయ, సింగయ యనునిద్రలు కుమారులు. ఇందలియన్నయ ము
పునియిద్దఱును త్రులచఃత్రమున వర్ణింపఁబడియున్నాఁడు.

సీ. ఘనదానకర్ణుఁడై గండమెఁజెము దాల్చెఁ గొఱవియన్నామాత్యకుంజరుండు
క. హరి సిని వలచు సినిముచు, నరుచుగ హరిగోరుఁగొఱవియన్నయయెపుఁడు
వరక్షిసతినివలచును, వరుసక వరక్షితి యతని వలచు సతతముక.

మున్నగుపద్యముల బట్టి యీయన్నయమూర్తి మహాదాతయైనట్లున్నది. అట్లున్నను గవి తననాటికి దూర మగుట యుం దాను, అన్నయ్యతన్నుఁ డగుసింగ యశాఖలోనివాఁ డగుటయుఁ గాఁబోలు నాతనిని గూర్చి, యీకావ్యమున విశేషముగాఁబ్రశంసింపలేదు. కాని యాతనిపుత్రుఁ డగు పెద్దిరాజునుగూర్చి పల్లెకొండ జనపాలుఁ డగుచుల్లనదేవరాజుచేఁ గుంచెలు, నందలములు, నెల్లియుఁ గైకొన్నవాఁ డని ప్రశంసించెను. గోపరాజున కీతఁడు పెద్దముత్తాత.

ఇఁకఁ దనముత్తాత యగుసింగయను గూర్చి విశేషించి చెప్పలేదు. ఈసింగ నకు అబ్బయ, గోపయ, సత్తెనారన, యచుముగ్గురు కొడుకులు గల రనియుఁ, దనతాత యగుగోపరాజునకు నన్న యగు అబ్బయకొమ్మల్లు రామరాజు, కేసన, బాచిరాజు- అనువారలు ముగ్గురును- అనపోతకుమారసింగయకు నుగ్రత్రులుగా నుండిరనియుఁ జెప్పెను. (చూ. ౧-౪౮) వెన్నామాత్యునికి నాటవతరముగొని వారగుటచే వీరు ముగ్గురును నించుమీచుగా ౧౪౦౦ దాక నుండి యుండుదు.

వెన్నయ... .. ౧౨౨౧ దాకను

ఆపై ౨౦ ఏడ్ల యతనిపుత్రునికాలము చూచుకొన్నను ౧౨౩౧ దాకను,

తరువాతఁ బాత్రుఁ డగు నమశేష్యునికాలము- ౧౨౮౦ దాకను,

నాల్గవతరములోని యన్నయసింగయలకాలము- ౧౩౨౦ దాకను,

అయిదవ తరమగు పెద్దిరాజు, అబ్బయ, గోపనాథుఁడు, సత్యనారనయు .

౧౩౩౦ దాకను,

ఉండియుండురు. ఇందలిపెద్దిరాజు కొడుకు లగు రామరాజు, కేసన, బాచిరాజులు ౧౩౬౦ మొదలు ౧౪౦౦ దాక నుండు రనుటకు సందియము లేదుగదా! ఏక శిలానగరాధిపతి యగురేచర్ల సింగమ నాయనిపుత్రుఁడు 'అనసోతనామఁ డనియు, నతనిపుత్రుఁడు రెండవసింగమనాయఁడు (౧౩౮౧—౧౪౦౦) దాక నున్నాఁడనియు నాంధ్రవాఙ్మయసంగ్రహ కారునిసిద్ధాంతము! ఈయనపోతసింగయకే రామరాజులు మంతులై యుండు రని సమకాలికత్వమును బట్టి నిశ్చయించుటనుసాధము.

ఆరామరాజానలకు సమానతరములోనివాఁ డగుకసువరాజును నించు మించుగా ౧౪౨౦ సంవత్సరముల ప్రాతములోనివాఁడు కావలసివచ్చును. (ఈక సువరాజు మనకవికిఁడు డ్రియనియు 'రాజామల్లన' రేండు పకుఁబరనుగురులై శైవా చారప్రసమసింహాసనాసీను లై బ్రహ్మదేవయోడయల కూతుఁ గామాంబికయను కామినీరత్నంబుఁ బరిగ్రహించి వేముగల్లునివాసియై యుండె ననియు నిందుఁజెప్పఁ బడియె.)

కావున నీకవి ౧౪౩౦ దాటియే జీవించియున్నాఁ డనవచ్చును. ఏమనఁ బూర్వకవిస్తుతియందు, 'అనఘ హుళక్తిభాస్రస మహామతిఁ బిల్లలమట్టి వీరరా'జు ను.....అనుటవలనఁ బిల్లలమట్టి వీరభద్రునికిఁ దరువాతివాఁ డని యనుమానము కల్గవచ్చును. కాని సనుకాలికుఁ డనినను సరిపడును. క్రీ. శ. ౧౨౪౦ లోని వె న్నామాత్యుని కేడవతరమువాఁ డగుసిగోపరాజు ౧౪౪౦ ప్రాతముదాక నుండ వచ్చును గదా! ఒకతరమున హెచ్చినను, నొకతరమునఁ దగ్గినను దరమునకు ౪౦ సంవత్సరముల చొప్పునఁ గదా చరిత్రకారులు కాలనిర్ణయముచేయుచున్నా రు. కావునఁ బిల్లలమట్టి వీరనకు సమకాలికుఁడు కావుట నిశ్చయ మనవచ్చును. ఇతఁ, గవులచరిత్రములోని పదియేడవశతాబ్ద ముచుసిద్ధాంతము స్థూలదృష్టితోఁ జేసినదేమో యనిపించుచున్నది. రాజామల్లననుగూర్చియును, వెన్నామాత్యుని గూర్చియు, వ్రాసినట్లే యీకాలనిర్ణయముచు, నట్లే యందుఁ జేయబడినది.

ఈతఁడు ప్రసంగవశమున నాంగవయాశ్వాసములోఁ జెప్పిన ఛందస్సగుదర్శ మునఁ బదుమూఁడువల్లు తెల్పినాఁడు. భీమపకాలమునాటికిఁ బదియే కలవు; అ నంతునినాటి కిరువదియైనవి. ఈతఁడు భీమపద్యభాగములనే వాడినాఁడు. ఇది యు నాలోచింపవలసినదే.

నవమాశ్వాసమున 69 వ పుటలో ౧౦౫ వ పద్యముతరువాత రెండు ప ద్యము లర్థముకానివి కలవు. ఈరెండుపద్యములకు రెండువిధము లగుపాఠములు దొరకినవి. వాని నీక్రిందవ్రాయుచున్నాఁడను. ఎచ్చట నైన సరియైన పాఠముదొర కినయెడఁ బ్రచురించి యీకొఱంత దీర్తురుగాక యని విద్వల్లోకమును గోరుచు న్నాఁడను.

ఆ. తోలుపుతీరములు మెరుపులు వంకమోల్లు, తిలలు బవ్వడిలు తీపివేల్లు
తెక్కములుచమనుచు లిక్తాట్టిపుడుకుచు, గొందినిడక తెంపు తెండుఁగలవు.

క. పుడుగులలోఁ జుట్టముగా, నడవలు గ్రామములు తవులు నాదంబులు సం
గడపుగ నెరయఁగఁ బాలే, ర్పడ...అయ్య లిట్టి వడనివి నిలిపెన్.

అనికొన్నిప్రతులు. వీనికేపాఠాంతరము లిట్లు గలవు.

ఆ. తెలుపు విరము మేరువులు వంకమోరలు, తిలలు జప్పటిలు తీపివేళ్లు
లెక్క మలుచమునుచు దిక్కొటి యుడుగుచు, గొండు నిడక కెంపు లెండుగన్లు.

క. పుడువులలోఁ జుట్టముగా, నడవలుగ్రామములు నాతంబులు సం
గడపు నెఱుంగం బా లే, ర్పడ సిద్ధి గలవయ్యె వృద్ధి పాడనివిప్పే.

వేఱొకవ్రాతప్రతిలో—

గీ. తొలుపుతిరములువంకమోరలువరపులు, తెల్లలును చప్పటాలును తీవెవేళ్లు
లెక్కమలుచమ్మనుచుచుదావెక్కుపుఁబగు, గొండువిడువక వేగెంపులెండుగొన్లు.

క. పుడుగులిలో జుట్టముగా, నడవలు గ్రామములు దవులు నాతంబులు సం
గడము నెరయంగ బాకే, ర్పడ సిద్ధికయయ్య విద్య వడసివినిలిపెన్.

ఈపద్యము లెవ్వరును నేనిఘంటువునను వాడియు నుండలేదు.

కృతిసమర్పణము:—ఈకవిశిఖామణి తనకావ్యమునకు శివకేశవుల నుభ
యులను గృతిపతులనొనర్చినాడు. త్రిక్షణసోమయాజి నాచనసోమనలవలెహరిహ
రులనుభయులనుసమానభక్తితో నేవించినయద్యైతి. అందునను 'తథాపిభక్తి స్తన
కేందుశేఖరే' అనినట్లు తొలుత శివస్తుతితో నారంభించినాడు. మఱియునాశ్వా
సాంతపద్యములందొకపద్యము హరసంబోధనములతోను, నొకటి హరిసంబోధన
ములతోను, వేఱొకటి హరిహరసంబోధనములతోను ముగించుచువచ్చెను.

భోజుడు సింహాసన మెక్కుటకై ముప్పదిరెండుమాఱులు వచ్చునప్పుడు
ను హరినో హరునో భ్యానించుచు వచ్చినట్లు ప్రతికథమొదటను ద్వితీయాంత
ములతో లలితమగునచ్చ తెలుగుపదములతో నొక్కొక్కపద్యము నెలకొల్పెను.

హరిహరులను సమానముగా భ్యానించుట త్రిక్షణ కపింద్రనిమూర్తమే
యయ్యెను, భిన్నభిన్నముగా వర్ణించి హరిహరుల నేక మొనర్చి ముగించుచు
వచ్చురీతి నాచనసోమనార్యుని యుత్తరహరివంశద్వితీయాశ్వాసమునందలి హరి
హరస్తవమును స్తరణమునకుఁ దేకమానదు. కథలయందు సందర్భానుసారముగా
అంబికను, సూర్యునిగూడ సరసముగా స్తుతించియున్నాడు. కేవలము భక్తితత్ప
రుడై శివకేశవాత్మక మగుభగవంతునే కృతిపతి నొనర్చి యీకవి తాను ధన్యు
డగుటయే కాక లోకమునుగూడ ధన్య మొనర్చిన మహానుభావుడు. మఱియు

నాశివకేశవుల వర్ణించుపట్ల మృదువైన వ్యంగ్యముతో భావనాపటిష్ఠత వెల్లడించెను. అదియే కదా కావ్యమునకు జీవము ! చూడుడు.

చ. పులుంగులపెద్దవారువము పోటబిడ్డఁడు తాఁగరాతు పా
ములగమికాఁడు సెజ్జ నలుమోములవాఁ డిలుదీర్చుపట్టి వే
ల్పులు బలుబంటు లాకమలపొత్తుక తెల్లనితల్లి పెద్దకో
డ లనుచు నెల్లవారుఁ బొగడు దగునల్లనివేల్పుఁ గొల్చెదన్. ౧. ౨.
క. వెలిపట్టును బులితోలును, మలయజమును బూదిపూత మణులున్ ఫణులున్
దిలకము నెఱగన్నుంగల, వెలఁదియు మగవాఁడు నైనవేల్పుం దలఁతున్.

2. ౧౧౫.

ఇక విక్రమార్చచరిత్రమును రచించినజక్కనకవి యీతనిని గాని యీగోపరాజు జక్కనను గాని స్థరియింపకపోవుటవలన నొకరిగ్రంథము లొక రెఱుంగరని యనుకొనవలసి యున్నది. జక్కన ౧౪౧౦—౨౦ సా. లలో విక్రమార్చచరిత్రము రచించినాఁ డని కవులచరిత్రము తెల్పుచున్నది. జక్కన యాకవికంటెఁ గొలఁదిపాటి ముందుకాలమువాఁడే కావలెను. ఆతనికింటె మిన్నగాఁ జెప్పఁ దలంచినట్లు ను నిందఁ గానరాదు. కవిత్వతారతమ్యములు చూచిన యెడల నీకవి జక్కనకుఁ గొంచెపాటి వెనుకవాఁడే యగును. ఆతనివలె నిమిడికగఁ జెప్పఁగలకవి యరుదు. ఆకవిత్వముముం దీకావ్యము కొంచెము వన్నె తగ్గి యిమిడిక లేనట్లుండకమానదు. అంతమాత్రమున నియ్యది గౌరవపాత్రము కాకపోవు—మలిచిన రత్నములహార మొకటి, విరిసినమల్లపూవులపండ్ల యొకటి. దాని తేజస్సు, దీనిపరిమళమును మనోహరములే ! సమాజమైన శైలితో లలితము లగు జాతీయములతో మనోహరము లగువర్ణనలతో నీకావ్యము ప్రాచీనకావ్యములలోఁ బ్రశస్తి గాంచి మించినదే. జక్కనగోపరాజుల కవితాశైలుల భేదము వివరింపఁ బూనిన చో గ్రంథవిస్తర మగు నని విరమించుచున్నాను. అయ్యది ప్రత్యేక మొకవ్యాసముగా వ్రాసి ముందుప్రకటించును.

వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

విజ్ఞాపనము.

పాఠకమహాశయులయొద్దరమున భాషాభిమానులకృపవలన సింహాసనద్యౌ
త్రింశిక ప్రథమభాగము (మొదటియైదాశ్వాసములు) పూర్తియైనది. ఇప్పటికీఁ బం
డ్రెండాశ్వాసములును సమగ్రముగాఁ బ్రకటింపఁగలిగితిమి. అనేక ప్రతు లుపలభ్య
ములైనను దప్పు లన్నిటిలోను సాధారణ్యమును వహించినవి. సందేహము లన్ని
టిలో సందేహము లే యైనవి. అన్యరకపాఠభేదములు మెండుగాఁ గలవు. అన్నిటిని
జూచి యవసరమైన పాఠములను, భేదములను మూలమునను బుటల క్రిందునను
జేర్చినారము. సందర్భశూన్య మైనవానిని బొత్తిగా విడిచిపెట్టితిమి. కొన్ని చెప్పవల
సినముఖ్యవిషయములు రెండవభాగము మొదటఁ జెప్పియున్నాము. కావున విశే
షించి యిచటమరలఁజెప్ప లేదు.

ఈగ్రంథమును మేము ప్రచురించుటలో సాయపడిన పలువురుపండితులకు
ను దమవ్రాతప్రతి నెరవిచ్చిన మ. రా. శ్రీ ప్రోతాప్రగడ బ్రహ్మానందరావుపంతులు
గారికిని సమగ్రగ్రంథమునకు యథామతిం బీఠికరచియించి యొసంగిన బ్ర. నెంప
రాల సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారికిని మే మెంతయుఁ గృతజ్ఞులమై వందనశతంబు
లర్పించుచున్నారము.

ఇట్లు,
ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తార్యదర్శులు.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక*

(రథమథాగము)

ప్రథమాశ్వాసము.

— శ్రీకృత్యాది, దేవతాస్తోత్రాదికము —

- శా. శ్రీమత్పర్వతనందనా¹తమలతాశ్లిష్టాంగ మై బాహుశా
ఖామధ్యంబున నున్నపన్నగఫణి²సుం బాకు లై యొప్పు ను
ద్దామం బౌ శశికా.తి పుష్పరుచి నొందంగా జటాశల్లవ
స్తోమం బౌ హరపారిజాతనూ నుతింతు³ న్యాకృత్యానాపికిం. ౧
- చ. పులుఁగులపెద్ద వారువము, పోటరి బిడ్డఁడు, తాఁగరాతు⁴, పా
ములగమికాఁడు నెజ్జ, నలుమోములవాఁ డీలుతీర్చుపట్టి, వే
ల్పులు బలుబంటు, లాకమల⁵ పొల్తుక, తెల్లనితల్లి పెద్దకో
డ లనుచు నెల్లవారుఁ బొగడం దగు నల్లనివేల్పుఁ గొల్చెదన్. ౨
- ఉ. దక్షిణనేత్రకాంతి నుచితంబుగ నర్చనీకాస మొంది వా
మాక్షిరుచిప్రసారమాన నర్థము విప్పుకయున్న పుండరీ
కాక్షుని నాభిపద్మనిలయంబునఁ దుమ్మెదధఁగి లోలుఁడై
యక్షయవేదనాదమయుఁ డైన పిరించిఁ దలంచి మ్రొక్కెదన్. 3
- ఉ. కట్టినపుట్లముం దనువు గద్దియతెమ్మయు నక్షమాలయుం
బట్టినచిల్లయు న్నగవుఁ బాపటజల్లియు నొక్కవన్నెగాఁ
బుట్టుచుఁ బుట్టువిద్యలగుఁ బుట్టినయి ల్లనఁజెల్లి బ్రహ్మవా
కట్టొనరించి తన్నుఖపికాసినియకా సతి మమ్ముఁ గావుతన్. ౪
- ఉ. నిద్దము లైన భూషణమణిప్రకరద్యుతు లన్నిదిక్కులన్
దొడ్దులుపుచ్చి తల్లిచనుదోయిసరిం¹ దలకట్టు మిఁచుఁగా
ముద్దులు సూపుచుం బసిఁడిముద్దగతిం దొడమిఁదనాడు నా
ముద్దుగ జేతునిం దలంచి మ్రొక్కెద నీకృతీకార్యసిద్ధికిం. ౫
- క. రుక్మాదపరివృదసురగణ, తృప్తో⁶చను సురశరణ్యు ధృతశక్తి ఘణి
ద్వీణ్యయవాహను, "పారినిభు,వణ్ణులు నభిముఖునిగా" బ్రశంసించుమదిన్.

*సింహాసనద్వాత్రింశతియనియుం గలదు 1. నందినీ. 2. భజించుకన్. ౩. రాగరాతు, రాగకాతు.

౪. లాల్మ-లిమిపొల్తుక. ౫. నడిం. ౬. హరికియ, హరిప్పియ, హరిణుఁడు. ౭. నతినుముఖుఁగా.

క. ప్రవిమలుఁ డని గ్రహరా జని, కవితాప్రియుఁ డని జగత్ప్రకాశకుఁడనియున్
భవిష్యక్తమార్తన్యవసంభవకారణుఁ డనియు¹ లోకబాంధవుఁ డలఁతున్.

క. పులుఁగునకై యెవ్వనిమది, నొలికినశోకము లకారయితమై కవితా
కలనకుఁ దెరు వయ్యెఁ దలం, పుల నాతని గొల్తుఁ బుట్టఁ బుట్టిన సుక²న్.

ఉ. శ్రీనిలయంబునాఁగ మురజిద్దుణరత్ననివాస మై యుపా
ఖ్యానతరంగిణీభరిత మై కడగానఁగరాని భారతా

ఖ్యానపయోధునిఁ గల మై నిజయుక్తి భజుఁడ గర్జధా
రానుకృతిం గృతార్థత మహాఘనుఁ డౌ మునిఁ బ్రస్తుతించెదన్.

క. ఆభారతపర్వత్రయ, మీ భారతివర్ష మెల్ల నెఱుంగఁ దెనుఁగునన్
శ్రీభారతిగతిఁ జెప్పిన, నాభావుకమును³ దలంతు నన్నయభట్టున్.

క. లేముల వాడక శుచియై, ⁴ లేములవాడం జరించు లేములవాడం
దా మెఱసిన భీముని నుత, భీముని బలభీము పిమలేభీమునిఁ దలఁతున్.

చ. అనఘు హుళక్తి భాస్రరు, మహామతిఁ బిల్లలమట్టి వీరరా
జున్, ఘను నాగరాజు, గంధసమునిఁ దిక్తనసామయాజి, గే
తనకవి, రంగనాథు, నుచితజ్ఞుని నెఱున, నాచిరాజుసా
మన, మరేశ్వరం, దలఁతు మత్తులచంద్రుల సత్తిపీండ్రులన్.

ప. అని యిట్లు పకిలవరప్రదానకారణదేవతల ను జతురవృద్ధ్యానవద్యగద్య
పద్యవిద్యావద్యోతితు లయిన కపిశివుల నుం బ్రశంసించి తల్పిసాదాసా
దితిసహజసాహిత్యతరంగితాంతరంగుండ నై సకలజనసాధారణం బగు నట్టి
ట్లని విన్నవించెద.

౧౩

ఉ. ఆదరణంబులేక చెడనాడిన బాణమయూరకాళిదా
సాదులకైనఁ దప్పు గల దన్యుల కేమని చెప్ప విసిత్తో
నేదియుఁ గాదు పొమ్మనక యిఁడులచంద మెఱంగి తప్పినం
గా దని తీర్చి యొప్పు గని కైకొని మెత్తురు గాక సత్తివైత.
ఉ. ⁵ మానుగఁ దప్పులున్న ననుమానము సేయక మోదమానస
న్మానసు లైనవారు కలుమా ము పరీక్ష లొనర్చి తీర్చినన్

౧౪

1. కారణదనియు. 2. నా భిక్షకుడని, నాభావకుడని 3. వే, లే, యని శిండుప్రతుల
రెండరితులు (వేమలవాడ, లేమలవాడ). 4. వికల్పించెద, విసిపించెద. 5. మానము దప్పనీక.
6. లొనర్చిరేనియున్.

హీనకవిత్వ మైన మెఱుఁ గెక్కదె నేర్పరులైనవారిచే¹

సానలఁబట్టి తీర్చినను సన్నపురత్నము వన్నెకా క్షణదే.

౧౧

ఉ భావరసానుకూలమృదుపాకవదాన్తసమృద్ధి లోకసం

భావన నొప్పుకావ్యముల నున్నము² గానఁగ లేక దుర్గతుల్

కా వనఁ గాని యెట్టికడఁ గట్టడిఁ జెప్పఁగ నేర, రెల్లడం

ద్రోవన కాక ముక్కలకు దొంతులు వేర్వఁగ నేర్పు గల్గునే.

౧౨

చ. చులుకని పద్య మైనఁ గడుఁ జోద్యము చేయుదుఁ జిన్నవానిఁ బె

ద్దలు గొనియాడఁగాను విని తప్పుఁబట్టఁదలంతు రక్షముల్

బిలిబిలి మాట లాడఁ దనుఁ బొందినవానికి మున్నగాక యా

వలికెడు చిల్లపిల్లఁ గని బాగురుఁబిల్లులు³ సంతపిల్లునే.

౧౩

ఉ. భీమనవర్య మన్నఁ గడుఁబ్రీతి వహించుచు మేలుమేలు నా

నే మిది చెప్పిచార మన నిక్కమె ప్రాసము గూర్చిరాడ వా

నే మిది కాదు దీనివడి కిక్కడి కగ్ధ మిచ్చెడి దీగణం

బే మని పెట్టినాడ వని యెగ్గులువ్వుఁ గుబ్బు పెద్దలకా.

౧౪

క. వివరికి వివరించిన కృతి, చవిపాలా బాచదార సరి గూర్చుట⁴ యా

యరివేకికి వినిపించిన, కవిత వఱుకఁ జూతవండు గలుపుట చున్నా.

౧౫

ఉ. పూనిసరీతి వానితలఁపు ల్యడిఁ బ్రాసములుం జలంబునం

బానగిలంక నీడ్చి యొకపద్యముఁ గూర్చఁగవచ్చుఁగాక యూ

ఖ్యానకథానుకూలముగఁ గావ్యముఁ జెప్ప వశంబె సన్న మై

కానఁగ జగ్గి నేయునది కల్పెడుపుట్టుము నేయనేర్చునే.

౧౬

క. ఉర్విఁ గలశబ్దజాలము, నిర్వచనస్థితుల నెఱిఁగి నేర్చున విద్యా

నిర్వాహకుఁ డనఁజెల్లెడు, సర్వజ్ఞుఁడు గానివాఁడు సప్తవి యగునే. ౧౭

క. ఎప్పటి కేయిది ప్రస్తుత, మచ్చటి కానిద్య మహిమ⁵ మచ్చువడంగాఁ

జెప్పక సర్వజ్ఞత్వము, చొప్పుననే కావ్య ముల సులభమె ధాత్రికా. ౧౮

క. దుర్వాదము గాకుండ న, పూర్వపుఁగృతిఁ జెప్పునుకవిపుంగవునకుఁ దా

సర్వజ్ఞుఁడ నని మాటల, గర్వింపఁగ నేల తొడపు గానంబడఁగకా. ౧౯

క. చనుఁ “గవివైభవవిద్యా” యని చనువుటఁ గావ్య మధిక మదియును నల్లి

ల్లునుగుడియుఁజెటువునిధియును, వనము సుతుఁడు సంతతులుభవస్థితిగతికి

1. నేర్పరులైనవోజులై. 2. పద్య. 3. బావురుఁబిల్లులు. 4. గూర్చునువా. 5. మర్మము చుచ్చు...జెప్పెడు.

- క. ఎవ్వరు కృతు లొనరింపురు, తెవ్వరు కృతిలోన నినుతి కెక్కుమ రొరుచే
నవ్వమల¹క్రీరి సంతతు, లివ్వమమతిఁ జెడక నిలుచు నివకల్పముగఁ.
- క. సుగుణులు “బాహోచ్చిష్ఠం, జగత్రయ”మ్మనఁగఁ గొంత చదువఁగఁబియమే
తగఁ దోడంటిన² పా లిం, పుగఁ బెరుఁ గయియున్న నది యభోజ్యంబగునే.
- క. సంబంధము లగురసభా, వంబులు మునుకంటె నభినవంబులు గలవే
యంబుధి నె కాక బహు ర, త్నంబులు వర్తకుల కేమి తాఁ బండినవే. ౨2
- క. తల్లి యగు వాణికరుణం, దొల్లిటికపు లధికు లనఁగఁ దోచిరి పిదపఁ
బల్లిదు లిప్పటిసుకవులు, తల్లికెఁ గడగొట్టు³కొడుకు దాఁ బియమగుటఁ.
- క. ఏజనులకైన సద్గుణ, యోజతులై భావ మెఱిగి యుచిలార్థకథా
రాజతు లగు కవిరాజుల, రాజులు చేపట్టిరేని రాజ్యము గాదే. ౨౩
- క. సరసులు చేపట్టినచో, విరసం బగుకావ్య మైన వినిపించిన నా
దరణీయం బయి వెలయదె, ధరఁ బువ్వలఁ దాల్చి తుం⁴గోతలకెక్కుగతిఁ.
- క. అప్పరమేశ్వరు కరుణం, గుప్పలు గొను నిక్రమాస్త్రు గుణముల కొఱకై
చెప్పెద రసభావంబులు, ముప్పిరిగొనునట్లు కథలు ముప్పది రెండుఁ.
- చ. తెలుఁగున డేటగాఁ గథలు దెల్పినఁ గావ్యము పొందు లేదు మె
త్తన పస చాల దండు విశదంబుగ సంస్కృతశబ్ద మూఁదఁ జె
ప్పిన నవి దర్శముండ్రునుచుఁ బెట్టరు వీనులఁ గావునన్ రుచుల్
దనరఁ దెనుంగుదేశియును దద్భవముం గలయంగఁ జెప్పెదఁ. 3౨
- క. వదిలముగ మృదులవచనా, న్నదపదసంపదల రసము వదనిడక మహా
వదముల నైనను జల్లులఁ, బొదుపెట్టిన దుడుకుఁగవిత్⁵ పొదలు నెనభలఁ.
- గీ. తనవచోవిశేష మెనయక పూర్వక, భామితోక్తిఁ జెప్పు శేమికడిది
యొక్కఁడు గోలవట్టి యొయ్యనఁ గొనిపోవ, నంధుఁ డెచటికైన నరుగుటరుదె.
- ఉ. ఈసరస్వతీకావ్య మొక్కఁ డిమ్ముల సంస్కృతభాష నచ్చుగాఁ
జేసిన నట్ల వీఁడు మఱి చేయుట యేటిది యంచుఁ జెప్పఁగాఁ
జేసి యనాదరం బురక చేయకుఁడి విలుకాఁడు తూటుగా
నేసిన నందె పాట మఱి యేసినవానిద సూటిగావునన్. 3౩
- చ. తెలుఁగున కెల్లఁ దల్లి యగుఁ దెల్లము సంస్కృతభాష యందులోఁ
బలుకు లెఱుంగుచోఁ బదవిభాగము నవ్వయ మర్థమంచు నీ

1 నవ్వభుల. 2 నోడంటునఁబా. 3 గడపుట్టు 4 వంకఁడుంగ. 5 దుండుకవిత్.

మలకలకంటె నందుల సమర్థము చేటతెనుంగ యొప్పు నా

కొలది ప్రియంబు గాదె చెఱకు ల్లినుకంటె సనంబు గ్రోలివన్. 3౬

క. పురమధుజులీలాంబుధి, పరిణయనయవిప్రలంభవతిగుణసుతభా

స్తరచంద్రోదయరగగతి, గిరివనదూతర్ధరతులఁ గృతి చెప్పదగున్.

క. కావునఁ బదు నెనిమిది యగు, నీవగ్గన లచటనచట. నిండుక బెరయం

గావించెద నిటఁ బని కిని, రావనకుఁడు లక్షణాభిరామము లగుట¹.

వ. అని విన్నవించి కృతకృత్యుడ నై సింహాసనద్వాత్రింశతి కథాకథనమూల

కారణం బైన యుచికారమణుడు ను ²మృతానంద త్రి సంధాయకుం

డగు లక్ష్మీనాయకుండును గావ్యనాయకులుగా నియమించుటంజేసి. 3౭

సీ. పాపపెండెముగాక కపిండియందియ మునునడుగుఁదామరలపై నమరువాఁడు

పెద్దమెకముతోలు నిద్దంపుఁబ్బును మొలదిండుగాఁ గట్టి మురియువాఁడు

ఎముక పూసలును మూత్యములుఁజేరులు గాఁగ నక్తునఁదాల్చి పెంపెక్కువాఁడు

పునుకయుం బెరుగుల్లయును గేలుదమ్ముల నంచలహృద్దై బాటించువాఁడు

సగముపొడవునఁ బెల్పు నాసగము నల్పు

నయ్యు మెడ నొక్కవన్నియ యగుచు మేను

తెనయ మ్ముక్తంటియును విన్నుఁడును ననంగఁ

బొల్పు నావేల్పు కబ్బుబుఁ బ్రోచుఁగాత.

౪౦

—కవివంశావతారవర్ణనము—

క. తత్పదపద్ధారాధన, తత్పురులను రాజమంత్రిధర్మజ్ఞుల మా

సత్పురుషుల వినిపించెద, మత్సారంపర్య మొకక్రమంబునఁ దెలియన్.

సీ కలువమండలిక భేక ఫణిండుఁ డన రాయగజగంధవారణఖ్యాతి మెఱసి

వీర ఘోష్టవిభాళుఁ డాచూళ విరుదవిరోధి కళింగనిరోధి యనఁగ

వెలసి నానాటికి వెలనాటి పృథ్వీశ్వరుని రాజ్యభారధుర్యుం డనంగ

నారెల్ల గన్నడి లఱవలుఁ దెలుఁగులుఁ డనవిరుదందియఁ దగిలికొలువ

నెగడి సనదప్రోలు³ నెలపుగా భూసుర, వంశసాగ రామృతాంశుమూర్తి

చక్రవర్తిమాన్యసౌజన్యధన్యుండు, విక్రమార్హవిభుఁడు వెన్నవిభుఁడు.

ఉ. సాంద్రజవంబున,⁴ స్తతి, నిజస్థితి, నేర్పునఁ, బేర్తి, సత్యవృ

త్తిం, ద్రుతబాణ⁵ పాతనిరతిం, గళల, స్ఫరివత్తు రెల్లు వ

1. మొరయన్, మొరయన్. 2. ముక్తివితానసంపద్విధాయకుండు. 3. నందపొగ్గిలు.

4. సాంద్రబలంబున. 5. దృఢబాణ.

- క్షీంద్రుఁడుఁ బన్న గేంద్రుఁడు నగేంద్రుఁడు దువేంద్రుఁడు నింద్రుఁడునో హరి
శ్చంద్రుఁడు రామచంద్రుఁడును జంద్రుఁడు వెన్నయ మంత్రచంద్రుఁడో¹
- క. అమరంగ వెన్నయమంత్రకి, నమితకళాక్షిపాత్రుఁ డగుపాత్రుఁ డై²
యమరేశ్వరమంత్రనిభుఁ, డయరేశ్వరమంత్ర వెలసె నార్యులు వొగడన్.
- క. ³సంగతి నమరేశ్వరునకు, గంగాంబకుఁ బుట్టి రట్టి ఘను లన్నయమున్
సింగయమంత్రయుఁ డమలో, నంగీకృతరామలక్ష్మణాకారములన్. ౪౫
- ఉ. అన్నయనామధేయసచివాగ్రణి పుత్రుఁడు పెద్దిరాజు సఁ
కన్నిధి ⁴పల్లికొండజనపాలుఁడు మల్లనదేవరాజుచే
నెన్నఁగఁ గుంచె లండలము నెల్లియుఁ గైకొని మంత్రమై ప్రతా
పోన్నతి శక్తై ధర్మముల నొప్పెడు బ్రహ్మవనప్రతిష్ఠలన్. ౪౬
- చ. అనఘులు సింగనార్యునకు నబ్బయ గోపయమంత్రి నజైవా
రస యనఁ గల్గి రాత్రజ్ఞులు రాములు యువ్వరు దోచినట్లు పె
పున వెలయంగ నబ్బయకుఁ బుత్రులు పుట్టిరి రామరాజుఁ గే
సనయును బాచిరాజు గుణసాంద్రుఁడు సింగనయుం గ్రమంబునన్. ౪౭
- క. ఘను లగ్రజులకు నీడై, వనములుఁ గ్రతువులును గృతులు వడి నిల్పిరి బా
చనయును సింగనయును దగి, రసపోతకుమారసింగయకు మంత్రులనన్.
- క. రామాయణకృతికృతియై⁵, తా మెఱయుచు నంద్రకవిపితామహుఁ డనఁగా
భూమిని మించినభీమన, నామంబునఁ బరఁగె సత్యనారన ఘనుఁడై. ౪౮
- ఉ. నారన కగ్రజుండు సుగుణజ్ఞుఁడు గంగమసింగమంత్రికిం
గూఁడిమిపట్టి నాఁ బరఁగు గోపయమంత్రి నిజానువృత్తిఁ బె
పారెడు నెల్లమాంబిక కులాంగనగా నుతిశక్తైఁ దారతా
రారుచిక్రి యాకసవరాజతనూజుఁడు దాఁ బ్రసిద్ధుఁడై. ౪౯
- వ. ఇట్లు గోపరాజతనూజుడైన కసవరాజు దానగుణ రాధేయుం డగు రాజా
మల్లనరేంద్రునకుఁ బరమగురుండై శై వాచారక్రథమసింహాసనాధీశ్వరులైన
బ్రహ్మదేవయోడయల కూఁతు కామాంబిక యను కామినీరత్నంబుఁ బరి
గ్రహించి సుగుణగణగణ్యుం డై నగడె. ౫౦
- ఉ. స్థేయుఁడు మంత్రలక్షణవిధేయుఁడు లాలితదానకేళి రా
ధేయుఁడు సర్వపజ్జనవిధేయుఁడు సంతతసత్యవాక్యకౌం

1. చంద్రుఁడు, 2. గంగాంబకుఁ బుట్టిరి భువి, నంగజనన్నిభులు ఘనులు అన్నయయు సింగయ
మంత్రయు, 3. పల్లికొండ గుణసంగుఁడు సింగనయుం బ్రియంబునన్. 4. రామాయణకృ
తియై, 5. కవియై, 6. బ్రహ్మదేవవడియల్.

తేయఁడు నిత్యకీర్తి సుదతీవఁడేయఁడు భావశుద్ధి గాం

గేయఁడు గాయకప్రకరగేయఁడమేయఁడజేయఁడన్నతి. ౧౭

సీ. ప్రకటిత సరసవాక్పతి యనఁగాఁ జెల్లి చతురాస్యుఁడై పద్మజన్మఁడఁగ
నార్యానుకూలమా కార్యంబు దీర్చుచు సర్వజ్ఞఁడై మహేశ్వరుఁడనంగఁ
గామాంబుఁ దనవత్నిగా గారించుచుఁ బురుషోత్తముండయి హరియనంగ
గోపకుమారుండు కొడుకుగా నత్రూరదృఢమిత్రుఁడై వాసుదేవుఁడనంగ
వేముగల్లు జన్మభూమిగాఁ బెరిగియు, ¹దీవులెల్ల మాటఁ దేటవఱచి
హరిపదైకబుద్ధి హరితగోత్రాంబుధి, రాజఁగఁగ నవరాజు మించె

క. తంత్రముచేఁ గార్యము పర, తంత్రము గాకుండఁ బరిహితమే చేయుమహా
మృత్యులలోపలఁ గనవయ, మంత్ర విచారమున దివిజయంత్రయుఁ బోలెన్.

వ. ఇట్టి మంత్రశిరోమణికి నుపకింట్టగునట్టి కట్టనం బెట్టిదనిన. ౧౮

శా. రాణామల్లన కీర్తిచంద్రికలు పర్వం బొంగి మధ్యాశ్రిత
ఊజోభృద్వనదుర్గమై గుణమణిసోమంబుల న్నిండి య²
క్షీణశ్రీపురుషోత్తమాశ్రయము నై చెల్వారి దానామృత
శ్రేణిం ద్యాగసముద్రనామము వహించె స్వేముగ ల్లిమహి. ౧౯

వ. అట్టి పురంబునందు. ౨౦

క. పూజితు లగుకవులకృత, భాజన్ముండఁ గొంత యాంధ్రభాషాపదుండ
రాజనుతుఁడైన కనవయ, రాజలనూభవుండ గోపరాజనువాండ. ౨౧

శా. చిత్రఖ్యాతి ¹ః తీర్ణక్రమసిద్ధి శ్రీనికమాదిత్య చా
చిత్రఖ్యాపసశాసనంబులకు భూరిస్తంభనంభారమై
ధాత్రీపాలురుఁ గావ్యవేదులును మోదంబంద సింహాసన
ద్వాత్రింశత్తథల స్థుణంబులుగఁ గావ్యంబొప్పగాఁ జెప్పెడన్. ౨౨

వ. అది యెట్టిదనిన. ౨౩

— ౨ కథాప్రారంభము —

ఉ. సారబలప్రసారపరిశంసితనిశతిబాహుబాహుశ్రీ
యూరచిరత్నరత్ననిశాపలహారజతాద్రివై మనో
హారహారము ల్పరిపి యచ్చట నచ్చట విశ్రమించుచుం
జారుచిచారుఁ గింకరవశంకరు శంకరు గౌరి యిట్లన్.

౨౪

1. మేటిన్యపులమాటగీటుపఱచి 2. యి ఊజోభృత్ శ్రీపురు...శోభిల్లి. 3. యష్టభాషాపదుండ
డన్ 4. వికీర్ణవికృతము.

- క. చిత్తజహర మీవలనం, గ్రొత్తకథ ల్లిగెనేని గోరి వినంగాఁ
జిత్తం బుత్తలపడియెడి, నిత్తటినిం బ్రాహ్మపుత్ర మెఱింగింపంగదే. ౬౨
- క. నావుడు దేవుం డిట్లను, దేవీ కల వెల్ల నీకుఁ దెలిపితి మొదలన్
దేవాసురమానుషముల, నీవెఱుంగనియట్టికథలు నేఁ డింక నేవీ! ౬౩
- క. ఇప్పటికి భోజనకుఁ గడు, నొప్పిద మగు మణిమయాసనోపాంతములన్
ముప్పదియైరెండుబొమ్మలు, చెప్పిన యాకథలు గలవు చెప్పెదఁనుమా.
- క. అనవుడు నామణిసింహాసన మెప్పుసొమ్ము భోజజనపతి కేలా
గునఁ జేరె నేమికారణ, మున నతనికి నిన్నికథలు బొమ్మలు సెప్పెన్ ౬౪
- క. నాకుం జెప్పఁడు నావుడు, నాకైలాసంబుపై సుఖాసీనుండై
యేకతమునఁ గథ లన్నియు, శ్రీకంఠుఁడు గారి కిట్లు చెప్పఁదొడఁగెన్.
- సీ. కాంచనకుంభసంగతశృంగములు గలమేడలు గడకట్ట మేరు వనఁగ
రామణీయకగుణారామంబులైన మందిరములు తిరమలౌ పురము లనఁగఁ
గట్టాయితం బైన కట్టడ గలకోటపుట్ట యాచెలియలికట్ట యనఁగఁ
గడ గాన రాక భీకరమకరాలయం బైనయగడ్డ మహాభి యనఁగ
మించి భూమండలంబునిర్మించు వేళఁ, దెలివిపడబ్రహ్మపడియచ్చుదెచ్చుకొన్న
దీప్తిప మనఁజెల్లు బహురత్నదీప్యమాన, గోపురంబుల నుజ్జయినీపురంబు.
- క. ఏకడఁ జూచిన రత్న, వ్యాకీర్ణము లై వెలుంగు నప్పటి గృహ
ప్రాకారంబుల మహిమను, శీఁకటియును జోరకులనుఁ జేరఁగనొడన్.
- క. కోట నొకచోట మరకత, కూటముఁ దృణ మనుచు నిలిచి కోమటియిండ్లం
గోటికి నెత్తినవడగల, యాటునకై యిళికి పాటు నర్దుని హయముల్.
- ఉ. వంచినగాలిచేరుల నభిఃస్థలి తక్కిడదండనేసి నా
కంబు మహీతలంబుఁ గుడుక ల్రచియించి విరించి తొలి తు
ల్యంబుగ నెత్తుచోఁ జాలుకనై యమరావతి మీఁది కేగె న
త్త్యంబున నెక్కుడై యట నవంతిపురం బది వ్రాలఁ గ్రిందికిన్. ౭౦
- క. క్రిందయ్యును సమరావతిఁ, గ్రిందుపటుచు ననుచుఁ గవులు కీరింప మహీ
బృందారకవరులకు నా, నందంబుగ నయ్యవఁతినగరం బొప్పున్. ౭౧
- ఉ. జాగులు లేక యిచ్చు నెఱచాగులు, సంచితకీర్తి సంచయో
ద్యోగులుఁ, బావవర్తనవియోగులుఁ, గల్పితయాగులు, స్థూ
రాగులు, వీతరాగులు, నిరస్తవిరోధి కృతానురాగులున్
భోగులు, నిర్విభాగులును, బుణ్యనియోగులుఁ దత్పురీజనుల్. ౭౨

గీ మధురకంచి కాశి నూయాపురము ద్వార, పతియ యోధ్యయి యవంతిపురము
నాఁగ నెగడు ముక్తిసగరంబులం దున్న, నరులు పుణ్యభాజములు గారె.

శా. వణిలోచనలుం గవీశ్వరులుఁ బ్రత్యేకాధ్యులుఁ జాణలు

స్వీణావేణుఁ శాప్రవీణమతులు స్విదాన్సులు స్వీరులుఁ

ఘోణీదేవతలు స్వహోతసముల నోభిల్లఁగా నిత్యక

శ్యాణం బై చెలువొందు నాపురము దివ్యం బైన సంపత్తితోఁ. 2౪

సీ. దానప్రశస్తహస్తప్రభావము గల్గు భూవల్లభులును దంతావళములు

వివిధపదక్రమ విహితవర్తన గల్గు కుంభినీసుగులును ఘోటకములు

బహుళసంఖ్యాతనిర్వహణచాతురిగల్గు సుత్రమగణకులు యోధవరులు

నక్షపాటవసంభృతార్థభావముగల్గు నాదిజాదరులును సరదములును

బదడు వసిడిగాఁగ భండసంపద గల్గు, గ్రొత్తవర్తకులును గుమ్మరులును

జొప్పదప్పకునికి నెప్పుడ నొప్పుల, కుప్పయనఁగఁబరఁగు నప్పురంబు.

గీ. అందుఁ జంద్రగుప్తు నాత్మజుండగు భర్తృహరియ రాజు విక్రమాద్ధుఁ డతని

సవతితల్లికొడుకు యువరాజు తన్వంత్రి, భట్టి నాఁగ నీతివరుఁడు గలఁడు.

చ. అలక లలివజంబు, వదనాబ్జము చంద్రుఁడు, సుస్వరంబు కో

కిలములు, మంజువాక్యములు కీరగణంబుల సొంపు, చల్లనూ

ర్పులు మలయానిలం, బయిన రూపము చాల్చి యనంగ సేననాఁ

జెలఁగె ననంగ సేన యనుచేడియ భర్తృహరీష్టభార్యయై.

2౫

క. తరుణులలో మ్మిక్తిలి నీ, తరుణికడం జక్తి వీతధరణీవరుఁడై

యొఱపునఁ దదీయచేతో, హరుఁడై హరివోల భర్తృహరి విహరించెఁ.

ఉ. అత్యనురక్తి భర్తృహరి యంతిపురంబునఁ గేలిలోలుఁడై

నిత్యరతిప్రసంగముల నిల్వఁగ నాతనిదర్శనంబు సాం

గత్యము లేకయుం బ్రజలు కార్యముపట్లను భట్టి విక్రమా

దిత్యుల నేర్పునం దగవు దీఱఁగ నుండిరి నైజవృత్తులఁ.

2౬

క. ఆదినముల నప్పురిలో, వేదవిదుం డైన యొక్క విశ్రుఁడు మీగులం

బేదటిమి నొగిలి ధనసం, పాదసమతి భద్రకాశిపాలికిఁ జనియెఁ.

౨౭

క. చని యాగుడిముందట ను, గ్రనియతిఁ దప మాచరింపఁగా నాదిమయో

గిని మెచ్చి దివ్యరూపం, బున నిలిచె నిశ్రుతలఁపుబొం దొనగూర్చున్.

ఉ. అత్తటిఁ జాగి మ్రొక్తుచు ధనాధ్యత వేఁడుట దప్పి, యాత్మలోఁ

దత్తఱ మంది బ్రహ్మణుఁడు తా నమరత్వము వేఁడినం గృహ

యత్తమనస్తయైన జగదంబిక యేకజనోపభోగ్యమా

క్రొత్తఫలంబు దెచ్చి యిది గొమ్మని యిచ్చిన వచ్చె నాతఁడు. ౮౨

క. వచ్చుట విని తన కెదురుగ, వచ్చినసతిఁ జూచి పిన్నవారలసేమం

బచ్చుపడ నడిగి యాపం, డిచ్చి యమర్త్యత్వ మిచ్చు నిది యని చెప్పెన్.

క. అనవుడు విని యతనికుటుంబ, బినిమును దారిద్ర్య నుఁగిపీడిత యగుటం

దనవతిఁ గడు దూఱుచు ని, ట్లనియె మనస్థాపమున నిరాకరణముగాన్.

ఉ. అచ్చట మెచ్చు గాంచి యిట కర్థము దెచ్చెద నంచు నన్ని ము

చ్చిచ్చున వెచ్చి పొట్ట కొక చేరెఁడు గంజము తేక యాఁకటం

జచ్చియుఁ జావ మించుక వింబయినం గొనిరాక దేవచే

దెచ్చితి విట్టివండు విధి ద్రిప్పఁగ ఛాందసబుద్ధి దప్ప నే. ౮౩

క. కనుపునకుఁ గూడు గానక, వడి మిడిమిడి మడుకునట్టి బడుగున కియ్యో

టసి యురుతప్పంబేటికిఁ, గడు పిటఁ గాలంగఁ గంటఁ గ్రటుక యేలా.

క. గతి దప్పిన పనికేమని, పతి దూఱఁగవచ్చు నిట్టి ఫలమున నొక సం

గతి ధనము వడయవచ్చును, మతిలో స్త్రీ బుద్ధి యనక మన్నింపఁదగున్.

మ. ధరణీకాంతునకైన నొప్పు నమరత్వం బింక నీవేగి యా

నరనాథుం గని దీని నిచ్చి బహురత్న వృక్షనిష్ఠోజ్జ్వలాం

బరభూషాది సువస్తువు ల్వడసి రమ్మ యంచుఁ బొమ్మన్న భూ

సురుఁ జేగ్గ ఫలహస్తుఁ డయ్యును *విహస్తుం డై నృపాస్థానికిన్.

శా. ఆవేశగ రమణీమణుల్లోలువఁగా నాస్థానభూమి స్తుభ

శ్రీవెంపారఁగ నున్న భర్తృహరిధాత్రీనాయకుం గాంచి భూ

దేవుం డుత్సవ మంది యాదరముతో దీవించి యాపండు న

ద్యావంబౌష్పఁగ నిచ్చి చెప్పె వరుసం దత్పాప్తి సత్త్వంబులన్. ౮౪

చ. బహుజనరక్షకుండ వగుపార్థివ నీక తగు స్థలం బను

గ్రహమునఁ బుచ్చుకొ మ్మనినఁ గైకొని భూపతి వేక్షతో యశో

మహిమకుఁ జేరుగాఁ బసిడిమాడలుఁ జేప్పినపట్టుచీరలు

స్తహితములైన రత్నములు మన్నన నాతని కిచ్చి పుచ్చి తాన్. ౮౫

క. నే నుండఁగ నిది సచ్చిన, నే నుండుట గడిచి యిట్టి నెలఁతుక గలుగ

న్నే నున్న నొప్పు నని తన, చేనున్న ఫలం బనంగ సేనకు నిచ్చెన్. ౮౬

* విహస్తుఁడు = చేయలేనివాఁడు, స్థాపకుఁడు.

- సీ. ఆపాలతియు దాచి యావండు దనతోడ నూని కూడను మందఁడికిచ్చె
వాడును దనుఁ గోరి వచ్చి యాపాలలోఁ గనవూపునట్టి బానిసకు నిచ్చె
నదియును దనకోర్కి పదిలఁబుగామున్ను తనకూర్పువసులగోపునకు నిచ్చె
వాడును దనకుఁ దావలచి కొట్టములోని పెండ యెత్తెడునట్టి ముండకిచ్చె
నదియు దానిరాక మొద లెఱుంగమిఁజేసి, పెండబుట్టిలోనఁ బండువెట్టి
కొండు నింటి కేగుదెంచుచోఁ దెరువున, నరుగుమండిఘామివరుఁడుగనియె.
- క. కని దానిఁ బిలిచి యిదియే, యనువున నినుఁజేరెఁ జెప్పు మనవుఁడు నాత
మ్మునిమఱిది వసులఁ గావం, జని యడవిందెచ్చె ననఁగ జనవిభుఁ డలుకఁ.
- గీ. తొంటివిపుని బిలిపించి భూర్త నీవు, తెచ్చియిచ్చిన ఫలమని తెల్పి ధనము
గొంచు నేగితి పది మెల్లకొత్తయోరి, దీని కల్పినదనుడునాద్విజవగుంచు.
- క. నే నిచ్చినదియె యిది మఱి, కా నేరదు నన్నుఁ గల్లగాఁ జేయకుమీ
యే నెవమున నిటుచేరెనొ, దీనిని శోధింపు వసుమతీవర యనినఁ.
- క. ఉల్లమునఁ గనలి ధరణీ, వల్లభుఁడుం దానిఁ బిల్చి వనితా యిది నీ
యిల్లెవెరవునఁ జేరెను, గల్లాడక చెప్పు*నిన్నుఁ గాచితి ననియెఁ.
- మ. అనిసం జెప్పకతీర దంచు నది నెయ్యం బొప్ప నాగోపుఁ నె
ప్పినఁ దస్త్రాలమునం గ్రవక్రచుమునం బృథ్వీశ్వరుం డతయు
నివిని దండింపక యాత్మ రోసి కలిక న్వయింపుల నొంపులం
దనియంజేసిన నిల్చునే వనితచిత్తం బంచు నిండించుచుఁ.
- గీ. కవ్వరంపుఁగుదుటఁ గస్తూరి యెరువుతో, నుల్లి నాటి చందనోదకములఁ
? బైఁప్తిరేని దానికంపుచూయని భంగి, నెంతయైన నిలువ దింతిమనము
- క. వనిత యెరుఁజూచిలోనగు, నసనిక్తము పతియు దోడియతివలుఁబరులుం
గని విని యెగ్గొనరించెద, రని చూనిన మానుఁగాక యడ్డముగలదే.
- సీ. మద పెక్కుచన్నులు మాంసపుముద్దలు పీమకుంభములకు నెక్కు డనుచు
దూషితమూత్రపురీషదుద్గంధ మా జఘనంబు కరిశిరస్సదృశ మనుచు
జిలికిం బురులకుఁ జీమిడికిని బుట్టయైన మొగంబు సుధాంశుఁ డనుచుఁ
గండలుఁ దోలుబొక్కులుగూడఁ బొదివిన యాకృతిజనిఁడిసౌకాయనుచుఁ
† దేగజైన పెదవిత్రేగు డయ్యుతమని, కవులు వొగడఁ బేరు గలిగెఁ గాక
తత్త్వ మెఱిగి యిట్లు తలపోసి చూచిన, నింతి రోత కల్ల నిల్లుగాదె.

* తప్పుగాచితి † చొక్కలు ‡ ఉమయుపెదవిత్రేగుడయ్యుతంబటంచును— నేగజైన పెదవి—

- చ. అనుచు బహుప్రకారముల సంగనల న్నది రోసి యాత్మకా
మినులఁ బవిత్ర్యజూది యిఁక మీమతి కింపగునారిఁ జేసికొం
డని సెలవిచ్చి రాజ్యసుఖమంతయు మాని విరక్తచిత్తుఁ డై
యనుజని విక్రమార్కునిఁ బ్రియంబుగఁ బిల్వఁగఁ బంది యిట్లనుట. ౧౦౧
క. మనతండ్రి సౌరయంత్రం, బునఁ దపమొనరింపమెచ్చి మున్న ధ్నుఁడు దాఁ
దనయూడ నైపుటెడఁ బొ, మ్మని నీవై పుట్టె విక్రమార్కుం డనఁగట. ౧౦౨
గీ సర్వలక్షణముల సంపూర్ణుడవు నీవు, భట్టి మ త్రి గాఁగఁ బ్రజలనెల్ల
నేలు మంచు ముద్ర యిచ్చి దేశాంతరం, బరిగెఁ బరమయోగిచరితమునను.
క. అన్నరనాథుఁడువిడిచిన, యెన్నులుమున్నూఱు నతని యనుమతి *గలుగఁ
? మున్నూఱుఁ జేసికొనిధర, మున్నూఱుకులం బనంగ మొనసిరి సిరులట.
కా. రాజ్యం బేలుచు విక్రమార్కుఁ డిట సంరంభోదితోజ్జ్వలభణ
ప్రాజ్యప్రాభవసంభృతద్విపహయప్రారంభనైన్యంబుతో
సజ్యం బైనధనుర్బలంబు కలిమి సామంతులక గెల్చి త
త్పూజ్యం డై ధనధాన్యలక్ష్మిఁ బరఁగెం బుణ్యం బగణ్యంబుగట. ౧౦౩
క. అతఁడు మహాకాఠున కా, తత మగుతప చూచరంది తన కమరత్వ
స్థితివేడిన నరులకు †నీ, గతిపడ దొండడుగు పునినఁ గడిదిగ మఱియుట.
క. ఒకడినసం బెక్కుడుగా, నొకయేఁ డగు పిన్నపాప కుదయించినబా
లకుచేతఁ గాని తాఁ జా, వకయుండను వేడికొనిన వర మతఁ డిచ్చుట.
వ ఇట్టిచ్చి. ౧౦౪
క. వెయ్యేడులు రాజ్యసుఖం, బయ్యేడుఁ బొమ్మనిన దేవునానతి నారా
జయ్యకొని వచ్చి భట్టికి, నయ్యానతి క్రమముఁ జెప్ప నతఁడును మఱియుట.
క. నే మఱియును నొకవేయేం, డ్లిమహి యేలంగ నీకు నిచ్చెద నని భి
యోమార్గి వగుచు రాజ్య, ‡ వ్యామోహం బర్థవర్ష మడఁచుము చాలుట.
గీ ఆఱునెలలు నగరియందు నిల్వము మీఁది, యాఱునెలలు యోగివైచరింపు
పురిసహస్రవర్షములు చెల్లఁ బొన్నూళ్ల, నున్న వేయుఁ జెల్లుచుండు ననియె.
క. తద్వచనము నిజహితముగ, హృద్వనజములోఁ దలంచి యిల యెల్ల నుపా
యద్వయముననరయుచు భూ, భృద్వల్లభుఁడేలఁ బ్రజలు ప్రియమందంగట.
వ. అంతనొక్క నాఁడు

- సీ. ఒకజోగి యతనిఁ గాటికిఁ దోడుకొనిచని బేతాళురప్పించి ప్రీతినునిచి
వేలిమిచేసి తా వివరీతగతిఁ బొందె బేతాళుఁ డారాజువెంపు మెచ్చి
యెడలైనఁ దలఁపుమీ యే వచ్చి పనులెల్లఁ జేసెద మఱి యప్పసిద్ధులొందు
ననిపోయె బ్రహ్మాదులును మీఁద విద్యాధిగాధిపత్యం బగు ననుచుఁ జనిరి
భూవిభుండు మగుడఁ బురమున కేతెంచి, సప్తసంతతులను సత్రములను
సంతతాధ్యక్షములఁ గాంతేయుగతి శక, కర్తయై ధరిత్రిఁ గీర్తినెఱపె. *
- ఉ. సజ్జితదానధర్మగుణచారునిచారుడు వైరిదారదృ
క్షజలమార్జనప్రథమ కారణచారుకృపాణపాణి వి
ద్యజ్జనబృందవందిజనతాజలబాధుఁడు విక్రమార్కుఁ డా
యుజ్జయినీపురంబున నయోన్నతి రాజ్యముసేయుచుండఁగన్. ౧౧౧
- వ. తొల్లింటి కాలంబున. ౧౧౨
- క. విశ్వామిత్రుఁడు తప మతి, శాశ్వతముగఁ జేయు పెఱిగి శంకించి యను
ర్యేశ్వరుఁడుకొలుపులోఁదన, విశ్వాసముగలుగునట్టివలఁదులకనియెన్.
- క. ఓయూర్వాశి యోరంభా, మీయిద్దఱలోన నొక్కమెలఁతుక నటనో
పాయంబునఁ జిక్కిడి ముని, సేయుతపఃబునకుఁ గీడు సేయఁగవలయున్.
- చ. అన విని పాత్ర నీయెమర నాడిన నిద్దఱలోన దీనిచేఁ
బని యగు నంచు సీ పెఱిగి పంపుము నావుడు నట్లకాకలె
డనవుడు నాఁడు రంభ తగ నాడినఁ జూచి ప్రహృష్టచిత్తుఁ డై
యొనర ననుక్రమంబునను నూర్వాశి యాడిన నట్ల మెచ్చుచున్. ౧౧౩
- క. వారల యెక్కువతక్కువ, తేరీతుల నెఱుంగ లేక యింద్రుం డీక నె
వ్వారెఱుంగుమరో యని బృం, దారకమునివరుల నడుగఁ దత్సభలోనన్.
- క. సారదయాచ్యుతమతి యగు, శారదకృప వడసి యతివిశారదుఁ డగునా †
నారదుఁ డుకమితశారద, సీరదుఁ డాకృతమార్జనప్రతిం జెప్పెన్.
- ఉ. అర్జునిమూర్తి సర్వశశలండుఁ బ్రవీణుఁడు సంగరస్థలిం
గర్భశరాజలోకలయకాలుఁడు దానవినోది పాపసం
పర్తవిదూరుఁ డార్తపరిపాలనశీలనశాలి విక్రమో
దర్భుఁడు విక్రమార్కుఁ డిట కాలనిఁ బిల్వంగఁ బంపు నావ్రడున్. ౧౧౪
- మ. మునివాక్యంబున నింద్రుఁ డిట్టిగుణధాము నిష్క్రమాదిత్యుఁ డో
చ్చొని రమ్మ యని పంపె మూతలి సతండుం దేవసం బాగప ‡

చునిగుట్టంబులఁ బూన్చికొంచు నధికోత్సాహంబుతో మింటిపైఁ
బని యుజ్జేనికి డిగ్గి యచ్చట నృపాస్థానంబు వీక్షించుచున్. ౧౨౩

మహాసైన్యర-

సభలోనం గాంచె వద్దాశ్రమజనపరిరక్షాసమారంభలీలా
కుభనిత్యాచారు లోకస్మృతవిశదవిజమ్భా ర్చివశ్రీ ర్చిలక్ష్మీ
విభవాక్ష్మహ్లాదిజాతాభిరుతనితరణాన్వితహస్తప్రభావ
ప్రభవశ్రీరమ్మ్య ఖగ్గప్రకటితజయనంపగ్గు నన్వితమాధుర్వ. ౧౨౪

మ. కని యింద్రుం డిదె నిన్నుఁ బిల్వఁబనిచెన్ త్రాసల విచ్చేయుమా
యనిన స్తోబ్బున తేది మాతలికి నాహ్లాదంబుగా నాదరం
బాసరం జేసి మహతోత్సుకత్వమున నాయుర్వీశుఁడుం గాముఁడో
యన వచ్చున్ హరితాశ్వరత్నయుతదివ్యస్యందనారూఘుఁడై. ౧౨౫

వ. వచ్చి కామధేవు కల్పతరు చింతామణి సంతతినినాసం బై యురు నమ
రావతీపురంబు సొచ్చి తేరు డిగ్గి మాతలియునుం దోడరా నమరకిన్నరవి
ద్యాధరయక్షరత్నోనికరపరివారుండును దిక్పాలముకుట తటఘటిత మణిగ
ణకిరణారుణిత చరణకమలుండును నప్పరోహస్తచామీకరదండచారు చా
మరవ్యజనవీజ్యమానుండును నై సుధర్మాసభామధ్యంబునం దారకితారా
కథమధ్యభాగంబునఁ దారాగణపరివృతుండై వెలుంగు చంద్రునిచందంబు
న నందం బగు బృందారకేంద్రునిం గని ప్రణమిల్లిన సతనిం గాఁగిలిచు
కొని గారించి దీనించి యానన్దమణిమయసింహాసనంబుపై సుఖాసీనుం
డేసి కుశలం బడిగి సురపతి సరపతి కిట్లనియె. ౧౨౬

గీ ఊర్వశియునురంభయునునాడఁగామాకుఁ, దారతవ్యమెఱుంగఁదరముగాదు
సర్వకళలయందు జాణపు నీ వంస్తు, దీని నిర్ణయింపు మానవేంద్ర ౧౨౭
గీ. అనుచుఁ బలికిమఱియుఁసంగసంగీత వా, ద్యాదికృత్యములకుననువు మెఱయఁ
గడఁగి నిలువుఁడవును గంధర్వులకుఁ జెప్పి,మున్ను రంభనాడుమన్ననంత.

కా. గంధర్వు ల్పదునాల్గు దోషములు దక్షుం దాళమానంబులన్
గాంధర్వంబు ధ్రువాప్రబంధసరణిం*గావింపఁగా వాద్యముల్
ధింధింధిక్తధిమిక్తతక్త ధికతోంధిక్తతకోర్పి కిణిం
ధింధాఁర్పాకకుర్పొక్తుధిగిగుడధాధీయంచు మ్రొసెన్వెనక. ౧౨౮

* ధ్రువాదిబంధసరణిం-

- క. జంభారియెదుర నాట్య, రంభమ్మన నూర్వశీపరాజయకృత సం
రంభయు నూరుద్యయజిత, రంభయునై రంభ నిలిచె రంగస్థలిపై. ౧౩౦
- క. సురకతివంపునఁ గూడిన, మురజభవు లభ్రశబ్దములగా శృంగా
రరసముగురియఁగ నాడెను, దిరుపుల మునిపముల మెఱపుఁదీగయుఁబోలెన్.
- వ. ఇల్లు రంభ యూడినం జూచి యూనాకలోక భూలోక నాయకులు మఱువాఁ
డూర్వశి కవనరం బిచ్చిన నదియును సంగీతశాస్త్రానుసారంబుగా* నిలిది
విలక్షించుచు—
- క. తనువున గీతాలంబన, మును జేతులనర్థప్ర్యపితమును నేత్రయుగం
బున భావముఁ బదములఁ దా, శనిర్ణయమ్మును మెఱయఁగలాన్యము నెఱపెన్.
- క. సురకామిని తననయనము, లరుమగఁ దలచుట్టినచ్చు ననుట నిజముగాఁ
దిరుగుచుఁ బరిమఁడలితాం, బరపల్లవ యెనటించె మరుగొడుగుక్రియన్.
- క. ఈక్రియ నూర్వశి యూడిన, విక్రమమునుఁ డిదియె మఱియు శిరవరియనినన్
శక్రుఁడు మర్తముదెలుపును, యేక్రమమున దీని నిర్ణయించితి వనినన్.
- ఉ. నావుడు నాలఁ డిద్దఱురు నాట్యమున స్ఫరివత్తు రిందు శా
స్త్రావగతప్రసంగముల సాంగముగా నిది యాడె గాన ని
ష్టే వివరించి యూర్వశియ యెక్కుడుగాఁ గయికొంటి నన్న న
ద్వేషఁడు మెచ్చి యాతనికి దివ్యవిభూషణ మిచ్చి పెండియన్. ౧౩౧
- సీ. ప్రభల నుహ్నింగు ముప్పదిరెండుబామ్మలు నన్ని వాకిల్లుఁ బెంపడరుచున్న
నవరత్నఖచిత మై వివిధ సోపానమై భాసురం బైనసింహాసనంబు
మెచ్చుగా నిచ్చిన మెయిళొని ప్రణమిల్లి దేవేంద్ర వీడ్చొని తేరిమిఁద
నిడికొని యుజ్జైని కేతెంచి వేడ్త సింహాసనంబెక్కి యాయవనివిభుఁడు†
సిద్ధులెనిమిదియును జేకూరఁ బగతుర, పేరడంచి యాజ్ఞ పెంపుమీఱ
నేకవిరుఁడై యనేకవర్షంబులు, ధరణి యేలఁ బుణ్యచరితుఁ డగుచు
- శా. సత్పాత్రప్రతిపాదితార్థుఁ డయి రాజ్యం బుర్విలో సర్వసం
పత్సార్థంబుగఁ జేయుచుం బ్రజల భూపాలుండు పాలింపఁగాఁ
దత్పూర్వార్జితపుణ్యభోగముల కుత్సాన్యత్వసంపాదులై
ముత్పాతంబులు వుట్టె నుజ్జయినిలో నుల్లాదిలక్ష్యంబులై. ౧౩౨

* సంగీతప్రసంగానుసారంబుగా. † నిడికొని యుజ్జయినికిఁ దెచ్చి యొకవేళ నమ్రహా
సనమొక్కి యవనివిభుఁడు.

- క. అట్టివి గని జనపాలుఁడు, భట్టిం బిలిపించి నీవు భావజ్ఞుఁడ నీ
 వట్టన నేతెఱఁ గగునో, యట్టితెఱంగెఱుఁగు మనిన నతఁ డిట్లనియెన్.
- గీ. ఖడగ నేలఁ గూలఁ బట్టమేనుఁగు న్రాలె, మేడఁ గాకికదుపు గూడి యెఱచె
 నిన్న వారువముల కన్నుల నీరొల్లె, దీన నీకుఁ గీడు తెల్ల మింక. ౧౮౦
- క. ఇది నిజ మనపుడు నతఁ డే, కదినాధికవర్షయైన కన్యకు సుతుఁ డె
 ట్లుదముంచు నాకుఁ గీడె, ట్లుదపు న్నదిలోన బెగడకుండుము*భట్టి. ౧౮౧
- క. జమునికి నెరగోసెద † నా, క్రమమెఱుంగ వెయనుడనతఁడుకమలజఘటనా
 సమయం బైన నసంభావ్యము లైనను సంభవించు నది యెట్లనినన్. ౧౮౨
- క. ఇది మానిసి యిది సింగం, బిది దేవత యను వివేక మెడలఁగ బలసం
 వద నుక్తుఁగంబమున వారి, యుదయింకుఁడె దైత్యవరుని నుక్తఁడగింకన్.
- క. ఏకద్విత్రిచతుఃపం, చాకృతికృతసంఖ్యముఖుల కవిజేయుండై
 కైకొనిన తారకాసురుఁ, బోకార్పఁగ వజ్రుఖుండు పుట్టుట వినవే. ౧౮౪
- మ. వరపుత్రుఁ డమరేంద్రవైరి పరిఖిల్వాశి యాలంక దా
 గిరిదుర్గం బనురు ల్బలంబులు దళగ్రీవుండు రా జిట్లు బం
 ధురమా రాజ్యము తాలు దేలగిల మిత్త్ర ల్బతులం గూడఁగా
 నరులు న్వానరులుం గొనం దలఁచి చన్నం జేటు వాటిల్లజే. ౧౮౫
- ఉ. కావున నిట్టి బాలకుఁడు గల్గుట తథ్యము నీకు నిష్ప్రతా
 వేవులవారిచేతఁ బృథివీస్థలిలో నరయింపుమన్నఁ దా
 నావచనంబు లియ్యకొని యాత్మహితుం దలపోసి విక్రమా
 ధైవనివల్లభుండు నెడ రంచుఁ దలంచె బిశాచమఃఖ్యునిన్. ౧౮౬
- క. ఆతలఁపున వచ్చిన నతఁ, డాతెఱఁ గెఱిగించి యరయ ననిపినపిదపన్
 జేతాళుఁడు సాతాళము, భూతలమును నరసి వచ్చి భూపతితోడన్. ౧౮౭
- సీ. జననాథ నీవు వంచిన నెల్లచోటులుఁ దిరిగి ప్రతిష్ఠానపురములోనఁ
 గుమ్మరి యింట లేఁగొమ్ముముందట మఁటిబలములతో నాడెడుబాలుఁ జూచి
 యెవ్వరివాఁ డనునెడ నొక్కవిప్రుండు తనకూతుకొడుకు తజ్జనని యిద్ది
 యేటివైనొకడినంజేగుచో ‡ నాగేంద్రుఁడిసావఁగూడిన నితఁడుపుట్టె
 దీనికారణంబు దేవరగాక యొం, డెవ్వఁ డెఱుఁగు ననుచు నిట్లు పలికె
 నింకరాజ్యభోగ మింకకుండఁగ నీవు, సాహసంబు సేయు సాహసాంక.

- మ. అని చెప్ప నిన్ని యావలం చెలిసి సువ్యక్తంబుగా నాత్తనా
శనమూలం బని నిశ్చయించుకొని యాశ్చర్యంబుగాఁ దొల్లి చే
సినకార్యంబులఁ దోడు వేడక మది జేడ్పాటులం దోడువేఁ
డినఁ గట్టు బగు నంచు నాఁ జనియె భట్టి నిల్పి తా న్నొక్కఁడు. ౧౪౯
- ఉ. ఆనరనాథుఁ డిట్లు చని యాయుధ మొక్కటి తోడుగాఁ బ్రతి
ష్ఠానపురంబు డగ్గఱు నెడం జతురంగబలాబు లన్నియు
న్వానిపిఱుండ నేగి నలుమకల నిల్వఁగ సంఘం గొంద జా
లోనికి జొచ్చి యావిజయలోలుని బాలునిఁ బోరఁ బిల్చిన.* ౧౫౦
- క. నాగేంద్రుఁడు జీవనవిద్యాగుణ మగుమంత్రశక్తిఁ దత్త్వతములు నా
నాగాశ్వరథభటాదుల, కాగతిఁ బ్రాణంబు లిచ్చి యాత్మజుఁ బంపె. ౧౫౧
- గీ. ఆకుమారుఁడు శాలివాహనుఁ డనంగ, నెగడి సగరంబు వెలువడి నిలుచునంత
శేషుపంపున వచ్చి యాశీవిషములు, విక్రమాహ్లానిమూఁకలనాక్రమించె. ౧౫౨
- ఉ. సర్పము లీక్రియ న్భటులఁ జంపిన నాతఁడు వాఁడప్రాణము
ల్గార్చు దలంచి వాసుకికి ఘోరతపం బొనరించి యయ్యెడ
నేర్పొకయింతలేక యది నిష్ఫలమైనఁ గలంగియు న్నుభవా
దర్పము తోడుగాఁగ నిది దైవవశం బని వచ్చెఁ బోరికి. ౧౫౩
- క. అతఁ డిటు వచ్చినఁ దక్కిన, హితులును సైన్యములు గూడ నేతెంచినఁ ద
చ్చతురంగబలము పైబడ, గుఱలము పదహారుల నతలకుఱలంబయ్యె. ౧౫౪
- వ. ఇట్లు తేజోవిక్రమాహ్లాం డగువిక్రమాహ్లానిసేనలు శేష ప్రసాదవిశేషశాలివాహ
నుం డగుశాలివాహనుఁ బలంబులు దలపడి పోరునవసరంబున. ౧౫౫
- సీ. కాలుబలంబులు గ్రాహసంగతిఁ గ్రాలఁ దురంగము ల్తరంగలకరణిఁ జెలఁగఁ
దేరులు కలముల తెఱఁగునఁ దిరుగంగ గరులు మైనాకాదిగిరులఁ బోల
సరిగబిళ్ళలు కమతాకృతి మెఱయంగ నడిదంబులును మీల ననుకరింపఁ
జామరంబులు సితచ్చత్రంబులును శంఖ ఘనసాదృశ్యంబువ్దోఁ మెఱయఁ
బడగ లుత్పతత్పఱికులభాతి వెలయ, రుధిరధారలు విద్రుమరుచిఁ దనర్పఁ
బటహరవములుజల ఘోషభంగిఁబొంగ, ముద్రమిఱినరౌ ద్రసముద్ర మొప్పె.
- ఉ. అతఱి వీరు లేర్పక్రియ నార్చుచు వత్తురు వచ్చి మూఁకలోఁ
జొత్తురు చొచ్చి శత్రువులచొప్పు లడంతురు వారిబీరము

తైత్తిరు మెచ్చి మార్తానుచు మెల్పున గెల్పున భిన్న భిన్న మై

చత్తురు చచ్చి యచ్చరల సన్నిధి నిల్తురు కల్తు రందఱఁ.*

౧౫౭

క. అయ్యెడఁ దెగియెడివీరుల, నెయ్యమున వరించు వేల్పు నెలఁతలు దమఁగోఁ
గయ్యం బడువఁగ శూరుల, కయ్యము దివిఁ జూడ నాఁడుఁగయ్యంబయ్యెఁ.

సీ. మ్రొగ్గెడు గజఘటంబుల నుబ్బితేఱెడు రక్తంబు మద్యపూరంబు గాఁగ
వారక తెగినట్టి వీరులపునుకలు కొమరారు పానపాత్రములు గాఁగ
నందందు వాచవికందువ లగుఁగండెకాయ లన్నియు నూరుఁగాయలుగనుఁ
గండలు తక్కిన కజ్జాలుగాఁ గూర్చి డాకిసిగణము లనేకరుచులఁ
బొట్టకొలఁదిగఁద్రావుచు భూతములకుఁ, జవులుసూపుచు నేటియత్సవముఁజూల
నొందు లే దని పొగడుచు నుల్లసిల్లి, సోలి యాడంగఁజొచ్చె నచ్చోటఁ గలయ.

క. ఆవేశఁ జత్తముల వీ, రావేశము పొదలఁ బోటులాడఁగఁ దమకుఁ
దైవసహాయము లేమిని, భూవల్లభుసేన లెల్లఁ బాలియఁగఁ జొచ్చెఁ. ౧౬౦

గీ. రథము లంత వితథరథిక సారథులయ్యె గుఱ్ఱములును బాటి గొఱ్ఱ లయ్యెఁ
గాలుబలము లపుడు కాలుబలము లయ్యె, గజములెల్లఁ బోర నజము లయ్యె.

క. కాలము చేరినవానికి, నేలయుఁ బగ యనఁగ మింట నిలిపినబలముఁ
బాలునిఁ గూడుక యాభూ, పాలునిసై న్యముల నేలపాలుగఁ జేసెఁ. ౧౬౧

తా. శుండాలాదిబలంబు లిట్లరిగినఁ ట్లేణ్ణీర్వరుం డొక్కఁడుం
జండీశుండును గాలకర్తము నిజేచ్ఛం ద్రోవలేఁ డంచు ను
ద్దండాస్తుండయి శాలివాహనునిచేతఁ దండకాష్టాహతిఁ
ఖండీభూతశిరస్తుఁడై యెగసి మ్రగ్గం జెల్లె నుజ్జేనిలోఁ.

౧౬౩

క. ఆతనిదేహము వెలువడి, యాతత మగుదీప్తి నంబరాంతంబున ను
ద్యోతించుచు నెగసి మహా, జ్యోతీరూపంబు వోయి సూర్యునిఁగలసెఁ. ౧౬౪

గీ. ఇట్లు విక్రమార్కుఁ డీలిన విజయుఁ డై, శాలివాహనుండు లీలతోడఁ
బారులెల్లఁబొగడఁ బై తాణమునఁ మహా, రాజనంగఁ జేసెరాజ్యమచట. ౧౬౫

సీ. అటనుజ్జయినిలోన నందఱు పౌరులు నడలఁగా భూపాలు నగ్రమహిషి
యేడువకున్నకన్నెటిగి మంత్రులు వచ్చి నీవు గర్భిణి పొటఁ జావఁ దగదు
వలదన్న నాప్రభావతి మంత్రివరుల సంబోధించి యీరాజ్యమును భుజించు
నీతగవును జెల్లె నితఱిఁ గడుపులో పాపని బుచ్చి మీపాల నిడుదుఁ

గొనుడనుచు వీరపత్ని గావునఁగడంకఁబొట్ట వచ్చియుశిశువునుబుచ్చి యిచ్చి
యగ్నినివసించిదివికేగియమరసతులు, గొలుచనల రెడునిజనాథుఁగూడుకొనియె.

క. ఆపట్టనమున ముత్రులు, నాపాపరు బెంచుకొనుచు నాతని రాజ్య

శ్రీవతిగా నొనరించిరి, భూపాలన మాత్మబుద్ధి బురికొనుచుండె.* ౧౬౭

క. ఇలలోఁ దండ్రిబలంబును, జలమును మెఱయించుకొని ప్రశాంతుఁ డనంగా
వెలయుచు నతఁ డొకకొలఁదిని, జెలుచుదెచు మడుఁగుపట్టుచెలమయుఁబోలే.

చ. అనువుగ ముత్ర లాతని మహాసనసాస్థితుఁ జేయఁబూనినం

గని యశరీరి యీపడుచుఁగార్యము లేటికి వీడు దీని నె

క్కిన నగుఁబాటు గాదె తలఁగించి మఱిసలిఁ బాఠిపుచ్చుఁడ

యనిన నమాత్యు లెల్ల వెఱుంగుచు నమ్మఁగిభద్రపీఠమున్. ౧౬౮

గీ. పుష్పభూమి బాఠి పుట్టగాఁ గట్టించి, కొంతకాల మున్న యంతలోన
వైనవశముకొలఁదిఁ దద్దేశ మెల్లను, హానిఁ బొందుచుఁఖలమయ్యెన్ మిగుల.

? సీ. అదొట్ట నొకవిప్రుఁ డగిసెలు లుకలు గోదుమల్ జొన్నలుఁ గోరి పెట్టి
పిట్టల నార్ప నాపుట్టపట్టన ముచే గావించి యది యెక్కి త్రోవవారి
నాచేరుజొచ్చి తిన్నన్నిజొన్నలు గోదుమలు పిసికిళ్లుగ నలచి తినుడు¹
అని పిల్వ నర్పు నచ్చినవారి కవి వెట్టె దా దిగి వచ్చి యదఱ నదల్చి
పరులశాస్త్రుల కిట్లాసపడఁగఁ దగునె, యరుచువారల వెడలంగనడిచి తిరుగ
ముచే యెక్కిరాజసమున మరలఁ బిలుచు, వచ్చిరేనియు దిగివచ్చివారిఁద్రోలు.

క. ఇవిధమునఁ జని మగుమచు, నవ్విపుని వెత్తి యరుచు నందఱుఁ దమలో

²నవ్వచుఁ గనుకనిఁ బోవఁగ, నవ్వార్త యెఱింగి భోజుఁ డట కరుదెంచె.

క. వచ్చినవృపు భటులం గని, యచ్చటఁ దనమంచె నున్నయాతఁడు చేలో

మెచ్చయినవి భట్టింపుఁడు, విన్నవవిడి విడియుఁ డనిన విడిసిరి వారల్. ౧౭౩

ఉ. లొల్లిటియ ట్లతఁడు డిగి దూఱుచు భోజునిఁ జేరి యుక్తటా

యిల్లొక సర్పమై తినిన నిచ్చుడు వైరికి సత్తు విచ్చినం

దల్లి విషాబు వెట్టినను దండ్రి తనూజల నమ్మిన న్నహీ

వల్లభుఁ డొల్పుకొన్న మఱి వారల కెవ్వరు దిక్తు భూవరా! ౧౭౪

*భూపాలుఁడ నాత్మబుద్ధిఁ బురికొనుచుండె + అనుచుయ్యె. (హానిఁబొంది మయిల
మయ్యె నని దిన్నయహారిగారికాతము) + విత్తి .1 తిన్ననిజొన్నగోదుమల్ పిసికిళ్లు నుచుల
నం నిసికిళ్లుఁడు. 2. నవ్విధ వెఱుంగఁగఁ పోవఁగ.

- క. బలహీనులకును నృపతియ, బల మనగాఁ బేదఁ జెఱుపఁ బాడియె యిది నీ
బలములచేఁ బొలియించితి, వెలుగే తనచేచు మేమువిధ మిట నయ్యెన్. ౧౭౫
- క. గతి గానక యిది యొకసం, గతి బ్రదికెద మంచు నుండఁగా ధన్యుఁ ద
ప్పితి “బ్రహ్మస్వం విషము, చ్యుతే” యనుచుఁ బెద్ద లెల్లఁ జనువుట విఁచే.
- క. బలవంతుల మని విప్రుల*, ఫలభోగంబులకు నానపడుచురె మును వి
ప్రులకిచ్చిన భూములు దమ, చెలియం ద్రని తలఁచవలచె క్షీలిపాలురకున్.
- గీ. అనుచు విభుడు చోద్య మంది తా నమ్మంచె, యెక్కి తుప్పిపుట్టినొక్కి తలఁచె
దానధర్మగతులు దప్పక రాజనై, దీనజనుల సిమలఁ దేల్పఁ దగదె. † ౧౭౮
- క. వెడఁగు లగుజనుల వృద్ధుల, బడుగులనుం బ్రోవలేని బ్రదు కొక బ్రదుకే
యడిగెడు వారలు గలిగినఁ, బుడ మంతయు నిచ్చి వారిఁ బుచ్చెద నేళ్లన్.
- చ. అనుచు ముదురుబనం బలికి యుతటఁ దానె యెఱిగి పల్లటి
ల్లినహృదయంబు నిల్పికొని లెస్స నిధానము గల్గఁబోలు వి
ప్రునిగుణ మిట్లుగా దిచట భూమిగుణం బని నిశ్చయించి యొ
య్యన దిగి వచ్చి యెత కొలుచయ్యెడు బ్రాహ్మణః† చెప్పు నాపుడున్. ౧౮౦
- శా. నామం జూడఁగ నూఱుపు ట్లగు నరేంద్రా విష్ణురూపంబవౌ
నీకుం జూడఁగ నెన్నిపుట్టు లగునో నీవేకటాక్షింప న
స్తోత్రం బొసరి గల్గదే యనిన సంతోషించి వేయిచ్చి మం¹
చాక్షీర్ణం బగుపుట్టఁ గూల్చి యొకని లావక్రిందఁ ద్రవ్వించినన్. ౧౮౧
- క. భోజదృగంభోజ గ్రహ, రాహకృతి నురగరాజరాజితమాడా
రాజితరత్నప్రభలను, దేజఃపూజంబు దోచి దిక్కులు వెలుఁగన్. ౧౮౨
- గీ. రత్నగర్భమేమ ప్రకటించునదియొక్కొ, రత్నసానుమూలరత్న చయమొ
గంటిలేని మానికంబులగనియొక్కొ, నాఁగ నవ్వెలుగు వీఁగఁ బాఱె.² ౧౮౩
- సీ. అను నానారత్న సుందరస్రాంతమా చంద్రకాంతాంచితస్థలము కలిమి
బెరయు ముప్పదిరెండు పిల్లగద్దయల కాభరణంబురా హేమపాత్రములను
రత్నదీపములు రమణఁ జేతుల నున్న పసిడిబొమ్మలును ముప్పదియు రెండు
నింపైననృపునివాళింపుసాంపొందంగఁ దత్సంఖ్యమణిమయద్వారములను

* తెఱబడి, † దేల్పఁకటి, ‡ య్యన దిగి వేస నొక కొలు చయ్యెడు వాఁడె,

1. గుల్కాక్షీర్ణంబగు. 2. తీఁగవాఱె,

- *గలిగి నల్లడ నాల్గుచేతులవెడల్పు, చాపమాత్రసమున్నతి నేవుమిగుల
విక్రమాదిత్యులత్తీనివేశకాంతి, నాతఁ గనుపట్టె దివ్యసింహాసనంబు. ౧౮౪
- క. తద్రూపముఁ గని నృపుఁడు ద, రిన్రఁడు ధనరాశి గన్నరీతిం బ్రమదో[†]
న్నిదిత్యుఁడై తివిసింపఁగ, భద్రాసన మద్రిభంగి బరునై తోచెన్. ౧౮౫
- వ. తత్సారణం బెఱింగి మంత్రి యి ట్లనియె. ౧౮౬
- క. అరుగరె యయాతివృథుగయ, భరతసుహోద్రాంబోషభారవ శిబిసా
గరరంఠింగరాఘవ, మరుద్దిలీపశశిబిరుమాంధాత లిలన్. ౧౮౭
- గీ. వారీణాన నెట్టివారిసామ్మో యిది, పెద్దగాలమయ్యెఁ బృథివి నణఁగి
దీని వెడలఁ దివియఁ బూనినయప్పుడు, భూతత్వప్తి వలయు భూత లేండ్ర. ౧౮౮
- క. అనవుడు విభుఁ డెరిచేయుడ, మని గొఱియలఁ జెరువువై[‡] యనువగుబలిభో ?
జనములననుకలు సురలును, దనియూగా భూతత్వప్తి తగ నొనరించెన్. ౧౮౯
- గీ. దీనఁ బొగి భణులు నివ్యసింహాసనం, బెగయనీడవఁ దాన యెగసి వచ్చె
మంత్రిఁ జూచి రాజు ముగ్ధుడై నీబుద్ధి, లావుకలియ నిట్టిలాభ మయ్యె. ౧౯౦
- ఉ. మంత్రిము లేనిసాధ్యయును, మానము లేనితపాబు వేదవి
త్తంత్రిము లేని యాగముఁ బదజ్ఞత[§] లేని కవిత్వము న్నదా
తగతులు లేని నీణయును దానకరాగము లేని గీతమున్
మంత్రులు లేనిరాజ్యము సమాసము లిన్నియు వ్యర్థకార్యముల్. ౧౯౧
- వ. అని కొనియాడిన నిని మంత్రిప్రశంసావసరం బని యస్తుంజివరుండు స్వాగ్రం
బును యథార్థంబునుగా ని ట్లనియె. ౧౯౨
- సీ. జూదనిత్య్రాబుఁ జోరునిధర్మంబు సరసునికోపంబు సవతిపాత్తుఁ
బాపండు మతమును బ్రాహ్మణకలహంబుఁ దులువసంగడమును[¶] బునినితపముఁ[‡]
గులటలభక్తియుఁ గోమఱినిజమును బణ్యాగగనలప్రేమ పుద బిరునుఁ
బగతుర సైరణ యెగచు వైరాగ్యంబుఁ బేదపెద్దఱికము వాదిధనము ?
నధమసంశ్రయంబు నైంద్రజాలికమును, బామ్మసామ్మ[¶] మునుఁగకొమ్మపట్టు
మంత్రిలేని రాజ్యమహిమయు నావేశ, సుస్థిరములు పిదప నస్థిరములు. ౧౯౩
- గీ. [‡]మంత్రిశక్తి నాత్మ మఱి పెట్టెగా నుగ్ర,దండవిష మడంచి దండె గలిగి
యర్థ మొదవ భూపుఁ డనుపాముఁ బట్టి యా, డిగుచు మంత్రి గారడిని కరణి.

*కలిగి నల్లడకు, లన్ని చేతులవెడల్పు. †: తిహాదనగ్రంథై ‡: కెలు (య) పు వెట్టి-చెరపు వెట్టి-
చెరపు=బలి-అని చిన్నయనారి) 1. బుధజ్ఞత. 2. తగవు. 3. గొడ్డుసాంపు. 4. మంత్రిశక్తిదమ్ము
మహానక పామును, మంత్రికుంధు త్రిపుమాడ్కి నెపుడు, అను వెఱింగి భూపుఁడను పాముఁబట్టి,

క. కనియుం గానక యిచ్చులఁ జనఁజూచినఁ బోవనీక జనపతిఁ గరిచా

డ్వునఁ బట్టి యంకుశముగా, ననువగు పనిఁ ద్రిప్పు మంత్రి యాహోరఁజుండె.

గీ. కావఁ బ్రోవఁ గర్త గావునఁ దనమాట, త్రోవ నలవిగాదు త్రోవ యెఱిఁగి
యాడు మంత్రిమాట లాదరించెడివాఁడె, మేదిసీగుఁ డగ్రస్థ వేదవిమలు. ౧౯౬

మ. సరనాథుండు సమస్త మైనజనుల “నాజ్ఞాం ప్రజాపాలనం
పరమోధర్మ” యనంగ నీపలుకుల న్భావజ్ఞుడై యేలఁగా
నరులం దెవ్వరు నాజ్ఞమీఱఁ జన దన్యాయప్రవృత్తిక్రియా
పరుడై ధర్మముఁ దప్పఁ జేయుపనిఁ ద్రిప్పుజెల్లుఁ దస్థంత్రికిఁ.

౧౯౭

క. జననాథుఁ డనపరాధిం, దునుముఁగ నెలవిచ్చి హితుల దొరల మనవుల*
న్వీచకుండిఁ దస్థంత్రికిఁ, దననేర్పున నతనికీఁడు దప్పింపఁ దగున్.

౧౯౮

క. ఈచందంబున మంత్రి మహాచతురుం డొకఁడు విభునియానతి మొనల,
ద్రోచియుఁ ద్రోవక విపునిఁ, గాచె ననఁగఁ దొల్లి యొక్కకథ గల దధిపా. ౧౯౯

క. అనవుడు నాకథ నాకు, న్వివలయును మంత్రివరుండు విపుని నేలా
గునఁ గాచెఁ బతిహితంబగు, పనిఁ జేసెం జెప్పు మనినఁ బతి క్షిప్తనియెన్. ౨౦౦

క. శాలిమయాన్న సదంబర, శాలిప్రియ సత్యసంగ శాలీనవధూ
శాలావిశాలశీలవి, శాలాపుర మేలు నందజనపతి కడఁకన్.

౨౦౧

క. అతనికి నతిహితుండు బహు, స్రుతుఁ డనఁగాఁ గలఁడు మంత్రి సురమంత్రిసము
డతఁడు ఘననీతిఁ బరఁగెను, బతికార్యధురంధరుండు ప్రజలకు హితుఁ డై.

క. ఆ నందభూపతికి సతి, యానందము రూప మయ్యె ననఁ గలిగెఁ ద్రిలో
కీనయనచకోరములకు, భానుమతీదేవి యమృతభానువృత్తి యై.

౨౦౩

సీ. దీప్తితనకసందేహంబు దేహంబు పచ్చకర్పూరంబుపలుకు పలుకు
పల్లవసంపదాస్పదములు పదములు శోభితానర్తసనాభి నాభి
కుంతితకలకంఠకంఠంబు కంఠంబు ముకురవిడంబాభిముఖము ముఖము
సరసిజ్వలైహికరములు కరములు విజితనీలోరగ వేణి వేణి
నడుము లేమికి నెప్పుడు నట్టనడుము, లోచనములు కర్ణాంతరాలోచనములు
ఇతిపాలిండ్లు కంఠపాలిండ్లు సూడ, నట్టిహంబు రూపింప నరుదుగాదె.

గీ. అట్టిసతిని తెప్పవెట్టక చూచుచు, నిద్ర యాఁకలియును నీరు వట్టు
నడచి యధరసీమః నమృతంబు గ్రోలుచు, దేవుఁ డనఁగ మనుజుడేవుఁ డొప్పె.

* తగవుల. శాలిమయాన్న సదంబర, శాలిప్రియసత్యసంగ-౧ యధరశబ్ద.

- క. వనితలకు నురము నోరును, దను వర్ధము నిచ్చి రచ్యుతబ్రహ్మశివుల్
ఘనుఁ డామువ్వర మీఱుచు, జనపతి దనసతికి నిచ్చె సర్వాంగములున్.
- సీ. అవసీతుఁ డీక్రియ నంతఃపురంబున విహరించుచును మంత్రి విన్నపమున
బలిమిమై నొకనాఁడు కొలువున కేతెంచి యాసతితోడమోదనభిముఖముగ
నిడుకొని తన్నుఖం బీక్షించుచుండఁగా దొరలును భటులును బరులు హితులు
లజ్జాభయములఁ దల లావించికొనియుండఁ గొంతతడవున కయ్యింతి చెయ్యి
పూని పట్టుకొనుచు లోనికిఁ బోయిన, మంత్రి కలఁగి యిట్టిమమత నేడు
మానిసిగపకున్న హాని యానంచు మో, మోట మాని తోడ నొయ్యనేగి.
- గీ. దేవ యిచట నెట్టితెఱఁగైన నొప్పు నీ, యతివ నటకుఁ దెచ్చు టనుచితంబు
అనుడు నృపుఁడు నవ్వి యచ్చటి కే వచ్చి, యున్న నేమి రాకయున్న నేమి.
- క. విశ్రుతసీతివివేక బహుశ్రుత సీయట్టి సచివుఁ* డుండఁగఁ బ్రమదో
న్నిశ్రముగ విశ్రమించెద, నాశ్రితసంరక్ష నీనయంబున జరుగున్. ౨౦౯
- క. ఏణేక్షణ యీసతి నా, ప్రాణేశ్వరి నిమిష మైనఁ బాసిన విగత
ప్రాణమయి మేను నిల్వదు, ప్రాణమువెడఁబాయునట్టి రాజ్యం బేలా. ౨౧౦
- చ. అనిన బహుశ్రుతుండు హృదయంబున నవ్వచు నింతప్రేమ గ
ల్గినఁ బటమధ్యమంబున లిఖించిన యీసతిరూపు నీమహా
ససము సమీప భాగమునఁ జక్కటి నిల్విన నందు నీదు దృ
ష్టి నిలుపుకొంచుఁ గోల్వస వసంపుము నావుడు నియ్యకోలునన్. ౨౧౧
- క. జనవరుఁ డొకచిత్రకుచే, వనితారత్నంబురూపు వ్రాయించి పటం
బనువందఁ జూపఁ బంపెను, తనకులగురుఁ డైనశారదానందునకున్. ౨౧౨
- గీ. అతఁడు చూచి మెచ్చి యచ్చిత్రకారుని, కేరఁ బిలిచి తొల్లి చెప్పినట్లు
సతులలోన నాల్గుజాతులు గల విందు, జాతికొలది వ్రాత సహజమయ్యె. †
- చ. తోడలును జన్ను లోవ్రమములు దొడ్డలు కన్నులుఁ గాళ్లుఁ జేతులున్
వెడఁదలు మోముఁ గంఠమును వెండ్రుకలుం గుఱుచ లలటముం
బొడవునోడ ల్వెడల్పుకడుపుం గుడుపున్నడపున్ ఘనం బగుం
జడిముడిపాటులుం† దొగరుజేరలు హస్తాని కొప్పు నెప్పుడున్. ౨౧౩

* మఁత్ర, † ఈగీతము క్రింది నొకపాదలో "నాల్గుజాతుల శ్రీలకు (బద్ధమలు)" అని
యాన్నది. ‡ పాటలం.

- చ. నడుము శృంగంబు పేళ్లు జఘనంబు కుచంబులు గట్టి వెండ్రిపక
ల్పిడుపులు గన్నులా మెఱుగు *నిగ్గులు కాంతకు వింతభోజనం
బడరు బ్రయంబు గోపము నయంబు సమంబులు దానఁ గొండె మే
ర్పడ విను రక్తపుష్పపటరాగిణి శంఖునిఁగా నెఱుంగుమీ. ౨౧౧
- ఉ. అన్నవ యైనక నుఁ గుటీలాలకపక్తియుఁ జెన్నుమీఱఁగా
వన్నెలు గట్టుఁ బచ్చమరువంబులునుం దఱుమంగ నేర్చు మా
ఱున్నెడఁ గన్నులార్చు సురతోద్ధతి నేర్పరి యల్పభుక్తితోఁ
దిన్ననిమాటలాడుఁ గడుఁ దిమ్మరి చిత్తిని చిత్రవిక్రియన్. ౨౧౨
- ఉ. తెల్లనిచీరలు నిర్విరులుఁ దియ్యఁదనంబును మెచ్చు వెండ్రిక
ల్పల్లన మోవి యెఱ్ఱన కనత్త నకద్యతి మేను గన్నులు
త్కుల్లసరోజరోచులు మృదుధ్వని కంఠము పాణిపాదము
ల్పలవకాంతు లాననము పద్మము పద్మిని జాతి కిమ్మహిన్. ౨౧౩
- క. కలియుగమునఁ బద్మిని సత్పులమున లే దిది తదీయగుణములు గలక^క
మలి గాన నెడమలోదొడఁ, దిలప్రమాణంబు మచ్చ దిరఁమైయుండున్.
- గీ. అనుడు వెఱుగుపడుచు నచ్చిత్రకుండు భీతి, తోడ నేగి పువ్వుఁదోటలోనఁ
జెలఁగునృపున కిట్లె చెప్పిన నతఁడు గో,ప్యసలంబు గనుట కాత్తఁ గలఁగి.
- ఉ. నందనరమ్యమా గృహవనమున మస్తథకేళివేళి నా
నందుడు భామవామజఘనంబున సన్నపు మచ్చుఁ గాంచి యా
నందము డింది కందు మది నాటుకొనం దిలయాంచి శారదా
నందుని సద్గుణం బవగుణంబుగఁ గైకొని వచ్చి మంత్రితోన్. ౨౧౪
- గీ. ధర్మమూర్తి యనుచు నిర్లతాత్మకుఁ డని, నమ్మినార మిట్టి నాటకములఁ
జాల ద్రోహి యైన శారదానందునిఁ, జంపు మనిన మంత్రి సంచలించి. ౨౧౫
- క. బేవా యిది మదిఁ దప్పుగ, భావింపకు భువి మహానుభావులు మదిలో
దైవికమానుషములయం, దేవియుఁ బాలివోవకుండ నెఱుంగుట వినవే. ౨౧౬
- క. జాడచెడి రాచలోగిలి, పాడుగఁ గన్నంబువెట్టి బలుముచ్చులతోఁ
గూడిన నొరుఁ జంపిన ఁం,కాడిన మఱి విప్రుఁ జంప న్నర్హం బగునే. ౨౧౭
- ప. ఇంతియకాదు. ౨౧౮

- క. భూపాల గురునిఁ జంపెను, పాపము వల దనుచు నొకవారికిన్ మా
 ధోపి నపశ్యతి"యనియెడు, నాపలుకు నిజంబు చేసి యతఁ డుగ్రుం డై. ౨౦౧
- గీ. చెడుగుబుద్ధు లింకఁ జెప్పక నామాట, ద్రోవవైతి వేని నొకటిగనుచున్నదిదాట
 మనుడు మాఱుమాట లాడక శారదా, నందుఁ దెచ్చి బంధనంబున నొకటియను
- మ. ఇటు విస్తోత్రముఁ గట్టి కొంచుఁ జని ముత్రీంపుండు చిత్తించి యు
 క్కట చంపించిన బ్రహ్మహత్య నను నుగ్రుండేయు నారాజు ని
 చ్చటఁ బాపమున బ్రుగఁ గావునఁ దదాక్షిణ్యమున బై న నో
 క్కటఁ గావించి జగత్త్రయము బొత్తుము గావించు నంచు న్నెసక. ౨౦౨
- ఉ. ఆతనికట్లు లూడిచి గృహంబున కంపి యమాత్యుఁ డేగి నే
 నాతెఱఁ గట్ల చేసితిఁ బ్రియం బగునే యని చెప్పి వచ్చి త
 ద్భీతియు నీతియు గలుగ భీరుని బాఱుని నేలమాలలోఁ
 బ్రీతి వహించి దాచి తనపెంపునఁ బ్రావఁగఁ గొన్ని యేడ్లకున్. ౨౦౩
- క. పాలనుఁడు కితన కేగి, లాలనుఁ డస్థిరుఁడు దురభిలాషుఁడు మృగయా
 లోలుఁడయి నందఱరణి, పాలత మాధవుఁడు విజయపాలుఁడు గదలెన్. ౨౦౪
- వ. తదనంతరంబ. ౨౦౫
- సీ. పిల్లలు పోరాడె బల్లి, యూరక త్రుళ్లె, దమ్ము పొడసూపె, దుమ్మి రెమరఁ
 దొఱఁగువోయినలేగ కొఱులుచునొకకుఱ్ఱి పఱ తెంచె, గ్రంపవైనఱచె గాకి,
 యుల్లుమఁ డొక్కఁడు నూనె తలతోడ నేతెంచె, మెలచీరలచాకి మ్రోలనెదిరె
 1 గాకియును గొరవంకయును తెక్కులపోతు నేటింఁతయు దాఁట నెడమదిశకు
 2 బైట వెరవుదప్పు బాలగుమ్మయు బాతె, నొంటిపాటఁ బైడికంటి వీచె
 నెలుఁగుచేసె బెద్దపులుఁగు పా మటు దోచె, దబ్బి బొబ్బలిడియె నుబ్బులడర.
- గీ. వానిఁ గనుగొని పరి వారమ్ము గలఁగుచు, శకునబలము లేకు చనుకు మనిన
 విజయపాలుఁ డివియు నిజములో కల్లలో, తెలిసికొండ మనుచుఁ దిరుగఁడయ్యె.
- క. దుర్మతికి ధర్మబుద్ధియు, నిర్మలునకు దుర్మతియు గణికలకు దృఢ మా
 కూర్మియుఁ గలిమికి నిలుపును, గర్మములకుఁ దప్పటయును గలుగవు జగతిన్.
- శా. ఈరీతిం జను లెల్ల నులముల నూహింపంగ శంపారుచి
 స్ఫారజ్యాయుతచాపరోపధరుఁ డై సన్నద్ధునై న్యంబుతో

1. కాకియునొకగొరంకయును- అని చిన్నయసూరిగారు. కాకియు నొకపెరకయు నెరుకల పోతు- 2. మెలకెరవుదప్పుబాతె చెమరుపోతు. 3. బొబ్బలితోరుచాపధరుఁడై.

భేరిభైరవభాంకృతు ల్దీశల నిర్భేదింపగా నేగ ని

¹స్థూరుణ్యంఘ సమస్తమర్గుణగణాగణ్యు డరణ్యానికీ. ౨౩౪

గీ. అచటఁ జెనుటకొక యమరించి కుడిచేతఁ, గడిదిడేగఁ బట్టి యెడమచేత
నెఱక లొయ్యఁ జక్రఁ జెరివి మోమిషింది, కౌఞకక్రైరలను గదియవైచె.

వ. ఇట్లొంజొంటఁ బులుఁగుల నీల్గించి² యొక్కపెట్ట సాళువంబు నెగయించిన.

క. తత్పక్షపాతరవము వి,యత్పక్షమున జలదనినద మన విహగము ల
త్యుత్పాతవృష్టిసమయప,తత్పాపాణములు వోలె ధరపైఁ గూలె. ౨౩౫

సీ. కేరిజంబులఁ గోరి కేరుట దీరించి పూరేండ్లఁ బుడకల బూడ్డఁ గలిపి
పాలగుమ్మల నేలపాలుగా నొనరించి వెలిచెలమెలఁకువ వెలితిచేసి
బెగ్గురుకడుపుల బెగ్గిల మ్రగించి కొంగలపొగరెల్లఁ ద్రుంగఁద్రొక్కి
కక్రైరనెత్తురు గ్రక్రించి కొక్రైరపిండు గుడియల్లెల బొడుపఱిచి
కారుకోళ్ల నెండఁ గారించి గొరవక, బింక మింక వానిపొంక మణచి

? చెమరుజోతుగములఁ జమరి కౌఞలఁ జొచి, సాళువంబు విజయపాలుఁజేరె.

ఉ. అట్టిఖగంబువేటకు నరాధిపనందనుఁ డిచ్చ మెచ్చుచు
బిట్టల నెల్ల లోఁబఱిచి భృత్యుల కిచ్చుచుఁ బెక్కువేకుకల్
పుట్టఁగ నొక్కచో మఱుగు పొంతకుఁ బోయి జలాబు ద్రావి యా
⁴పట్టన మీలఁ గాంచి యొకబారువలం దివియించి యేపుగ. ౨౩౬

సీ. కొఱ్ఱమీలను దాడికొలుపులెకల కిచ్చె, వాలుగలను సంగడిలకిచ్చెఁ
⁵బాఁవరలను బిన్న పడవొళ్లకును నిచ్చె మారువులఁ జనవువారి కిచ్చె

✓ బేడసంబుల నిచ్చె వేకుక కాండ్రకు గెండెల బలుమండగీల కిచ్చె

? వెలిమొట్టలను దండువుల దలారు⁶ కిచ్చెఁ గొడిసెలఁ బరిహాసకులకు నిచ్చెఁ

బక్రైమొట్ట రొయ్య పరిగ యిగిలికము, చీరచింపుజెల నారజెల

కుటుముక్కుమొదలుకొని కల వన్నియు, బంటువారి కెల్ల నొంటియిచ్చె. ౨౪౦

వ. ఇట్టి యచ్చోట్టు వాని బాణాసనబాణపాణి యై వాగురికవాగురాకరాళం బగు
వనాంతరాళంబు సొచ్చి.

౨౪౧

క. బాలుండు మెలఁగెను మృగకుల, కాలాకృతిఁ బవనజవన ఘనశునకాళీ
కోలాహలకాలాహిత, కోలాహలకామాళానుకూలక్రీడకీ. ౨౪౨

1. స్థూరుణ్యండతఁడు గ్రహపజనతాగణ్య. 2. ఇట్లనొడ్డువులుఁగులనీక్షించి 3. గ్రుంగ.

4. చట్టఁమీలఁగాంచి యొకబాల్కిక్రియందివివెంచి. 5. పావెరలను బస్తుపడుచులకునునిచ్చె. పాపమీ
నుల-చిన్న యనూరిగారు.

- క. తొలిదొలి జింకల మనుజోతుల గడజల లేళ్ల¹ నిర్ల దుష్టల మఱి యే
కలముల నెలుగులబులులను, బలువిడిగా² దునిమెజలముబలము నైతయన్.
- క. అయ్యెడ గోతలు దీటుచు, దయ్యముక్తియ నొక్కపది తాచుచు దనువుల్
వయ్యలుగ బొడిచె దొలగం, జయ్యన నలుదెసల బఱచి సైన్యములెల్లన్.
- వ. అప్పుడు కుమారుడు కృతవాహనానోహణుడై యావరాహంబు ను దోలి
వెనువెంట నొంటి జని చని కాటడవి నీరంబులలో జాడదప్పి దప్పిగొని యొ
క్కమడుగుచేరి యచ్చోటఁ దరంగంబు డిగ్గి చెట్టునం గట్టి సరసిలో జలంబు
లు గ్రోలి యభయముడై యచట విశ్రాంతి కై నిలుచునంత. ౨౪౬
- శా. శీఘ్రపాతనితాంతతాంతోతురగస్వేదంబుఁ దీర్పంగ హృ
ష్టాఘ్రాణంబున మోరయెత్తి తనమీస ల్నిక్షుం దత్సరభం
బాఘ్రాణించి చరించి పొంచి కృతముఖ్యామామభీమాకృతిఁ
వ్యాఘ్రం బొక్కటి వచ్చి యచ్చట నృపవ్యాఘ్రాత్తజం జూచుడున్. ౨౪౭
- గీ. హయము దానిరాక కదరి కట్టినవాఁగె⁴, ద్రెంచుకొనుచుఁబాతె దిక్కులద్రవఁ
బారిగొనం దలంచుపులిఁజూచి బెగ్గిలి, విజయపాలుఁ డొక్కవృక్ష మెక్కె.
- ఉ. అయ్యెయి నెక్కఁ గోపమున నాపులియు బఱతెంచి తత్ప్రదే
శమ్మున నిల్చిన న్బెగడి శాఖలమీదికి డాఁగ నేగియు
గొమ్మను నొక్కబొల్లియెలుగుం గని తల్లడమంది దుర్నివి
త్తుగ నాఫలంబు లిటఁ దప్పక వచ్చెనె దైవమా యనున్. ౨౪౮
- క. క్రిందఁ బులి మీఁద నెలుగును, నందప్రియనందనుండు నడుమం గలుగ
న్తుందట నొకనుయ్యియు వెనుకందగ నొక గొయ్యిభంగిఁ గానగనయ్యెన్.
- వ. అప్పుడు. ౨౪౯
- గీ. రెండునిలువు లెగయుఁ బుండరీకం బిది, నీకు నచట నుండ నేర్పుగాదు
నమ్మి⁵ వేగమిటకురమ్ము బాలక యని, యెలుగు పిలిచెఁ గాఱుకెలుగుసెలఁగ.
- ఉ. అఘోమరుండు దాఁడు? హృదయంబు యథావిధి నిల్పి రెంటిలో
నిక్షుడఁ గొంత యాస గల దిప్పటి కేగెద నంచు మీఁదికిన్
స్రక్కుచుఁ బోయెఁ గ్రిందఁ బులి చూచి చలంబున మీర లిద్దఱుం
జగ్గిలి రంచు నాఁగి నిలిచెం దనకన్నుల నిప్పు లొల్లగన్. ౨౫౦

1. గండలలేళ్ల, 2. చలచరిగాఁ దునియుబలము చలమునైతియనన్. 3. నితాంతశేగ

4. యప్పుడవాఁగె- (యెంతయువాఁగె) చిహ్నమునూరి ర్ నెమ్మి.

- చ. అనవుడు నోరుసాచ్చి వ్యథ¹ యార్పగదే మును చచ్చినట్లు ప
ల్లును మెదలినపకుండెద నలోలత నంచ మొగంబు వంచి వ్రా
లిన నది నోరు సాచ్చి కదలించి క్రమంబున చాడబ్బాక్ష² ము
క్తున గొనివచ్చె నాపులికిఁ గుత్తుకనాటినకొయ్య నొయ్యనక. ౨౭౪
- గీ. అట్లు పుచ్చిన ముద మంది సూచీముఖుఁ, బొగడి యేగి క్రూరమృగముమఱియుఁ
బసులఁ జంపితినగఁ బలలంబుతో చాడ, నాటిబాడ నెముక నాటినంత.³
- ఉ. క్రమము వచ్చి పుచ్చు మని కైకొని వేడినఁ బుచ్చివైచి స
ఖ్య మొనరించి నిచ్చలు సుఖసితి నుండఁగ నొక్కనాఁడు మాం
స మొకయింత గానకయుఁ జయ్యన నాపులి వచ్చి వక్త్రము
న్నమ్మిక దోఁచఁగాఁ దెలిచిన నిహగంబును జొచ్చె నాక్రియక. ౨౭౬
- క. చొచ్చినయంతన కాటునఁ, జచ్చె నిహగంబు పులులసంగడ మిదిగో
నిచ్చకములాడె దీతని, నిచ్చుటకై యంత యేమి యే నజ్ఞుడనే. ౨౭౭
- క. జాతివిభేదం బేటికిఁ, బాతకునకునైన నెడరుఁ బాపి⁴ మహావి
ఖ్యాతిఁ గొననొప్పుఁ దిర్యగ్జాతికపోతంబు చెంచుఁ గాచుట వినవే. ౨౭౮
- క. గోదానము ధనదానము, భూదానము నన్నదానమును బధికహితాం
భోదానము నుత్తమవిద్యాదానము గూడ నభయదానము సరియే. ౨౭౯
- గీ. వెన్నుసాచ్చువానిఁ దన్ను నమ్మినవానిఁ, జంపిరేని శిశువు జంపుటండు
మతమెఱుంగు జాంబవంతునివారము, బాస తప్ప మిట్టియాస విడువు. ౨౮౦
- చ. అనుచు నిరుత్తరంబుగ దయామతిఁ బల్కెడు నంత రాజనం
దనుడును లేచినక షణము దానికఁ గూర్చెద నిద్రవోకుమీ
యని తొడమీఁద నూడికొని యాయెలుఁ గించుక కన్నమూయఁగాఁ
గని పులి వల్లె వాని మెయిఁ గంపము పుట్టఁగ బీతు వెట్టుచుక. ౨౮౧
- గీ. కోటలు గలవాని గోళులు గలవానిఁ, గొమ్ములు గలవాని నమ్మవలదు
బమ్మరించెనేని బ్రతుకంగవచ్చునే, యెలుఁగు తోడి చెలిమియేల⁵సీకు. ౨౮౨
- క. మొన్న నొకనిఁ దోలితి వాఁ, డిన్నగ మిట్లెక్తె వాని నిది కరుణాసం
పన్నునిక్రియ లోనిడుకొని, నిన్న విజిచి పెట్టి నేడు నిజమనివోలెక. ౨౮౩

1. నమ్మినొచ్చి వెతయార్ప. 2. చాడబ్బాక్షియిక్తు గొనివచ్చె నాపులికిఁ గుత్తుకనాటిన కొట్టు.

3. పుచ్చినను ముదమందుచుఁ బులుఁగుఁజాలఁ, బొగడియును సేగి యాకూరమృగముమఱి
యుఁ, బసులఁజంపి తిఁగఁజాలముతోడఁ, నాటిబాడ నె యెముకయు నాటె మగుడ.

4. భూతుకునకునైన నెడరుగల్గిన దనలో నాతుకనవచ్చు. 5. పొందులేల.

- క. కూడిమి గల దని నమ్మకు, క్రూరమృగంబులకుఁ గరుణ గూడునె యిది నీ
చేరువ నుండుట నేటికి, నీరీతుల బుజ్జగించె నెల్లటి కొఱకై. ౨౮౪
- గీ. దానిఁ జెప్పనేల యేనిదె యొకయేడు, పట్టు నాకు నెలలు పట్టుఁ గాక
మిమ్ముఁ జూపి తింపు నమ్ము మీయెడనాకు, దీనిఁ ద్రోచిబ్రదుకుతెరువు గనుము.
- చ. అనవుడు వాడు నిక్తముగ న్నాథఁ దలంచి యెలుంగుఁ గూలఁద్రో
చిన నది జాటుచు దెలిసి చేతికి లోనగు కొమ్మవట్టి యొ
య్యనఁ బఱతెంచి బెగ్గిలుపుచాత్తఱుఁ గన్గొని యల్పుబుద్ధి వే
మన నను నమ్ముమాటి భయచూడకుమీ చుని ప్పుమాడఁగళ్. ౨౮౬
- క. కలకలఁ బలికెపువ్వుల, కలకలములు సకలవికలఁ గలయఁగఁ బొలయు
దళదళికులముగ దళశత, దళదళములు వియఁ బ్రాప్త తళతళఁబొడిచెళ్. ౨౮౭
- గీ. తమముతోడఁ గూడఁ దరలి శాస్త్రాలంబు, శైలగుహలకేఁగఁ జాల డస్సి
తరణికిరణపా క్తి సరసఁ జెట్టినచుడి, యెరుంగుఁగూడి బాలుఁ డిలకు డిగ్గ.
- క. ఆయెలుఁ గతనిఁ బిలిచి య, న్యాయుని పరలోకపీఠము¹ బగుమరితం
బీయెడన పాయఁ జేసెద; రాయిటవిరుమిడ“ససేమిరా” యచ మెపుడుళ్.
- క. ఈనాలు గక్షరంబుల, నీనేరమి నొరుండు చెప్పెనేని వికారం
బూసక తొల్లిటిక్రియ స, న్నానము గైకొనుచు మంచిమాటలతోడళ్. ౨౯౦
- క. అని వీడ్చొలిపినతఱి న, ట్లనెయూతఁడును ‘ససేమిరా’ యచుచు వనం
బున భూతావిష్టుని చాఁడ్పునఁ దిరుగఁగ వానిహయము పురిఁ జేరుటయుళ్.
- సీ. అశ్వరత్నం బొంటి నుదెంచె నిన్నటి శకునము ల్పాపనిఁ జూపె నొక్కొ
యని తలంకుచు నందజనపాలుఁ డాజాడఁ బఱతెంచి యడవిలో బాలుఁజూచి
యన్న యిదేమి రా వన్న “ససేమిరా” యచుడుఁ గలఁగి యొత్తి యడుగుటయును
నాలుగక్షరముల నోలిఁ బల్కెడువానిఁ దోడ్పొనిపోయి మందుల నొనర్చి
వీనిభూతశంక విడిపించువారికి, సర్ధరాజ్య మిత్తు ననుచుఁ జాటి
వేలుపులకుఁ బెట్టి వేడికొన్న చు నాలు, గక్షరములు విడువఁ డయ్యెవాడు.
- ఉ. సందనృపాలుఁ డిట్లను మనంబునఁ గ్రుల్లచు నెల్ల వేల్పులుళ్
మందులు మ్రోకులు న్నణులు మంత్రములుళ్ వృథయయ్యె శారదా
నందుడ యిప్పుడున్నఁ బ్రియనందనుఁ దెల్పఁగ నోపు నట్టి పె
ద్దం దునిమించినాడ వలదా హితు లెవ్వరు నడ్డపెట్టఁగళ్. ౨౯౩

ఉ. నాపుడు ముత్రి చిత్తమున నప్పుడు నావిధ మయ్యె నాడు, నేఁ
డీవిధ మయ్యె, బేరుకొననేటికి నిందఱపాల దృష్టమా
దైవము గల్గెనేని భువి దత్తుముఁ జొక్కఁడు గల్గెనేరఁడే
కావున బయ్యెఁపఁ బని గా దని యూఱడఁ బల్లె భూషణిన్. ౨౯౮

ఉ. ఆవిధు నూఱుశిచి నిలచుంబున కేగి బిలాబువిపుత్రో
నీవిధ మెల్లఁ జెప్పిన మహీసురుఁడు న్నచివాగ్రణీ భవ
దూభనఁ జేరి నాఱిగురుపుత్రిక యేడవయేటి పాప నీ
జీవముచ్చిదీర్చు చని¹ చెప్పము నీ పని పంచె నాతనిన్. ౨౯౯

వ. అటకుం జని. ౩౦౦

ఉ. ఆతఁడు విన్నవించినఁ బ్రయాన్వితఁడై సుతుఁ దోడుకొంచు ధా
త్రీతలనాఘఁ డింటి కరుదెంచుడు నాధరణీసురుఁడు క
న్యాతిలకంబు నాజవనికాంతకాకృతి నిల్పి పద్యవి
ద్యోతితఁతి దోచ వినుచుండఁ గుమారు² ససేమిరా³ ధ్వనిన్. ౩౦౧

వ. ఇట్టి నాలుగక్షరంబుల నాలించి విని యదఱు నూరకుండుం డని కుమారు
నుద్దేశించి పద్య మి ట్లని చదివె. ౩౦౨

క. “స”జ్జనభావము గలుగు సుహృజ్జనముల మోసపుచ్చు టిది నేరువె నీ
యజ్జతొడమీఁదఁగూర్చిన, యజ్జంతువుఁ జూపఁజూచు టదిపౌరుషమే. ౩౦౩

వ. ²లని చదివిన బాలుఁడు దా విని ప్రథమాక్షరము విడిచి పెట్టి “సేమిరా”
“సేమిరా” యనుచున్నంత నందఱు నా నందనరేంద్రతో నానందంబు నొంది
మేలు మే లనుచు నుండఁ దత్తలకలంబు మాన్చి జవనికలో గురుుడు. 300

క. “సే”తువుఁ గని జలనిధిసా, జాతధనుష్టాటిఁ బడిన సద్విజహతికిం

? బాతకము వాయు మిత్రవి, ఘాతికిఁ బాతకమే కాని గతి గలుగ దనా. 301

వ. లని రెండవపద్యంబుఁ జనువఁ గుమారుండు రెండవయక్షరంబు విడిచి “మిరా
మిరా” యనుచుండ నిట నయ్యాచార్యుండును. 302

క. “మి”త్రద్రోహి⁴కృతఘ్నుప, విత్రగురుద్రోహి⁵చౌర్యవిద్యాపరులున్

? మిత్రశిశి⁶తి మేరగఁ, బుత్రులు గలిగియును నరకమునఁ బడుదు రనా. 303

వ. లని తృతీయపద్యంబుఁ పఠించినఁ దృతీయాక్షరంబు విడిచి “రా, తా” యను
నందనుం జూచి. యమందానందుం డగు నందు నుద్దేశించి శారదానందుండు.

1. జీవము నేదదీర్చునని 2. ఈవచనము మొదలు కంపపద్యముకల నడచుచున్నది.

- క. “రాజు!” భవదీయఁడైన తనూజునకు న్ముఖము నోజ నూల్చాను విద్య
ద్రాజుకి ధనదానము ని, రావ్యజమునం జేయు మిహపరంబులు గలుగున్. 30గీ
- వ. అని యిట్లు చతుర్థపద్యంబుఁ జదివినఁ జతుర్థం బగు రకారంబుతో నవ్వికా
రంబునం బాసి బాలుండు తండ్రికి మ్రొక్కి మిత్రద్రోహ లక్ష్మితం బగు ఋక్ష
వ్యాఘ్రవృత్తాంతం బంతయుం జెప్పిన నచ్చేరువు మెచ్చునుం బిచ్చలింప నవసీ
పతి జవనికవంకఁ జూచి. 30౬
- గీ. పిన్నదాన విచట నున్నదానవు తల్లి, యింటి వాకిలియును నెఱుంగ వీవు
కానూనఁ బులియు మానిసియు నెలుగుఁ, దొడరు చేత లెట్లు తోఁచె నీకు.
- వ. అనుడు నతం డింకఁ దాఁపం బని లే దని తలంచి. 30౮
- క. భూనాయక ! భూసురకృప, నానాలుక నొప్పు వాణి నానాదృఢవి
జ్ఞానమునఁ దెలియు నన్నియు¹, భానుమతీదేవిమచ్చభంగి న్నదిలోన్. 30౯
- మ. అనినన్ దిగ్గన లేచి చూచి తెరలో నాచార్యుఁగా నిశ్చయిం
చి నరేంద్రం డతి హృష్టుఁ డౌచు సచివ్రం జేపట్టి నీయట్టి బం
ధునిధానం బిడ నొండు గల్గునె గురుద్రోహంబుఁ దప్పించి యెం
దును బాపంబును బొందకుండ నను ధన్యుఁజేసి తీసేర్పునన్. 310
- క. ప్రణయము దప్పక యాబ్రా, వ్తూహత్య దొలంగ రాజ్య మలరంగ సుతుడు
ర్గుణములు విడిపించితి నీ, గుణములచే నన్ను జట్టిగొంటివి చువ్వి. 311
- వ. అని గ్రుచ్చి కౌఁగిలింపుకొని తనపట్టిచెట్ట పట్టుకొని పుణ్యసులభానుమతియగు
భానుమతియుం దానును గురు డగ్గటి. 31౨
- క. ఎల్లవిధంబులఁ జూచినఁ, దల్లియుఁ దండ్రియును నీవె దయసేయుము మా
కల్లలు లోఁగొని మము నీనల్లిలుగఁ జూడు మనుచు నరపతి మ్రొక్కెన్. 313
- శా. ఈచందంబున మ్రొక్కి యందలముఁ దా నెక్కించి భూమివరుం
డాచార్యుం గొని వచ్చి గద్దియపయిన్ హర్షంబుతో నుంచి శి
ష్టాచారంబునఁ బూజచేసి తనరాజ్యశ్రీ సమర్పించి త
ద్యాచాదత్తముగాఁగఁ గైకొని ప్రసాదం బంచు నేలె న్మువిన్. 31౪
- మ. అని మంత్రీంద్రుడు చెప్పిన న్నిని కథాహ్లాదప్రసన్నాత్ముఁ డై
జననాథుండును మంత్రి లేనిపని మోసం బంచుఁ జేపట్టి యే

య్యన సత్త్వాధ్యులచేతఁ బుష్పకనిభం జౌ దివ్యసింహాసనం
బనువొందం గొనిపోయి నిల్పె నిజహర్ష్యంబైన ధారాపురిఁ.

3౧౧

ఉ. శంభుముఖాంబుజార్చు దృఢసారవరాహశరీరవశ్యవి
శ్వంభరు శాంభవీవరదు సంభృతరక్షణు సర్వలోకకు
క్షీంభరు సిద్ధసాధ్య సుర కిన్నర పన్నగ గీతక్షీవి
శ్వంభరు జంభవైసహసంభవు దృష్టవపుష్పజృంభణుఁ.

3౧౨

ఉ. శంకితకింకర వ్రజవశంకరుఁ బంకజనేత్రమిత్రు స
భృంకషకాంతిసంకులకపర్దవిభూషితభవ్యదివ్యకూ
లంకషు నిష్క్రశంకితవిలాసకలాపధురీణ శౌర్యస
ర్వంకషవైభవాంకితవశంకరు శంకరు లోకశంకరుఁ.

3౧౩

మాలిని. పరమకరుణలీలా భక్తలోకానుకూలా
పరిచితసురరక్షా భగ్నదైతేయవక్షా
సరసిజహితనేత్రా సచ్చిదానందగాత్రా
హరిహరమయ హూషా యాగయోగస్వరూపా.

3౧౪

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైమండలికభేకభసేంద్ర వీరఘోటవిభాళాని
బిరుద ప్రకటచారిత్ర కళింగదేశ నిర్ధూమధామ త్యాగనాగాజ్ఞుక కర్ణాట ద్రవి
ళాంధ్రమహారాష్ట్ర భూపాలరూప నూపురసుందర చరణారవింద సనదప్రీతి
పురవరాఢీశ్వర వెలనాటిపుష్పీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకౌటవివేక్షయానూ
త్యపాత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజ
విరచితం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యంబునందుఁ బార్వతీపరమే
శ్వరానోన్మేషప్రశోత్తరంబులును భర్తృహరి వైరాగ్యంబును విక్రమార్జుని
రాజ్యసాయుజ్యంబులును, శాలివాహన విజయంబును భోజునికి సింహాసన
ప్రాప్తియు మంత్రిగుణప్రశంసయు నందోపాఖ్యానంబును నన్నది కథావతారిక
ప్రథమాశ్వాసము,

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయాశ్వాసము.

- క. శ్రీరామాకుచశైలవి, హాసుని మునిహృదయగహ్వరాశ్రయుని మహా
దారుణనఖిదారితరపు, వారణసరసింహు నిగమవనసంచారిక్. ౧
- క. మనమునఁ దలఁచుచు విద్య, జ్ఞనదైవజ్ఞాది సర్వజనసమ్మత మా
దినమున భోజుఁడు సింహాసన మెక్కఁ గడఁగె రాజ్యసంపద మెఱయిక్. ౨
- సీ. ధారాపురంబులోఁ దారాపథమువోలు రత్నమండపములో యత్న మమర
నిమ్రైసపసిఁడికంబమ్ములమేడలో దివ్యసింహాసనస్థితి యొనర్చి
యవరోచనాజ్యదూర్వామ్రపల్లవపుష్పసిద్ధార్థదధిఫలక్షీరములును
నాదిగాఁ బెక్కు పుణ్యద్రవ్యములు గూర్చి పుణ్యాహమున భూమిపాలుపుదీర్చి¹
దేవతరువుమాడ్చి దెల్లనిగొడుగుతోఁ, గూడఁ బసిఁడికామకుంచె లచట
నిలిపి పొంతఁ గైచువులు సేర్చి యర్చన, లిచ్చె నుత్సవంబు పిచ్చులింప. 3
- వ. తదనంతరంబ నానాపురాణోతిహాసశ్రవణంబులను బంచమహావాద్యప్రపంచం
బులను సంగీతసాహిత్యసంగతనాట్య ప్రసంగంబులను బ్రతియామదీయమాన
ధూపదీపాదినైవేద్యమహోపచారంబులను దత్పరివారదేవతలకు నృపబృంహ
ణంబుగా సేమం బగునేమంబున నారాముండునుం బోలె నాయామినిం గడపి
మఱునాఁడు కృతమంగళస్నానం దై ప్రత్యూషనిత్యకృత్యంబులు నిర్వర్తించి
యప్పుడు మకరతోరణంబులునుం దెలిముత్తయంబుల తోరణంబులునుం గలు
వడంబులు, బలికూటంబులు మేలుకట్టునుం జీరగుండ్లును మృగనాభిలేపనంబు
ను, ముక్తాఫలరంగవల్లికలును నెలివిరియ నుల్లంబుల నుల్లసిల్లుపౌరులును
నానాదిగంతాగత విద్యజ్ఞన జ్యోతిషిక శాకునిక స్వరవేదులును వందిమాగధ
బృందంబులును బసిండి పల్లెరంబుల మాణిక్యదీపంబులతో నివాళింపు చున్న
పుణ్యాంగనలును హిత రాజులోకబంధువర్గంబునుం దలకొన జయ జీవ వర్ధస్వ
సుఖీభవాది శుభసూచకశబ్దంబులును బహువిధవాద్యరవంబులును, నొక్కటై
దిక్కులుపిక్కటిల్ల మిక్కుటంబుగా సుముహూర్తంబున సర్వతోముఖంబగు
మహాసింహాసనంబు డగ్గటి ప్రదక్షిణంబుగాఁ దిరిగి చూచి తత్తద్వారంబుల
కడల నున్న బొమ్మలతలకడల నున్నపిన్నగద్దయలలో నెందేని నడుగిడి పెద్ద

1 పులితోలుపైభూతి చెలువుదీర్చి.

గద్దెయ యెక్కుట భావ్యం బని వారశూలరహితంబుగా నొక్కదిక్కున నిలిచి
సకలజనకలకలంబు నుడిపి మాహూర్తికసావధానశబ్దంబు లొలయ నిష్పదేవ
తలం దలంచి ప్రశస్తఖడ్గహస్తు డై పూర్ణఘటికోచితనాదావసరంబు నెదురు
చూచుచుండ.

౪

—: మొదటిబొమ్మకథ :—

క. మురు గడియారాబునఁ గట్టినపెనుజేగంటరవము లేయనునెడ గ్ర
క్కున భోజం డడుగెత్తినఁ, గని నిలునిలు మనుచు బొమ్మ కలకలఁ బలికెఁగి.

చ. పలికిన భోజం డద్భుత మపారముగా మది నిండి పాఱఁగా

నిలిచి గతజ్ఞ తద్జ్ఞ ధరణీసుర మాగధవందిగాయకా

కలకల మెల్ల మాన్చి శుభకాలములో నిది యెక్కుఁ బూనఁగా

వల దన నేల యిందుల నివారణకారణ మేమి నాపుడుక.

౬

మ. తనవాక్యంబులు తత్సభాజనుల కుత్సాహంబు నాశ్చర్యముల్

పెనఁగొల్పంగఁ బసిండిబొమ్మ నగి గంభీరంబుగాఁ బల్లె నో

జననాథా విను చంద్రగుప్తనృపసంజాతుడు కంజాతమి

త్రనిభం డుజ్జయిసీపురం బరఁగె నేతత్తర్త సత్తీర్తితోక.

౭

వ. ఆయనఘనత యెట్టి దంటేని.

౮

క. సిద్ధులకు నసాధ్యము లగు, సిద్ధులు నెనిమిదియుఁ దనకు సిద్ధంబులుగా

నిద్ధరణిఁ జౌరుషమునఁ బ్రసిద్ధుం డగు సాహసాంకుఁ జెప్పు దరమే.

౯

శా. సుభూతాన్యవిడంబడంబరమిళఃసంరంభగర్వోర్వశీ

రంభానాట్యవిజృంభమాణమతివి స్రుభాదిశుంభస్సనో

జుభారిప్రియసంభృతానకమహాసంభావనాసంభవా

స్తంభోదర్శుండు విక్రమాన్తుఁ డతఁ డేతన్మాత్రుండే చూడఁగక.

౧౦

క. అతిశయవితరణగుణమున, సతనికి సరిరాక యెక్కునలవియె నీకుం

గ్రతువులు నూఱును జేయక, నితరుల కమరేంద్రపీఠ మెక్కుం దరమే.¹

౧౧

క. అనవుడు భోజండు విస్తయమును సిగ్గు నహంకృతియును ముప్పిరిగొన ని

ట్లనియె నొకయర్థివేడినఁ, దనియంగ సహపాదలక్ష్యధన మే నిత్తుక.

౧౨

క. నావితరణ మిది యల్పమే, నాపుడు నది నవ్వి తనగుణం బన్యులకుం

దా వినిపించుట కొఱతగ,దా వివరము తప్పి తీవు ధరణీనాథా !

౧౩

- క. ఇది మొదలు కొఱత యయ్యెం, దుది బుణ్యము హానిబొందె దొడ్డతనంబు
జెదరెం దనుఁ దాఁ జేర్చొను, టిది కష్టము తొంటిసీని యెఱుంగవు చుష్టా. ౧౪
- ఉ. ఆయువు ముత్ర మాషధము నర్థము దానము మాసభంగ వ
న్యాయము నర్థనాశము గృహవ్యసనంబును దాఁపురంబుగాఁ
జేయుట నీతియుక్త మటుసేయక తానయి దానధర్మముల్
చేయుమనంచుఁ జెప్పినను సీయని నవ్వరె ధర్మ మెంచరే. ౧౫
- క. ఈసమయమునకుఁ దగ నితి, హాసము గల దొకటి వినుము హరిదశ్యకులొ
ల్లాసకరుఁ డయోధ్యాపుర,వాసి సుదర్శనుఁ డనంగ వసుమతి నేలెఱ. ౧౬
- చ. అతఁడు సపాదలక్షవసుధామరపక్షికి భోజనంబు సు
వ్రతముగఁ బెట్టుచు దివిజవర్గము మ్మిక్కిలిఁ దుష్టిఁ బొందఁగాఁ
గ్రతువులు పెక్కుసేయుచు జగన్నుతుఁ డై సరయాతటంబున
గతిపయవాసరంబు లధికం బగుసత్ర మొనర్చుచుండఁగఁ. ౧౭
- క. శారద వీణావాద్యవి, శారద తగురూప మైనచందము మెఱయఁ
శారదసీరదనిభుఁ డగు, నారదముని చేరవచ్చె¹ నరపతిఁ జూడఁ. ౧౮
- క. వచ్చినమునిఁ గనుఁగొని యిటు, విచ్చేయుం డచుచు మ్రొక్కి విభుఁ డుచితార్ఘ్యం
బిచ్చి కృతాంజలియై నే, సచ్చరితుఁడ నైతి మీ ప్రసాదము కలిమిఁ. ౧౯
- గీ. ఎచటినుండి యిటకు నే తెంచితి నన్ను, ధన్యుఁ జేయ నన్ను దపసి వలికెఁ
బరమధర్మశీల బ్రహ్మలోకమున నీ, దానధర్మవార్తఁ దడవ వింటి. ౨౦
- చ. విని నినుఁ జూడ వచ్చితి భువి గడుఁ బుణ్యుడ వంచు నన్న నో
మునివర శిష్యుఁగాఁ దలఁచి ముద్దనఁ బల్కెద వెంతవాడ నే
ననుచు వినీతుఁ డైనఁ గొనియాడి గుణాఢ్యుడ వీవు నీయశం
బనఘచరిత్ర బ్రహ్మభవనాంతము ముట్టిన దింత చాలదే. ౨౧
- క. విశదమగు క్షీరసనము, కృశరక్షక ! సప్తతంత్రకృత మయ్యుఁ జతు
ర్దశభువనంబులఁ గప్పెను, వశమే నినుఁ బొగడ శేషరాణీశులకుఁ. ౨౨
- వ. కావున నీ కసాధ్యంబు లే దె ట్లన్న. ౨౩
- క. ధాత్రి శ పుణ్యనిర్మల, గాత్రులకును జగములొ నగమ్యము గలదే
క్షత్రియపుత్రుఁడు విశ్వామిత్రుఁడు బ్రహ్మత్వపదవి మేరల మీఁతఁ. ౨౪
- క. స్వకులొచితధర్మముఁ ద, పుక మరువారలకు వలయుపని దు రటమే
ప్రకటంబుగ ఋషివత్సులు, సికతాకలశముల జలము చేరుపుగొనరే. ౨౫

వ. దీనికి దృష్టాంతంబుగ నీవును దీనం గూడఁ జేసి నీరు నించిన నిలుచు నని యిసుక
చేతి కిచ్చిన నృపాలుం డందుకొని. ౨౬

క. అటు చేసినఁ జిత్రము మిక్తుటముగ నాదానధర్మగూణసిద్ధునిచే
ఘటితరస మైనసికతాఁఘటి యొప్పెను రసము ఘటికగట్టినభంగి. ౨౭

క. కృతిఁ గూడలు నిలిచిన సత్త్వతిఁ గనుఁగొని నారమండు దినమును నీ వీ
గతిఁ బుణ్యక్షేరి వెలయు, పు తపోనిష్ఠులను వెలసి పుణ్యవిచారా. ౨౮

వ. అని యుపదేశించి చనిన. ౨౯

గీ. ఇట సుదర్శనుండు నీమట్టికూడల, నిచ్చ వండిపెట్ట మెచ్చుగాదు
మంటఁ జేసి మొదలి వంటనే కఱిగొన్న, దానఁ దొలుత వండఁ దగుట యెట్లు.

మ. అని మృద్యాండము తెల్ల మాని సికతాయత్తంబు లా కుండల
ఘనుఁ డాపాయసశాకసూపముల పాకం బెప్పుడుం జేయుచుం
దనియఁ బ్రాన్తాభోజనంబు లిడుచుం దానొక్కనాఁ డప్పదా
ర్థనికాయంబులు వండుచోటఁ జని తత్సామగ్రి వీక్షింపఁగా. 30

క. వెన లుడుకం గని నృపుఁ డు, బృసమున నే నిట్టిఘనత వడసితి సనఁగా
నిసుమునఁ జేసినకుండలు, వినవినలై విరిసెఁ బుణ్యవివరీతగతి. 31

క. ఉలికి యతం డప్పుడు మదిఁ, గలఁగుచు నిటఁ గల్గషంబు గలసెనొ తగు వి
పులయెన్నిక గూడదొ హేళా, తలు మంత్రముఁ దప్పిరొక్కొ ధర గదలెనొకో.

మ. అని యుత్సాహవిహీనుఁ డౌచు నతిచింతాక్రాంతుఁ డై యుండఁగాఁ
దనయిచ్చ న్తుని తొంటిచాడున వియద్యాగంబు శోభిల్ల వ
చ్చినఁ బూజించి మునీంద్ర నామహిమకుం జేటయ్యెఁ బో నీవు చె
ప్పినమర్యాదయు నెట్లు దప్పె ననినం బృథ్వీశు బోధించుచు. 32

క. మర్యాదఁ దప్పెఁ జిత్రవి, పర్యాసాహంకృతులను బారివ “గర్వా
త్తార్యం వినశ్యతి” యనుచు, నార్యులు మునుచెప్పసీతి యదితప్పగునే. 33

క. పర్వతపథమున రథమును, బర్వస్త్రీసంగమమున బ్రాహ్మ్య వ్రతము
? గర్వమున ధర్మకార్యము, నుర్వీభాగమున నావయు న్నడవ దనా. 34

1. ఉ. ఆఁతిఁ గుండ నిల్విన ధరాధిపుఁ గన్గొని నారదుండు నీ
పీఠిఁ బుణ్యక్షేరి వెలయుచుచు నిచ్చలుఁ దీచ్చు సత్ర ము
ద్వేగములేక చేయు మని తెల్పి వియద్గతి నేగె సంతటాఁ
ద్యాగము భోగముం దగుసుదర్శనుఁ డచ్చటఁ దాను మెచ్చుచు.

గీ. క్రొత్తకడవ చెచ్చుకొని వండి మఱి దాని, మీద వండిపెట్ట మెచ్చు గాదు
మంటఁ జేసి మొదల మంటనే కఱిగొన్న, దానఁ దొలుతవండఁ దగుట యెట్లు.

- క. ఇంతమహిమ వడసితి నని, సంతసమున నీవు రాజసము గైకొన్నా
సంతతముఁ జేయు సుకృతా, బింతయు నిట్టికె నింక నే మవచ్చున్. 32
- ఉ. నావుడు భూవగుడు మునినాయక నే నపరాధి నైతి నేఁ
డావిధ మేక్రియం గలుగు నానతి యి మ్మని మ్రొక్కినంత నా
దేవమునీంద్రుఁ డి ట్లనియె ధీరుడ వై మది నుబ్బు లేక భూ
దేవసపాదలక్షుఁ బఠిత్తు ప్తి యొనర్చుము భుక్తిముక్తులన్. 3౮
- క. బహుదినములు జరపఁగఁ ద, స్తహిమయుఁ జేకూరు నింక మనమున గర్వా
గ్రహము వల దనుచు శుభ మొ, చుహితంబుగఁ జెప్పి నారమఁడు సనినంతన్.
- క. తాఁకిన మఱి వాగినక్రియ, నాఁకొని వడివడుకొన్న యనువున నృపుఁడుం
దేకువసెడి తొల్లిటివ్రత, మాకొలది నె నిత్యసత్ర¹ మచ్చట జరిపెన్. ౪౦
- ఉ. కావున నేన దాత నని గర్వము గైకొని ఘ్రి నీ వన
ద్యావుడ వైతి దానమును జారుషముం బరు లెన్నకుండఁగాఁ
దా వినిపించేనియు నశంకుఁ దృణంబును నొక్కయె త్తగున్
త్క్లావర గంజిలో మెతుకు గల్గినఁ గ్రొవ్వుట నీమహత్త్వముల్. ౪౧
- గీ. అరుడు ఘురుఁడు భోజుఁడును మఁచుచు స్త్రక్తి, బమ్మరిల్లి పసిడిబొమ్మ! నాదు
దానమల్లు మన్న దానపు మీరాజు, దానమొత చెప్పు దాన నిలుతు². ౪౨
- న. అనిన సాలభంజిక యి ట్లనియె నతం డిట్టి మహావదాన్యుడు. ౪3
- క. పొడగన్నంతనె వేయుచు, నొడివినఁ బదివేలు నగిన నూత్వేలు మనం
బొడఁబడి మెచ్చినఁ గోటియు, నడిగెడువారలకు నిచ్చు హాటకమయముల్.
- మ. అది యెట్లన్న నతండు క్షీరి దిశలన్ వ్యాపింప భూమండలం
బుదధు లేరగ నేలుచుండి యొకనాఁ డుర్వీశులు స్తంభ్రులున్
సుదతీరత్నములున్ రసజ్ఞులుఁ గవిస్తోమంబులుం గొల్వ న
త్యుదయశ్రీఁ గొలువిచ్చి యుండఁగఁ గవీంద్రుం డొక్కఁ డేతెంచుచున్. ౪౪
- సీ. దండశూకాధిపోద్బంధుజాదండభూరివిశ్వంభరాభారధుర్య
జాభాగిపరికీర్తితాంభోజినీమి త్ర³ సూరిసమాహియదాణారాయ

1 మంకొలది న నిత్యసత్ర పుచ్చట—చిన్నయూరి గారి సొతము. మాకలనశ్రంబుభంగివచ్చుట—
ఇతగప్రశులలో—2 దాన మొత నీవు దానిఁదెలుపు. చి. సూరిగాయి. దానమొత నేర్పు—3. ఈప
ద్యములోని ప్రాకృతభేదములు తెలియవచ్చుటలేదు. పద్యములోని తప్పొప్పులు తెలియలేదు. ఎవ్వ
రియొద్దవైఁ బ్రతిమున్నచో దిద్దినపరిచి హాకుఁబంపఁ బండితులం గోరవచ్చు. 4. యంభోర్ముణిమిత్ర.

అక్లిణహృదయ దండొక్కకేళః కేళిపతివఃకోవళః పుకడక్త

అంక క్తః క్త మహాలదసాదన లవలవపుహిత తులకకధీర

ధీరసంపదస్తు దేవబంధకహిమ¹, దశకసాక్షు మోచిదర్చనిచయ

యనుచు నాల్గుభాషలను రాజు దీవించి, నయనసంజ్ఞ నాసనమున నుండి. ౪౬

సీ. రాజేంద్ర యాత్రరములపేరిటివాడ నాద్యక్షరము మాన నశ్వవేది

రెండక్షరములఁ బఠిత్యజించిన నాట్యక్షర మూఁ డుడిపిన గతవిదుండ

నాలుగు నుడిగింపఁ జాలనేర్పరి నైదు విడిచిన బుధుండ నీవిధము గాక

సర్వాక్షరంబులుఁ జదివించిన బుద్ధి బలముగాఁగల యట్టి ప్రౌఢుఁ డనఁగ

నేతిబీటకాయనీతి గాకుండుంగ, నిన్నివిద్యలందు నెన్నఁబడ్డ

సార్థనాముఁ డైనయర్థిగా నెఱుంగుము, విబుధపంకజార్చ విక్రమార్చ. ౪౭

గీ. అనినఁ గ్రమ్మఱఁ జదివించి యల్లనవ్వి, ధరణిలోనీవు “చతురంగతద్వజ్ఞ”సంజ్ఞఁ
బరఁగినాఁడవయనుడుభూపాలుఁబొగడి, యెలమిఁజతురంగతద్వజ్ఞకవీశ్వరుండు.

క. ఇది తగుఁ దగ దనక కళా, విదులకు నీసముఖమున విద్యలయెఱుకం

బాడపెట్టుట మానుమంతుని, యెదుర వెసం గుప్పిగంతు లెగయుటచుమ్మి.²

ఉ. అంబుజమిత్రతేజ భవదగ్రకరప్రసృతంబు లైన చా

నాంబువులందుఁ బుట్టె భవనాంతము నిడుచుఁ గీర్తిపుండరీ

కంబు ప్రతాపసూర్యుండు వికాస మొనర్పంగ నాకసంబు భృం

గంబుగ లోనఁ బూని యధికం బగువాసన నొప్పు నెప్పుడున్. ౪౮

క. అని చెప్పినపద్యములోఁ, దనకీర్తివ్యాప్తియు³ బ్రతాపస్ఫురణం

బును గని భాండాగారికుఁ, గనుసన్నం బిలిచి మెచ్చుగా నాతనికిన్. ౪౯

క. ధనమిప్పించె విలోకన, మునకుం బుకునకు హసితమునకుఁ గవికి వే

యును బదివేలును లక్షం, బుచు గోటియుఁ బసిండిటంకములు చొప్పులుగాన్.

క. ఘనుడు కవి వీడుకొని యొ, య్యనభాండాగారిఁ బిలిచి యరి ననుం జూ

చినఁ బలికించిన నవ్విం, చిన మెచ్చించినను నిట్ల చెప్పక యిమ్మా.⁴ ౫౦

చ. అని నెలవిచ్చినన్ ధనగృహస్థితఁ డా తనలంక⁵ యిట్టిచొ

ప్పున నొసఁగంగ యాచకులు భూజనకల్పమహీజ మంచు నిం

పునఁ బొగడంగ చానగుణభూషణుఁ డంచు నవంతినాయకుం

డనుదినమున్ యశంబు దిశలం దలర స్తహి యేలె నెంతయున్. ౫౧

1. దేవబంధకహిమ 2. గుప్పిగంతులెయుటచుమ్మి. 3. దనకీర్తియువ్యాప్తియు. 4. చినఁ
బలికించినమెచ్చించిన నిట్లని నీవు నాకుఁ జెప్పకయిమ్మా.

క. అదికారణముగ నతనికి, సదృశం బగుగుణము నీకుఁ జాలదు భువిలోఁ
బొదలనిపెద్దటికంబులు, పొదపెట్టక¹ మగిడి పొమ్ము భోజనృపాలా. ౧౧౧
వ. అనుడు ననంతరంబ. ౧౧౨

శా. లగ్నం బీక్రియ విఘ్న మొందిన నిరాలాపంబుగా విస్తయో
ద్విగ్నస్వాంతృపాలపౌరహితవందివ్రాత మీక్షింపఁగా
భగ్నోత్సాహమనోరథుం డగుచు భూపాలుండు లజ్జాభరా
భుగ్నాస్యాంబుజుఁ డౌచు నిటి కరిగెం బుణ్యం బగణ్యంబుగఁ. ౧౧౩
వ. అంతఁ గొంతకాలంబున. ౧౧౪

—* రెండవబాష్పకథ *—

క. మొలఁ బులితోలుచు మేనం, బలుచని వెలిపూత యటుతఁ బాములపేరుం
దల మిన్నేఱుచు జడలను, జలివెలుగుం గలుగు మేటిజంగముఁ గొలుతుఁ. ౧౧౫
సీ. అనుచుఁ గడంకతో నాభోజతిలకుండు దివ్యాసనంబెక్కుఁ దివిరి మఱియు
ఫలకుసుమాదిశుభద్రవ్యములు గూర్చి సర్వపూజలుఁ దొంటిజాడఁ జేసి
కవిరాజభూసుర గాయకపాతక స్తరకులును దనకీర్తి పొగడఁ
బసిఁడిగిన్నియలు చేపట్టి పుణ్యస్త్రీలు శిరమున మాక్తికశేష లిడఁగ
ఖడ్గహస్తం డగుచుఁ గదలి నృపాసనప్రాంతభూమి చేరె గ్రహబలంబు
గలుగువేళఁ బూర్ణఘటికాంతనాదంబు, చెవుల సోకినంత శీఘ్రమితిని. ౧౧౬
క. శింజాయితమంజీర, వ్యంజితనీలాంశుభృంగ మగు పదకంజం
బంజక యిడఁగా వేళా,భంజని² యై యచట సాలభంజక పలికెఁ. ౧౧౭
క. ఓహూ భూవర వలవని, హాహూలివి³ యేల విక్రమార్కునిసరిగా
సాహసమును గంభీరోత్సాహంబును లేక యెక్కఁ దరమే నీకుఁ. ౧౧౮
గీ. అనుడు నిలిచి భోజుఁ డాత్మగుణంబులు, చెప్పఁ జూచి మొదలితప్పుఁ దలఁచి
మాని నాటిబాష్పపూనిక నీవును, దప్పకుండఁ జెప్ప తగ్గణములు. ౧౧౯
క. అనవుడు నది యిట్లను నీ,గొనములు గలనృపులఁ బేరుకొని చెప్పం జూ
చిన జగమున నుజ్జయినీ, మనుజేంద్రుఁడుగాక యితరమనుజుండు గలఁడే.
క. శుభలక్షణుండు వదాన్యుం, డభయుం డిఁకఁ గలుగ నేర్చునయ్య “నభూతో
నభవిష్యతి” యనుపలు కా,ప్రభునకు సరిచెప్పచోటఁ బలుకఁగవచ్చుఁ.

శా. ధారానాథ యనాథసస్యములకుఁ ధారాజధారాధరా
కారం డై కరుణామృతంబు గురియంగాఁ బ్రాజ్యసామ్రాజ్యల

- క్షీరూధిం జగ మెల్ల నుల్లసిలగా శ్రీవిక్రమాగ్రాఖ్యుఁ డు
ద్వీరామారమణుడు క్షీఁ బరఁగెన్ వీరు డుదారుం డనన్. ౬౬
- మత్తకోకిల. అమ్మహీశుఁడు నాఁడునాఁటికి నాత్మభూముల నన్యదే
శమ్ములందుల వార్తలు బరిచారకు ల్వినిమిషగా
నిమ్ముతోడ నవంతిపట్టణ మేలుచుండగ దూరదే
శమ్మువార్త లెఱుంగఁబోయినచారు లిద్దఱు వచ్చినన్. ౬౭
- ఉ. అచ్చటివార్త లెల్లఁ దెలియ న్విని వారల నాదరించి మీ
రిచ్చటి కేగుదెంచునెడ నీనడుమున్ గిరులందుఁ గానలం
దచ్చెరు వేమి గంటి రని యానతి యిచ్చిన సంకులోన న
య్యిచ్చ యెఱింగి యొక్కఁడు నరేంద్రున కిట్లనియె నివసీతుఁడై. ౬౮
- సీ. చిత్రకూటాద్రిపైఁ జిత్రంబు గనుఁగొంటి నచటి బిల్వవ్రుమప్రచుర మైన
పుణ్యతపోవనంబున రత్న కాంచనమయ మైన దేవతాలయము గలదు
లోకైకవంద్య ముదాకినీజలధార తోరమై ముండటఁ దొరఁగుచుండు
నానీరు శుద్ధపై నమృతంబుననఁ బోలుఁ బాపిపైఁ గాటుకభంగిఁ దోచు¹
దానిపొంత నొకఁడు మానియె జపముతోఁ, బాయకుండ వేల్చిసేయుచుండు
నతని కెన్నియేఁడు లరిగెనో యొలికిన, హేమమధూళి హిమనగోష్ఠతంబు.
- మ. అనిచోద్యంబుగఁ జెప్పిన న్విని తదీయాలోకనోత్సాహియై
మనుజేంద్రుండును దిగ్గనం గదలి రమ్మ చూత మామాని పా²
వనతీర్థం బని వానిఁ దోడుకొని భాస్వతడసాహాయ్యుఁ డై
చనియెం గ్రూరమృగప్రచారతరువిస్తారంబులం దూఱుచున్. ౭౦
- వ. ఇట్టి దుర్గమమార్గంబునం జనుదెంచుచు నొక్కయెడ. ౭౧
- ఉ. భూరమణుండు గాంచె నతిభూరిపయోధరఘాట మాత్మవి
స్తారపుఁప్రరూఢపటుశాఖిమహావటజూట మంచితో
ద్వీరుహసూభృతైకమునివీరకృతోటజవాటము న్నునా
సీరమణిప్రభాపటలచిత్రితకూటమున్ జిత్రకూటమున్. ౭౨
- సీ. అందులతీగె లింద్రాంగణాగములతోఁ జెలిమిసేయుచు మిన్నుగలయఁబ్రాచు
సంమల మ్రాచులు సందనవనకల్పతరువులతోఁ గూడి. పెరుఁగుచుండు

1. కందుక కమృతమై పొలుపాటుఁ బాపికిఁగాటుకభంగిఁదోచు-అనీరు పుణ్యాల కమృతంబువలెనం
డు-చిన్నయనూరి. 2. చూత మాదివ్యపావన రి. చిత్రవనాటము.

నందుల క్రొవ్విరు లన్నదమ్ములమాడ్కిఁ జుక్తలవాసన కిక్తసేయు
నందుల నెలయేఱు లాకాశగంగతో నటనలు సలుపుచు నాడుచుండు
నందుల మెలగు కరు లై రావతముఁదాముఁ, గదుపుగట్టిమేసి మదము గురియు
నందుఁ గలుగు మాను లానప్తముచులతో, నిత్యనత్యగోష్ఠి నిలుతు రచట.

ఉ. అందుల నొక్కనో జలకమాడుచునుండఁగఁ దొల్లి మేదిని
నందనవక్త్రవేణినయనస్తనకాంతులు జాలిపూపులై
యిం దుదయించె నాఁగ నుతికెక్కుచుఁ బెక్కుదినబు లంబుజే¹
దిందిరమీనచక్రములు దేలుచునుండు సరోవరంబులక. 2౪

క. వివిధద్వాదశరాసులు, దవిలి తిరిగి పాశసంపదలు చేకుటమి
న్నవరత్నరాసులకునై, నవగ్రహంబులుం దదంగణంబులఁ బోలయుక. 25

క. వింతలుగా నగ్గిరిపొడ, వింత తని చెప్ప నలవి యే వెన్నెలఁ ద
త్ప్రాంతంబునఁ గరఁగినశశి, కాంతంబులు చంద్రకుండు గడుగుచునుండుక.

సీ. శిరమున విమలపుష్పరవతి యగుమాల్యవతి రత్నమాలికావతి యనంగ
మృగపాదఘట్టన మృదులమాజేగుఱుధూళి శేఖరితసిందూర మనఁగఁ
బ్రబలసమీరణోత్పతితంబు లై పుష్పంబులు కరశీకరంబు లనఁగ
సర్వతోముఖసముచ్చాలనవారి²నిర్దరములు మదజలస్రావ మనఁగఁ
దన్నుఁ జేదినమేఘముల్ మన్ననంగ³, సాలతరువులు బృహద్విజము లనంగ
నేచినీరాజ్యపట్టగ జేంద్రులీల⁴, నిలిచిపాలుచునయ్యచలంబునృపతియ్యెక్కె.⁵

శా. లంకేశారిపదాంకితంబులు ఝరాలంకారకూలంకషల్
పంకేజాకరసంకులాంతరములు బ్రవ్యక్త దివ్యాంగనా
సంకేతంబులు మీనకేతనధనుష్టంకారశంకావహ
ఝంకారాళికులంబులుం గల మహాశైలస్థలుల్ చూచుచుక. 2౮

క. ధారాధరమార్గాగత, ధారాళం బగుచు ధరణిధరమధ్యకృతా
ధారం బై ధరఁ బరఁగిన, ధారాతీర్థంబు గనియె ధారాధీశా. 2౯

వ. కనిన నితని మనఃప్రసాదంబు దట్టం బై నిలిచె. ౩౦

క. దుర్భాగునైన మహాధగ్ధస్థలి నాత్మశుద్ధి దలకొను ననఁగా
ధర్మంబుల కాకరమా, నిగ్గులునుఁ జిత్తశుద్ధి నిలుచుట యరుదే. ౩౧

1. నుతికెక్కు-దినంబులయందు నంబుజేం 2. చాల్లలలోలి 3. పన్ననంగ. 4. ఉజ్జయినీరాజు పట్ట
గజేంద్రులీల-ఈపాఠము యతిచెడినది. 5. ఇక్కడ వ. "అవటఁ దెరువుఁజూపుచు మావంతు క్రియా
హరుండు చాపమున్న గానతండు చని చని" అని యొకనానితోఁగలదు.

భుజంగప్రయాతము. అతం డంత సుస్నాతుఁ డై రత్న హేమాం

చితం బై సునర్ణాద్రి చెల్వొంది దేవా

న్వితం బైన హర్ష్యంబు వే సొచ్చి యాదే

వతం గాంచి పూజించి వచ్చె న్నతుం డై.

౮౨

గీ. అచటిహోమశాల కరిగి మానంబునఁ, దపము కలిమిదోఁచ జపముతోడ¹

మధురయుతములైన మారేడుబండుల, వేల్చి సేయుచున్న విప్రుఁ జూచి.

గీ. అన్నపుష్పఫలజలాక్షతాదులు చేత, నున్నవాఁడును² జపహోమాదులను
జేయువాఁడుఁ బ్రణతిసేయఁదగరుగాన,³ మనుజువిభుఁడు మ్రొస్తుమానిపలికె.

క. ఓవిప్రోత్తమ సవనం,⁴ బీవెరవున జరుగ నెన్ని యేఁడులు చనియె

న్నావుడు నుబ్బస పుచ్చుచు, నావిధిచేతలకు నేమి యనఁగల దధిపా. ౮౩

ఉ. ఇచ్చట నేండ్లు నూతు సనియెఁ జగదంబిక నాయవస్థకు

న్నెచ్చదు కూడు మాని రవి మీఁదఁ దపింపఁగ వేల్చి సేసి ము

చ్చిచ్చున వెచ్చుచుండి తెగఁ జిక్కితి నన్నఁ; గృహనువృత్తిఁ దా

నచ్చటివాని లేపి విహితాసనుడై నృపుఁ డాత్మనిష్ఠతోఁ.

౮౬

క. వ్యాలోలకరాశకజి, హ్వలం బగు సప్తజిహ్వవదనంబున భూ

చాలుఁడు మధుమిశ్రిత మగు, మాలూరఫలంబు వేల్చె మంత్రముకొలఁదిక.

వ. అట్లు హోమంబు గావించిన నయ్యుమ నెమ్మనంబున నమ్మిక పొడమి పొడ
సూపకున్నం గడచూపునం గెంపుగదుర మదిం బదరి దొరకొన్న కర్జం బుజ్జ
గించుట యిజ్జగంబున నొజ్జల లజ్జ లుడుపు రజ్జలనుచు నుజ్జయినితేఁడు మారే
డుఁబండు మాని తన మెడం జూచి.

౮౮

గీ. పలుకుఁదేనియ గలతలవండువేల్వఁ, దలఁచి తలచిక్తు చ్చక్రమిఁదటికిఁ⁵ జెరివి
యెడమ కేలఁదెమల్పుచునడిద మెత్తి, మెఱుఁగుమిడుఁగులులెగయగామెడకుఁబూనె.

వ. ఇట్లు పూని యుంకించిన.

౯౦

క. ఓహోమా నృప నీధర్మో, త్సాహాములకు మెచ్చితిని నిజం బిది యిఁక నీ

సాహసము విడువు మని త, ద్బాహాఖడ్గంబు వట్టెఁ బరమేశ్వరియ౯.

౯౧

క. పట్టి నిలుచుండి నృప నీ, కెట్టిహితం బైన వేడు మిచ్చెద నని చే

పట్టిన మ్రొక్కి మహావరు, డి ట్టనియెం దల్లి మెచ్చి తెట్టలు నన్నుక. ౯౨

1. ఘనతపోవిభూతికలిమి మెఱసి 2. మన్నతనికని 3. జేయునతనికి 4. చేయఁదగదుగాన
4. హవనబీవెరవున.....వావుడుమబుస్సుకొట్టుచు-చిన్నయవారి. 5. చెక్కుమిఁదటికి.

- మ. ఇతఁడు స్నానము సంధ్యయున్ జపము ని శ్లేకాలముం జేయఁగా
శతవర్షంబులు పోయె నీద్విజుని మెచ్చుం జెల్లదో మెచ్చుసం
గతి గాదో గుణ మాసతి మ్మనిన నోత్తాపాల యీదుస్తర
వ్రతము ల్గలియుఁ జూచలంబు మతి భావం బల్ప మెప్పుట్టునఁ. ౯౩
- గీ. మేరుశైలధీర మేరులంఘితమున, నాఁగు నీవ్రతంబు నగణితంబు¹
చంచలాత్మకృతము సంకల్పరహితంబు, నైన జపము లెల్ల హానిఁ బొందు. ౯౪
- క. దేవర భువి గాఢంబున, గ్రామంబున గౌచనమునఁ గలుగఁడు శుచియా
భావమునఁ గలుగనేర్పును, భావజ్ఞ భావశుద్ధి పరమార్థ మనఁ. ౯౫
- క. డెందంబున సందేహము, నొందక ప్రహళతుండ్రి నొడఁబడిచెడుచో
నిందుఁ గలఁ డనినఁ గంబమునం దుదయింపఁడె విష్ణుఁ డనురులు బెదరఁ.
- క. దేవద్విజయత్రౌషధ, దై వజ్ఞాచార్యతీర్థధర్మముల యెడఁ
భావన యేవిధమున నో, నా వెరవున నచటి సిద్ధి యగునిధగతిఁ. ౯౬
- గీ. భావ మస్థిరంబు గావున వీనిన, తంబులెల్ల నిష్ఫలంబు లయ్యె
నీవు నిష్ఠ నిట్లు గావించితివి గాన, గడియలోన మెచ్చు గలిగె నీకు. ౯౭
- క. ధన్యుడ వనవుడు విని స, త్తన్యాదానమును దేవతావరమును రా
జన్యనరాజ్ఞయుఁ దిరుగుట, యన్యాయము గానఁ దిరుగ కంబిక వినుమా. ౯౮
- ఉ. ఇష్టములెల్ల నాకుఁ దగ నిచ్చెద నంటివి సర్వమున్ వ్రత
భ్రష్టుఁడు నాక వీనికిఁ గృపామతి నిమ్మని మ్రొక్కినంత సు
తుప్తి వహించి దేవత చతుశ్చతవత్సరభోగ్యమైన యు
శ్చౌష్ఠమహీపతిత్వమును దివ్యపదంబును నిచ్చె వానికిఁ. ౧౦౦
- క. వానికి ని ట్లిచ్చి ధరి, త్రీనాయకుఁ బరిణమించి దేవయు నంత
ధానమ్మనొందె విప్రుఁడు, నాస్థువు వెఱగఁగది పొగడి యరిగె నిజేచ్ఛుఁ.
- శా. తత్సేవాఫలదర్యనంబున మహత్ప్రసాద విశ్రాంతిగా⁴
నుత్సాహంబును సాహసంబును బ్రతాపోదారభావంబు న⁵
త్యుత్సేకంబును భూషణాకృతులతో నొప్పారఁగా భూషణీ
వాత్సల్యంబున వచ్చె విక్రమయశోవర్ధిష్ఠుఁ డుజ్జేనికిఁ. ౧౦౨
- న. కావున నీ కిట్టి గుణంబులు సమకూరకునికి నెక్కజనదు పొమ్మనిన విని భోజుం

1. మేరున మానహా, ఘనతపంబులొనగణితమైన, 2. పరతత్త్వ మనఁ. 3. నీదుక్తియఁ, 4. దదధ్వక్రాంతిగాఁ జిత్తచుండుతాన, 5. గర్వోత్సేకంబున

డును మనంబున నతనిం గొనియాడుచు నుద్విగ్నితలగ్నుండై¹ సిగ్గుపడుచు
బూర్వద్వారగమనంబు మాని యపరద్వారగమనోత్సకుం డగుచు నాటి
కద్దివ్యాసం బెక్కురాముడుట తెల్లంబుగా మొగంబు తెల్లంబడఁ దిరిగి చని మఱి
యొక్కనాఁడు. ౧౦౩

—♦ మూడవబొమ్మకథ ♦—

- క. ఉల్లోలమగ్ధసాగర, కల్లోలకరాగ్రమండకంపితఫణభృ
ద్వల్లభమణిమయహోలా, వేల్లనసుఖిలోలుఁ డైన వేల్పు దలఁతున్. ౧౦౪
- క. అని నియమంబున హితశా, కునికస్వరశాస్త్రవేదకోవిదయుతుఁ డై
యచు వగుదినమున సింహా, సన మెక్కడలంచి భోజజనపతి చేరెన్. ౧౦౫
- క. చేసిన నచ్చటిపుత్రిక, యారాజుం బలికె వాసవాసన మొక్కం
గోరుట జగ మెఱుంగ మహా, దాఁద్ర్యుడు క్రతువుసేయఁ దలఁచుటచుమ్మా. ౧౦౬
- ఉ. ఆర్యులఁ గూర్చి నేడు శుభమైన ముహూర్తము చూచి వట్టిగాం
భీర్యము దోఁపఁగాఁ దగని పెద్దఱికం బిడి యేల సన్నపుం
గార్యమె విక్రమార్చనపుగర్దియయెక్కుట వానిబోల నా
దార్యము నీకుఁ గల్గినఁ బదం బిడు మోజగ భోజభూవరా. ౧౦౭
- వ. అనుడు విస్తయమానమానసుం డై మానవేంద్రుం డాసింహాసనయాసంబు
మాని యనుమానించి మీనరపతివితరణంబు లే తెఱుం గెఱింగింపు మనిన నది
యిట్లనియె. ౧౦౮
- సీ. బలమున నిజమునఁ బ్రాణరక్షణమున భీము భీమాగ్రజు భీమశురునిఁ
జెలుపున సొకల్పసిద్ధిఁ దేజంబునఁ బద్మారిఁ బద్మజుఁ బద్మమిత్రు
శివభక్తిఁ గీర్తి విశిష్టదానంబున బాణు బాణారాతి బాణజనకు
నైవ్యైర్యమున రతి నఖిలోత్సవస్ఫూర్తి² గామసంహారుఁ గాముఁ గామసఖుని
నవ్వుభోగముల రణాటోపమున బుద్ధి, నిద్రు నిద్రతనయు నిద్రమృత్రిఁ
క్రేణిసేయు ననుచు జాణలువొగడుగ, నవని యేలె విక్రమార్చవిభండు. ౧౦౯
- క. సాహసము జయము బల ము, తాసిహంబుఁ బరాక్రమంబు ధైర్యముఁ గలని
క్తోహకుని దొరయునెడ సం, దేహించుచునుండు నాదిదేవుం డైనన్. ౧౧౦
- క. నరుడు మగతనము నేర్పునఁ, బరఁగించెడుచోటఁ దోషపడుదురు సురలున్
✓ధర గాళికునకుఁ దోడ్పడ, గరుడఁడు జక్రంబు హరియుఁ గలిగినభంగిన్. ౧౧౧

1. విక్సి తాలంఘితకాలజ్ఞుండై 2. నఖిలలోకస్ఫూర్తి.

- క. అనవుడు భోజుడు గౌళికుఁ, డనువానికి నెచట విష్ణుఁ డాయుధమును వా
హనమును దోడ్పడియెనునే, వినవలతుంజెప్పు మనిన వెన నిట్లనియె. ౧౧౨
- గీ. తుంగసౌధశృంగసంగతాంబర మౌచుఁ, బూర్వభూమి నొక్కపురవరంబు
భజనకైమున్ను నిజమైనపేరిట, వెలసె భువి బ్రతాపవిషయ మనఁగ. ౧౧౩
- వ. అట్టిపురంబున. ౧౧౪
- క. సేనానికి నెన యఁ బర, సేనాభంజకుఁడు గలిగె క్షితిపతి విష్వ
క్సేనారాధకుఁడు బృహ, త్సేనాఖ్యుఁడు బృహి భీమసేనుఁడు వోలె. ౧౧౫
- వ. అనచేన్రసకు నానాని యనుసుందరియును నయనానందంబుగా నొక్క
దన యుదయించె. ౧౧౬
- క. ఆరాజతనూభవ క, న్యారత్నము ముని మోహనాస్త్రముక్రియ నా
కారంబున నొప్పుదు ధర, యో మాణికినెక్కు నది సుబోచన యనఁగ. ౧౧౭
- క. భూవలయంబున నుపమా, జీవన మగు వస్తు వేచ్చి చెప్పెద మనఁగా
నావెలది యవయవములకు, నేవియు సరిగాక యునికి నేమనవచ్చు. ౧౧౮
- సీ. మృదుపల్లవంబులు ముమరకయుండినఁ బదసరోజములసంపదలఁ బోలుఁ
గరికరంబులమేనఁ గర్తృభావంబు లేకయుండిన నూరులీలఁ బోలుఁ
జక్రవాకంబులు సజినన్న రేయెల్లఁ బాయకుండినఁ జనుదోయిఁ బోలుఁ
జుక్తలతేఁడు దా స్రుక్త పొంగక కండకుండిన ముఖకళలఁ బోలుఁ
జంచరీకచయము సంచలింపక కూడి, నిలిచెనేని కురుల చెలువుదాల్చుఁ
బువ్వఁదీగె మొదలిమవ్వంబు దప్పుక, ననిచెనేని మేనియనువుబడయు. ౧౧౯
- మ. తనలావణ్య మగణ్యదర్శనయమై తాపణ్యపూర్ణంబుగా
ససవద్యమృతితోడ నాస్థపతికన్యారత్న మేరాజనం
దనుల న్నేచ్చక మీఁది మేడకడ గంధర్వాంగనావిభ్రమం
బున నుండెన్ మృదువస్త్రగంధసుమనోభూషాదిభోగంబులన్. ౧౨౦
- సీ. తరుణి యీక్రియ మేడఁ దరలకంఠుటయును దెలిసి గౌళికుఁ డనుధీరవిటుఁడు
చాయలయుక్తుఁడ జక్రంబు గావించి కామయంత్రంబున గరుడిఁ జేసి
తావిష్టుఁడై మృగప్రథనమునకు మెఱపుగాఁ గస్తూరి మిగుల నలది
పసపువన్నియ పట్టువసనంబు గావించి తిరునామ మొప్పుగాఁ దీర్చి కడక
నెక్కి కీలున నాహన మెగయఁజేసి, పవనపథమునఁ జనుదెంచి బాలమ్రోల
నిలిచి నేనిదె కృష్ణుఁడ నిన్నుఁ గూర్చి, వచ్చితిని నన్ను వరియింపు లచ్చికరణి.

- చ. అనవుడు బాల పిస్టయము హర్షము లజ్జయు నగ్గలింప నా
తని నట నుంచి యేగి తనతండ్రికి నట్టితెఱుం గెఱుంగఁ జె
ప్పిన నతఁడు న్రయంబున నభీష్టము నేఁ డొనఁగూడఁబోలు నీ
కని చనుదెంచి యచ్చట గవాక్షముఖంబునఁ జూచి యుబ్బుచున్. ౧౨౨
- క. చల్లనికొండకు గిరిజా,వల్ల భుం డల్లుం డగునట్టిన పువ్వునఁ దల్లి
నల్లనిదేవర నీచే, నల్లుం డనఁగఁ గలిగె నేఁ గృతార్థుండనై త్తిన్. ౧౨౩
- క. అమ్మాతడయక కైకొను, పొమ్మా యని యనుప నేగి పొలఁతుక యచటన్
నెమ్మి దభుకొత్తఁగాఁ దన, నెమ్మన మలరంగ నాతని స్వరియించెన్. ౧౨౪
- ఉ. గొళికుఁ డయ్యెడ న్నది వికాసము హాసముఁ గూడియాడఁగా
బాలిక నంతనంత మృదుభాషణభూషణ తోషణంబులం
గేలికిఁ జేర్చి లజ్జ కడకీ లెడలించుచు బుజ్జగించి పాం
చాలుని పోలిక న్సురతసౌఖ్యము తీపులు చూపె నేర్పునన్. ౧౨౫
- ఉ. అజ్జలజాక్షీయున్ హృదయమందునఁబుట్టినవానిపోరుచే
బుజ్జవ మిచ్చుకోలు గొనుపొందునఁ గూడిన నింపుగై కొనున్
నెజ్జకుఁ దాన చేరు రతిచేష్ట లెఱుంగఁగడంగు చెయ్యులన్
లజ్జయొకింత చేడ్పడఁ జెలంగుఁ బెనంగు ననంగకేలిమై. ౧౨౬
- క. ఇటు నానాటికి నొయ్యనఁ, గుటిలాలక యులుకు దీర్చుకొనుచుం దనకొఁ
గిట నాదటఁ జెలఁగఁగ న, విప్పిటుండు పుచురతుల గారవించుచుఁ దివుటన్.
- సీ. అంగుష్ఠ మడుగు గుల్ఫాంతంబుఁ జిఱుదొడ జఘనంబు నాభి వక్షంబుఁ గుచము
భుజమూలములుగళంబును జెక్కు మోవియునయనముల్ను దురుముందలయననఁగఁ
గలుగుచోటులఁ జంద్రకళలఁబెంపునఁ జెక్కు నారోహణావరోహణము లెఱిగి
బీజమంత్రాక్షతవ్యాజహృద్భాషల¹ హృదయాదిమర్తంబులై క్కఁజేయు
సుఖముఖాంకనఖరచుంబనభూషణ, గ్రహణతాడనములఁ గదలఁబూడిచి
చిత్తశయనుదెలిపి యుత్తానశాయిత, ముఖ్యసురతతంత్రములఁ గలంచె. ౧౨౭
- క. మనసిజమర్తజ్ఞునితో, మనమలరఁగఁ బెనఁగి కరఁగె మానిని రతిసం
జనితసుఖంబున నెలపొడుపునఁ గరఁగెడు చంద్రకాంతపుత్రికఁ బోలెన్.
- శా. ఆజాడం గుచచక్రవాకరుచి పెంపారం దదీయాననాం
భోజాతప్రభ లులసిలఁగ సముత్ఫుల్లాక్షీ²మీనద్యుతుల్

1. దృగ్భాణముల్ హృదయాదిమర్తవాహితులఁజొనిపి 2. పెంపారంగ కుంభస్మృతాం
భోజంబు ల్వికసించుచుం జెలఁగ నుత్ఫుల్లాక్షి.

- రాజిలంగ సులోచనాసరసిలో రాయంచభంగిం గభా
భ్రాజిమం డగు గౌళికుండు హరిహాపం బొంది త్రిడించుచున్. ౧౩౦
- ఉ. ఇమ్ములఁ గొన్ని యేండ్లు సుఖయింపఁగఁ దక్కినరాజులెల్లఁ జో
ద్యమ్ముగ నిట్టివార్త విని యచ్యుతుఁ డీతని యల్లఁ డయ్యె¹ గ
ర్వమ్ములు మాని వీనిఁ గొలువం దగునంచు భయమ్ముతోఁ దురం
గమ్ములఁ గుంజరమ్ములను గన్యలఁ గప్పము లిచ్చి పంపఁగాన్. ౧౩౧
- క. చేకొనుచు బృహత్సేనుడు, చేకొలఁదుల లోఁగు తెఱిగి క్షితిపాలకులం
టికాకుపటిచి భూములు, చేకొనఁగా నలఁగి తలఁగి సిగ్గున నొకచో² ౧౩౨
- వ. అందఱుం గూడుకొని విచారించుచు దమలోన. ౧౩౩
- క. సమముగ దేశము లేలుచు, నమరిన మగకూడు గుడిచి యధమాధమభా
వముతోఁ బెక్తం డ్రొక్తని, సమరమునకుఁ బోకయునికి³ చచ్చుట గాడే.
- క. గణుతింప మానభంగ, వ్రణ మాజన్మంబు నెడ్డ వ్రయ్యలుసేయున్
రణమరణము శూరులకును, క్షణమఃఖము మీఁద నధికసౌఖ్య మొనర్చున్.
- గీ. మానహాని యైన మనత్రోవకంటెను,⁴ బ్రాణహీన మైన పదము లేదు
వీనిచేత బాధ వెచ్చుటకంటెను, జక్రధరునిచేతఁ జచ్చుట టొప్ప. ౧౩౬
- క. రావణకంపాదికర, త్రోవీరులఁ జంపి తన్నుఁ గూడఁగనిచ్చెం
గావున సమములు నల్లని, దేవరకోపములు నట్టిదేవరవరముల్. ౧౩౭
- సీ. మున్నీటిపాపయు మున్నీటితేపయు నిల్లాలు నిల్లునై యెసఁగువానిఁ
బాములవగవాడుఁ బాములవగవాడుఁ దేరును బాన్పునై తేరువానిఁ
గలువలచుట్టంబుఁ గలువలవెట్టంబుఁ దనరెండుకన్నులై తనరువానిఁ
బూవింటివాడును బూవింటివాడును గారావునుతులుగా⁵ గలుగువాని
జోడులేనికంటిజోగికి జోడుగా, నున్నవానిఁ బెక్కు మన్నవాని
దల్లి దండ్రయైన నల్లనివేల్పును, గంట చెడనిముక్తిపంట గాడె. ౧౩౮
- క. చొత్తము చత్త మనుచు ను, ద్వైత్తు లగుచుఁ దెగి ప్రతాపవిషయముపై దం
డెత్తి చనుదెంచినం గని, యత్తటిఁ దా వెడలె నాబృహత్సేనుండున్. ౧౩౯
- చ. వెడలి నిజాప్తసైన్యపరివేష్టితుఁ డై చని గర్వపాలవం
బడరఁగఁ బోరిపోరి బల మంతయుఁ జచ్చినఁ జచ్చులోపలం

1. డీతని కల్లుండంచుగర్వ- 2. కైకొనుచు... క్షితిపాలురజీ, కాకుపడనడిచి భూములు, చేకొనఁదలంచుడు- నడచి- 3. పోరకయునికి 4. అవనిమానహానియగుత్రోవ- 5. గారావుబట్టులై, గట్టియొపటియొకలుగువాడు- చిన్నయనూరి.

బడి వడిఁ దూలివచ్చు శలభంబుతెఱంగున నోహటించి లో

పడక పురంబు సొచ్చి సుతపాలికి నాపద చెప్పి పుచ్చినాఁ.

౧౮౦

మ. అది యాత్మప్రియుఁ జేరి, దేవ ! మును ప్రహ్లాదుం గృహం గాచి యు

న్నదుఁ డౌ దైత్యునిఁ ద్రుంచి తీవు మొసలి స్వర్ధించి యాయెన్న నె

మ్మది రక్షించితి నేడు ని న్గొలువఁగా మాతండ్రి కిట్టి మహా

పద వచ్చెన్ యెపుసంఘముు దునిమి సీభక్తు న్భువి నిల్పువే.

౧౮౧

క. అని వేడుకొనిన వాఁడును, నునమున నిటు దలఁచెఁ దొల్లిమగతనమునఁ బూ

నినపూనిక విడిచిన నిత, వినువారలుఁ జూచువారు వికవిక నగరే.

౧౮౨

గీ. నాటిసాహసమున నిట్టిబోటిగలిగె, నేటితెంపున కొకవేల్పు నిల్వఁబడఁడె

యనుచుఁ జక్రంబుగైకొనియంత్ర గరుడి, నెక్కినూత్రంబుగదలించియెగసివచ్చె.

వ. అట్టి వేళ నయ్యుదివిష్టుండు-

౧౮౪

ఉ. గొలికుఁ డీతెనేనియు జగంబు జనార్దనుఁ డీతె నంచు న

న్నాలముసేయుచుండుఁ దన యల్లుడ నే నని నమ్మియున్న భూ

పాలుఁడు చిక్చు భక్తిఁ దమప్రాణము లొప్పనసేయ నున్న మ

| స్త్రీలతలంపులుం బాలియు నే నటు పోవకయుండఁ బాడియె.

౧౮౫

క. అని చక్రము చే వెలుఁగఁగ, వినతాసుతునెక్కి వచ్చి విభుఁ డొప్పె సువ

ర్ణనగంబుమీఁద సాదా, మినితోఁ జెలువొందు నీలమేఘము పోలెన్.

౧౮౬

మ. తనదివ్యప్రభ వీక్రియ¹ న్వెలుఁగఁగాఁ, దార్ఘ్యండు పక్షాగ్రచా

లనవాతాహతితోన మేఘములు డొల్ల న్నిన్న ముట్టంగ నే

పున దీపించుచు లీలఁ గోపమును హపుం జూపి చక్రాహతి

నవనజాతుండు నృపాలపంక్తి ననిపెన్ వైకుంఠసంప్రాప్తికిన్.

౧౮౭

వ. ఇట్లు చేసి తదనంతరంబ తజ్జయంబు విదితంబుసేయం బూని.

౧౮౮

ఉ. భన్యజనానుకూలుఁ డగు దానవసహాయుఁ డొత్త నబ్జమూ

ర్ధన్యము భక్తసద్గతివదాన్యము నిర్జితగర్జితోగ్రప

ర్జన్యము ఛిన్న భిన్న పరసైన్యము దిక్పరకర్ణకీర్ణకా

తన్యము గౌళికావనదృఢకృతజన్యముఁ బొంచజన్యమున్.

౧౮౯

క. ఇటు వానిచేరుగా ను, త్తట మగు జయ మిచ్చి చక్రధరుఁ డేగిన ను

దృటవృత్తి గొలికుఁడు న, చ్చట చని రణమండలమునఁ జచ్చిననృపులన్.

౧౯౦

- చ. కనుఁగొని మామఁ బిల్చి ననుఁ గంటివె వచ్చిన యీనృపాలురం
మనిమితి వీరిసంపదలు దొడ్డలుగాఁ గొనిరమ్ము నీపురం
బున కని చెప్పి తొంటిగతిఁ బోయి సుఖోచనఁ గూడి దాని కిం
పొనర విహారము ల్బలుపుచుండె ననేకదినమ్ము లిమ్ములక. ౧౫౧
- క. కావునఁ దెం పెఱిఁగి యస,దాభావున కచ్యుతుఁడు తోడుపడియె ననంగా
నావిక్రమాద్భుతకు నతి, పావనునకు సురలు తోడుపడు టచ్చెరువే. ౧౫౨
- ఉ. డల్లసితక్షమాభరణుఁ డుజ్జయినీపతిఁ బోలవచ్చునే¹
యెల్లముఖంబుల నిష్ఠ మనేకవిధంబుల నొల్టాచుండఁగా
నల్లము వ్రయ్య బు స్సచుచు సూరక నైగెడి పాముతోడి పా
త్తోలక తమ్మజాగ్రమున నుద్వి సుఖస్థితి నుండు నెప్పుడుక. ౧౫౩
- వ. అట్టి యాతనితలంపు సంపదలందు నయవినయాదిగుణంబులు బోదలు. ౧౫౪
- క. ఓలం బగుసంపద నయ,శీలంబునఁగాక దుష్టచేష్టలఁ గలదే
✓ యాలరిమొదపులకును దల,కోల యిడక చేరి పిదుకుకొనఁ²దర మగునే.
- క. ఎక్తడనుండియొ కూడును, నిక్తము లైతోఁచు నొక్తనిముసంబునఁ దా
మెక్తడికొ విరిసిపోవును, డక్తవు సంపదలు మేఘుడంబరముక్తియక. ౧౫౫
- క. కలిమికిని దగినకొలఁదిని, నెలగల వెలి విడువకున్న³ నిలుపెక్తడి చా
/ కలయఁగ నిండినచెఱువున, క్తలుఁ గ్గించుక విడువకున్న నాఁగని భంగిక. ౧౫౬
- సీ. అని యిట్టితలఁపున నశ్వమేధము సేయఁ బూని భూసురబంధుభూమిపతుల
రప్పించి శుభముహూర్తమున చీతావిధి నైకొని చేయుచో నాకవిభుఁడు
గరుడగంధర్వయక్షవ్రాతములతోడ నరుచెంచి తోడ్పడి యాదరింప
సురల నందఱఁ జూచి ధరణీశుఁ డందులో రత్నాకరుం డట రామి యెఱిఁగి
యతనిదోడితేరహితుఁబుగోహితునంపె, బ్రియముగూర్చిమై త్రినయముమెఱయ
విప్రవర్యుఁ డంత క్షీప్రయానంబునఁ, దెరువునడిచి కొన్నిదివసములకు. ౧౫౭
- మహాస్థగర. కనియెక మర్వారదర్శకరమకరఘృహారతావినిర్దుక
ఘనవీచీనద్భుజాభ్రంకషగుణసమత్క్రాంతకాలాంతరుద్క
జనకాధీశాత్మజాధీశ్వరధనురతివిస్తారితావరభద్రుక
స్వనదంభోదాతిరాద్రు స్వరతలవిహితోచ్ఛాచ్ఛాస్ముద్రుక సముద్రుక. ౧౫౮

1. నెన్నఁబోలునే. 2. నిలిచిపించుకొన. 3. వలసినకొలఁదిని, నెలగల వెలి వెడలకున్న.
నెలగ=ధనము(నెలగులు)

- సీ. అనిమిమరక్షణాయత్తజీవనముల గుహబృహస్పతుల సన్తపిమః దాల్చి
యధిక నాగేంద్రసమాయాధమహిమల హరిశచీనాథుల ననుకరించి
రాశీభవన్తకరప్రాభవంబుల సారికుబేరుల సాటి నొప్పి
కమలావృతాయతాకారవైభవముల బ్రహ్మవిష్ణులతోడిపాటి మించి
సంతతప్రవాళకాంతి వసంతక, బాలసూర్యులసరి లీలఁ గ్రాలి
భూమి సర్వదేవతామయుం డనఁ జెల్లి, యెలమి నేలులెల్ల నేలువాని. ౧౬౦
- సీ. మిన్నంటఁ బొంగియు మేర దప్పక పెక్కుభంగము ల్గలిగియుఁ బాటులేక
సుల్లేన్ని గలిగిన నుట్టునస్రక్తక యనుకయ్యుఁ బరులకు ననువుగాక
సరివారిలోపల నురువులు గ్రమ్మఁగా నేలపైఁ బొరలియు బేలుగాక
తనలోన బడబాగ్ని దరికొని మండియు వడగాలి మీలపై సుడియనీక
బయలుపడియునుదనలోఁతుబయలుపడక, దిగులుపటిచియునొండెడదిగులుపడక
యిసుముకంఁపెనుగుణములులెనక మెసఁగ, నసమరసమయ మైనవెక్త సమువాని.
- వ. మఱియు గంగాతరంగిణీసంగతం బై హరజటాజూటంబునుం బోలె శంఖాలం
కృతం బై విష్ణుభుజంబునుం బోలె వజ్రసముజ్జ్వలం బై పురందరుకరంబునుం
బోలె ముక్తామయం బై ముక్తిపథంబునుం బోలె నీలసమగ్రం బై సుగ్రీవసై
న్యంబునుంబోలె విజృంభితపద్మరాగంబై శరత్సమయంబునుంబోలెఁ బుష్పితపు
ష్పరాగంబై శిశిరంబునుం బోలెఁ బ్రసరత్తుపారంబై హేమంతంబునుంబోలెఁ
బటువిద్రుమచ్ఛాయం బై వసంతంబునుం బోలె నుద్దండరాజీవంబై గ్రీష్మంబునుం
బోలె నాభీలకూలంకవం బై వర్షాగమంబునుంబోలె మీనమిథునకర్తృ మక
రాదిసంచారంబై గ్రహమండలంబునుం బోలెఁ బరభీతసపక్షభూభృత్తులార్చి
తంబై మహామర్దంబునుం బోలె నొప్పు నపూరంబుగలవాని. ౧౬౧
- క. ఆనీరధి నెల వింతనఁ, గా నేరము తేలగిలు మకరములమీఁదన్
మైనాకాదులు టెక్తలతో నిలుచుం గరులమీఁది దోమలకరణిన్. ౧౬౩
- గీ. అట్టిజలధిఁ జేరి యవనీసురుడు వలు, మాటుఁ బిలిచి పిలిచి మదిఁ గలంగి
యత్తురంబులేని యదకంబు నచటికిఁ, బిలువ వచ్చి నేను బేలనైతి. ౧౬౪
- క. సరసత్వము సన్తానముఁ, బొరయనిచోఁ బ్రియము నెఱవఁ బూనుట ధరలోఁ
దెరువాటుకొండకడ మున్నరుండై¹ తనకలిమి చూపఁగడఁగుట చుట్టి.

- మ. అని చింతించి పురోహితుండు నిజరాజాజ్ఞావిధి న్వారిధీ
నిను నేఁ బిల్చితి రమ్మ నిల్వనిడికో నీబుద్ధి యంచుఁ ఘన
ధ్వనిగాఁ జెప్పి చనంగ నర్ణవుఁడు దివ్యంబైన రూపంబునం
దనరత్నంబులు నాల్గుగొంచుఁ జని పొంత నిల్చి యవ్వప్రత్యోక్. ౧౬౬
- వ. నీ కింత వేగిరపడనేల నే నిదె వచ్చుచున్నవాడ మీరాజునకు మాకునుం బ
రమసఖ్యం బగు నే మెఱుంగుచుము గావున మమ్ముఁ బిలువం బంపె మే మచ్చ
టికి వచ్చినవారమ యని ప్రియోక్తి ని ట్లనుము. ౧౬౭
- క. కడపట నుండియు నే మ, క్షడనుండుచు మనుచుఁ జెలిమిగతిఁ దప్పకుమీ
యెడద వ్వన వలవను సు, గడ మనఁగాఁ దలఁపుఁగోనఁ గలుగుట చుమ్మి.
- క. నెమిలి గిరి నంబుదము గగ, నముపై రవి లక్షయోజనంబులఁ గొలనం
గమలము లక్షద్వయమున, హిమకరుఁ డిలఁదొంగలునుండు నెక్త నెచెలుముల్.
- వ. అని విన్నవించి యీశోభనమునకుం గట్నంబుగా నిద్దివ్యరత్నమ్ము లిమ్ము, కో
రిన నివి సైన్యసంపాదకంబును, బహుధనప్రదంబును, మృగుచిత్రవర్ణవస్త్రాభ
రణదాయకంబును, బక్వాన్నప్రతిపాదకంబును నొ నని చెప్పి వీడుకొలిపిన
నతం డతనివచ్చినపని సఫలం బగుటకు హర్షించి. ౧౭౦
- క. సుముఖుం డై చనుదెంచుచు, దమమాళవభూమి సొచ్చి ధరణీశ్వరు యా
గము సంపూర్తియుఁ దాన, క్రమమును విని యచటఁ దనమరాకకు వగచె.
- చ. పొసఁగిన పప్పు మండఁగలుఁ బుక్తిటిబుటిగ మెక్తి మంచి వై
క్తసపుఁ బదార్థము ల్నమలి గట్టునఁ ద్రేఁపఁగఁ గల్గు భూరి దా
నసమయ మైన మాడ ధరణి బటు వచ్చు, విశిష్టపూజతోఁ
బసనగు వచ్చడంబు నొకపల్లియరంబును గల్గుఁ దప్పితి¹. ౧౭౨
- క. చేరెడు నూకలుఁ బిడికెడు, కూరయుఁ గొని యొక్తపూటకూటికి దొరయై
యూరికిఁ బంచినఁ బోఁబడు, పొరోహిత్యంబు బుద్ధి బంటటికముగా. ౧౭౩
- క. అప్పటి కమికెడుకూటికి, నొప్పెడిదియు² బోషణంబు, హోమము దొరకై
యొప్పించి వేల్వఁ గాగతి³, దప్పెడు తత్త్వము పురోహితత్వము జగతి^౪. ౧౭౪
- గీ. అనుచు బహువిధములఁ దనపని నిందించి, కొనుచు నాత్మనగరమునకు వచ్చి
మనుజవిధునిఁ గాంచి వనరాశి చెప్పిన, వినయభాషణంబు లెనయఁ జెప్పి. ౧౭౫

1. పల్లెరముం గలదప్పు దప్పితి - చిన్నయనూరి. 2. నుప్పిణియును. 3. యొప్పించు
కొంచునులువగతి ?

- క. నాలుగురత్నాకరముల, మూలద్రవ్యములబీజములూ¹ యనఁదగు నా
నాలుగురత్నంబులు నా, నాలుగుమహిమలును జెప్పి నరపతి కిచ్చెన్. ౧౭౬
- వ. ఇచ్చిన సమూల్యంబు లగువానిం జూచి యిం దొకటి నీ వేఱుకొమ్మనిన నతండు
నాయిత నాలిం గొడుకుం గోడలిని విచారించి వచ్చి పుచ్చుకొనియెద నని
సంభ్రమంబునం జని మువ్వరం బిలిచి యారత్నంబు లిట్టిటి సంపద లిచ్చు
వీనిలో నేది పుచ్చుకొంద మని తలపోయుచున్నపుడు. ౧౭౭
- సీ. నైవ్యంబు గలిగిన జగమెల్లఁ జేవఁడు గొను డిది యశా నని కొడుకు పలికె
ధర “ధనమూల మిదం జగ” త్తనుమాట తగు నిది గొన నని తండ్రి పలికె
నిష్ఠాన్నములు మదిఁ కుప్పిగాఁ గుడుతుము మే లిది గొను మని యాలు చెప్పె
భూషణాంబరముల భోగంబు లిది గొంట వెర వని కోడలు విన్నవించె
నిట్లు వేఱువేఱు నిచ్చలఁ దమలోన, జగడ మైన నతఁడు మగిడి వచ్చి
యింటివారికలహ మెఱిగించి వీనిలో, నీవ యొకటి యిమ్ము దేవ యనుడు.
- క. ఈనలుపుర² కిం దొక్కటి, యీనేల తలంపుకొలఁది నిట మీజగడం
బే నుడివెద నని యొడయం, డానాలుగుమానికములు నాతని కిచ్చెన్.³
- క. ఈజాడ యీగి నీకడ, నీజన్మమునందుఁ గలుగ దిశఁ బూ మ్మనినన్
భోజండు నమృతదనా, భోజం డై తాను నంతిపురమున కరిగెన్. ౧౮౦
- శా. ప్రహ్లాదస్థిరభక్తిభాగ్యవిభవప్రత్యక్షరూపు, న్నభోం
తహ్లాదిన్యదయాదిమూలచరణన్, దై త్యాంతకు, నిష్ప్రవే
షాహ్లాదాకృతికృత్యవచితబలిం, జఙ్ఘఃశ్రవస్తల్పు, స
ల్పల్లముద్రమనోనురాగవిహరల్లక్ష్మీకవక్షఃస్థలున్. ౧౮౧
- శా. ఇంద్రాదిస్తుతయోగ్యవైభవుని బర్హీభూత⁴భూతావళి
సాంద్రానందకరప్రసంగనిజలాస్యప్రస్ఫుటీకారు, ని
స్తంద్రానేకమునీంద్ర వంద్యచరణద్వంద్వన్ ముకుందప్రియుం
జంద్రాలంకరణాంకు నద్రితనయాసంసక్తచిత్తాంబుజాన్. ౧౮౨
- మాలిని. ఉరగశయనశాయీ యోగ్యవిద్యానపాయీ
గరుడవిహితయానా త్పాదసోర్వీశయానా

1. మూలధనములయినవి నిజముల- 2. ఈనలకున- 3. క. ఏనే తలంపుకొలఁదిని, మీనలుపుర (లాని) జగడ మెడ పెదనయిండు, దానాలుగుమానికములు, బూనికతో నతనికిచ్చి పుచ్చెం బెలుచున్. “ఈనలకున” యనియే చిన్న యనునాయును- 4. బహీభూత,

ధరణిభరణదత్తా దండితోద్దండరత్నా

మురహరహరహూపా ముఖ్యసౌఖ్యస్వరూపా.

౧౮౩

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలికభేకఘణీంధ్ర పీఠమైట్టవిభా
 శాది బిరుదప్రకటచారిత్ర కళింగదేశనిహూమధామ త్యాగనాగాజ్ఞన కర్ణాటద్ర
 విశాంధ్రమహారాష్ట్రభూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రొలిపు
 రవరాధీశ్వర వెలనాటిపుష్పేశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామా
 త్యపాత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతరూజ గోపరాజవిర
 చితంబైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు సుదర్శనోపాఖ్యానం
 బును, విక్రమాస్త్రుని మహాకాదార్యంబును, దదీయస్తత్వసాహసమహత్త్వంబు
 లును, శౌళికోపాఖ్యానంబును, సాహసాంకదాతృత్వంబును నన్నది ద్వితీయా
 శ్వాసము.

శ్రీ:స్తు.

సింహాననద్వాత్రింశిక.

తృతీయాశ్వాసము.

—: నాలుగవబామ్మ కథ :—

- క. క్రైమణీరమణపదాం, భోరుహజాతాపగాంబు¹ పూరస్థితిడిం
డిరశకలానుకారా, కారామృతకిరణధారిఁ గందర్పారిఁ. ౧
- మ. తనచిత్తాబ్జములోఁ దలంచి మఱియున్ ధారావిభుం డిషశా
కునికజ్యోతిషికాగమజ్ఞుల హితక్షోణీసులం గూర్చి శో
భనలగ్నంబున నెక్తఁబూనికొని తత్ప్రసంగంబు చేరంగ నా
సనపాచాలిక నిల్చు నిల్చు మని యాశ్చర్యంబుగా నిట్లనున్. ౨
- క. పటతెంచెద విచ్చోటికి,² నెఱయంగా విక్రమాగ్రన్మృతకి సరిగా
నెఱిఁ జేసిన యుపకారం, బెఱిఁగెడు సద్గుణము లేక యెక్తం దరమే. ౩
- క. అనవుడు భోజాడు ప్రియ, మును లజ్జయుఁ బెనఁగొనంగ ముద మెడలఁగ మీ
జనపతియుపకారజ్ఞత, యనువొందఁగఁ జెప్పు మనుడు నది యిట్లనియెన్. ౪
- ఉ. ఆతఁడు కీర్తిపూరభరితాఖిలదిగ్విజయుండు సర్వధా
త్రీతలనాధసేవ్యుఁడు సుధీజనపాలనకేలిశీలసం
జాతమనోమరాగఁడె డిల సాహసభూషణుఁ డేలుచుండఁగా
నాతనివీట నొక్తవసుధామరుఁ డుండు విలోచనం డనన్. ౫
- వ. ఆవిప్రుం డొకనాఁడు తనపత్ని విలోచన పుత్రలాభంబు లేమికి వగచి దీనికిం
గారణం బేమి నీవు సర్వజ్ఞుండ వని యడిగిన నూహించి ధనధాన్యంబు లుద్యో
గంబునం బడయవచ్చు విద్యాలాభంబు గురుశుశ్రూషల నచ్చుపడు పంశాభి
వృద్ధియుం గీర్తియు నీశ్వరకృపం గాక పడయవచ్చునే. ౬
- క. ఏగురుపురుషులఁ గోరిన, యాగొంతియు ద్రాపదియు మహాపుణ్యవతుల్
? వేగుడు బంధులఁ జంపిన, యేగురుపాండవులు ధన్యు లీశ్వరకరుణన్. ౭
- క. కౌపున మన మిఁక నెట్టి య, పావనజీవనుల మైనఁ బరమేశ్వరు సం
భావనఁ బుత్రుని బడయం, గావచ్చు నిజోద్యమంబు గలిగినఁ బడఁతీ. ౮

1. జాతామలాంబు 2. విచ్చటికిను. ౩. మనోహరాంగుడు.

- క. అన విని యాసతి వినయం, బెనయం దనయుండు గలుగు నీశ్వరు నారా
ధన మొనరింపుద మనవుడూ, దనలో స్త్రీబుద్ధి యనక తా నుత్సుకుఁ డై.
- గీ. పెద్దయొసఁగెడుమాటయప్రియముకంటె, బడుచుచేసీతివాక్యంబువడయఁజొప్పు
శాస్త్ర వేదిచేనున్న విషుంబుకంటె, గొల్లవానిచే నమృతంబు గొనుటమేలు.
- మ. అని తద్వాక్యము లాదరించి పరమేశ్వరాధనం బావిలో
చనయుం దానును జేయుచుండఁగ సుఖస్వప్నంబులో నాత్రిలో
చనుఁ డేతెంచి భవత్ప్రియాసము విశిష్టం బయ్యె నీసువ్రతం
బనుకూలించె శనిత్రయోదశులఁ జేయం బుత్రలాభం బగున్. ౧౧
- క. అని శంకరుఁ డానతియిచ్చిన నతఁడు శనిత్రయోదశీవ్రత మత్యం
తనియతి జరపుచుఁ బుణ్యమునఁ గొన్నిదినముల కొక్తపుత్రుని బడసెన్. ౧౨
- క. ఆపాపనికిఁ బుణ్యవ్యాపారుడు దేవదత్తుఁ డనుపే రిడి గా
రీపతిపదభక్తుని విద్యాపరిచితుఁ జేయుచును ముదంబునఁ బెంచెన్. ౧౩
- చ. క్రమమున బ్రాహ్మ్యకర్తములు గైకొనఁజేసి యెఱుంగుచో¹ వివా
హముఁ దగఁజేసి కాశికీ బ్రయాణము చేకొని పుత్రుఁ బిల్చి కా
లము శుభవృత్తులన్ బ్రదుకు లాగు విచారము సద్గృహస్థ
ర్తములను మంత్రతంత్రముల మర్తము లెల్లను జెప్పి వెండియున్. ౧౪
- క. పరపీడయుఁ బరనిదయుఁ, బరసతియుం బరధనంబుఁ బరులుం గలచోఁ
దిరుగకు పరోపకారము, పొరయంగలచోటఁ బుద్ధిపురికొల్పవనా. ౧౫
- క. తరుఁబలతోడిరహస్యము, వెరవరివగనైరణయును వేషాఘ్యనిస
చ్చరితము దుర్జనుసఖ్యము, నరపతికరుణయును నీవునమ్మకు మదిలోన్. ౧౬
- క. సారాచారవిచారత, నారూఢుం డగుచుఁ దను నిజావసరములం
జేరినవారికి హితుఁ డై, సైరణ గలప్రభువుఁ గొలుపు సజ్జనవృత్తిన్. ౧౭
- వ. అని పెక్కునీతులు చెప్పి. ౧౮
- క. భూసురుండు సకలవిద్యాభాసురుఁ డటు తోడఁగూడి పడఁతుక నియమో
ల్లాసినిగా శివమూర్తివి, కాసిని యననొప్పుచున్న కాశికీ జనియెన్. ౧౯
- మ. జనకుం డేగిన దేవదత్తుఁ డిటు లాచారంబు రెట్టింప స
జ్జనసత్తారము లింటఁ జెల్లఁగ విశిష్టప్రాప్తకాలంబు చొ
ప్పున నిర్ధంబులుఁ బత్రము ల్పలములుం బుష్పంబులుం గాననం
బునఁ దాఁ దెచ్చుచుఁ బంచయజ్ఞముల నెప్పుం జేయుచు న్నిల్వఁగన్. ౨౦

- మ. ఒకనాఁడు ముచ్చయిననుఁ జుత్తునమిహాద్యోగంబున న్నేటకై
వికసన్నాననుఁడై బలంబులు తను న్నేప్పేంపగా బాణకా
ర్ముకహస్తా డయి వాజినైక్తి పటహంబుల్ మ్రోయఁగా నేగె గం
డకశార్దూలవరాహసింహకరిగణ్యా బా నరశ్యానికిఁ. ౨౧
- ఉ. అక్షడ వేట లాడుచు హయంబు రయంబునఁ దోలుకొంచుఁ దా
గ్రక్తున నొక్కపది వెనుకం జని మార్గము దప్పి క్రంపలం
జక్తి మది నివృతాకు పడి చింత మునుంగుచుఁ బండ్లగోయఁగా
నొక్కడ దేవదత్తుఁ గని యూకి నేగెడుత్రోవ వేడినఁ. ౨౨
- గీ. హయమువాగె వట్టి యల్లన ముదట, ముండ్లు దప్పుఁ దిగిచి గండ్లు గడపి
దేవదత్తుఁ డిటు తెరువునఁ గూర్చిన, సేనఁ గలసె రాజశేఖరుండు. ౨౩
- క. తన యైక్యతురగము నా, తని కిచ్చి సువర్ణనిర్జితం బగు నరవా
హనమున నొయ్యనఁ బురికిం, జనుదెంచెను బంచవాద్యశబ్దములులియఁ. ౨౪
- వ. ఇట్లు చనుదెంచి నగరు ప్రవేశించి మహావిభవంబు మెఱయం గొలుపునం
గూర్చుండి. ౨౫
- గీ. అచటి విప్రునిపని యత్కుపకారంబు, గాఁ దలంచి యొక్కగ్రామ మిచ్చి
వరుసతోడ నెల్ల వారల వీడ్తొల్పి, యంతిపురము సొచ్చె నవనివిభుఁడు. ౨౬
- క. అన్నెలతలతో రతిసంపన్నుండై వరుసతోడ భావజుశ్శేం
గొన్ని దినంబులు సలుపుచు, నున్నంతం బిన్నయాలి కొకనెల మసలెఁ. ౨౭
- ఉ. చెక్కులు వెల్లఁబాటె¹ గడుఁ జిట్టుము లయ్యె మొగంబు వాడెఁ జ
న్లుక్కులు నల్పుగూడె నడుముం దరులుం జెలువారె నారు సొం
పెక్తఁ గెనుంగవ న్నెఱపు లేర్పడె నప్పు మనంబుకొరుకుల్
పెక్కువిధంబులు బరఁగెఁ బ్రీతిగ నాతికిఁ జీరచిక్కినఁ. ౨౮
- క. పొత్తికడుపు మెఱుంగెక్తెం, జత్తుంబున జడను దోచెఁ జెలికత్తెలతో
నొత్తిలిపలుకఁగ న్రూపుడు, మెత్తనిమై నడుచు² నిదుర మేకొను విసువుఁ. ౨౯
- క. కొమ్మకుఁ బులు సింపయ్యెను, గమ్మని మ న్నంతకంటె³ గడుఁ జవికెక్తెం
దమ్మిమొనమొగ్గ లెక్కిన, తుమ్మెద లనఁ జన్నుదోయితుద కప్పారెఁ. ౩౦
- గీ. చెలువ బయఁకలైనఁ జెప్పవేటికి నన్న, సిగ్గుపడుచుఁ జెలువచేత దలఁగుఁ
జెప్పఁబూను గొన్ని చిహ్నంబు లెఱిగించు, నగవుచేసి మీఁదనొగులుచేయ.⁴

1. పల్కఁబాటె. 2. మెత్తనినడమెలగు. 3. గమ్మదనంబంతకంటె. 4. నగము చేసి మీఁదనొగులు జెలియ.

- క. విశదముగ నడిగి యారా, జశిఖామణి కెఱుంగఁ జెప్పి సఖు లిం వగుస
ర్యశుభంబులు గూరిచి త, చ్చిశువునకు స్త్రీదఁ జీకుచెవి¹ గాకుండఁ. 39
- గీ. | మూడు నెలలఁ జెలులు ముద్దులు² వెట్టిరి, యలరుఁగుడుము లైచు నెలలఁ బెట్టి
| రేడు నెలల మ్రొక్కి రెట్టపోలమ్మకు, సతికిఁ జూలువెళ్ళ జరుపుకొనుచు. 33
- క. నెలకొనిన చూలువేళం, దలకొని మెయిదీఁగ మెఱుఁగు దనరం గనకో³
జ్వల మగు వేషంబున సతి, పులుకడిగిన ముత్తయూబు పోలిక నొప్పెక్. 34
- గీ. ఇంతి మదిఁ దలఁచుచు నెడమ ప్రక్క నిదిగొ, మెదలెననుచుఁ జెప్ప సుదతులతఁ
జుంటిజగురు గోర సంధించి చిరజీవి, యెననుతుఁడు పుట్టు ననఁగఁ బొంగు. 35
- క. ఆసతి కాన్పువుఁ డవ్వమ, మాసంబునఁ గెంటలంబమరఁ బెట్టి⁴ మహా⁵
ల్లాసంబున నుండఁగనవ, మాసంబులు నిండె గర్భమహిమయు నలరక. 36
- గీ. చన్నులు రియఁ⁶ బాదలె జనునంబు ఘనమయ్యె, బలక వెన్నుదనరె మలుగువట్టె
రాజయోగ్యమైన రత్నంబు దాచిన, పసిడిపెట్టెయనఁగ నెనఁగెనపుడు. 32
- క. నెలత శిశువునకుఁ బ్రాద్దుల, నెల నమృతమునించు నింద్రనీలపుమూఁకు
శ్లరించిన బంగారపుఁ, గలశము లనఁ గుచయుగంబు కప్పున నొప్పెక్. 37
- గీ. నాభి నెఱయవిరిసె నడుము నొవ్వఁదొడంగె, వాదు లంత నాయితంబు చేసె
కూడిమెలఁగ దండ్రికుట్టులం బాదలక, నాతి యటు సుఖప్రసూతి యయ్యె. 38
- క. క్రూర గ్రహవిరహితుడగు, తారాపతిబలము గలుగు తత్తాలమునఁ
మారుని రెనయనఁదగినకు, మారు డుదయి చెహితులు మదిముద మొదఁ. 39
- వ. అప్పుడు వాడులు. 40
- గీ. నిసువుబాష్టమిఁదఁ బసిడిటకంబిడి, యెయ్య నాభినాశ ముత్తరించి
ముత్తియములఁ జేట మూచి యాదిడి కను, దమ్ములను సన్నదమ్ము నిగుడ. 41
- గీ. కలిఁ దోచి నూనెవేలిడి, తలపుట్టియయ్యు నేతిఁజెలంబును బొ
త్తిలరాచి మెత్తగాఁ బాదు, గలరించి⁷ కుమారు నునిచి రాదాకు లటఁ. 42
- శా. ఖోణీనాయకుఁ డిట్టిమేలు విని తా సున్నాతుఁ డై యాదిక
భ్యాణం బైన మహాత్మవంబున సముల్లాసంబుతో దానపా
రీమండై నిజబంధులోకగురుభ్రాతృదేవసంసేవన
త్రాణం బొప్పఁగఁ బెట్టె గోధరణిరత్నద్రవ్యమాద్యంబుగఁ. 43

1. చీడచెవి-జేపుచెవి, చీడచెవి. 2 ముద్దులు. 3. తొలుతచూలున మది దలఁచు నెడమ ప్రక్క...చంటిజేలు గోరనంటి...సుదతిపుట్టుననిన సుదతి పొంగు (చంటిజిలుగు) 4. గెంటలమర 5. విరియ 6. కలిగడిగి 7. పాదుగుపాత్తులు.

- సీ. క్రమమున నాకు లక్షక్షకు ముప్పటిలి¹ జలకగలు దేర్చి యాచెలువనుతుని
కొంఠరగాఁ గాటుకయును జక్కబొట్టచు బాటించి యాగడపకు వెలుపటఁ
బాచికిల్లఁ దవుడు నిప్పులుఁ బ్రత్తిగింజలు నిడి నుడ్లముగఁ జిట్టు బడిసివైచి²
వేపరెచ్చలు నీళ్ల వెసలఁగోపల విచి పులు పుటియు గట్టి చేసి
✓ వాయనములకెల్ల వనితల రప్పించి, నానెచ్చెనయవి నరుస నది
పచ్చకప్పరపుఁ బలుకులు వెట్టి విడి గురు లిచ్చి కొప్పు కయముగలుగ. రగి
- క. వెడలఁ బడితివి చక్కని, కొడుకుఁ బడిసితివి రాజకూడిమి బలినెం
బడతీ నీనొగ్గు నునకు, గడలే దని పొగడి రెల్లకాంతలు నితిన్. రఁ
- ఉ. మండలనా చుకూడును గ్రచురు నాపుగు డైన యంతఁ బం
డ్రావననాఁడు పాపనికి రేవతి గావున మీఠరాశి చం
- ✓ ద్రుం డని పేరు పెట్టి యతిరూఢిగఁ బెంపగ వాడు బాలచం
ద్రుండును బోలె నిచ్చలును దుష్టియుఁ బుష్టియుఁ గాంచుఁ గాంతితోన్ ర 2
- సీ. వెలదులు వీని నవ్వించ నోయని నవ్వు వేడుక మూతియు విటుచుచుండు³
నూడరలిచ్చు⁴ నయ్యుయ్యాలఁ జేరిన నడు మెత్తివైచు ముందలయు నెత్తు
జోవలు వాడిన⁵ భావించు నాలించుచుండు నేడుపు మాను నుగ్గు లడుగుఁ
గోరి డగ్గఱగ నంగుష్ఠంబు⁷ నోరిలో నిడుకొను దాఁ జన్ను గుడుచుభంగిఁ
జిన్నిపాదములును జేతులు నాడించు, జననగతిని మొరయ రవళి దన్ను⁸
బోరగిలి ఫణీంద్ర సోలికఁ దలయెత్తి, యాడుఁ బలుక నంచునందఁ జూచు. రర
- క. కూర్చుండు నురమునం జన, నేర్పును విద్వెంబు సేయనేర్పును భీతిం
దార్చుచుఁ దప్పటకుగు లొడఁ, గూర్చు జననిచెట్టపట్టుకొని నడపాడున్.
- క. విందులు విందు లనుచు వే, డ్దం దనుఁ బిల్వంగ నగుమొగం బలరంగా
నదియలు మొరయఁగాఁ గురులుం దూలగ⁹ వచ్చియంతలోఁగప్పకొనున్.
- క. నిలువెల్లను గనకం బై, పలు కంతయు నమృత మగుచుఁ బార్థివనకు ము
ద్దులు చూపుచు నానాటికిఁ, బలుదెఱఁగులఁ బెరిగె నత్తుప్రాణపదం బై. గిం

1. ముప్పటములైన, చిన్న యనూరి. 2. పచ్చనికూటఁబడిసి. 3. నిడియందముగ జుట్టువడసి
వేసి-చిన్న యనూరి. 4. వెలదుకున్ విసంగవద్దించ ననంగ నొయ్యనవ్వునకు మాతులల్లవిరుచు.
5. నూడరలిచ్చు. 6. జోలలువాడిననాలించు. 7. కాలియంగుళము డగ్గఱబట్టి శోటిలో 8. జన్నుగ
డియ మొరయదన్ను చూచు. 9. మొరయగున్నాటం దూలగ-వచ్చునింతలో నెత్తుకొనన్.

వ. అంత నతుండు తమ్మాడాకరణంబునాడు నానావిధంబు లగుదానంబుల దీను
ల విప్రులం బరితుష్టులం జేసి యాదేవదత్తునకు మఱియు నొక సర్వసమృద్ధ
గ్రామం చిచ్చి కుమారుని బోక్షాధికారిం గావించిన బహుమానితుండై బహు
దినంబులు తత్తార్థవిచక్షణత్వంబువలన విశిష్టపూజల నొందుచు విలోచనను
తుండు త్రిలోచనను తుండును బోలెద్యాగభోగానురాగంబులం జెలంగుచుం
డునంత. ౧౬

క. నృపతి యొకనాడు గని నిష్పవటాత్మ! పక్షణాధికారిని నీయ
త్వపకారమునకుఁ దగఁ బ్రత్యుపకారము చాల దనియె నున్నసురుతోక.

చ. అనపుడు దేవదత్తుడు ధరాధిప యిట్లన కేను నీకుఁ జే¹
సిన యుపకార మింత నుతిచేసెద వేటికి నంచుఁ దల్పియిం
బానరగఁ బల్లి కొంతతడ నుండి గృహంబున కేగువేళ నా
తని నుతుఁ జంకఁ బెట్టుకొని తత్తట మందుచు వచ్చెఁ జెచ్చెరక. ౧౭

ఉ. అయ్యెడ వాని డాచి కనకాభరణంబులు పుచ్చి బంటుచేఁ
జయ్యన నిచ్చి యమ్ము మని సంతకుఁ బంపిన యంతలోన నేఁ
డెయ్యెడ కేగెనో శిశువు నెవ్వరు చంపిరొ యంచు నేడ్వఁగా
దయ్య మెఱుంగుఱుతు వసుధాపతిగేహము నిండఁ బెల్లగక. ౧౮

క. అమ్మెఱ విని తలవరులు ర, యమ్మున నలుగడల జాడ లరయుచు నొకచో
నమ్మంగ బంటుగని² యా, సొమ్ములతోఁ బట్టి వెచ్చి చూపిరి పతికిక. ౧౯

వ. చూపిన నమ్మహీనాథుండును నీసొమ్ములు నీకెవ్వరు తెచ్చియిచ్చి యమ్ము మనిన
నీవమ్ము చున్న వాడ వని యడిగిన దేవదత్తుండను బ్రాహ్మణుండు తెచ్చియిచ్చె
నని యాతఁ డెఱింగించిన. ౨౦

గీ. బంటువలన నెఱిగి బ్రాహ్మణు రప్పించి, నిలువఁ బెట్టి తప్పఁదెలియ నడుగ
నతఁడు మోమువాంచి యపరాధియునుఁబోలె, నుత్తరంబు లేక యూరకుండె.

క. చనువా రటు ధట్టింపఁగ,³ ననుమానించుచును పై నృ మడరగ వెడఁగై
ఛనాభంబునఁ గొనిచని, జననాథా నీతన్మాజుఁ జూపితి ననియెక. ౨౧

సీ. అనుభవ నారా మణి యని నీనిఁ బట్టి తిక్తైలిపింపఁ దగు నని పలుకువారుఁ

✓ గాఢ్మను జేతులు గని మలుగఁ బట్టి చిదిమింపఁ దగు నని పదరువారుఁ

✓ గాయంబు నుగ్గుగా గలుగానుఁగలఁ బెట్టి త్రిప్పుట తగు నని పైలుపువారు

✓ మేన వెంటులు చుట్టి పై నగితిగిలించి మిడికింపఁ దగు నని నొడుపువారు

1. దేవదత్తుడు ధరాధిపగత్తు మయే నీకుఁజే—2. నమ్మంగఁ బట్టుకొని ౩. దండింపఁ.

నగుచు జనులు మర్వధ్వాంతుడు పీడకు, ననుచు విన్నవించ నవనివిభుడు¹

తనయమఖివహ్ని దనలోనఁ గ్రాగుచు, జువబూని తనదు తెంపు దలచి².

వ. అద్దేవదత్తునితోడ.

౬౧

క. అపకారము గా దిది నా, యపకారము వాసె భూసురోత్తమ విను నీ

యుపకారమునకు నిది ప్రత్యుపకారం బయ్యె నింక నోడక పొమ్మా.

౬౨

గీ. అనుచు విడిచి మఱియు ఘనమిచ్చి యనివిన, హితులుమాటినిశువుమృతికినోచ్చి

యింత చెరువుచూపు టేయుపకారంబు³, గాఢలంచి యేల కావ ననుడు. ౬౩

క. వినుఁ డిట నేఁ గలిగిన నా, తనయుడును గల్గెగాక తప్పిన యెడఁ గా

ననమున నితఁడు తలఁగిపో, యిన భేరుండములలోన నే మగుడుదునే⁴.

౬౪

వ. ఇట్లు గాకుండు జేసిన సీరాజ్యంబును సంతతియును నగవడె నాప్రాణంబులు

గాచి నన్ను నిలిపినవానికి నెలవు సేయుట యెంత పని⁵ నామీడి యప్పు

కొంతదీర్ఘకొనం గలిగె నూరకుండుం డనిన.

౬౫

క. పౌరుల్ హితులు దొర ల్పరి, వారంబును రాజు వెట్టివాఁ డయ్యె గదే

మూరెఁడుత్రోవయుఁ జూపుట, గారాపుంబట్టి చావుగనియుం గాచె⁶.

౬౬

వ. అని చెడనాడుచున్న యెడను.

౬౭

గీ. దేవదత్తుడు నరదేవుని సద్గణం, బెఱిగి సంతసించి యింటి కేగి

చందమామకూనచందంబుతో నున్న, శిశువుఁ దెచ్చి రాజుచేలి కిచ్చె.

౬౮

వ. ఇట్టిచ్చిన పాపని జూచి.

౬౯

క. విష్ణుహర్షంబుల ముందస్థితవదనాబ్జుఁ డగుచు ధరణివరుఁ డా

కస్తికదురితము లడఁచెడి, యస్త్రతుల దైవ మరుచు నతనికి మ్రొక్కె⁷.

౭౦

ఉ. మ్రొక్కి న దేవదత్తుఁ డతిమోదము నొంది నరేంద్ర నీమనఁ

బిక్కిడఁ జూడవేడి యలయించి మహావ్యథఁ దూలపుచ్చితి⁸

మిక్కిలి తప్పుచేసి కడమీటి భవదగ్గరత్నముల్ మెఱుంగ

గెక్కినొచ్చెతిం బరుల కీకథ మంచితనంబు నొజ్జగార్⁹.

౭౧

శా. అందు బెప్పిన నయ్యనంతివరుఁడు¹⁰ హర్షించుచు న్నూపదం

గుంచి బోలినయట్టి పటణము సత్తారంబుగా నిచ్చి మ

1, నై నజులు పీడకుండు వధకని, విన్నవించఁ బృథివీశ్వరుండు. 2, పెంపెఱింగి, 3, టిడి యుపకారంబు, 4, కానమున నితఁడెడఁగల బో, యిననీ కానములోన నేమగుచునొక, 5, నిలిపిన వానికిని యెంతపని. 6, గాలింబుచ్చెక, 7, విష్ణుహర్షంబుల ముందస్థితవదనాబ్జుఁ డగుచు ధరణివరుఁ డా కస్తికదురితము లడఁచెడి, యస్త్రతుల దైవ మరుచు నతనికి మ్రొక్కె. 8, మిక్కిలి తప్పుచేసి కడమీటి భవదగ్గరత్నముల్ మెఱుంగ. 9, గెక్కినొచ్చెతిం బరుల కీకథ మంచితనంబు నొజ్జగార్. 10, అందు బెప్పిన నయ్యనంతివరుఁడు.

- న్నించె బాత్రుఁ డటంచు ధర్మసభకు న్నిశ్చేతగాఁ బ్రీతిఁ గా
వించె గావున నీకు నట్టగుణ మన్వేషించినా గల్గునే. 2౨
- క. మగుడుము గడ్డియ యెక్కుట, యగపడ దిశ సనివ విక్రమాస్త్రముఁబుల్
పొగడుచు బిగిచెడి ధారా, జగతీపతి చనియె నాత్మసదనంబునకున్. 23
- వ. మఱియు న్మోక్షనాడు. 2౪

— ౧ విదవహిష్టు కథ. ౧ —

- క. తెల్లని యమృతాంబుధిలో, నల్లని తిరుమేను ధనశననినముఁబుల్
న్మృత్యువు తుమ్మెదక్రియ రా, జిల్లంగ విహరించుచున్న సిరివరుఁ గొలుతున్. 2౫
- మ. అని చిత్రాబహుఁడలచి సమయజ్ఞమోదితం బా దినం
బున సౌమ్యగ్రహదృష్టలగ్నమున నాభోజుండు వేడ్త స్తహా
సన మెక్కుం జని పాదపద్మ మిడఁ జాలచ్చలంచు నచోట్టు కాం
చసపాంచాలిక వల్లె సర్వజనతాశ్చర్యం బవార్చింబుగన్. 2౬
- క. కార్యం బెఱుంగవు దానా, చాక్ర్యండుగు విక్రమాస్త్ర సరి పూనంగ గాం
భీర్యముతోఁ గూడిన యా, దార్యము లే కేల యెక్కుఁ దర మగునీకున్. 2౭
- క. అనవుడు విస్మితఁ డై మీ, జనపతి గాంభీర్యదానచాతుర్యము లే
పనిపట్టులఁ గనుపట్టిన, వని యడిగిన భోజనృపతి కది యిట్లనియెన్. 2౮
- శా. ధారానాయక యాచక్రార్థజనతాదారిద్ర్య విద్రావఁబు
డాహుఁగ్గసిరక్షివల్లివిభవవ్యాప్తాఖిలాశాంతవి
స్తారుఁ డూర్జితవిక్రమక్రమ నిరస్తక్షోణిపాలాగ్ర సం
భాగోత్సాహుండు సాహసాభరణుఁ డొప్పుం జేసె రాజ్యం బిలన్. 2౯
- క. భూతలమునఁ బుణ్యగుణ, భ్యాతుం డగు నతని చేతి కాక్షేయకథా
రాతీర్థంబున మునిగి య, రాతులు విహరితు రమరరమఃశీయుతు లై. ౩౦
- వ. అట్లేలుచుండు నతనిరాజ్యంబున నెలకు మూండువానలు దళంబుగాఁ గురియ
జనులెల్ల నుల్లంబుల నుల్లాసంబు వెల్లివిరియ ధనధాన్యసమృద్ధులై యున్నయె
డల రిత్తుగర్భాతలంబున రత్నాకరగుణప్రఖ్యాపనామరుఁడునుబోలె నణిగ్వ
యం డగుచొక్తరత్నవ్యవహారి దూరదేశంబుననుండి యుజ్జయిని కరుచెంచి. ౩౧
- క. అంబుధి పుత్తెంచిన క, ప్పుం బన రేఖాకవించుభంగాదికదో
మంబులఁ బొరయని పదిర, త్నంబులు గుదిగ్రుచ్చి తెచ్చి నరపతి కిచ్చెన్. ౩౨

- గీ. వానిఁ జూచి కొలువువార లశ్చుత మంద, మానవేంద్రుఁ డాత్మలోన మెచ్చి
విలువ నిశ్చయించి చులుకగా నతనికిఁ, దేటపడఁగ ధనము కోటియిచ్చె. ౮౩
- గీ. కోటిధనముఁ బుచ్చుకొని యగస్త్యునియుక్తి, నమరున్మాటసాగరముల యందు
నుత్తమంబు సింహాల్లోద్భవం బటుగాన, దీనిఁ గొనుము మనుజుడేవయనుచు. ౮౪
- వ. ఇచ్చిన నదియును బ్రభాపటల విభాసిత సభామండపం బై యంబరమణిబింబ
విడంబకం బగుచున్న మానికంబు గైకొని మానవేంద్రుండు విస్తయమానమా
నసుండై తన్మూల్యంబు కోటిధనం బిచ్చి యిట్టివి మఱియునుం గలవే యనియ
డిగిన నావ్రకుండు ౮౫
- గీ. దీనికంబెనొప్ప¹ దివ్యరత్నంబులు, గలవు మద్భవహమునఁ గొలఁదిమీఱి²
ధరణినాథ నాకు దశకోటి ధన మిచ్చి, భటునిబంపు పదియుఁ బంపువాడ.
- క. అని చెప్పిన నాతనికా, ధన మిచ్చి భటాళిఁ జూచి తఱిదప్పకవే³
చనిరత్నంబులు గొని తెచ్చినవాకి మెచ్చు గలదు చేకొనుఁడనియె. ౮౬
- వ. అనిన నసహాయశూరుండును నలఘుతేరాంఘ్రితలలంఘునుండును నగునొక్కజాం
ఘికుండు లేచి. ౮౭
- క. అచ్చట నారత్నంబులు, పుచ్చుకొనుచు నేమదివసములు పో మఱునాఁ⁴
డిచ్చటికి నిన్నుఁ గొలువఁగ, వచ్చెద నీయడుగులాన వసుధాధీశా. ౮౮
- సీ. అని పంతమాడిన హర్షించి తాంబూల మిప్పించి వ్యయమున కేడుమాడ
లొసఁగి వ్రరకుఁ గూడి మసలకుమీ యని యనిపిన వానిఁ నోడ్తానుచు నెట్టి
యశ్వరత్నమునెక్కి యతివేగమున రేలుఁ బగలులు నెచ్చోటఁ దగులు వడక
నాలుగుదినముల నలువదియూమడ ల్చుని వీడు సొత్తొంది తనగృహమునఁ
దేజరిలుచున్న దివ్యరత్నంబులు, బదియు నిచ్చి రాచబంటు సంత
గవని వెడల ననిపి క్రమ్మట నేగిన, వాడు నటకు నిడచి వచ్చె నట్ల.
- క. లంఘితనగనగరసరి, త్సంఘాతుం డగుచు దినము దప్పక వడి ని
స్సంఘర్షార్థగుండై యా, జాంఘికుఁ డరుదెంచె బురికి సంధ్యావేళక. ౮౯
- క. కాలూడక యట చని భూ, పాలుం గని మ్రొక్కి తనదు పంతంబునఁ ద
త్తాలోచిత దివనకర⁵, జ్వాలాకృతి వెలుగు నైదు స్తంభు లిచ్చె. ౯౦
- ఉ. ఇచ్చిన వానిఁ బుచ్చుకొని యేలిక యల్లనఁ జల్లచూపులం
దెచ్చినబంటుఁ జూచి మఱి తెమ్మిఁక నైదును నాకు నిప్పుడే

1. మిగులు. 2. విలువమీఱి. 3. జనపతియ, తనికాధనమిచ్చి భటుల దప్పకపంచె.
4. నేడుదివసములమఱునాఁ డేనిచ్చటికి. 5. దీపవర.

మిచ్చితి తోడి మాసికము లేగతిఁ జిక్కిన వన్న¹నాభటుం

డిచ్చుఁ దలంకియుం దలఁక కి ట్లనియెం గరము ల్తాగుడ్చుచున్.

౯౩

గీ. మొదల నెట్టిచేతఁ బదిరత్నములుఁ గొని, మగిడి వచ్చుచోఁ గ్రమక్రమమునఁ
బార్థివేంద్ర నాకు భాగ్య మింకినభంగిఁ, బెద్దయడవిలోనఁ బ్రొద్దుగ్రుంకె.

౯౪

వ. అక్కడ మఱియు నొక్క చిక్కుగలిగె.

౯౫

సీ. ధూళిపర్వంగ వడిఁ దూర్పువాతెడుగాడ్చు సారతురంగప్రసార మనఁగ
సంపూర్ణజలమదశ్యామలాకృతు లైన యంబుదాంబులు కుంజరంబు లనఁగ
భూరిగర్జితములు భేరీరవములన మెఱపు లాయుధముల మెఱుఁగు లనఁగఁ
గేకినాదములు మహాకాహళము లనఁ జాతకంబులు భృత్యసంఘ మనఁగ
శక్రచాపము² విజయధ్వజం బనంగ, నొప్పి భూతవిహిత³ జీవనోదయమున
నవనినాయక నీదువాహ్యళిధాక, ననుకరించుచుఁ దోచె వర్షాగమంబు.

౯౬

సీ. తొలితొలి సన్నంపుఁడుంపురు లొలుకఁగా వెసఁ దిమితిమి యని⁴ముసురువట్టె
బినబిన యని గాలి బెట్టుగాఁ బెటపెట గణికలంతంతలు చినుకు లురిలేఁ
బిడుగు పెఱిలునఁ బడియెనో యనఁగను గడిఁదియుర్చులు బెడబెడ యనంగఁ
గ్రొక్కారుమెఱుఁగు తళుక్కుని మెఱయఁగాఁ బాసియుఁ జీకు చూపఱఁబెనంగ
నించి కడవలు వడిఁ గ్రుమ్మరించినట్లు, పాము వ్రేలాడఁగట్టినభంగి దోచ
వాన బోరునఁ గురియంగ వఱదనుండి, విఱ్ఱుఁ బల్లంబు నొక్కటై మేరమీఱె.

ఉ. దందడి దందశూకసమధారలు తోరము లై పడంగ మ
ధ్యందినవేళ యైన నభ మంతయుఁ జేకొని చీకుపర్వ న
క్తందినచిహ్నముల్కటవఁగా నటు బోరన వాన వట్టి దై
నందినకల్పమో యిది యనన్ జలపూరము నిండె ఛారుణిన్.

౯౭

వ. అట్టి వర్షోత్సరంబున మార్గంబు జలదర్శమం బైన-

౯౮

క. తల్తాలమ్మన నిలువక, యుత్త్రోచము చేసి తప్పియును భవదాజ్ఞా
సత్తారముఁ దలఁపుచుఁజని, యుత్తూలజలాభ్యో మైన యొకనదిఁ గంటిన్.

గీ. అచట నిలుచునంత నవాసన వెలియఁగ, నొకఁడు వచ్చె వాని యొద్దికేగి
దైన్యమొంది యేఱు దాటించు మని వేడు, కొనిన నాతఁ డీయకొనక పలికె.

క. వినుము మహానది దాటుట, యును గురువిప్రార్థనిందయును ధర్మసభా
జనవైరము దైవతలంఘనమును బఠింప హానికార్యములు సుమీ. ౧౦౨

1. మఱితెమ్మిఁగ నైదునుగాక నాకు నైదిచ్చితి—పదునునాకు నిప్పుడివిచ్చితి. 2. చక్రవా
కము, 3. నొప్పు-భూగోళహితజీవ. 4. వెసనిడేమిటియని 5. సలుపుచు 6. ఉల్కల్లోలాభ్యో.

- క. నారీహృదయంబును వ్యవహరినిజుబును నదీజలాపూరంబు
జోరుని ధర్మసితియును, వైరుల చెలిమియును నన్తువల దెవ్వరికిఁ.¹ ౧౦౩
- క. అనలముఁ బన్నగమును దుర్జనుఁ డుదకముఁ గపియు² బ్రహ్మచారియు వారాం
గనయును నృపుఁ డగసాలెయుఁ, దనవా రని నన్తువలదు తత్త్వజ్ఞునకున్. ౧౦౪
- క. అనవుడు నివి సీతులు గా, వన వచ్చునె విభునితోడ నాడినపతం
బున సీపదిరత్నంబులు, గొని చని దచ్చించి రాజుఁ గొలువఁగవలయున్.
- క. తలకొను మని ప్రార్థించిన, వలనుగ నాకార్యశారవ మైఱిఁగి యతం
డలయక యిది సందనుచును, వలనొప్పుఁగఁ బూటిచేయి పట్టినభంగిన్. ౧౦౬
- గీ. అవనిపాలుఁ గొల్వ నవసరం బైనచోఁ, జాలు నింతవడి విచార మేల
యైదుమానికంబు లంకు నా కిచ్చిన, సిద్ధియనలిదరిని బెట్టువాఁడ. ౧౦౭
- వ. అనిన. ౧౦౮
- సీ అడిగిన రత్నంబు లన్నియు నిచ్చితి నేని రాజద్రవ్యహాని పుట్టు
సీఁజెల్ల దని యున్న నీడినా బిచ్చోటఁ దప్పెనా రాజాజ్ఞ దప్పఁ గలుగు
నిలలోని ధనికుల యిండ్ల హయంబులు ధనధాన్యములును గాంచనముమణులు
మృదులాంబరంబులు మృగమదకర్పూరచందనంబులుఁ బరిచారగణము
దానధర్మములు సమాన మై యుండును, వానికంటె భూమివరుని కలిమి
యెక్కుడుగుఁచుఁ జెల్లు నొక్కరాజ్యంబున, రాజ్యమనఁగ నాజ్ఞ పూజ్య మగుట.⁴
- వ. అని విచారించు నెడలఁ దొల్లింటి సీతి తలంపునం బడియె. ౧౧౦
- క. ధనమునకు దానమును దప, మున కాచారమును రాజ్యమున కాజ్ఞయు జీ
వనమునకు యశము విద్యకు, వినయంబును సీతులకు వివేకము ఫలముల్.⁵
- క. ధరఁ దగువారలకుఁ దిర, స్తరణంబును సతుల కొండు శయ్యయు సుద్వీ
వరులకు నాజ్ఞాభంగము, సరి నివి యాయుధము లేని చావులు గావే. ౧౧౨
- మ. అని చింతించి ధరాతలేంద్ర భవదీయాజ్ఞాసముల్లంఘనం
బున కే నోర్వక యేనుమానికము లాపూర్ణాపగతోయలం
ఘనపణ్యాంబుగ నిచ్చినం గొని లతాగ్రగంధిచే నన్ను నే
పున బంధించి రయంబుతో నతఁడు తత్పూరంబు దాటిరిచినన్. ౧౧౩

1. నారుల, వ్యవహారల, చోరుల, వైరుల యని చిన్నయనూరిగారి పాఠము. 2. బాచికలు ను దుర్జనుండును గన్యకయు-దుర్జనుండు జలంబులును. 3. నిట్టి యవలిదరిని- చిన్నయనూరి. నిట్లు ప్రవాహము. 4. యెక్కుడై చెలంగునెల్ల దేశంబుల, రాజానాజ్ఞ చాలఁ బూజ్యగుట. 5. బలముల్-చిన్నయనూరి.

- గీ. అరుగుదెంచి నీపదాంబుజంబులు గనుఁగొంటి నాజ్ఞఁ నడప¹గంటి నేడు
రాజుసెలవు²లేక రత్నంబు లిచ్చి, తప్పనకును శిక్ష దలఁపు నాకు. ౧౧౮
- క. అనవుడు నృపుఁ డత్తమమణి, ధన మిచ్చియు విఘ్న మైన తటి నాజ్ఞాలం
ఘన మొనరింపక వచ్చితి, వని మెచ్చుగఁ జేతి మణులు వానికి నిచ్చెన్. ౧౧౯
- ఉ. కావున విక్రమార్కు సరిగావు నృపాలక చాలు నింటికి³
బోవుట మేలు నాఁగ విని భోజుడు ఖన్నముఖారవిందుడై⁴
భావములోన నాతని ప్రభావము నీసియు మెచ్చుచున్ సుహృ
ద్భావరయుక్తుడై మగిడి పోయెను నెంతయు వింతచొప్పునన్⁵. ౧౧౭
- వ. ఇట్లు పంచమద్వారంబున నుండి మగిడి మఱియు నుత్సుకుం డై. ౧౧౭

—: ఆటవబొమ్మ కథ :—

- క. లక్ష్మీనాయకసాయకుఁ, బక్ష్మలనయనాంకవామభాగుని ఘనునిన్
లక్ష్మహిమకరధరు రజ, తక్ష్మాధరసదను మదనదమనుం గొలుతున్. ౧౧౮
- గీ. అనుచు గడఁగి భోజుఁడట గొన్నిదినములు, చనిన విబుధపందిజనులఁగూడి
యింద్రభద్రపీఠ మెక్కులగ్నంబుతోఁ, బొంతఁ జేరునంత బొమ్మ పలికె. ౧౧౯
- క. నిలు నిలువు విక్రమార్కుని, కొలఁదిని నిర్వాజదానగుణ మటు నీకుం
గలుగక యెక్కుం బూనుట, చెలఁగి నపుంసకుఁడు బోటిఁ జేరుట చుష్టా. ౧౨౦
- క. నావుడు భోజనృపాలుఁడు, భావంబున సిగ్గు గనురఁ, బాగచాలిక ! నీ
వావిక్రమార్కువితరణ, మేవెరవున నొదవెఁ జెప్పు మేర్పడ నాకున్. ౧౨౧
- క. అనవుడు నాపుత్రిక యి, ట్లనియెం జిటునన్వృతోడ నవసీనాథా
విను మొప్పుగఁ జెప్పెద నా, జననాయకు దానగుణము సామాన్యంబే. ౧౨౨
- క. సమరస్థలి గపికేతుఁడు, విమతపురోస్థాలనమున వృష కేతుఁడు మా
నమున నహికేతుఁ డాకృతి, సమతను ఝషకేతుఁ డనఁగ జగతిం బరఁగెన్. ౧౨౩
- ఉ. అట్టి గుణంబులు గల ధరాధిపుఁ డొదఱఁ దొడ్డి భంగిఁ జే
పటి వినిద్రబుద్ధి బరిపాలన చేయుచు నుండఁగాఁ బ్రజల్
దట్టము లై నసంపదలఁ దారు కుబేరుని పెంపు మీటి యే
పట్టన దానధర్మములుఁ బాడియఁ దప్పక యొప్పి రప్పురిక. ౧౨౪
- వ. ఇట్లు రాజ్యం బఖలజనమనోరంజకం బగుచుండ. ౧౨౫

1. దిరుగ. 2. రాచసెలవు 3. విక్రమార్కునికి గల్గు గుణంబులు చాల వింటికిం- 4. భిన్నముఖాబలజుడై. 5. భోజుడు పోయెను దొంటి చొప్పునన్.

- సీ. కనికని మానినీజనమనోధనములు తొలితొలి గిలుబాడు దొడ్డకాడు¹
 పువ్వురెమ్మలకు లేమవ్వ మెక్కిమదు సంగజుతోనాడు సంగడిడు
 రాచిల్లగములకు వాచవి జుబ్బునచూటగా¹ నొనరించు సొంపుకాడు
 కోకిలంబుల కెల్ల మూకభావంబులు విడిపింప నడరెడు వెజ్జతోడు
 తేటికడుపులకును దేనెతో బుప్పొడి, మేపి మరపనేర్పు తీపులాడు
 మ్రాకులకు ముదంబు బ్రాయంబు వాటిల్ల, వింత దోచె భువి వసంతుండంత.
- వ. అప్పు డామలయాచలంబు నుండి. ౧౨౭
- క. వే చని చని ఫణిసతులకు, వాచవి పుట్టించి రత్నవతి యనునదిలో²
 వీచికల దోగి³ మెల్లన, వీచెం దెమ్మెలు మరునివీచోపు లనన్. ౧౨౮
- క. మరు డరుదేరగ ముందట, దిరువీధులు దుడుచుకరణి దిరుగుచు బవనం
 డిరవుచెడ వీవ జడియంగ, దరుపుల గారాకు ధరణి దటచై రాలెన్. ౧౨౯
- క. బలిమియుఁ గలిమియుఁ జెలిమియు, నలవడ వచ్చిన వసంతుండనుచుటముతోఁ
 గలసిన నెలకొను పులకల, మొలకలక్రియఁ దరుల మొత్తముగఁ జిగురొత్తెన్.
- క. చెలరేగి మరుడు విరహులు, దలకంగా దండుగదలు తఱి నతనికి మా
 పులుమొదలుగఁదలకొనుబహు, దళములనువసంతుండపుడుదగ మొనదీర్చెన్.
- క. దీపంబులక్రియఁ బువ్వులు, దీపింపగ మోదుగులు మది నిర్విరహులకుం
 నాపంబు లినుమడింపగ, హపించిన మన్మథాగ్నిహవము దాల్చెన్. ౧౩౦
- క. శ్రీరమణీయవసంతో, దారవ్యాకోచకుసుమతతి వనలక్ష్మీ
 భూచిభూషణభాండా, గారంబులకరణి గర్జి కారము లొప్పెన్. ౧౩౧
- క. బహుకిసలయఫలసుమనో, విహితోత్సవశిశుకాళివిహరణసౌఖ్యా
 వహమహనీయగృహశ్రీ, సహజము లై చూడ నొప్పె సహకారంబుల్.
- సీ. ఫలరసంబులఁ గూడి యలుగులు వాతెడి పూదేనియలు వారిపూర మనగ
 సాంధ మధూళికాన్యందమందానిలస్ఫురణంబు తరగల పొం దనంగ
 శుకతుండ సదృశకిశుకముకుళంబుల కాంతులు విక్రమాఘంబు లనగ
 మవ్వమెక్కిన వెలిక్రొవ్విరు తెల్లను శంఖమాక్తిక ఫేనసంఘ మనగఁ
 దత్పరాగధూసరోత్పతద్భ్రమరాళి, శీకరంబు లనగఁ జెలుపు మీఱి
 యుదధిభంగిదత్పురోద్యావవనభూమి, మాధవాశ్రయమగుమహిమదాల్చె.
 డి. గంధవహుండు వేగరి పికంబులు గాయకపంక్తి మత్తపు
 మ్పంధయము ల్బలంబు శుకసంఘము మంగళచాతకుల్ మహా

బంధురకార్యవాది నిజబంధుడు చంద్రుడు మంత్రీగాఁగ గ

ర్వాంధుఁడు మన్మథుడు దనయాజ్ఞ దలంబుగ నేలఁ దత్పరిఁ. ౧౩౬

క. తత్సమయంబున భూవరుఁ, డుత్సాహము రాజ్యవృద్ధియును మెఱయ వసం
తోత్సవ మొనరింపుద మని, యుత్సుకుఁ డై కదలె వైభవోద్రేకమునకా.¹

వ. తదనంతరంబున.

౧౩౮

సీ. మంజులమంజీరశింజారవంబులు వీనుల కందంద విందు లొసఁగఁ

గాంచన కాంచీప్ర కాశవిలాసముల్ వలపుల పసిఁడి వన్నియ నిగుడ్పుఁ

దారహారోజ్జ్వలస్తనకుభదీపులు ముఖచంద్ర కళలతో ముచ్చటాడఁ

దాటంకరోచులం దఱిమిన కనోసఁగ మెలఁకువ లిరుదెస మెఱుఁగులీన

జల్లిముత్తయములు మొల్లపూదండలు, దలితోడుభంగిఁ దడఁబడంగ

వలయరత్నరుచులు కెలఁకులఁ బొలయంగఁ,దలిరుఁబోఁడు లెదుర నిలిచి రిట్లు.

వ. మఱియు దదనురూప సఖీజనంబులును, భవ్యసుగంధద్రవ్యహస్తంబు లగు
పరిచారికాగణంబులును, విట నట పీఠమర్ద విదూషక వైతాళిక వండిబృందం
బులును, భూషావిశేషభూషితదేహంబు లగు నుత్సవసందర్శనాగతోత్సుక
సందోహంబులును జేరి యక్తడక్తడ నిరుపక్తియల నిలుచునప్పుడు. ౧౪౦

క. ఒనరించినీలని నడగని, బొల్లని, గత్తలాని, నైరని, సారం

గని, జారని, జన్నని, నిమ,వని మొదలుగఁ దెచ్చి నిలిపె వాహకుఁ డెవరకా.?

క. అక్తడ నొయ్యనఁ బచ్చుల, పక్కెరతురగంబు నెక్కి పతి గదలుచు సాం
పెక్కెఁ దనచిలుకవారున, మెక్కి వసంతునకు మారుఁ డెమరేగుక్తియకా.

శా. రాజశ్రేష్ఠుఁడు వాగె సన్నల గతుల్రాజుల రేవంతు న

ట్లాజాడం బురికొల్పునట్టి గతితో నమ్రేరగా మెల్పుఁ దా

నాజాడం బురికొంచు నట్టి వడితో నామేరఁ దానిల్పుచుకా

వాజీంద్రంబు మనోజవం బనఁగ నిర్వాహ్యోద్ధతిం దేలఁగకా.

౧౪౩

క. విద్యుల్లతలకు నెనయగు, హృద్యాకృతులైన వనిత లేతేర మహా

వాద్యంబులు మ్రోయఁగ నృపుఁ, డుద్యానవనాంతభూమి కొయ్యనఁజనియెకా.

మ. చని యచ్చోట విభుండు చేరె సుమనోజాలప్ర వాళావశి²

జనితా నేకసకామపంచశరచంచచ్చాపవల్లిగుణ

ధ్వనిశంకావహర్షుకృతిప్ర విలసత్సంగీతభృంగాంగనా

ఘనసంతోషవిశేషకల్పలతికాకందంబు మాకందముకా.

౧౪౫

- వ. తత్ప్రదేశంబున శంబరభేది వేదికాకృత్యంబులు నివర్తించునంతకుం గృతవాహనా
నారోహణంజై యంకుత కోరకిత ఫలిత ఫలినంబుల నవలోకించుచున్నయెడ
విదూషకుం డొక్కచోఁ జోద్యభేద్యంబుగాఁ బద్యంబు చెప్పి మామిడి సిరి
వడయ వ్రాసితిఁ బత్రిక యందుకొన ననక యవధరింపు మిది తగు ననుచు
నాశ్రయించినవానికి మామిడి కామునిగెలుపుంగలిమికి దుంప యగుననునరం
బుగలుగ నొకయాకున వ్రాసి చేతి కిచ్చె నది యెట్లనినః— ౧౪౩
- క. మాకంద మలరవ్రాసితి, మాకంద మనాక చూడు మాకందమిటన్
మాకంద మనుచుఁ జేరిన, మాకందము మదను జయరమాకంద మగున్.
- వ. ఇట్లున్న నది చదివి చిటునవ్వుతో నవ్విభుండు జాణ వవుడు వని పరిణమిం
చిన నతండు చందనాశ్రితవృక్షసారభంబుగతి మాకు నిది సీత్రభావంబున న
య్యె నని కొనియాడి మఱియును. ౧౪౪
- క. నీ కెన యగు నాశ్రితరక్షాకుశలత్వమునఁ దన్నుఁ గలసినపుణ్య
శ్లోకపికమధుకరముల న, శోకంబులఁజేయు నిది యశోకంబు చుమీ. ౧౪౫
- క. వికలంబుగ నీవాసన, సకలంబును బువ్వులందు సంపూర్ణ ముగా
వకుళంబులందు రోలం, బకులం బిది దీనిఁ జూడు పార్థివముఖ్యా. ౧౪౬
- క. భిన్నాగమ బలశంబర, భిన్నాగ మనంగ మిగులఁ బెంపొందిన యా
పున్నాగ మవధరింపుము, పున్నాగమనోజ్ఞకీర్తి పుణ్యాగణ్యా. ౧౪౭
- క. కంబూవమహంసలనిల, యం బూర్జితమూలబంధ మంభోనిధిగా
జంబూవృక్షముఁ జూచితె, జంబూద్వీపంబుసరి నిజు బూహింపన్. ౧౪౮
- క. సంచితపింఛసమంచిత, పంచాయుధమరకతాతపత్రం బన ని
శ్చంచలశాఖాంచిత మగు, చించావృక్షంబుఁ జూడు చిత్తజరూపా. ౧౪౯
- వ. దీనిప్రభావం బే మని వర్ణింపంబోలు. ౧౫౦
- క. చింత మది లేక మనుజులు, చింతించినకొలఁదిఁ జవులు చేకూర్చుచు ని
శ్చింతులఁగా నొనరించెడు, చింతకు సరి గలదె లోకచింతామణికిన్. ౧౫౧
- క. ఈచింతపంటిసరిగా, నోచెల యమృతంబుఁ జెప్ప నొప్పునె దానిన్
వాచవి గొని తమజిహ్వల, నేచవులును లేక చెడరె యింద్రాది సురల్.
- క. భ్రాంతి వడి కల్పవృక్ష, ప్రాంతంబునఁ గూడుఁ గూర్చుఁ బట్టక సురల
ప్రాంతంబు దీనికై మది, జాతించుటఁ జేసి పరఁగెఁ జింత యనంగన్. ౧౫౨
- క. మును జిగురునఁ బువ్వున నో, మనగాయల దోరపండ్ల మఱి యారఁగఁబం

డినపొడ నెల్లకాలము, దనియంగఁ జపు లొసంగ నొండు తరువులు గలవే.¹

క. ఉడుపతి తనలో నమృతము, గడలుకొనియుఁ బెక్కు చవులు గానక కృశుఁ డై
విడిచినకళ లన్నియు నీ, గొడిసెల హుళుమునఁ జూత గొలువఁగఁబోలున్.

క. వెన నిర్మించిన బ్రహ్మకు, రసికుఁడు మ్రొక్కిడును ఫలము రంజిలఁగ వ²
డ్రసములలో నిది నమలెడు, దెసఁ గని నోహు నాదిదేవునికై నన్. ౧౬౦

గీ. గరిత లేని యిల్లు దొరలేని తగవును, జితపండు లేని వితచవియుఁ
జనపు లేనికొలుపు శశి లేని రాత్రియు, ముక్తు లేనిమొగము నొక్కహాపు.

మ. అని యిబ్బంగి విదూషకుండు చనవున్ హాస్యాచితం బైన నొ
ప్పునఁ దద్జ్ఞత్వము నేర్పడఁ బలుకుచు నూభభర్తకు న్వాగ్విన్
దససౌఖ్యంబులఁ బ్రొద్దుపుచ్చునెడ సుతాహంబుతోఁ గామిను
ల్వనసౌందర్యవిలోకలోలమతులై వర్తించి రయ్యెయెడన్. ౧౬౧

క. అడుగులుఁగెందలిరాకులుఁ,దొడవులుఁగ్రొవ్విరులుఁ గురులుఁదుమ్మెదగుములుం
దడఁబడఁ బడఁతులు బెడఁగడ,రెడు నడగలతీవెలనఁ జరించిరి కడఁకన్. ౧౬౩

సీ. ఎలమావిజౌంపంబు లివెచూడుమనుచునొండురులకుఁజూపుచుఁదిరుగువారుఁ
గరములుఁ బల్లవోత్తరములుఁ దడఁబడ డాయుచుఁ బువ్వులు గోయువారుఁ
బాలుపారఁ దనువులు పుష్పనలులతోడఁ గూడ డాగురుమూత్ర లాడువారుఁ
దిన్నని యేలలఁ దీపులురెట్టింపఁ దీగె యుయ్యల లెక్కి తూఁగువారుఁ
బువ్వఁదేనియఁగురియంగఁబొన్న లెక్కి, మెఱపులట్లందువిరులకుమెలఁగువారు
నగుచుబాలికలు వనవిహారలీల, లెనయఁ జెలఁగిరి వనలక్ష్మి లనఁగ నచట.

ఉ. వెన్నలి వేలఁగాఁ బిటిఁదివేఁకట మొయ్యనఁ గ్రింది కీడ్వఁగాఁ
జన్నులమోదఁ గ్రిక్కిఁటిసి సందెటిదండలు పొంతనిక్కుఁగా
సన్నపుఁగొనుదీఁగఁ గడుసన్నముగా మునివేల్ల నిల్పి తాఁ
బొన్నలు గోసెఁ జేతులను బుప్పొడి యొప్పెడుకొమ్మ కొమ్మలన్. ౧౬౫

ఉ. అత్తటి సత్తబోదరుల కందఱ కందుల కందరాని పూ
గుత్తులఁ జూపి చేకొలఁదిఁ గోయుఁడు మీరని గుచ్చి వానికై
యెత్తుచుఁ జేయి దప్పె నని యించుక జాఱఁగనిచ్చి యక్తులన్
హత్తుచు నంగసంగసుఖ మందిరి కొందఱు ప్రేమఁ గాముకుల్. ౧౬౬

1. జపు లొసఁగుచుండుతరువులు గలవే. నిట్టితరువులు, లవే.2. రసికుఁడు “హాస్యశ సన్నుత, నొసవి”యనుచుఁ గన్నఁడీడు నుడువఁడె.

- ఉ. దేహము లాకుఁదీఁగెలకుఁ జేతువ సూప నవీనగుచ్చక
గ్రాహక లై నకాంతలకు ఘర్జలం బుడయించుచుం బ్రియ
స్నేహరసాకృతి జెలుపు చేకొనఁగా మకరందబిందు సుం
దోహసమావృతంబు లనఁ దోఁచెఁ దదీయముఖారవిందముల్. ౧౬౭
- ఉ. కాంతుఁడు వోలె సోలి యలకఁ బులుఁ బయ్యెద లొత్తుచు న్వన
శ్రాంతులు దీర్చుచు న్నిగులఁ జల్లనిచాసన నావనసల్గో
పాంతనిదాఘవారికణహరివిహారి యనంగ నింతుల
స్సంతన మందఁ జేయుచు వసంతసమీరుఁడు వీచె నయ్యెడఁ. ౧౬౮
- గీ. పువ్వఁబోఁడు లంతఁ బుష్పపచయకేళి, చాలు ననుచు నాత్మసఖులఁ గూడి
భూతలేందుఁ డొక్క చూతతరుచ్చాయ, నుంట దెలిసి వేడ్త నొయ్య మగిడి.
- గీ. మనసిజనకుఁ బొడసూపెడు, వనదేవత లనఁగ వచ్చి వనజానన లా
జననాయకునిం బువ్వులు, కనుకనిఁ గామకలు చేసి కనుఁగొని రచటఁ.
- క. క్రొక్తారు మెఱపుగములను, లెక్కింపను సోయగముల లీలలుగల యా
చక్రనివసితలలోఁ బతి, చుక్కలలోఁ జుండు భంగిఁ జూడఁగ నొప్పెఁ. ౧౭౧
- వ. ఇట్లుతరుణిగణ పరివృతం దై యచ్చటువాసి చని పురోభాగంబున రంభాస్తం
భశోభితంబును మృగనాభిల్లిప్రంబును ఘనసారరంగవల్లితరంగితంబును బూర్ణ
కలశాలంకృతంబును మరువకావృతపర్యంతంబును సగువేదీమధ్యంబున నరపతి
రతిరాజునువర్తి యైన ఋతుచక్రవర్తి నర్ఘ్యపాద్యధూపదీపాదిహోడశోప చారం
బుల నారాధించి పంచమహావాద్యప్రపంచంబుల స్మృతగీతాది మహోత్సవం
బులు మెఱయఁ గర్పూరాదిసుగంధద్రవ్యంబులతో నింతులతో వసంతఘేటనం
బొనర్చె. ౧౭౨
- క. వ్యక్తంబుగ సలిపె నున్నుక్తం బగు కప్పరంబుముద్దర లల్ప
సక్తం బై యలకలపై, ముక్తాజాలకముచందమునఁ జెన్నొందెఁ. ౧౭౩
- క. చెలఁగుచుఁ బతి చల్లినఁ దొయ్యలులముఖాబ్జములఁ గొంత యంటి సుగంధం
బలవడియె మెఱుంగుటద్దంబుల నఁటిన మెఱుంగుతాత్తిపొడియును బోలెఁ.
- క. సురభితపరిదంతరనవ, వనిమళసంకీర్ణ పూర్ణ పరిమళమునఁ ద
త్తరుణులముఖమ. కురంబులు, సరజస్సరసీరుహములచందము నొందెఁ.
- క. సుందరులఁ గూడి వైభవ, బృందారకపతి వసంతపీతాంబరుఁ దై
బృందావనమున గోపీ, బృందాన్వితం దై నకృష్ణవిధమున నొప్పెఁ. ౧౭౬

మత్తకోకిల. కుంభిసీనికరంబుతో నొసగూడి యాడుచుహాటసి

కుంభిచందము దోపగా నతిగుంభిశ్రమదంబున

గుంభిసీపతి మందయానలఁ గూడి వేడుకతోడుతఁ

జృంభితాంబర మా సరోవరసీమఁ జేరెఁ గ్రనుఁబునన్.

౧౨౨

మత్తకోకిల. అందుఁ జొచ్చి చెలంగి సుందరు లందఱు న్నుదమందుచు

గ్రందుకొంచుఁ బరస్పరం బుదకంబు మోములఁ జలుచు

న్తుందఱు దను ముట్టుకొమ్మని మున్గి దవ్వలఁ జేలుచుం

బందనంబు గరంగ లీలలు సల్పి రోలలు వాడుచున్.

౧౨౩

సీ. వదనదర్పణములు వారిరుహంబులు నలకజాలకములు సలికులములు

లోలనేత్రంబులు నీలోత్పలాబులఁ గుచకుంభయుగములుఁ గోకములును

బాహువులును బిసప్రకరంబులును లోతుగలనాభిమండలములును సుఖఁ

దమలోన సరి యనఁ దారతమ్యము చూడ నిన్నియు నొక్కచో నితఁడు గూర్చె

ననఁగనంగనాసహితఁడై యవనివిభుఁడు, యమునఁ గ్రీడించుగోపికారమణుకరణి

దివ్యనదిలోన నప్పరఃస్త్రిసమేతుఁ, డైన వస్త్రినాఁ జెలఁగెఁ బద్మాకరమున.

క. వెలికిలఁబడి యీఁదెనునెడ, జలసంవృతగాత్రి యెనసతివదనముతో

నలవడఁగఁ జన్ను లొప్పెను, జలజాతము పొంతనున్న జక్తవ లనఁగన్.

క. ఓలోల యనఁగ నెచ్చెలి, యాలోఁ దను ముట్టవచ్చు టది గని పెలుచన్

లోలాక్షి మునిగి యీఁదెను, మీలకడనునయనరుదులు మెఱయించు క్రియన్.

క. కామినులు చేరి మెలఁగంగ, గా మును నిర్జలము నధికగంధీరము నొ

నామడుఁగు గలఁగె ననఁగా, గాముకచిత్తములు దానఁ గలఁగుట యరుదే.

క. పోలఁతులతనువుల జాతిన, మలయజమును విరులు నెరయ మడుఁగొప్పె సము

జ్వల మగువెన్నెలఁ జక్తలు, గలయంగొని నిండియున్న గగనము భంగిన్.

వ. అంత జలకేళి చాలించి.

౧౨౪

ఉ. కన్నులఁ గెంపు దోప నలికంబుల మాక్తికజాలకాకృతిన్

సన్నపుబిందువు లైతయ జాతిన కేశభరంబు లొప్పుఁగాఁ

జన్నులనంటి పయ్యెదలు చందనపంకముచంద మందఁగా

నన్నరనాథుతోవెడలి రంబురుహాకర మంబుజాననల్.

౧౨౫

వ. అంతం దదీయతటప్రదేశంబున ముక్తస్తిక్తవసనుం డగుచు వసుంధరారమణుండు

మెత్తనిపొత్తులం దనమేని తడియొత్తిన యనంతరంబ-

౧౨౬

- గీ. మలయజాబు నలది మక్తాకికహారంబు, లమర నుజ్జ్వలాంబరములు గట్టి
యమృతపీచి మిశ్రమై విశ్రమించిన, మందరాద్రిఁ బోలె మనుజవిభుఁడు. ౧౮౭
- వ. అట్టిచందంబున నాచందనగంధులును జుదనకావులును బట్టెడకావులును జెం
గావులును గదంబకావులును గరకంచులును బొమ్మంచులును ముడుగుబొమ్మం
చులును ముయ్యంచులును జిలుకచాళ్లును వేటచాళ్లును నిడువన్నెలును
నులుతచాటల వన్నెలును గంటకివన్నెలును బుప్పిడి వన్నెలును రుద్రాక్షవ
న్నెలును నాగబంధంబులును బూజాబంధంబులును జలవంశరంబులును గ్రామ
వరంబులును సూరవరంబులును దారామండలంబులును హంసావళులును హ
రిణావళులును దురగావళులును గజావళులును సింహావళులును ద్రాపదీస్వయం
వరంబులును లక్ష్మీవిలాసంబులును మదనవిలాసంబులును వసంత విలాసంబులు
ను రత్నకీర్తితంబులును రాయశృంగారంబులును గనకదండెలును గచ్చిలంబు
లును గర్భూరగంధులును బారువంపుగంధులును శ్రీతొచ్చెలును శ్రీరామ
తొచ్చెలును శ్రీకృష్ణవిలాసంబులును జీబులును సుగిపట్టంబులును సన్నవలిపం
బులును వేలిపట్టులును హంబట్టులును బులిగోరుపట్టును నుదయరాగపట్టును
నేత్రపట్టును వజ్రపట్టును ననుపేళ్లు గలపుట్టంబులు గట్టుకొని పాదముద్రికలు
ను మంజీరంబులును హంసకంబులును మణిశనాగుణంబులును ముక్తాఫలా
వళులును బదకంబులును నంగదంబులును నంగుళియకంబులును గ్రైవేయకం
బులును రత్నతాటకంబులును భ్రమరకంబులును లాలాటికంబులును మక్తాకి
కజాలకంబులును శేఖరంబులును నాసిగాఁ గల యలంకరణంబులు ధరియించి
యగరు చందన హరిచందన ఘనసారోదయభాస్వరమృగమదప్రముఖనిఖిల
వాసనల నాశావకాశంబులు వాసించుచు నృవరత్నంబుం జేరునంత. ౧౮౮
- క. అంగీకృతశృంగారకు, రంగీయనాంతరంగరంజకరంగ
ద్భ్రంగీరవహృదయంగమ, భంగీసంగీతుఁ డగుచుఁ బవనుఁడు వీచెన్. ౧౮౯
- వ. అట్టి యల్లాససమయంబున. ౧౯౦
- క. రూపముగల యానందము, రూపించిన మన్తధుండు రుచిరాకృతితో
దీపించెను. శృంగారము, భూపతి యని కొలిచి రెలమిఁ బోలఁతుక లెల్లన్.
- క. ఆవేశ భూమివల్లభుఁ, డావెలఁడులు గొలువ నొప్పె యక్షవధూబ్ధుం
దావృతుఁ డగు ధనవ నిగతి, దేవస్త్రీసహితుఁ డైన దేవేంద్రుక్రియన్. ౧౯౧
- వ. ఇట్లనల్పకాలంబు విశ్రమించుచున్న యెడల ననతిదూర మాకందవనంబునుండి

యొక్క భూసురుండు చనుదెంచి తన్మహాత్మనం బవలొకరొచుచు భూలోకస్వర్గ
లోకం బిది గదా యితఁడు గదా మహాభాగ్యవంతుం డని కొనియాడుచు
మున్ను దా నధిక దారిద్ర్య పీడితుం డగుటం జేసి తన్ను నిందిచికొనుచుఁ
దనలోన.

౧౯౩

క. ధాత్రి దరిద్రుఁడు సభల న,పాత్రుఁడు కడు ముచ్చు మిత్ర బాంధవులయెడం
బుత్రకళత్రంబులయెడ, శత్రుం డట వాని బ్రదుకు చొకొం గాదే. ౧౯౪

క. ఇలలో నెవ్వని కర్థము, గల దాతఁడు మాయ్యఁ దుచితకార్యజ్ఞుఁడు ని
ర్మలుఁడు బలవంతుఁ డాయ్యఁడు, కులతలకుఁడు సభ్యుఁ డధికగుణగణ్యుండున్.

మ. అని చింతించి మహీసురుం డొకయుపాయం బాత్తనూహించి ము

న్నొనరం జేసిన చండికాచరణపాదోపాస్తి చాలించి యా

జనపాలాగ్రణిపాలికిం జని మహాసంపత్తి యర్థించి కై

కొన నిం దొప్పు నటంచు వచ్చె మదిఁ గోర్తుల్ తీగ లై సాగఁగన్. ౧౯౬

వ. అతనిం జూచి యి ట్లని దీవించె.

౧౯౭

క. “భూయాత్తే సంప ద్దీప్తాయు ర్భవతే” యటంచు నాశీర్వాదో

పాయనములతో నృపుఁ గని, డాయం జని నేర్పు చొప్పుడరఁగాఁ బలికెన్.

ఉ. అంబుజబంధుతేజ మధురామ్రవణంబున నుండి సర్వలో

కాంబిక యైనచుఁకికఁ బ్రియంబునఁ గొల్వఁగ నాకు నూటువ

ర్షంబులు వోయె నంతటఁ బ్రసన్నత దేవత నిన్న నర్ధరా

త్రంబున దంతపంక్తి విశదమృతిచంద్రిక పర్వ ని ట్లనెన్.

౧౯౯

క. నీచేసినతపమునకు యథోచితముగ విక్రమార్తుఁ డొసఁగెడు నతనిన్

వే చని వేడుము నాపుడు, నీచక్రటి నిన్నుఁ గొల్వ నేఁ బనివింటిన్. ౨౦౦

వ. అని విన్నవించిన నవ్వసుంధరాపురందరుండు చండికయే యి ట్లన తిచ్చెనో కా

క యీవిప్రుడే నెపంబున న న్ను బ్బించి ధనంబు వడయం జూచెనో యెట్లైన న

న్నంతటివానింగాఁ దలంచి వచ్చుటంజేసి యీతని యాశాపరిపూర్తి చేసెద నని

నిశ్చయించి.

౨౦౧

గీ. దేవిమాట కల్ల గావింపఁగా రామ, నిన్ను రిత్త వంప నీతి గాదు

నీతపోమహత్త్వనియతికిఁ దగునంత,యనఘ యిష్ట మెద్ది యడుగు మనిన.

క. మాకందవనములో ని,చ్చాక్రీర్తులు వెలయునట్లు చండికపేరన్

నాకొకనగరము వలయును, జేకొని నిర్దింపు రాజశేఖర యనినన్, ౨౦౩

సీ. సంతోషమున మహీకాంతుఁ డచ్చటి కేగి సర్వసామగ్రియుఁ జాలఁ గూర్చి
మహానీయగృహములు మండపములు సోమసూర్యవీనులుఁ గోటచుటువరిఖ
లనుమోందఁ జూడికాయతనంబు నాపురిఁ గట్టించి కాపులఁ బట్టు కొల్లిపి
నిముతసంఖ్యములుగ హయముల బంటను నాఱునూజేచుల నతని కిచ్చి
రాజుఁ జేసి పిదప రాజుకట్నంబున, కనుచు మూఁడుకోటు లర మొసఁగి
పటహాపటునినాదధంగి దిక్కులఁ గీర్తి, పిచ్చలింప మగిడి వచ్చెఁ బురికి. ౨౦ర

క. కావున నాతని సరిగా, నీ వీగతి భూమి కీర్తి నెఱపిన నెక్తం
గావచ్చు నిట్టి వితరణ, మేవెకపున దొరకదేని నింటికిఁ జనుచూ. ౨౦గి

వ. అని పల్కుటయు. ౨౦౬

క. ఉల్లంబున భోజమహీ, వలభుఁ డాశ్చర్య మంది వదనాబ్జమున
న్వేల్లదనము వాటిల్లఁగ, నల్లనఁ దాఁ దిరిగి చనియె నంతఃపురికి. ౨౦౭

శా. చక్రీభూతకఠోరశార్ఙ్గవితతజ్యవల్లరీముక్తబా
ణక్రూరోగ్రసమానసంస్ఫురణకీర్ణ జ్వలపుంభీభవ
చ్చక్రాసద్యుతిమాత్రనిర్గళితరక్షఃపక్షపాతద్విష
చ్చక్రాటోపతమఃప్రసారుని మహాచక్రీశపర్యంకుని. ౨౦౮

శా. ఆలోలాలకజాలభంగయుతవక్త్రాంభోరుహోజ్జ్వలాభిత
ప్రాలేయాద్రితచూభవాకృతిమతిప్రాప్తాధకచ్ఛేదనో
త్రాలాభీలకరాశశూలధరణత్రాతామరవ్రాతపూ
జాలస్త్రియుతపాదపద్మయగళుం జంద్రాగచూడామణి. ౨౦౯

మాలిని. ఉరగనికరవేషే యోగనిద్రాభిలాషీ
గిరిధరవరదాయీ క్షీరవారాశిశాయీ
పురవిదళనదక్షా పుండరీకాయతాక్షా
స్థరహరహారూపా సత్యనిత్యస్వరూపా. ౨౧౦

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ నైమండలికభేకఫణీంద్ర వీర ఘోటవిభాళాది
బిరుద ప్రకటచారిత్ర కళింగదేశనిర్దామధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవి
ళాంధమహారాష్ట్రభూపాలరూపసూపురసుందరచరణారవింద సనదస్త్రోలి పుర
వరాధీశ్వర వెలనాటి పృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీ కొఱవి వెన్నయా
మాత్యపుత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కనకరాజతనూజ గోప
రాజ విరచితం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యంబునందు విక్రమాస్త
కృతజ్ఞత్వ దాతృత్వప్రశంసనం బన్నది తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు. సింహాసనద్వాితంశిక.

చతుర్థాశ్వాసము.

—: ఏడవబామ్మ కథ :—

- క. శ్రీ సైవకుంఠమసవృశగ, భస్మసమూహప్రశస్తిపరిదీపితవ
క్షుః స్తలపటుతేజోమయ, కాస్తుభకమనీయవేషిఁ గంసదేవీకా. ౧
- చ. తలపున నిల్చి పెద్దల హితజ్ఞులఁ దద్జ్ఞులఁ గూర్చి భోజము
డలవిభుఁ డిప్పలగ్నుమున డాసి మహాసర మెక్కఁ బూసఁగాఁ
బలికెఁ దదీయపుత్రిక నృపాలక నిల్వయు విక్రమార్చభూ
తలపతిఁ బోలు తెంపు బలదర్పము లే కిట నెక్కవచ్చునే. ౨
- క. అనవుఁడు నాతనిసాహసమును సత్త్వము నెట్టిచందమునఁ బెం పొదవె
న్వినిపింపు మనిన నుల్లసమున నేడవబామ్మ పలికె భోజునితోడన్. 3
- శా. సత్యాలంకృతభాషణాభరణుఁ డుత్సాహప్రశస్తాదయుం
డత్యాసన్నహితోపభోగ్యవిభవాయతాధికప్రాభవ
ప్రత్యాదిప్తను శేష్యుండు నయసంపన్నిత్వం డా విక్రమా
దిత్వం డుజ్జయినీపురిం బరఁగె నాదిత్యప్రభావుం డనన్. ౪
- వ. ఇట్టి విధంబున సతండు వ్యసనరాగద్వేష కామక్రోధలోభమోహ మదమత్సర
విరహిత సుజనప్రాజ్యం బగు రాజ్యంబు సేయ నిష్ఠద్యయండు వ్యసనంబును, గీర్తి
సంపాదనంబునండు రాగంబు ను, బాపంబునెడ ద్వేషంబు ను, సంతతిసమృద్ధుల
యెడఁ గామంబు ను, ధర్మవిరోధుల యెడఁ గ్రోధంబును, దుర్బోషయంబులకడ
లోభంబును, శిశువులకడ మోహంబును, బరోపకారంబులయెడ మదంబును,
దానంబులయెడఁ బరస్పరమత్సరంబును బ్రవర్తిల్లఁ బ్రజలెల్ల నుల్లంబుల నుల్ల
సిల్లుచు భూవల్లభుఁగణంబులు బెల్లు గొనియాడుచుండ. ౫
- డి. అన్నరనాథువీట ధనదాఖ్యుఁడు సర్గుణుఁ డర్థసంపదం
గిన్నరనాథసన్నిభుఁడు క్షీణిశాలుఁడు దానధర్మసం
పన్నుఁడు నీతిమంతుఁడు కృపాపరిపూర్ణుఁ డుదారబుద్ధి వి
ద్యన్నుతశాలి వైశ్యకులవర్ధనుఁ డుండుఁ బ్రజానుకూలుఁ డై. ౬
- గీ. అతఁ డనుదినంబు నవనిసురులఁగూడి, ధర్మశాస్త్రగోష్ఠి దగిలియుండి
యైహికంబు దక్కదని పరం బెఱుఁగుచు, విహితసకలదానముహిమ నెగడె.

- క. హింసాతరంగితం బగు, సుసారపయోధిలోన జరులకు నెల్లం
గంసారిపాదమకజ, సుసేవయ నావ యని ప్రశంసింపంగన్. ౮
- క. ఈక్రమమును విని ధనదుం, డహ్రరప్రియుని ద్వారకాధీశ్వరునిం
జక్రధరుని దర్శింప ను, పక్రమమునఁ బలికిఁ జెప్పి పయనం బయ్యెన్. ౯
- గీ. ఉప్తవర్గసహితుఁ డై యేగి దుర్గంబు, లూళ్లు నడులుఁ గడచి యొక్కనాఁడు
వృక్షరమ్య మగుదు వెలయు నుకదీప్వ, మందు¹విడిసి విశ్రమార్థ మరిగి.
- క. స్వాటికసోపానంబుల, హాటకమయభైరవాలయముమందట మి
న్నేటిగతి శుద్ధజలరుచి, బాటిల్లఁగఁ గనియె నొక్కపద్మాకరమున్. ౧౧
- వ. అందుఁ గృతస్నానుండై యొటిఁ బసిండిగుడిం బ్రవేశించి. ౧౨
- శా. ఆలోనం గనియె న్బుజాష్టక విభూషాక్షీర్ణరత్నప్రభా
జాల్లోన్నిశ్చితరక్తచందనపయస్సూధ్యాభ్రసంకాశదే
హాలంకారు మహారగప్రకరజిహ్వసన్నిభోగ్రానల
జ్వాలాకారకరాళకేశముఖదంష్ట్రాభైరవున్ భైరవున్. ౧౩
- క. అట్టిమహాభైరవునకు, దట్టం బగు భక్తితోడ దండాకృతిగాఁ
గట్టెకర మ్రొక్కి లేచుచు, బట్టికపైనున్న యొక్కపద్యముఁ గనియెన్.
- గీ. ఎవ్వఁడైన నిచటి కేతెంచి తనతలఁ, దానె త్రెంచికొనినఁ దక్షణంబ
మొుడైములునుదలలురెండునంటికొనంగఁ, బతియుఁ బడఁతుకయునుబ్రదుకఁగలరు.
- వ. అనునట్టి పద్యార్థంబుచకుఁ గలంగి తత్త్వార్థం బవలోకించుచు. ౧౬
- క. చంపుమగుడి²యిది యని యా, దంపతులకళేబరములుఁ దలలుం గని త
త్సంపాదితభయకౌద్రా, కంపితుఁడై నెట్టి బెగడి కన్నులు మూసెన్. ౧౭
- క. తదనంతరంబ చెదరిన, హృదయముఁ దనలోన నెట్టకేలకు³నిలువం
బొడపెట్టి వెడలి యొక బా, రి దొలఁగె నని విడిదలకుఁ దిరిగి చనుదెంచెన్.
- క. ఆరే యచటం బుచ్చి వి, కారవిహీనాత్మఁ డగుచుఁ గలమునఁ బారా
వారము నడిమికిఁ జని యా, ద్వారావతిపురము సొచ్చి తత్సేధములోన్. ౧౮
- మహాస్థగర. కనియె న్నూపుత్రజిష్ణున్ ఘనదురితమహాఖండనావిర్భవిష్ణున్
పనమాలాలంకరిష్ణున్ ప్రజవనవిహారద్వల్లవీకేలితృష్ణున్
దనుజేంద్రే⁴కాసహిష్ణుం దరళమణిమయద్వారకాబద్ధధృష్ణున్
దినకృత్తన్యావరిష్ణున్ ద్విజపతిగతివరిష్ణు గోపాలకృష్ణున్. ౨౦

1. అఖిలవృక్షరమ్యచగుమపద్వీపము నందు. 2. చంపెడుగుడి. 3. నెట్టకేనియు.

క. కనుఁగొని యాదేవునకుం, గనకంబులు మణులుఁ బూజ గావించి ప్రియం
బెనయఁ బ్రణమిల్లి నిటలం,బునఁ జేతులు మొగిచి వినయమున వినుతిఁచెన్.

సీ. ఇరుజోడుమొగముల యెట్టుని కొమరుడు నేర్పునఁ బనులెల్లఁ దీర్పుచుండఁ
దప్పనియోజతోఁ దనపిన్నపాపల నాడింపఁ దెల్లని కోడలుండఁ
గలిమిఁహూ నిల్లాలు కలిమినెనుచూఁచిఁ బెంపుచుబిడ్డలఁ బెంచుచుండఁ
గమ్మని యమ్ములు గల్గి ముద్దులపట్టి చిలంగి చేతలు చేయుచుండఁ
గాలివేలఁ గన్నగారాబుఁగూఁతురు, మొదలివేల్పుఁ గూడి మురియుచుండ
నల్లపాలవెల్లి యిల్లుగాఁ గాఁపుర, మెఱిగి చేయు మేటి దొరపు నీవ.

సీ. పాదతీర్థం బతిపావనం బగుటకు శిరమున నిడుకొన్న శివుఁడు సాక్షి
కలఁడన్న నెందైనఁ గలుగుట కున్వలొఁ బావిన యక్తుఁగఁబంబు సాక్షి
తలఁచిన యంతనె తలఁగక యర్థుల రక్షించుటకుఁ గరిరాజు సాక్షి
యాచంద్రతార్కారమగు దానశక్తికి ధ్రువపదంబున నుండు ధ్రువుఁడు సాక్షి
తాలిమికిఁ గాలఁ దన్నిన తపసి సాక్షి, భాగ్యమున కాదిలక్ష్మి చేపట్టు సాక్షి
త్రిభువనగురుండ వగుట విరించి సాక్షి, నిన్ను వర్ణింప నలవియె నీరజాక్ష.

నిరోష్ఠ్యదండకముః—జయకృష్ణ ! జయకృష్ణ ! కృష్ణ ! సిరాస్యందనస్థాననానా
దినధ్యాననానాసితానేకసేనారజోసిరధ్యాతిరధ్యాళినన్నాహసన్నద్ధరాజన్య
జన్యాగతానన్యసాదృశ్యదృశ్యాంగ హృష్యజ్వరాసంధసంధానయంత్రాదియత్న
క్షయాదాయి ! నీతిశ్రితాసారసారాంతరజ్ఞానదాసాహితధ్యాన సన్నద్ధతేజః
కళాసంచితానంద ! నందాంతరంగాంతరంగన్నిజానందినీరాకరాకారరాకానిశా
ధీశ ! ధీశస్తసంచారసంచేయ ! సత్తీర్తినానీలసన్నారదారాధితాచార ! ధీరాం
గనానాయకాద్యంతరాజాతశాస్త్రారసారాశయాగణ్య ! గణ్యాకృతిచ్ఛాయ !
రాధానిరంతస్తనాద్విస్థలక్రీడనాయత్తచిత్తస్థిరాస్థిలీలానటీరంగరంగస్థిసాధనా
హృష్ట ! దృష్టాహితాభేదనాకాలసంజాతరాగాఢ్యనేత్రాంతకంసారిహింసాకళాద
క్షు ! దక్షుక్రియానాశనాకారకాశాకరేశాదిగర్జదృశాధీశశ్రీసహస్రీజయశ్రీర
ణాసార నిస్సారితాకానిరంధ్రతేజోలసచ్చక్ర ! చక్రాకృతిశ్లాఘనీయాంతశార్
క్లాత తజ్వలతానిర్గతాఖండకాండాగ్రఖండికృతారాతిసంఘాత ! ఘాతస్థలత్తాళి
యాహీంద్ర శీర్షాళిరంగక్షితిక్రీడనాహర్షణాశ్చర్యకార్యాంగహారాయతిజ్ఞానస
త్యక్షణానకచిత్రాది తేయాదిసిద్ధాంగనాకిన్నరీయక్షసంకీర్తనంతకీర్తిస గాధార !
ధారాళధారాధరాకాశనీలాంజనేందిదిరానీలసచ్చీకర గ్రాహకాళిందిహేలాక

రాశాగ్రహస్తాదివిశ్రాంతిసంగత్యశాంతాది సుతత్యహంకార! కారాగతారాతి
నాసకన క్తంచరాభ్యక్ష నిశ్చేషశాతనాకేభేలజగజ్జాల! జాలాంతగాఢాంధకా
రచ్చిదానందకృత్యాకరాదిత్య! నిత్యాహితస్నేహసంరక్షితాశేష! రక్షస్స
తీసంఘదృక్ జ్వలతాశనాశీలధారాజలాధారఖడ్గాగ్రలగ్నాహితాసీకరక్తాధర
న్యస్తనాశాంతరాసంగి సంగీతసంతుష్టసారంగరంగ తరంగాదిగంగానదీకారణాం
మీ! స్థిరానంద సూక్తందనాగ్నర్హజాతాదితేయాసిరాధినాథానిలాదేశ
గంగాధరాద్యష్ట దిగ్రక్షకశ్రేణికాశేఖరానగ్నరత్నాభిసీరాజనారాజతాకార!
కాంతిచ్ఛటాకాంత సుధానితాలీల! లీలాలసచ్చాదిగీతసీరేజసంచాణిరాజ
రాజాగ్రణీ. ౨౪

మ. అనుచుం బెప్పుడధంబులం బొగడి సాస్తాంగంబుగా మ్రొక్కి ధ
న్యనిఁగాఁ దన్నుఁ దలంచికొంచు జనమాన్యుం డాచు నుజ్జ్వలిక
ల్లన నేతెంచి మహీతలేండు నభికాహావంబుతోఁ గానుకు
ల్లని దల్పించిన నావణిక్పవరు సద్గోపిం బ్రియం బండుచున్. ౨౫

గీ. వైశ్యచంద్ర నీవు ద్వారకానాయకు, చరణసేవ కేగి తెరువు నందుఁ
గ్రొత్త యేమి గంటి వజ్రైలు గెఱిఁగింపు, మనిన ధనదుఁ డిట్లు లనియెఁ బతికి.

క. ద్వారవతి కేగు తెరువనఁ, బారావారంబులొ నుపద్విపమునన్
భైరవుడుడిలోపల నతి, భైరవభావార్థ మైన పద్యముఁ గంటిక్. ౨౬

వ. అది యెట్టిదనిన. ౨౭

గీ. ఎవ్వఁడైన నిచటికేతెంచి తనతలఁ, దానె తెంచుకొనినఁ దత్త ణంబ

¹ మొండెములుచుదలలురెడునంటుకొనంగఁ, బతిముఁబడఁతుకయునుబ్రదుకఁగలరు

క. కథ గాదిది ముందట నా, మిథునము మొండెములుఁ దలలు మేదినిఁ బడవే
ప్రథహేతువులైనవి త, త్తథనంబున నామనంబు తలఁకెడు నిపుడున్. 30

ఉ. నావుడు విక్రమార్హుఁడు మనంబున నుత్సుకుఁ డై వణిక్పతీ
నీ పటు రమ్ము పోద మని నిర్మలఖడ్గసహాయుఁ డాచు నా
తోవన యేగి యచ్చటి సరోవరతీర్థము లాడి రక్తపూ
జావృతుఁ డైన భైరవుని సద్గము డగ్గఱి సెట్టి మాన్వంగన్. 3౧

కా. తద్వారంబున సెట్టినుంచి చని యంతర్వేదిపై భుక్తిము
క్తిద్వారం బగు కాళినాథునకు భుక్తి మ్రొక్కి సంతుష్టుడై

1. దండములకుఁ దలలురెడునంటుకొనంగఁ-తుండములకుఁ దలలురెండు- చిన్నయ్యనూరి,

- యద్యేగస్థితినుండి ధైర్యమతితో నుద్వీకుఁ డవచ్చు మను
ష్వద్యంద్యద్విశిరఃకబంధములుఁ బద్యంబు నిర్మించుచున్. 3౨
- క. తద్యోగవ్యంజక మగు, పద్యార్థం బెఱిగి దాని భావంబునకున్
సద్యోనిర్ణయముగ నృపుఁ, డుద్యోగముచేసె సాహసోద్వోతితుండై. 3౩
- గీ. భూపశేఖరుఁడు “పరోపకారాఢ మి,దం శః” మనుమఁ దలఁపుకొలఁది
మృత్యుజహ్వావోలె మెఱుఁగునీ నెడునట్టి, కిడిచియడిద మెత్తి మెడకుఁబూనె.
క. ఆలోన నతని సాహస, మాలోకించుచుఁ బ్రసన్నుఁడై పారివ నీ
పాలం గల్గితి నని భూ,పాలునిఖడ్గంబు డేత్రపాలుఁడు పట్టెన్. 3౪
- ఉ. అప్పుడు మొుడెముల్ దలలు నంటుకొనంగ వధూవరుల్ ప్రియం
బొప్పంగ లేచి మ్రొక్కి న సముత్సుకమాననుఁ డొచు భైరవు
డిప్పటిసాహసంబునకు నే నిదె మెచ్చితి నిష్ట మేర్పడం
జెప్పము నీకు నిత్తు నిటఁ జేకుట నన్న సతండు మ్రొక్తుచున్. 3౬
- గీ. దేవదేవ వీరికీవిధంబున శిర,శ్చేద¹కృత్య మేల సిద్ధ మయ్యె
నాన తిమ్ము నాకు నని విన్నవించిన, భైరవేశ్వరుండు పలికె నిట్లు. 3౭
- క. రత్నోద్భవుఁ డనఁగా నొక, రత్నవ్యవహరింతుండు రత్నంబుల క్షీ
రత్ననిధిలోనఁ దిరుగుచు, యత్నంబున నిచట విడిసె నాపులుఁ దానున్.
క. తద్యేళ మఱియు నొకఁడు స,రిద్వల్లభసలిల ముత్తరింపఁగ నొకచో
నుద్వాహమునకు నేగుచు, సీద్వీపముఁ జేరె నిజసుహృద్వర్గముతోన్.
- వ. ఇక్ష్మణ నయ్యిద్దఱు ని ట్లాండొరువుల మహిమలు మెఱయింపుచుఁ గలసి
మాటలాడు నెడ రత్నోద్భవుండు నీనామం బెద్ది యేదేశంబునుండి యెచటి
కేగుచున్నాడ వనిన సతండు నే జంద్రకేతుం డనువాడ మగధదేశంబు
నుండి రత్నద్వీపంబున కేగుచున్న వాడ నం దొక విశేషంబు గలదు. ౪౦
- క. పద్మాకృతి రేఖలు కర,పద్మంబుల నొప్పుచుండఁ బద్మకు నెనయై
పద్మావతి యనుకన్యక, పద్మానన గలను జాతి పద్మిని యనఁగన్. ౪౧
- క. ప్రస్తుతలావణ్యగుణని, రస్తప్రసవాస్త్రమోహనాకాణిఁ సం
త్రస్తకురంగేశుఁ తా,లస్తని యది మదనరాజ్యలక్ష్మియుఁ బోలెన్. ౪౨
- చ. కలువలుఁ జక్రవాకములుఁ గంజములు ని్భినకాండము ల్లనం
బలరఁగ దీని లోచనకుచాననబాహుసమానలక్ష్మి గా

1. దేవ వీరికిట్టి తెఱఁగున నీశరశ్చేద.

వలయు నటంచుఁ గోరి యుదవాసమునందుఁ దపంబుసేయుచు
న్నిలుచుటఁగాక యెప్పుడును నీటఁ జలిం బడనేల వానికిన్.

౪౩

ఇట్టికన్య నాకు నిచ్చెద రమ్మని, దానితండ్రి తొల్లి తగినవారిఁ
బనిచినాఁడు గానఁ జనియెద ననుడు ర,తోడ్పడవుండుఁ దాను మత్సహించి.
ఆతరుణి యెవ్వఁకి నొ, నాతనిబ్రదు కొప్పు నరుచు ననురక్తి మనో
జాతునిచేతలఁ బడల న,తీతము మును విన్నభుగి దిట్టతనమునన్.

౪౪

ఆకన్నియఁ దజ్జనకుఁడు, నా కిచ్చెద నందు మొన్న సయముం బ్రియముం
గైకొనఁగఁ జెప్పి పుచ్చిన, నాకడ కే నేఁగుచంద మది యెఱుంగవొకో.
అనుడు మత్సరసముత్సేకంబున.

౪౫

అతనిపలుకులకు నాతం, డతికుపితుండైన వాఁడు నధికక్రోధా
న్వితఁ డయ్యెను “మూలంవై, రతనోః స్త్రీ” యనినమాట ప్రకటంబయ్యెన్.
' అనోన్యన్యం బిటు దూలుచు న్ననమునం ద దేఁగుచో¹ నెవ్వనిం
గన్యారత్నము గోర దాతఁడు కులలోత్తరంబు వాణిజ్యమున్
సన్నాహంబును జేత వంత మని మాత్సర్యంబుతో నాత్మసా
జన్యం బెల్లఁ దొఱంగి² లేచి చనుచో సుకల్పసంసిద్ధికె.

౪౬

క. సద్భావము గైకొని ర,తోడ్పడవుఁ డింక దైవబలమ యుచితం బని తా
నదృఢముగ మ్రొక్తుచు నిట, మద్భవనముఁ జొచ్చె దురభిమానముపేర్చిన్.

క. గుడిసాచ్చి నాకు సాఁగిలఁబడి మ్రొక్తుచుఁ బలికె నెన్నిభంగులనైనం
బడఁతుక యిది నా కబ్బిన, మిడిదల యొప్పించి నిన్ను మెప్పింతుఁజుమి.గిం

చ. అని యొడఁబాటు చేసి వినయంబున మ్రొక్తుచు నేఁగి చంద్రకే
తునివని కేతు పుట్టఁ దనదొడ్డతనంబు నటించి రత్నకాం
చనమయ మైన దీవి రభసంబునఁ జేరి కడంకఁ గన్యకా
జనకుని గాంచి చెప్పె నిజసంవరణోద్యమ మప్పు డేర్పడన్.

౪౭

సీ. ఆతటి నాచంద్రకేతుండు చనుదెంచి తనరాక చెప్పినఁ దద్గురుండు
నిద్దట కర్చున లిచ్చినఁ దాంబూలగంధపుష్పాక్షతల్ గైకొనఁగఁ
దొడపులకెల్లను దొడవైన కన్నియఁ దొడమీఁద నిడుకొన్న యెడ నొకండు
తెల్లసంపెంగలు దివ్యంబు లివి యని సమముగా నిచ్చినఁ జంద్రకేతుఁ
డిదియమేలనితనతలఁగదియఁడుటిమెఁ,దొలుతదేవయోగ్యములనఁదోడియాతఁ
డివ్వదేవత కర్పించి యెలమిఁ బిదప, వీని మఁడిచెద నని యొడిలోన దాఁచె.గి.౩

- చ. ఇరువురచేష్టలం గని మృగేక్షణ యల్లన తేచి హంససుం
దరగతి లోనికి జనినఁ దండ్రియు నిద్రఱపేళ్లు జాడలు
జరితములుం దగం దెలిసి సామ్యము గల్గిన వీరిలోన నె
వ్వరి నవుఁ గా దనం జను వివాదము బాలికచేతఁ దీఱఁడుకా. ౧౪
- క. ఆతరుణి మెచ్చి కైకొను, నాతఁడె మాయలుఁ డరుచు నచటికిఁ జని క
న్యాతీలకముఁ జంకిట నిడి, వాతెఱ ముద్దిడుచు బుజ్జనంబునఁ బలికెకా. ౧౫
- గీ. ఒడిఁ బ్రసూనముల్ దాచె రత్నోద్భవుండు
తుఱిమికొని యుండెఁ జంద్ర కేతుండు దొల్త
నీకొలఁది యిద్రఱుండును నీకుఁ జూడ
నొప్పుగా రసికుఁ డెవఁడో చెప్పు మనిన. ౧౬
- క. పువ్వులు గొను మని యిచ్చిన
యవ్వేళన తుఱుముకొన్నయతఁ డెవ్వఁడో వాఁ
డివ్వసుమతి నస్థిరుఁ డగు
నవ్వంబడు నొరులచేత నాకుం జూడకా. ౧౭
- వ. అనినఁ దండ్రి విని యితండ్రి జాణ యని నాకు నీతివాక్యంబు దోచుచున్న
యది యది యె ట్లనిన. ౧౮
- క. వనితాభోగము లంచము, ధనము సుభాషితము విరులుఁ దాంబూలముఁ బం
డినపుష్పము సిద్ధాన్నం, బును దడయక కొన్నవాఁడె భువి జాణ యగుకా. ౧౯
- వ. అనినం బద్ధావతి యీనీతివాక్యంబు దప్ప దిప్పటి కుసుమంబులు దివ్యంబు
లని యిచ్చుటం జేసి తోడియాతండు దేవతార్పణంబు చేసి మఱి ముడిచికొ
నం దలంచె నెయ్యి పాలలో నొలుకు టయ్యె దేవతాపరాయణు డగుట సక
లమంగళహేతువు మానుషబలంబుకంటె దైవబలంబు ప్రబలంబు మఱి యి
తియకాదు. ౨౦
- క. ఆకుసుమంబులు దేవతకై కోడికి డాచికొనినయది చూడంగా
నీకడకు వచ్చునెడ ననుఁగై కొనుటకు మ్రొక్కు టొకటి గలుగఁగఁబోలుకా. ౨౧
- మ. అనినం గూతు నలంకరించి మది నెయ్యం బెచ్చటం బుట్టె నా
తనిపై వైపుము వాఁడె భర్త యని నూత్నంబైన పుష్పస్రజం
బెనయం జేటికి నిచ్చి బంధులు నిజాభీష్టముల్¹ వచ్చుకరం
దున వాద్యంబులు మ్రోయఁగా నెలమితోఁ దోడ్పాటు నేతెంచినకా. ౨౨

1. భీష్మభుముల్.

- క. రత్నద్వీపమున గల, రత్నంబులలోనిదియ్యరత్నము¹ కన్యా
రత్నము దా వనమాలిక, రత్నోద్భవుమీఁడ వై చె రాగం బడరక. ౬౩
- వ. అవ్వేళం బడ్డనీరాగకారణంబగు గగనరత్నంబుపగిది బద్ధావతీకృతానురాగుం
డగురత్నోద్భవు శుభోదయంబునం జుద్రకేతుండు ప్రభాతచంద్రుక్రియంబ్రభా
హీనుడై లోనం గుందుడు జలధిబడందలంచిన నది తెలిసి యాసెట్టి తనతమ్ము
ని కూతుఁ గుముద్వతి నిచ్చెదనని యతనిరాకసఫలంబుగాననునయించితెచ్చి.
- ఉ. సంపద సొంపుమీఁటగఁ బ్రసన్నమనస్టుఁడు సెట్టి వేడ్కతోఁ
బెంపడరంగ నలునకుఁ బెడిలిచేసి తదియసత్త్రియా
లంపలుఁడై సువర్ణదశలక్షధనం బరణంబు నిచ్చి యా
దంపతు లుల్లసిల్లఁగఁ బదంపశి వారల సంపె నింపునక. ౬౪
- క. రత్నోద్భవుండు నిట కతి, యత్నంబున వచ్చి వచితాప్తజనుండై
నూత్నవివాహశ్రీ యగు, పత్నిం జేపట్టి నామభవనము సొచ్చెక. ౬౬
- వ. చొచ్చి ప్రణమిల్లి. ౬౭
- శా. దేవా మ్రొక్కిదె వచ్చె నందు శితశస్త్రి గంఠనాళంబు స
ద్భావాధిక్యము దోవఁ చెంచుకొనినం బద్ధావతీకన్య ప్రే
మావేశంబును భక్తియు న్నిగుడఁగా నాభంగి నిచ్చో నిజ
గ్రీవాచ్ఛేదము చేసి వ్రాలఁ బతిపైఁ గీడ్గోచ్చలద్రక్షయై. ౬౮
- చ. అటఁ దమమూఁకలోన హితు లాతనిఁ గానక జాడ వట్టి యి
చ్చటి కరుదెంచి తుళ్లలయి చచ్చినవీరలఁ జూచి మద్గృహం
బిటనట నాదటం బొరలి యేడ్పుచు నెత్తులు మొత్తుకొందు ను
త్తట మగుమఃఖవహ్నిఁ గడుఁ గ్రాగిరి వేగిరి దోగి రశ్రులక. ౬౯
- సీ. తదనంతరంబ యిద్దఱ నెత్తికొని వెలి కరుగఁ జూచిన నేను గరుణ కల్గి
మీలోన నొక్కఁడు మిడిదల యిచ్చిన దంపతుల్ బ్రదుకుట తథ్య మనిన
నామాట కుల్లి మిన్నక కాలభైరవుం డీలోన నిద్దఱ నిట్లు ద్రుంచె
నిక నెందఱఁ జంప నెంచినాడో యని విడిచి కన్నన గుడివెడలి పాటి
చేను నామాట పద్యంబుగా నొనర్చి, వ్రాసి నిలిపితి సంత నెవ్వారలైన
మ్రొక్కఁ జనుదెంచి కాంచి విదిక్తుపడుచు, వెడలిమఱిచూడ రిట వెరవేఁకిపట్టి.
- క. వీరాగ్రణి యగు నీచే, వీరిద్దఱు బ్రదికి రింక వేడుము దగ నీ
కోడిన కోడిక లిచ్చెద, భూరమణీరమణ సర్వభూతదయాత్మా. ౭౦

- వ. అనుడు నతండు మఱియుం బ్రణమిలి. 22
- క. సకలార్థసిద్ధికై దేవ ! “కతా మైలారు భైరవా” యనుపలుకుల్
ప్రకటంబుగ రాజ్యముతో, వికలత్వము లేనిబ్రదుకు వీరల కిమ్మా. 23
- మ. అనుచు స్వేడిన వానిసాహసము నత్యోదార్యమున్ భైరవుం
డనురక్తిం గొనియాడి వారలకుఁ బ్రాజ్యం బైనరాజ్యంబుఁ జం
దనశైలస్థలిఁ గల్గ నిచ్చి తహాఁ దా సన్నిధి బొందినన్
ధనదుం గూడి కడంకతో మగిడె నాధాత్రిశుఁ డుజ్జేనికిన్. 24
- క. ఆభూపతి గుణములు నీ, కేభంగులనైనఁ గలుగ విక మగుడు మనం
బ్రాభవముఁ గలిమి జాఱఁగ, నాభోజుడు తిరిగి చనియె నంతఃపురికిన్. 25
- వ. అంతః గొంతకాలంబు చనఁగ. 26

—: ఎనిమిదవబొమ్మ కథ :—

- క. కాశాబ్జములి కాకలి, కాశారదనీరదేందుకైరవహంసా
కాశాపగాంబుహిమసం, కాశాంగవికాసిత ప్రకాశు గీరిశున్. 22
- చ. తలఁపుచు మ్రొక్కి భోజవసుధావరుఁ డిష్టులు దృష్టశాస్త్రవే
త్తలు శకునజ్ఞులు న్నముచితం బగు లగ్నము చెప్పఁగా సము
జ్జ్వలకరవాలహస్తుఁ డయి వచ్చి మహాసన మెక్కఁ బూనఁగా
నిలునిలు ముందుఁ బల్కెఁ గడు నేర్పున నచ్చటి బొమ్మ యిమ్ములన్. 23
- క. మోహమున భద్రపీఠా, రోహణ మగు ననుట గుణవిరోధము గాదే
సాహసభూషణునిగా, సాహసగుణగణము లేక చనునే యెక్కన్. 24
- క. ఇవ్వధమునఁ బలికిన నృపుఁ, డవ్వీరుని బలిమి తెంపు లవి యెట్టి వన
న్నవ్వుచు నప్పించాలిక, నివ్వెఱఁగందంగఁ జెప్పె నిర్వచనముగన్. 25
- శా. ఆకర్ణింపుము భోజభూవర నిలింపాధీశసంపాదితా
స్తాకస్నేహవివేక నాకయువతీస్తాత్రైకపాత్రుడు ధా
త్రికాంతాపరిభోగ్యభాగ్యనిధి క్షీర్తి విక్రమాదిత్యుఁ డి
ట్లొక్కత్రముగాఁ దనర్చు సు జగం బేలె గృహలోలుఁడై. 26
- క. ద్వాత్రింశదాభాగములను, ద్వాత్రింశద్దావరమైన వజ్రాసనమున్
ద్వాత్రింశదాయుధములున్, ద్వాత్రింశత్క్షణములుఁ దగునాతనికిన్. 27
- సీ. దుర్గరక్షణమును దుష్టశిక్షణమును శిష్టపాలనమును జేయవలయు
వర్ణధర్మములును వనములు గుఱును జలజాకరంబులు నిలువవలయుఁ

గృపీయు వాణిజ్యంబు గృహజీవధనములు నాయుర్వ్యయంబులునరయవలయు
ననదల నర్థుల నార్తులఁ బాత్రులఁ బూజ్యుల విప్రులఁ భ్రావవలయు
బలముఁదెంపుఁగలిగియలుకయుఁగరుణయుఁ జలమునిలుకడయునుజరుపవలయు
చయముఁబ్రియము వైదిజయముఁగార్యముఁగొల్పు, నితరరాజగతుల నెఱుఁగవలయు.

క. అన నున్న సీతివిధమున, ననువుగ భూపతులవలన నయ్యెయుపవ

ర్తనముల జరిగెడు నృపవ, ర్తనములుఁ దెలియుచు నతండు ధరయేలంగఁ.

క. చారులు చనుదెంచినఁ బతి, వారలచే నన్యదేశవార్తలు వినుచు

స్తీరు చరించిన యాకా, శ్రీరంగున నేమి గలవు చిత్రము లనినఁ. ౮౫

సీ. వసుధేశ యచ్చట వైశ్యుడొక ధనపతి యోజనాయతమైన యొక్క చెఱువు

గట్టించి లోఁతుగాఁ గావింప నందులోఁ బుడిసెఁడునీళ్లును బొడమకున్న

వగచి యింటికిఁ జని మగిడి నిచ్చలు నట్ల వచ్చి యాకట్టపై వెచ్చనూర్చు

చుండఁగా ముప్పదిరెండులక్షణములు గలవానికంతరక్తంబు లిమ్ము

చెఱువు నిండు ననుచుఁ జెప్పె నుబరవాణి, దాని కాతఁ డట్టివానిఁ గూర్చు

బూని యేఁకుకోటు లైన బంగారునఁ, బ్రతిమ లేడు నిలిపెఁ, బద్య మొకటి.

గీ. "అవనిఁ ద్రిదశలక్షణాన్వితఁ డగుధీరుఁ, డిచటఁ గంతరక్త మిచ్చెనేని

సప్తకోటిమూల్యతప్తకాంచనముల, ప్రతిమ లేడు నతని పాలు సుమ్ము." ౮౭

మ. అని యిట్లున్నది విస్తయం బిది నృపాలాగ్రేసరా నావుడు

న్విని యుత్సాహముతోడఁ దత్సహితుడై విశ్వంభరాధీశుఁడుం

జని యచ్చోటఁ దటాకమధ్యమున గర్జన్మధ్యభావనసం

జనితశ్రీరమణీప్రసాదవిలసత్సాధంబు వీక్షించుచున్. ¹

౮౮

గీ. అష్టదిక్కులందు నష్టభైరవులను, దాండవమున నొప్పుతాండవేశు

నెమర శ్రీవరాహు నేబదిచేతుల, రాతికంబముతుదిఁ బ్రీతిఁ గనియె. ౮౯

క. ఉన్నీశుఁడు సేతువునఁ జ, తుర్వింశతిమూర్తు లెమరఁ దోఁపఁగఁ ద్రిజగ

న్నిర్వాహకుఁ డన నిలిచిన, సర్వేశ్వరుఁ జూచి మ్రొక్కి సద్భావమునన్. ౯౦

ఉ. అచ్చటిపద్యముం బ్రతిమ లన్నిటి నేర్పడఁ జూచి యాత్మలో

నచ్చెరువంది భూమివరుఁ డచ్చెఱు వప్పుడె నిండఁ జేయఁగా

నిచ్చుఁ దలంచి వేళకొఱ కించుకనేపు సహించి యుండఁగా

నిచ్చయెఱుంగుసంగతి దినేశుఁడు డగ్గఱఁ బశ్చి మాంబుధిన్. ౯౧

౯౧

1. శ్రీరమణీకటాక్ష విలసత్ స్థానంబు వీక్షించుచున్. (ప్రసాదమగునాసాధంబు వీక్షించుచున్.

ఉ. అంబరరత్నబింబ మపరాంబుధిఁ జేరఁగ నెండ శైలశృం
గంబుల ధాతురాగముల కైవడిఁ గెంపు వహించె జక్రవా
కంబులు తలడిల్లె విహంగంబులు గూండకు నేఁగఁజొచ్చెఁ బ
ద్మంబులు వాడఁబాటెఁ గుముదంబులు సొంపున కెక్కై నిక్తుచున్. ౯౨

గీ. వండుటెండఁ దరులు పల్లవద్యుతులతో, మొడుకొనఁగ వరుణమేడమీఁద
నుండి వెలుఁగు పసిడికుండ చందంబున, నెండజేడు గ్రంకుగొండ నొప్పె.

సీ. అపరాభిఁ గ్రీడించు నంబరస్త్రీ యొద్ద నిద్దమా కుంకుమముద్ద యనఁగ
నచట సాధ్యాదేవి కర్ఫ్వంబు లెత్తుదికన్తిచేతిమణిమయకలశ మనఁగ
వరుణుని ముందటఁ బరిచారకులు నిల్వఁ బట్టిన రత్నదర్పణ మనఁగ
నస్తాచలం బను హస్తము సక్రమునఁ దిరమైన రక్తచామర మనఁగ
నిఖిలదిగ్విలయాంతమాణిక్య మనఁగ, నిట్ట ప్రాకిన పవడంపుఁ జుట్టయనఁగ
గట్టుతుద నున్న జేగులుగ ల్లనఁగ, నరుణమండల మొప్పె దినాంతమందు.

క. అయ్యెడ నర్చునిమండల, మయ్యచలము డిగ్గి పశ్చిమాంబుధి సాచ్చెం

✓ వయ్యందిఁగాఁచి కమ్మరి, చయ్యనఁ బదనిచ్చు నుక్తుచక్రము మార్చిన్. ౯౩

గీ. ఏవిధమున మలక లైన దైవగతిని, సామువానిన మఱి చేరు సాము నాఁగఁ
ద్రిభువనము లెల్లఁగలయంగఁదిరిగి గగన,రత్నమప్పుడు రత్నాకరమునఁగలసె.

క. నెఱసంజఁ గ్రంకుఁబల్లి, చఱి జఱజఱ నినుడు డిగ్గజాటుచుఁ జనునా
తఱి నఱిముఱి నెగసిన ¹జే, గుఱుధూళి యనంగఁ గెంపు గుఱికొని పర్వెన్.

క. మిన్నందెడుతేజంబున, నెన్నంగల యినుడు చీత నిదె యెడరనుచు

✓ నివ్విన్నంతనె పఱలెంచెడు, మన్నీలన నపుడ యిరులుమన్నీ లెనఁగెన్. ౯౪

*క. లోకమున విగతదృష్టి వి,వేకంబునఁ జక్రవాకవిరహానలధూ

మాకారంబున జనములు, చీకాకుపడంగ దెసలఁ జీకటి గప్పెన్. ౯౫

గీ. అర్చుఁడేగిన పిదపఁ గాలాభ లీలఁ, దమము గప్పిన యెడ వియత్పథముదోఁచె
వరుస దప్పుక దావపావకము సోకి,చనినపిమ్మట ఘనతృణాస్థలము కరణి. ౧౦౦

క. నేలయు నింగియు నిండఁగ, వాలుచు దళమైన చీకువాలేచినఁ ద
త్తాలంబున జగ మొప్పెను, నీలసలిలమునను గడవ నించినమార్చిన్. ౧౦౧

సీ. యమునాజలానీల మౌఛిమ్మచీకటిపెల్లున జగమెల్ల నల్లనైన

దిగినఁ దప్పెద మని యగజతోడచు శూలి తనవెండికొండపైఁ దలఁకుచుండ

1 తఱివడితో నెగసినజేగులు—*ఈపద్యముమొదలు **పఱకునొకప్రతిలో నే కలవు.

నీదెస మఱి గానరా దని హరి లక్ష్మీ దోయిగా నమృతాబ్ధిబాంధవకుండ
దీనఁ బాసినఁ గానలే నని వాఁకి తోడ్పడ బ్రహ్మ వెలిదమ్మ వెడలకుండఁ
దెలుపు నలుపుచు ననియెడి తెలివి తలఁగి

వల్లమును మిట్టు నెఱుంగక యెల్లజనులుఁ

బుట్టుచీడులగతి నంటి పోక దక్కి

యుండి రుదకంబులో మునిఁ గున్న పగిది.

౧౦౨

క. రాజ్యలెడు తారాగ్రహ, రాజి స్క్రిశ్చిశి యంబరము గడు నొప్పెన్

| రాజు చనుదెంచు నని యుద్భాజితమైయున్న విరులపాపిభంగిన్. ౧౦౩

శా. దిగ్భామామృగనాభిలేపనము భాతి నివ్వఁగ్రతం జా తమః

ప్రాగ్భారంబు నిశావధూచికురభారస్ఫూర్తి వర్జిల్లఁగాఁ

బ్రాగ్భాగంబునఁ దచ్చిభావినిహత ప్రవృత్తకౌత్సల

స్రగ్భావంబునఁ గెంపు దోచె రజనీరాజద్యౌతివ్యాజమై.

౧౦౪

క. తరుణారుణిరణోత్తర, పరిహృత ఘనతిమిర మైసప్రాగ్భాగమునం

బురుహూతు నెమర నెత్తిన, కరవీపికకరణి శీతకరుఁ డుదయించెన్. ౧౦౫

క. తనయుదయమె మదిఁ గోరెడు, నను విడిచె నినుండు కల్ల నాయెడ లేకుం

టనెఱుంగఁ డని పూర్వాశాం, గన జగమున మడ్డు వట్టు గతి శశి మెఱసెన్.

సీ. ఉదయాచలము చఱి నున్న బంధూకంబుకొమ్మచు బాడమిన కుసుమమనఁగఁ

దత్ప్రదేశంబునఁ దలకొని పొడతెంచు నలినీలతాపకవ్యఘల మనంగ

| విరహిమృగంబుల వేఱాడుమదనుండు తివిరి పెట్టించిన దివియ యనఁగ

నమరంగ నింద్రాణి యాఖండలుని నివాళించెడు ఘసిడిపల్లెర మనంగఁ

దోడుతోడన తనకెంపువీడుచుండఁ, దిమిరపటలంబు కొంత మీఁదికిఁ జలింపఁ

చెలివిడడలేతవెన్నెల మొలకలెత్తి, నిండుకొనియుం డెనమృతాంశుమండలంబు.

ఉ. కోకములు స్ఫురోజములుఁ గుందుచుఁ గంఠుచునుండఁ గైరవా

నీకములుం జకోరములు నిక్తుచు సౌక్త్యగ మానినీసము

త్రేకము సంభకారమును దిగ్గంగ దిగ్గన లోకము నిజా

లోకము నుల్లసిల్లఁగవిలోకము మెచ్చులు పిచ్చులింపఁగన్.

౧౦౬

క. నడువం గృష్ణఁడు గలపా,ల్లడలిని జనియించి తండ్రికై వడి మూర్తిన్

బెడఁ గడఁడ వాఁ డనఁగా, నుడువతి తెలుపై కళంకయుతుండై మెఱసెన్.

- క. తిమిరసముదాయమున న, ర్థము నలుపై పూర్ణతుహిసధామద్యుతి న
ర్థము తెలుపై యాకాశము, యమునాగంగాంబుసంగమాకృతి దాల్చెన్.
- గీ. మిత్రుఁ డేగిన యెడరున మేర దప్పి, వాలి చేకొన్న యిరులమన్నీలు పటవ
యశముగతిఁ గ్రొత్తవెన్నెలదిశలఁ బర్వ, రాజుచనుదెంచె గగనదుర్గమునకంత. * *
- క. ఇటునటుఁ జనకుండఁగఁ జెం, గటఁ జూన్తం జాత నిడిన గతిఁ దప్పినచీఁ
కటి చెలికాండ్రన సంబుజ, పుటములలోఁ జుచరీకములు తగులొందెన్. ౧౧౨
- క. భాగీరథియుదకంబు న, భోగంగయు వేటుసేయఁ భోల దనుచు న
వ్యాగీశుఁడు గూర్చెనో యన, వేగన భూగగనములను వెన్నెల నిండెన్.
- సీ. తొలితొలి లేతవెన్నెల నారమ్రుగుచుఁ దనియఁ బిల్లలనోళ్ళఁ జొనిపి చొనిపి
ముదురువెన్నెలఁ బట్టి చదియంగ నమలుచు మెచ్చుచుఁ బిల్లల కిచ్చి యిచ్చి
పండువెన్నెల దాడఁ బలుమాటు నొక్తుచు గమిగూడి యందంద కమిచికమిచి
వెలినార సాఁగెడు వెన్నెలకాడలఁ ద్రొక్తి ముక్తునఁ ద్రెంచి బొక్తి బొక్తి
చొక్తి తత్ప్రవాహములోని సోలిసోలి
యడ్డమిఁగుచు గడ్డపై నాఁగియాఁగి
యెనసి బలఁగముతోఁగూడి¹ మునిఁగిమునిఁగి
కోరికలు మూరిఁబుచ్చె² జకోరచయము. ౧౧౩
- చ. కలువలవిందు జక్తవలకందువ వెన్నెలతీవదుంప ము³
చ్చులమెడకోణ మంగజనిచూపరి చూపులయింపు జారకాం
తలవెఱగొంగ రాత్రి కులదైవము చల్లనిరాజు పంకజం
బుల ముకుగొయ్య⁴ యచ్యుతుని ముద్దుమఱుంది వెలింగె నయ్యెడన్. ౧౧౪
- క. కొడుకుసిరిఁ జూడ నుబ్బునఁ, గడఁగి వడి న్వెడలి వచ్చి కడు మీఱినపా
ల్పడలి యన నిండువెన్నెల, గడలుకొనుచు నెల్లకడలఁ గడు బెడఁ గడరెన్.
- సీ. దిక్కులు గలయంగఁ బిక్కిరిల్లిన పండువెన్నెల యాపాలవెల్లి యనఁగ
ముత్రియంబులభాతి మొత్తమా తారకాగణములు లహరికాగణము లనఁగ
నుజ్జ్వలాకారమా నుడురాజబింబంబు సెజ్జయై మెలఁగిన శేషుఁ డనఁగ
నందమై మృగనాభిబిందుసుందర మైన యందులకందు ముకుందఁ డనఁగ
నట్టివేళఁ గువలయానందకందమై, పుణ్యములకుఁ గలితభోగములకుఁ⁵
గారణంబునాఁగఁ గందర్పజనని యై, రజనిలక్ష్మీ మిగుల భజనకెక్తె. ౧౧౫

1. యెనసి బుడుగులయట్టులు మునిఁగి-బుడిగి=బుంగముంత. చి. సూ.—2. మూగిముంచె 3. రాజుల
మెడకోణ 4. పంకజంబులకెదురెక్క. 5. యానందమై పుణ్యభాగులకును వారి భోగములకు.

- ఉ. ఆతటిఁ బార్థివండు సమయం బిచె నిజ్జన మంచు నిల్చి త
 తేతువుమీఁద రక్తబలిదేవత¹ నిష్ఠఁ దలంచి ధర్మ వి
 ఖ్యాతముగాఁ బరోపకృతికై తల యిచ్చెద నంచు నుబ్బుచుం
 జేతికృపాణ మల్ల మెడఁ జేర్చె మెఱుంగులు తొంగలంపఁగన్.² ౧౧౮
- ఉ. అప్పుడు రక్తభోజిని తదస్త్రము వట్టి ప్రసన్నచిత్తయై
 కప్పు తనులత నైఱయఁగా నృపుముందట నిల్చి వేడు మే
 నిప్పుడు మెచ్చితి న్వరము లిచ్చెద నావుడు మ్రొక్కి యాత్మలోఁ
 దప్పనిభక్తితోడ వసుధాపతి పల్తె నుదారవృత్తియై. ౧౧౯
- క. ఇచ్చుటఁ గోరినకోరిక, లిచ్చెద నని యానతిచ్చి తే నడిగెద నా
 కచ్చెరువుగ నీతలఁపున, నిచ్చెఱు విచె నిండఁజేయు మిప్పుడు తల్లీ. ౧౨౦
- గీ. అనుడు దేవివల్లె నవనీశ నీధర్మ, బుద్ధిఁ జెఱువు దానె పూర్ణమయ్యె
 ధార్మికులకు నిధితడయునే కప్పలఁ, గాచి యెలుక సాము గతికిఁ బుచ్చె. ౧౨౧
- క. అనవుడు జనవిభుఁ డది యెల్లని యడిగిన దేవి చెప్పె నాకథ యిదిగో
 వినుము హిమాద్రి సమీపం, బునఁ గడు లోఁజైన మడుఁగుపాలుపైయుండున్.
- క. ముదమున నందులకప్పలు, వెదవెట్టిరె వెట్టికోరు వెట్టిరె యెదురే
 కదకడ దక్తుము పొదపొద, యచె వరవర వాఁగురూఁగు రనుచుం జెలఁగున్.
- క. అట కంతటను ఫణత్రయ, పటుతరుఁడై యొక్కశంఖపాలుం డను పే
 రిటి నాగేంద్రుడు చని దా, ఫటికప్పల³ మ్రొగఁ జొచ్చి పద్యము చదివెన్.
- క. “గుడియ చెదరక భువి నె, వ్వం డైన నిజాంగ మిచ్చువాఁడు గలిగినన్
 గంఢూపదీయుతు బగు, మంఢూకౌఘంబుతిండి మానుమఁ జూడీ.” ౧౨౫
- క. అని ముమ్మాటు ముఖత్రయ, మునఁ జనువుచు మడుఁగుచుట్టు ముమ్మాఱు వివ
 ర్తనచేసి మూఁటి మ్రొగుచు, నను దినమును వ్రతముపోలె నచటం దిరుగున్.
- శా. ఈమర్యాదల నున్నదాని చరితం బేపారఁగాఁ జూచి వి
 శ్రానూర్థంబుగ నొక్కకాకి చని వృక్షశ్రేణిపై బాంధవ
 స్తోమంబు నివసిపించి నిల్వక మహాచోద్యంబుగా నుత్తమ
 ప్రేమాభ్యం బగు మూషకంబునకుఁ జెప్పెం దత్త్రీమం బేర్పడన్. ౧౨౭
- క. ఆమూషక మిది చూడఁగ, నీమహిఁ గడుఁ జిత్త మనుచు నిచ్చుఁ గుతుక ము
 ద్దామముగఁ గాకి తోడుగ, నామడువున కేఁగి యచటి యవనిజ మెక్కెన్.

1. రక్తజలదేవత. 2. కృపాణమెత్తి మెడఁజేర్చె మెఱుంగుతురంగలింపఁగన్. 3. యష్టటికప్పల.

- క. అత్తరువుమీద నుండుచు, నత్తటి నుదకంబులోన నహిభీతి గడుం
గుత్తుక తుకతుక యనఁగాఁ, దత్తపడుచున్న భేకతతిఁ బొడఁగాంచె. ౧౨౯
- గీ. బ్రహ్మ “కప్పకాటు బాఁచనపోటును”, లేకయుండఁ జేసెఁ గాక నేడు
గలిగెనేని వైరి గని యిన్ని దునుమవె, దైవలిఖిత మేల తప్పు ననియె. ౧౩౦
- క. ఆలోనను వెడలి మహా, వ్యాళము చదువుచును మడుపు పలగొనఁగాఁ ద
త్తాలంబున మూషక మిటు, చాలం గృపపుట్టి వాయసంబున కనియె. ౧౩౧
- చ. అలిగి వధించినప్పు డొరు లడ్డము వచ్చిరయేని నాఁడుఁగ
ప్పల మగకప్పల నివ్విడువఁ బతముచేసె వడిక భజంగ మి
మ్మల మన మడ్డమై నిలిచి ముక్తుల మౌదము రమ్ము నావుడుం
గలఁగి ఖగంబు బుద్ధి యిదిగాఁ దనుచుం దలయాఁచి యిట్లను. ౧౩౨
- ఉ. అన్నలొ తమ్ములొ చెలులొ యాత్మజులొ చనువారు వీరికై
మిన్నక చావనేల యిది మేలె భువిక బలిభోజి నయ్య నా
యున్నెడ విశ్వసింప నొరునొద్దకుఁ జేరఁ బ్రమాద మైనఁ గ
న్నన్న నెఱింగి యొండెడకుఁ జాఁగుదుఁ బ్రాణముతీపి చూచితే. ౧౩౩
- క. వలవనివని యిది ఫల మని, చలమునఁ దాఁ జచ్చి పడయునంపద లేలా
యిలఁ బ్రాణము గలిగిన *బి, బ్బిలియాకేటి తినవచ్చుఁ బెక్కుదినంబుల్. ౧౩౪
- గీ. మనుజుఁ డొక్కఁ డేటమునిగెడు దిగి నిల్వఁ, బట్టు మనిన భంగి నిట్టినీవు¹
కొంత దెలియలేవు క్రొవ్విస గొఱియ దాఁ, జింతకట్ట మేయఁ జేరుటయ్యె.
- గీ. ప్రాణమైన సుతులుఁ బత్నులుఁ జావఁగాఁ, జావలేరు వీనిచావు కింత
తన్నుమాలినట్టి ధర్మంబు గలుగునే, చెడుగుబుద్ధు లింక విడుపు నీవు. ౧౩౬
- క. అనవుడు నది యిట్లనియెను, విను మొక ప్రాణమునఁ బెక్కువిధముల ప్రాణుల్
మనఁగం జేసినపుణ్యం, బెనయునె భువిలోనఁ గ్రతువు లెన్నియుఁ గూడక.
- క. ధనధాన్యములును సుతులును, వనితలుఁ దనతోడఁ గూడి వచ్చుట గలదే
జనహిత మగునడవడినిఁ జ,నిన ధర్మము దనకుఁ దోడునీడను బోలు. ౧౩౮
- క. ధనము గలిగి పెట్టక యీ, జననంబున నెలుకనైతి జనులకు నిశువ
ర్తన సమకూరక యూరక, చనియెను దినము లొగి ధర్మసంచయ మేదీ. ౧౩౯
- క. పాపంబు పుట్టునెడఁ దా, నోపియు నుడువంగలేక యూరక యున్నం
గాపురుషుం డాతం డగు, నాపాపము వానిఁ బొందు నండు వివేకుల్. ౧౪౦

* బ్రబ్బిలియాకేటి- 1. డొక్కఁడు (మనగు) గునుకుదనియె (యే) దుగోదానఁ బెట్టు
మనినభంగి నిట్టినీవు- చిలుత కట్టి-చిన్నయమారి గారు.

- క. ఓణి “ననిత్యాని శరీరాణి” యనుచుఁ బెద్ద లెఱుక ప్రచురింపంగాఁ
బ్రాణిపరిపాలనమునకుఁ, బ్రాణము వంచింపనేల పరహితమతికిఁ. ౧౮౧
- క. తనతనయులుఁ దనసత్తులును, దనవారలుఁ దనగృహంబుఁ దనసా మ్మనుచుం
దనువునఁ దనరెడికప్పులఁ, దన దగు తను విచ్చి కాచి తనిపెడఁ బ్రీతిక. ౧౮౨
- క. ఈగతి “ధర్మస్య త్వరితాగతి” యనుపలుకుకొలఁదిఁ దడయక నే నా
నాగేంద్రుని కెదిరించెద, నాగాంతకుఁ జేరుఖచరనందను మాడ్చి. ౧౮౩
- క. అని పలికి శంఖపాలుని, పని విఘ్నముఁ బొందఁజేయఁ బనిపూని గజా
ననుఁడు దనవాజిఁ బుత్రైం, చెనొ యనఁగా మూషకంబు క్షీతిపై నుఱికి. ౧౮౪
- సీ. ధవళాంశు మ్రింగి సుభాశక్తిఁ దెల్లని దేహంబు వడసిన రావలు వనఁగ
భువనత్రయం బొక బుట్ట¹ బెట్టఁగఁ జాలు వేడిమిపడగలు మూఁడు మెఱయ
భీషణం బైయున్న రోమాగ్నిఁ బాడమెడు శిఖలకై వడిఁ గ్రాలు జిహ్వ లడరఁ
దనలోని కీడు ముందటఁ దెల్పుమాడ్చిని శ్వాసంబుతో విషజ్వల లొలుక
మ్రోయుజేగంటచాడ్చునమ్రోగిమ్రోగి, చదివి తిరిగెడునాగేంద్రునెదురనుండి
నీకు నాహార మిప్పుడు నేన యైతి, నిలిచికైకొను మనుచు నయ్యెలుక పలికె.
- క. ఆపలుకున భుజగము తన, రూపంబు పరిత్యజించి రుచిరాకృతి వి
ద్యాపారంగతమతి యన, దీపించెడు విపుండై నుతించుచుఁ బలికె. ౧౮౬
- క. మూషకకులతిలక దయా, భూషణ నినుఁ బోలునట్టి పుణ్యులు గలరే
భాషణమాత్రంబున నిర్దోషుడ నై బ్రహ్మక గంటిఁ దొల్లిటిభంగి. ౧౮౭
- సీ. తాపసుం డగుదీర్ఘముఁ గొల్చి సాంగయిక్తంబుగా వేదత్రయంబు చదివి
యతనిచే దేవకార్యమునకు నామంత్రితుండనై యుండఁగా దొర యొకండు
తనయింటి పితృకార్యమునకు ర మ్మనవుడుఁ దద్గృహంబునఁ బదార్థములుపెక్కు
గలుగ నూహించి యక్ష్మడి కేగి కుడిచిన విని ఋషి చనుదెంచి నను నదల్చి
మునుపు మాకు నీయకొని యట చని కూడు, కుడిచి తీపు కుడువఁ గూడ దనక
శ్రుతి యుతుండ వయ్య శ్రుతిహీనజీవమై, పెనఁచి మ్రింగుచుండు భేకములను.
- క. అని శపియించిన నే నా, తనికిఁ ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి తప్పు గలదు శి
ష్యునిఁ గరుణింపుము మునుచది, వినచదువుల దురితమెడలివిరతియుఁగలుగ. ౧౮౮
- గీ. అనుడు నామాటదప్పుదు వినుము నీకు, వేదము ల్పూఁడు పడగలై వెలయుఁగాన
శంఖపాలుండ వై జలాశయముఁజేరి, మూఁటిఁదినుమనిపద్యంబు మొదలఁజెప్పె.

- క. “గుండియ చెదరక భువి నె, వ్వం డైన నిజాంగ మిచ్చువాఁడు గలిగినన్
గంఢూపదీయతం బగు, మంఢూ కౌఘంబులిండి మానుసుఁ జుండీ.” ౧౧౧
- క. ఈకరణిం జనువుచు* నీ, వాకడ ముమ్మాటు దిరుగునవసరమునఁ ద
ద్యేకములఁ గావ ధైర్యము, కైకొని యొకఁ డష్టమైన గతిఁ గను మనియెన్.
- క. కాపున నిట నురగాకృతి, నీవిధమునఁ దిరిగి చదివి యిన్నిటిఁ గలయం
గా వధియించితిఁ గడపట, నీవెరవున మఱత మెల్ల నీఁగితి ననఘా. ౧౧౩
- క. దీర్ఘతముని శాపం బను, నిర్ఘాతము సోకి వచ్చి నీవచనసుధా
నిరర్థమున మంటిని, దుర ట మిది యనఁగ వింటిఁ దుది గతిఁ గంటిన్. ౧౧౪
- మ. అని చెప్ప న్విని మూషకంబు గడుఁ జోద్యం బుది యవిష్టఁ దో
ఛొని తా నుండు బిలంబుఁ జేరి యిదె కైకొ మ్మంచు పం దున్న కాం
చన మెల్లం గొనివచ్చి యిచ్చి యుచితస్నానప్రదానస్పృహం
జనియెం గాశికి ధర్మరాశికిని మోక్షశ్రీపయోరాశికిన్. ౧౧౫
- మ. ధరణీదేవకుమారుఁడు స్తగిడి యుత్సాహంబుతోఁ దత్సరో
వరతీరంబున మూషకేశ్వరమునా వర్తిల్లు తీరంబు నీ
శ్వరగేహంబును గల్గఁ జేసి చని యాచార్యుం దగం గాంచి ను
స్థిరమా భక్తిఁ జతుర్వేదముఁ బఠించెన్ ధర్మనిర్మాతయై.¹ ౧౧౬
- సీ. ఈవిధులున నొక్కయెలుక ధర్మముసేయఁ జింతించునంతలో సిద్ధి యయ్యె
సర్వలక్షణముల సంపూర్ణుఁ డవు నీవు నీతలంపున నిది నిండు టరుదె
యదిగాన నొండెద్ది యైన న న్నడుగుము నావుడు పసుమతీనాయకుండు
చెఱువుగట్టించిన సెట్టిధర్మం బెల్ల సుడివడకుండఁగ నడపు తల్లి !
యేనొనర్చునట్టి యీచేత మానవు, లెఱుంగకుండఁ జేయు మిదియచాలు
ననుచు మ్రొక్కి వీడుకొని గూఢచారియై, యిచ్చమెచ్చి మిగిడి వచ్చెఁ బురికి.
క. ఓరాజ యతని సరిగా, నీతిగుణంబు లేక యెక్కకు మనుషున్
ధారానాయకుఁ డతి వి, స్థైరకుఁ డై మిగిడె మోము సిగ్గున వ్రాలన్. ౧౧౭
- : తొమ్మిదవభాగముకథ :—
- ప. అంత నొక్కనాఁడు నవమద్వారంబునం బ్ర వేశింపఁ గడంగి. ౧౧౮
- క. నలువకు నెల వగుతమ్మియు, వలిపం బగువచ్చపట్టు వలయపుటలుగున్
వెలిగులయు వనమాలయు, గలిమియు మానికము మేనఁ గలిగిన వేల్పున్.

* న, అనుచును. క. ఈకందముఁ జదువుచు, 1. నిర్ణేతయై,

- ఉ. భక్తిఁ దలంచి భోజుఁడు శుభం బగులగ్నమునందు మాళిపై
మాత్రికశేష లొప్పు హితమాగధవందివనీపకద్విజా
ముక్తజయానులాపములు మున్ను గడంగెడు నంతనంత నా
సక్తసువర్ణపుత్రిక వెసం బలికెన్ నృపు నడ్డపెట్టుచున్. ౧౬౧
- గీ. వినుము భోజరాజ విక్రమార్కుని బోలి, సత్సదైర్యములను జాలకునికి
దివ్యపీఠమెక్కఁ దివురుట పిచ్చుక, కుంటు శైలమెక్కఁ గోరుటయ్యె. ౧౬౨
- మ. అనుడు న్నిల్చి యతండు వాని బలధైర్యంబుల్ దగం జెప్పుమా
యనఁ బాంచాలిక వల్లె నాతఁడు రణవ్యాపారపారంగతుం
డినతేజోంశభవుండు సాహసఘనుం డింద్రాదిమిత్రుండు స
జ్జనరక్షామణి యాచు నుజ్జయిని రాజ్యప్రాజ్ఞుడై యేలఁగన్. ౧౬౩
- గీ. భట్టిమంత్రి సైన్యపాలి గోవిందచంద్రుడు త్రివిక్రముండు పురోహితుండు;
నవ్వురోహితునకు నాశ్శృంగం డగు కమలాకరుం డన నవివేకి గలఁడు. ౧౬౪
- క. ఆకమలాకరుఁ డాకమ, లాకరసాదృశ్యముగ జడాశయుఁ డైనన్
శోకము మదిఁ బొదలంగ వి, వేకము పుట్టింపఁ దండ్రి వెరవున¹ దూతెన్.
- క. చుట్టములకుఁ దలిదండ్రుల, కెట్టియెడం బ్రియము నెఱపనెడపని చదువుల్
గట్టిగ నెఱుంగనిపుత్తుఁడు, పుట్టుట కులమునకుఁ దెవులుపుట్టుట చుష్కా.
- క. విను ముత్తమ మగుపుట్టువు, గనుపట్టెడు నట్టిరూపు గలమోదుగుఁబూ
వును మూర్ఖుండును బ్రబలెడు, వనమున భవనమునఁ దగినవాసన గలదే.
- క. కులసలికి సిగ్గు త్కత్రియ, కులజనకున్ జయము వరకున కోపికయుం
గలిమికి వితరణమును వి, పులకు నివద్యయును దగినభూషణము లగున్.
- క. పరులకు సోదరులకు భూ, పరులకుఁ గొనరాదు సర్వవశ్యము తానె
వ్వరి కిచ్చినఁ గోటిగుఱో, తరవృద్ధి భజించు విద్య తనధన మెపుడన్. ౧౬౯
- క. పరభూమికిఁ జనుచోఁ ద, స్తరులకు నగపడదు వ్రేగుగా దెచ్చట నె
వ్వరి నైన హితులఁ జేయును, ధరబో మఱి విద్యఁ బోల ధనములు గలవే.
- ఉ. గద్యముఁ బద్యముం బెనుపఁ గైకొను టొండె, ధ్రువాప్రబంధసం
పద్యతుఁ డొట యొండె, మృదుభాషలఁ బ్రొద్దులు పుచ్చుటొండె, లో
కోద్యమలక్షణం బెఱుగు టొండె, గడు నృజియించుఁగాక యే
విద్యలు నేరఁ డేనిఁ బ్రధివి బస వాతఁడెగా గణింపఁగన్.¹ ౧౭౦

1. వెరచుచు దూతెన్—మూ. విద్యలు నేరఁడేని పశువేయగుగాదె గణించిహించుకన్.

- శా. సంగీతంబుఁ గపిత్వత్వమును సౌజన్యంబు భావంబు స
తానంగత్యంబు నెఱుంగఁ జేసి భువి నాశ్చర్యంబుగా వాలముఁ
శృంగద్వంద్వములేని యెద్దతఁ డనఁ జెలు దృఢం బాతఁ డ
య్యాంగీకంబున మేయఁ డాపసులభాగ్యం బిచ్చటం గలుటఁ. ౧౭౨
- సీ. అనుచు నెగ్గించిన నాకమలాకరు డభిమానియై తనయాత్మలోన
విద్యలునేర్చి వివేకినై కాని యీజనకునక్రము చూడననుచు వెడలి
కాశ్చీరదేశంబుకడ కేఁగి యొకయోరఁ జుద్రకేతుం డనుసంజ్ఞఁ బరఁగు
నుత్తమద్విజుఁ గొల్చియుండఁగా నాతండు క్రమమున సిద్ధసారస్వతంబు
కరుణ నొసఁగిననతఁడుసాంగంబుగాఁగ, నాల్గువేదములునుగావ్యనాటకములు
దర్శనంబులు నీతిశాస్త్రములు దివిరి, కలయ సంగీతసాహిత్యకళలు నేర్చి.
వ. అభిజ్ఞాండు గురునానతివడసితిరిగి దేశవిశేషంబులుంజూడంజరియించుచున్కొనఁడు.
క. కాంచనమణిమయరుచికలి, కాంచితనిజసాలవలయ మై భూమిసతీ
కాంచీగుణ మన మించిన, కాంచీపట్టణము నతఁడు గాంచె గడఁకఁ.
- క. ఆనగరమునకుఁ జని జయ, సేనుం డనురాజుచేతఁ జిత్తంబగు వి
ద్యానిపుణతఁ బూజ్యండు, యానెపమునఁ గొన్నిదినము లచ్చట నిలిచెఁ.
- వ. అంత నొక్కనాఁ డతనియెచుట విటలోకమోహిని యను వారకామిని లలిత
విలాసిని యై పొలసె నది యెట్టి దనిన. ౧౭౩
- సీ. శృంగారరసములోఁ జేపశోధించి విరించి యీసతి నొనరించె నొక్కా
మెఱపు లన్నియుఁ గూర్చి మెదపి హుపుగఁ జేర్చి యీసరోజాననఁ జేసినొక్కా
కాక బంగారులోఁ గాఁటిసాధించి యీచంచలనేత్రఁ గావించెనొక్కా
యుమరాజుఁ జేపట్టి పిడిచి సారంబున నీపడుతుక రచియించెనొక్కా
చక్కఁదనమునెల్ల నొక్కచోటనుగూడఁ, గూర్చి యీనెలత నొనర్చెనొక్కా
యనఁగ రత్నపుత్రి కాకృతి రసికుల, చూపుగములకెల్లఁ దీపు లొసఁగు.
- క. ఆకామినిఁ గనుఁగొని కమలాకరుఁడు ప్రమత్తచిత్తుఁ డై కందర్బ
ద్రేకమునఁ జేరునెడ నా, లోకించి యొకండు వింతలుగ నిట్లనియెఁ. ౧౭౪
- క. ఈనరమోహినిఁ బొందం, గానేఁగినరాత్రి వచ్చి ఘనదంష్ట్రం డఁ
దానవుఁడు చంపుఁగావున, హానిబడనేల తిరిగి యరుచె మ్మిటకుఁ. ౧౭౫
- ఉ. నావుడు నుల్లి భూమిసురనందనుఁడు స్మరమోహినిరతే
చ్చావరతాత్మఁడై నిలిచి సత్యముగా జనులెల్లఁ జెప్పఁగాఁ

దా విని చోద్యమంది వసుధావరు వీక్షాని యొయ్య నొయ్య వి
ద్యావినయాఘ్యంజై తిరిగి తండ్రి గనుంగొన వచ్చె నూరికి. ౧౮౧

మ. అచటం దలికి దండ్రికి స్వరుస సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి సం
బ్రచుర ప్రేమరసాకృతిం బ్రమద బాష్పస్యంద మందంబుగా
రచితాలింగను లై, కుమారక! సుధీరత్నంబవై వచ్చితే
సుచరిత్రా! యిది భాగ్య మంచు మదిలో సాంపొంది రాదంపతుల్. ౧౮౨

శా. తద్యోగంబున దండ్రి మిక్కిలియు నాత్మంబొంగి సద్వృత్తికిం
జోద్యం బంది యనంతరంబ ధరణీశుం గానగా నేగి నా
యుద్యోగంబున జాణ యయ్యె నని యేనూహించెదన్ వీనికి
విద్యాచాతురి గల్గు టీవు కరుణ స్వీక్షింపుమా నావుడున్. ౧౮౩

మ. క్షీతినాథుండు నిజాదరంబున గృతాశీర్వాదుఁ డానప్పురో
హితపుత్రుండు సభాస్థలి న్బుధగణం బింపొందఁగాఁ దా నకం
పితుఁడై శాస్త్రపురాణకావ్య నిగమ స్త్రోత్యర్థ సంగీత సం
గతి మర్హతతోఁ బ్రసంగ మెలమిం గావింపఁగా ని ట్లనున్. ౧౮౪

క. యత్నమునఁ దెలియ నన్నియు, రత్నాకరుభాతి దుస్తరం బగు విద్యా
రత్నము గవితాత్తప్తము, నూత్నముగా నందుఁ గలుగు నును పెఱిగితివే.

క. నావుడు కమలాకరుఁ డను, దేవా నీ వానతిచ్చితివి నిజ మది, వి
ద్యావారిధి కడ గానఁగ, నావారిజభవునకైన నలవియె తలఁచన్. ౧౮౫

గీ. అట్ల యయ్య సంస్కృతాదిభాషలు నేర్చి, కవిత యెఱిగి యెల్లకడలఁ దిరిగి
తెలిసినాడ నచటఁ గల లక్షణముకంటె, నూతనంబు లేదు భూతలేంద్ర.

క. గణములు గణవర్ణంబులు, గణతారలు గణరసములు గణదేవతలున్
గణజాతులు గణఫలములు, గణుతింపఁగ నొక్క విధమ కవితల కెల్లన్.

ప. ఇట్టి విధం బయ్యును సంధ మండలంబునం ¹ గోణదేశంబునం దెలుఁగుం గవిత
కు వ్రాలు ² వల్లు నను నియమంబులు చూచినాడ నవి యియ్యెడం దటచు
గొకుంట నపూర్వం బవధరింపుము. ౧౮౬

శా. పుణ్యస్త్రీకి గుణంబు ³ మంగళగుణంబు నొమ్ములై యొప్పుఁగాఁ
బణ్యస్త్రీకి సువర్ణ మాక్తిక సుహృషవ్యక్తి భూషాకృతుల్
గణ్యం జౌగతి సంస్కృతంబునకు వాగ్భావంబు శబ్దంబు లా
వ్యాకారము లొఁ దెనుంగునకుఁ బ్రాల్వల్లుం గడు న్వన్నియల్. ౧౮౭

- గీ. పలుదెఱంగులైన పలుకులు గలిగియు, బ్రాలు వప్పు లేని బేలుగవిత
వన్నె తెల్లఁగూర్చి వ్రాయుచోఁగాటుక, వన్నె లేని ప్రతిమవ్రాతఁ బోలు. ౧౯౧
- క. తప్పుక వప్పుచు బ్రాలుచు, ముప్పిరిగొనఁ దగినశబ్దములు మెఱుఁగెక్కుం
జెప్పినకవితాచాతురి, యొప్పుమువెట్టినపసిడియొఱువ మెఱయున్. ౧౯౨
- క. పాదముల వప్పుఁ బ్రాసము, లాదినుము ద్వితీయ మైనయక్షరములు త
త్పాదంబుల యతు లవిసా, పాదముగానుండఁ దగినన ల్భిడవలయున్. ౧౯౩
- వ. అందు వల్లన్నవి—స్వరవల్లు, వ్యంజనస్వరవల్లు, గూఢస్వరవ్యంజనవల్లు, వర్గ
వల్లు, సరసవల్లు, నెక్కుటివల్లు, సంయుక్తవల్లు, ననుసారవల్లు, బోలికవల్లు,
వృద్ధివల్లు, బుతవల్లు, నిత్యసమాసవల్లు, బ్రాసివల్లు, నాఁ ద్రయోదశవిధంబు
లయ్యె నందు స్వరవ ల్లేటి వనిన. ౧౯౪
- క. అద్వయ మైబొలకు నా, నిద్వయము ఋఋలు గూడ నేలకు నా
సుద్వయ మా నోటలకు, విద్వయ్యుత వల్లు నెల్లు వీడ్వడఁ దమలోన్. ౧౯౫
- ఇంక వ్యంజనస్వరవల్లు—
- క. ఈకొలది గాక కాదులు, కైకొని చెప్పుదురు వల్లకడ నీస్వరముల్
పైకొనఁగఁ దత్సవరంబులు, నాకడ వల్ల నృపాలకాన్వయతలకా. ౧౯౬
- ఇంక గూఢస్వరవ్యంజనవల్లు—
- క. అన్యోన్యపరీక్షాదిప, దన్యాసములందు సంస్కృతస్వరములు¹ పూ
ర్వన్యాయంబుగ నగు నన్యోన్యము వడి హల్లులెల్లు నూతనకర్ణా. ౧౯౭
- ఇంకవర్గవల్లు—
- క. రమణీజనమన్తభ భూ, రమణా నిజపంచమాక్షరము వర్జ్యముగాఁ
దమనాలుగక్షరమ్ములు, దమలో వల్ల య్యె గచటతపవర్గములన్. ౧౯౮
- ఇంక సరసవల్లు—
- క. నయముగ చఛజర్ఘశషసలు, నయహలు నణలును జెలంగు² యతి మీఁద నసం
శయగతిఁ దమలో వీడ్వడు, జయలక్ష్మీయువతిభోగసౌభాగ్యనిధి.³ ౧౯౯
- ఇంక నెక్కుటివల్లు—
- క. నరవరవంశవిభూషా, మరవఱలను వల్లొగిం దమకుఁ దామె యగున్
ధరజ్జణలుమొదలచిన మం, తరపదములఁ గలుగునేని దగునట్టులగున్. ౨౦౦

1. సంభృతస్వరములు. 2. ఔసంగి. 3. సౌందర్యనిధి.

ఇంక సాయుక్తవళ్లు—

క. బుధసమ్మతి మిశ్రైతబహు, విధవర్ణములండు వళ్లు వివరింపగా
నధరీకృతఫల్గునశా, ర్ణధరనిభా యెల్లముక్షరములుఁ జెల్లుక. 900

ఇంక ననుస్వారవళ్లు—

క. అమరంగ వర్ణసితవర్ణములపిఱుఁద బిందులూఁదినం బంచమర
ర్ణములును వళ్లుగు జయసంభ్రచుమఁచితపరస్పచాల మానితక్తి. 901

ఇంకఁ బోలికవళ్లు—

క. పోలును¹బుభుబుభులకు మూ, పోలికవడి యనంగ నంత్యమున యతి మీఁదం
దేలి బుకారముపట్లను, భూలోకసురేంద్ర యోగ్యముగఁ జనుదెంచుక. 902

క. తెలుఁగుననది కెడి శబ్దం, బులమీఁదిచుకార మందముగ స్వత్వమునక
నిలుచు నట పావడికినై, పలుకుటకంటెచు భజించుఁ బావడియొక. 903

ఇంక వృద్ధివళ్లు—

క. సుగుణైధిత నగరావధి, నగౌఘనై కాదియోజలసంధులఁ జెం
పుగ వృద్ధు లండు వానికి, నగు నయహాలు వళ్లు నరవరాఘశరణ్యా. 904

ఇంకఁ బుత్రవళ్లు—

క. గానప్రశ్నవిధానా, హావనములఁ ద్రిమాత్రమైన యత్వము నుభయా
ధీనమునై వళ్లుకుఁ జన, నా²నిసి నీవేమి యెఱుంగ వా సర్వజ్ఞా. 905

ఇంక నిత్యసమాసవళ్లు—

క. డాయంగ సమసింపంగఁ బా, రాయణ నారాయణాంతరం గానేకా
నాయాసాదులఁ గర్ణర, సాయనముగ రెండువళ్లు జరగు మనుడుక. 906

క. ఇది చేతిది పోచక పిన్నది కట్టెడు దానికంటె నల్లల ననునీ
పదముల నుభయముగొన నున్నదివళ్లుకు ననుమతాబు నరలోకేంద్రా. 907

ఇంకఁ బ్రాదివళ్లు—

క. మేదినిఁ బ్రహరప్రతినిప, రామరుపాపాత్యవనిరాజన్వభిసం
సూదవ్యధులన నిరువది, ప్రాదులు యతి తత్స్వరములు హల్లులుఁ జెల్లుక. 908

సీ. ప్రమదాజనేక్షణస్థాంత్రసౌందర్య యా వకసంతతిస్థానీయ
శృంగీషురప్రజాభీష్టసంధాయక యిభముఖ్యునై నికాభీష్టయాత్ర
పరమధర్మకియోపాయసంచితక్తి యిదిదుర్గసాధనోపాయవేది
వివిధశాస్త్రగమ వీక్షణతాత్పర్య యిదిరాసత్త్వపావీక్షణీయ

రాజనీతిగుణనిరంతరవైభవ, యష్టసిద్ధిబలనిరంతరాయ
ప్రాదివల్ల కిది యుదాహరణం బయ్యె, విద్యదంబుజార్చ విక్రమార్చ. ౨౧౦
వ. మఱియుం బ్రాసంబు లన్నవి ద్దుష్టరప్రాసంబు, ద్విప్రాసంబు, త్రిప్రాసంబు, చతు
ష్పాసం, బుంత్యప్రాసం, బనుప్రాసంబు నన నాఱుదెఱుంగులయ్యె నందు ద్దుష్టర
ప్రాసం బన్నది. ౨౧౧

క. దృష్టజంజులవిలస్త్తగ, దృష్టన్తథరూప వసుమతీవరతిలకా
దిజ్ఞండలభరితయశ,స్స)జ్ఞండన యిట్లు ద్దుష్టరప్రాస మగున్. ౨౧౨

ద్విప్రాసము:—

క. నవరసములు నమరం బద,వివరణభరణీమమైన వెరవునఁ గావ్య
ప్రవరమతులైన కవులీ, వివరంబునఁ జెప్పిరేని ద్విప్రాస మగున్. ౨౧౩

త్రిప్రాసము:—

క. సరములుగూర్చినక్రియ న,క్షరములు పాదములఁ గలయఁ గవిరాజమనో
హరము లన సముచితార్థ, స్థిరములుగాఁ జెప్ప నిట్లు త్రిప్రాస మగున్. ౨౧౪
చతుష్పాసము:—

క. భూషణముగఁ గైకొని రస,పోషణముగఁ గ్రాలు నర్థపోషణమున ని
ర్మాషణముగఁ జెప్పిన కవి, తోషణముగఁ గృతుల నివి చతుష్పాస మగున్.

అంత్యప్రాసము:—

క. అనుపమపుణ్యవిశేషా, ఘనబలవిద్యేషినికరఖండనరోషా
వినయనయవినుతవేషా, విను మంత్యప్రాస మయ్యె విక్రమభూషా. ౨౧౬

అనుప్రాసము:—

క. ఈప్రాస ప్రకరంబు శ్రు,తిప్రసవదళప్రభాప్రదీప్తం బై లో
కప్రకటార్థప్రస్ఫుతి న,నుప్రహితం బైనచో ననుప్రాస మగున్. ౨౧౭

క. అని లక్షణయుక్తముగా, వినిపించిన సంతసించి విభుఁ డదేశం
బునఁ బరఁగెడు నుడుగులఁ గల,నునువునఁ బద్యంబుఁజెపుమనుడు నిట్లనియెన్.

సీ. పొదలినకూటమి పిదప మెల్పునఁ గల గనయంబు డాకేలఁ గొనితెముల్చి
పోడిమి గలపాఁవతేఁ డనుసెజ్జవై నూతగా వలకేల నొయ్య హత్తి
క్రొమ్ముడిఁ జెరివిన కమ్మనిక్రొవ్విరు లెడలి వెన్నున జాఱి కడలుకొనఁగ
లేచి వేంచేయుచోఁ జూచి వెన్నుఁడు సొంపు రెట్టింపఁ గమ్మఱబట్టి యెడఁదఁ
దమక మినుమడిగాఁకొనుదక్కుఁదొడిగి, బిగువుఁగొఁగిటఁగదియంగఁదిగిచితివుట
మోవిగదియంగఁగోర్తులుమూరిఁబుచ్చు,కలిమియాచిడచూడ్తులుగాచుఁగాత.

వ. అని చదివినం జెవులకుం జవులు చిలుకు నచటి పలుకులకు సరసభావంబు
లకుం బులకించి నృపతితిలకుం డిచటి యాబిడ యనుశబ్దం బది స్త్రీవాచకం
బుగదా యనవుడు విద్యాకరుం డగుకమలాకరుం డిట్లనియె. ౨౨౦

సీ. ఎలనాఁగ తొయ్యలి యింతి ముద్దియ నాతి ప్రాయాలు పోలఁతుక పువ్వుఁబోణి
చెలువయుఁ గలకంఠి చేడియ నెలఁతుక మగువ మెఱుఁగుబోణి మచ్చెకంటి
యుగ్మలి యాబిడ యువిద వాలుంగంటి యన్ను చిగురుఁబోణి యతివ పడఁతి
లేమ క్రాంతియుఁ జామ పోలతి కొమ్మ తీఁగఁబోణి మడఁతి తెఱవ బోటి
వెలఁది ముదిత గొంతి మెలఁతుక పడఁతుక, నెలఁత యిగురుఁబోణితలిరుఁబోణి
యనఁగ సతులపేళ్లు తెనుఁగున నలువది, వెలయుచుండు నిట్లు విక్రమార్క.

వ. అనిన నచ్చాతురికిం బరిణమించి ధరణీరమణుం డాఠీ రత్నమాలిక యతని
యఱుత నిడి కర్ణానందంబుగా నాకర్ణించితి విలోకానందంబుగా విలోకించితి
నిట్టి దెద్దియేనియు విత గలిగినఁ జెప్పు మనవుడు నాకమలాకరుండు. ౨౨౨

క. అవనిశ నీగుణంబులు, చెవులకుఁ జవు లొసఁగి విందు సేయుచునుండు
నవలావణ్యమయం బగు, భవదాకృతి చూపు గనులపండువ గాదే. ౨౨౩

మ. జగతీనాయక సర్వవిస్తయనివాసం బైన నీ విప్పు డిం

పుగ న న్నచ్చెరు వేమి గంటి వని సంబోధించి తేఁ జెప్పఁగాఁ

దగ ద ట్లయ్యను విన్నవింతు నిజవిద్యాకాంక్ష నాఁ డేఁగి యొ

క్తుగతిఁ సస్యఫలప్రశస్యతలమా కాశీరదేశంబునఁ.

౨౨౪

గీ. అగ్రహారములోన బుధాగ్రగణ్యుఁ, జంద్రచూడుని గురునిఁ బ్రసన్నుఁజేసి
సిద్ధసారస్వతమున వాక్సిద్ధి వడసి, నీకుకొని తిఁగితిని నావిద్యమెఱసి. ౨౨౫

మ. భవదాక్షాపకవర్తనా నృపులతో భాషించుచు న్వచ్చి వ

చ్చి వియత్నచరరమ్యహర్త్యగణమై చెల్వారు కాంచీపురం

బసలోకించి యటేఁగి యందు జయసేనాఖ్యుక్ విభుం గాంచి యు

త్సవలీల న్నెలనాళ్లు నిల్చితి మనస్సంభావ్యసంభావనఁ.

౨౨౬

క. ఆవీటను నరమోహిని, నావెలయుచు నిఖిలమోహనం బైన మహా

లావణ్యంబున మరుసంజీవనిక్రియ నున్న యొక్క చెలువం గంటిఁ.

౨౨౭

సీ. క్రాలుగన్నుల నెమ్మెగమ్మున గళమున నబ్జపిఙ్గంభణ మాలిసేయు

జఘనస్థలంబునఁ జనుఁగవ నతనాథిఁ జక్రవేధవము నతిక్రమించు

స్వరమునఁ దనుమార్ద్రవమున బింబాధర ద్యుతిఁబ్రవాళగుణంబునోటుపలుచుఁ

బదతలంబుల మురిపంబులఁ బయ్యెదఁ బల్లవరాగంబు ప్రబలఁ బోలయుఁ

- గన్నయంతన కన్నులకటపు దీర్పు, నట్టిహాపంబు వర్జింప నలవి గాదు
చెప్పవచ్చునె పడియచ్చు సేయఁ దరమె, రక్షణోపేంద్ర విక్రమాస్త్రక్షితింద్ర.
- గీ. ఆనలత రాక్షసాశ్రిత యాటఁ జేసి, పాముతల నున్నరత్నంబుభాతి నుండుఁ
గోరి యెవఁడైన దానిని జేరెనేని, దానవుఁడు రేయి పఱతెంచి వానిఁజంపు.
- మ. ఇది చిత్రం బని చెప్పిన న్విని ధరిత్రీశుండు కౌతూహలం
బు దలిర్పం గమలాకరా యచటియంభోజాననం జూడనే
గుడమే రమ్మని వానిఁ దోడుకొనుచుం గ్రూరాసి చేదోడుగాఁ
గదలెం గాంచికిఁ గాంచనాంచితనిజత్వై కామినీకాంచికిఁ. ౨౩౦
- వ. ఇట్లు కఠిపయదివసూలుల కాపురి సాచ్చి గూఢవేషంబునం దిరుగుచు రాజ
మార్గంబున నున్న నరమోహినిం జూచి తడీయలావణ్యపయోధిలో మునిఁ
గినదృష్టిం దివియంజాలక తన్నుఁ దాన సవరించుకొని. ౨౩౧
- క. సురకిన్నరపన్నగభే, చరకన్యలఁ జూచినాడ సరిపోల్పఁగ నే
తరుణులు లే రీతరుణికి, నరమోహిని యనఁగ నున్న నామంబ తగున్. ౨౩౨
- క. చూపులు మర్దము గాఁడెడు, తూపులు మురిపముల వలపుఁదూపులసరికిం¹
బ్రాపులు సతినిలు వంతయుఁ, దీపులు నగు మన్తభాస్త్ర దేవతచుమ్మి. ౨౩౩
- క. ఈపొలఁతి రాక్షసాశ్రిత, యె పన్నగసహితచందనాకృతి మెఱయన్
దీపితయై వెఱపించెడి, వ్యాపారముకొలఁదిఁ జూడవలయును మనఁకన్. ౨౩౪
- క. కావున నీ విటికిఁ జని, నే వచ్చెద ననుచుఁ జెప్ప నెలఁతుక తోడన్
నావుడుఁ గమలాకరుఁడును, నావెలఁదికిఁ జెప్పి వచ్చి నరపతి కనియెన్. ౨౩౫
- గీ. దేవయీమాటఁ జెప్పినఁదెఱవనవివి, యొయ్యెఁబలుకుచునిదఁరకునియ్యకొనుచుఁ
గర్భగుం డనునొక్కరక్కనుఁడు గలఁడు, వాని మఱవక రమ్మని వనితచెప్పె.²
- క. నావుఁడు నావీరవరు, డావిపునిచేతఁ బోక లాకులు విరులున్
రోవెలయుం దగఁ బుసిన, నావెలఁదియు నంకుగొనియె సతివిస్తీత యై. ౨౩౬
- సీ. అయ్యెడ దశరథునాజ్ఞ పోలిక బ్రహ్మ కట్టడిఁ గాలంబు గడవరాక
జనకజ కెనయెన దినలక్ష్మి తనతోడు నీడకైవడిఁ దోడఁ గూడినడువ
సౌమిత్రిగతి³ మునిసవనంబునకు మున్ను దోడైనయరుణుడు తోడుగాఁగ
సాకేతపురిలోని జనులవ క్రంబులవడువున జలజము ల్వాపవాఱఁ

1. మరుకున్. 2. నొక్కచిహ్నుఁగలదొక్కరక్షసుండు, చేరిచనుదెంచు నీవితఁ జేరుషునియె. 3. సాహసమునకుమున్నుగా.

- గైకవంకవారిపగిదిఁ గలువ లుబ్బఁ, జిత్రకూటముక్రియ సస్తశిఖరి దాటి
రాక్షసులభంగి నటఁ దిమిరంబునడువ, వనముసాచ్చె రఘుచరునివరుస నినుఁడు.
- గీ. గడియకుడుకభంగి గ్రహరాజు జలధిలో, వ్రాలఁ జుక్కలు దలఁబ్రాలుగాఁగఁ
గెంపు హోమవహ్నిక్రియ నొప్పుగా ద్విజ, రాజు పెండ్లియాడె రాత్రిసతిని.
- క. నలఁగినవిరులును గుఱుమా, పులయిన చీరలును నుదుటి బొట్టులు నెడగా
జులుఁ గమ్మటాకులును సా, మ్ములుగాఁ దమక్రంతలండు మురిసిరి జంతల్. ౨౮౦
- సీ. తిలకంబుఁ గొప్పుపువ్వులుఁ బూతలును గనువట్టగా మెలఁగెడుదిట్టవిటులు
నిటుకిండఁ బాతికవరక కొంగున ముడ్చికొని ముసుంగిడి చొచ్చుగూఢవిటులు
బోటికత్తియలు పల్కాటును బిలువఁగా మెరవడిఁ దామేగు మేటివిటులుఁ
గనియుఁగానకయుండఁగా నోరమునుఁగుల నగపడ్డచో నిల్వఁ దగినవిటులుఁ
బెట్టలేమి వెడలఁగొట్టిన చోటికిఁ, బొంచి పడపుచెఱచు క్రిందువిటులుఁ¹
గ్రందుకొనఁగవారకాంతలవాడలఁ, బచ్చవింటివాఁడు పెచ్చుపెరిఁగె. ౨౮౧
- వ. అట్టియెడఁ గొందఱు విటులు లంజయలతల్లుల బిటుసులకు వెఱచి యందఱు
నొక్కెడఁగూడి తమలో నిట్లని విత్తరించిరి. ౨౮౨
- క. మునుమున్నుగ గొటియలుఁ గూ, డును మొదలుగ నిడక చనువిటునిఁబణ్యస్త్రీ
జనని మెడ విఱచి కొను నది, ధనముపయిం గాచియున్న దయ్యము చుమ్మి.
- వ. అనుడు మఱియు నొకరుం డిట్లనియె. ౨౮౩
- క. వారాంగన మధురసవి, స్తారాకృతి యనఁగఁ జెల్లుఁ దజ్జనని విటుం
జేరఁగనీ దచ్చట సహ, కారఫలము పొంతనున్న కడుఁదరు చుమ్మి. ౨౮౪
- వ. అనిన మఱియు నొక్కరుండు. ౨౮౫
- క. వెలయాలితల్లి కూతుం, గలఁచి విటుడు వచ్చెనేనిఁ గలుపించినఁ దాఁ
దలతోన మ్రింగునది ని, ర్తలజల మగు మడుఁగులోని మకరము చుమ్మి. ౨౮౬
- వ. నావుడు నితరుండు. ౨౮౭
- క. పఱకింప లంజతల్లికి, దొరయైనను దుచ్చుఁడైన దొరకినఁ జాలుం
బారిగొను నది యీపురిలో, నరమోహిని నంటియున్న నరభోజిసుమీ.
- వ. నా విని యవరుండు. ౨౮౮
- క. పుడమి నిఁక లంజతల్లిం, గడుమీఱిన యట్టికీడు గలదే యది యె
య్యెడఁ జూచినఁ గూతునకు, నైడకోణము దొడ్డ గుదియ² మిండలకెల్క.

1. చొచ్చికెరవు చెరవిపుచ్చువిటులు. 2. త్రాపుగుడియ.

వ. అనవుడుఁ దోడివాఁడు.

౨౫౨

క. ఆకూతుఁ గన్నయప్పుడ, చేకొని తజ్జననియాకుఁ జింపక వెడఁగై
లోకేశుఁడు పామునకుం, గాకికి గలయాయు వేల కలుగఁగఁ జేసెన్. ౨౫౩

వ. అనినం దత్సఖుండు.

౨౫౪

ఉ. ప్రేమరసంబు తేటలనఁ బెక్కు గుణంబులు గూర్చి వారకాం

తామణులన్ సృజించి పరతంత్రతఁ ద్రోయఁగనున్న దిగ్గసం¹

దామరచూలి లంజయలత్తులఁ జంపఁడు లంజకాఁడు గా

కేమనవచ్చు నాతని నటేని విటావలి నిస్తరింపదే.

౨౫౫

వ. అని పెక్కువిధంబుల విత్తొంచుచున్న మఱియు నొక్కడం గొందఱు సుందరులు
పానగోష్ఠికి గడంగి కాదంబంబును, మాధవంబును, నైషవంబు, క్షీరంబు,
నాసవంబు, వార్షంబు, రతిఫలంబు లనఁ బాకభేదంబుల మూలస్తంధకుసుమ
ఫలసంభవంబుల బహువిధంబుల మధురంబులైన మధువిశేషంబు లెల్లం బరి
మళద్రవ్యపరిమిళితంబుగాఁ గూర్చి పాత్రంబుల నించిన-

౨౫౬

క. అతిమధురంబైననిజా, మృతరసములకంటె నిదియమే లని తారా

పతి చేరెనొక్క యనఁ ద,త్ప్రతిబింబము లలరె దివ్యపాత్రంబులలోన్. ౨౫౭

వ. అప్పుడు.

౨౫౮

సీ. కామాక్షికిని మహాకాళికిఁ జుడికి నక్షత్రయ్యకుఁ² గాళి కంబికకును
విధ్యవాసీని కేకవిరకు మున్నుగా నెల్లవేల్పులకు బిందొచ్చి మ్రొక్కి
త్రావుచు నెడనెడఁ దాల్పుఁగా వండిన నంజటిపారకలు నంజకొనుచు
గుక్కెడు చవిచూడు మక్తయీమధువని తీపులు దమలోనఁ జూపుకొనుచు
నెట్టివస్తువు ల్గడియించెనితడనుచు, బ్రహ్మగొనియాడియి దెస్తాఁకఁబట్టమనుచుఁ
బొట్టకొలఁదిగఁ బొంటకుఁ బోసిపోసి, పరిణమించిరి యొండొండఁదరుణులెల్ల.

సీ. ఈవారుగీరసం బీతుండు దన కది సమకూరకునికి విషంబు ద్రావె
మధువైరి యగుట నీమధువున కెడరయ్యు హరి మాధవాఖ్యను శరణుసాచ్చె.
నీసురలేక గంగాసార మున్న యాతలఁజేరె జంతుండు బలుపుద్గక్తి
యీమదిరాన్వాద మెడలి విఘ్నేశుండు పొగులఁగా లోలోనఁబొట్టయుబ్బె
నిట్టిమద్యము గని పట్టత్రావఁగలేక, శక్తిసేవసేసె షణ్ముఖుండు
అనుచుఁ జతురయైన యతివ మైరేయంబుఁ, బొగడుచుండ నొక్కపొలఁతివలికె.

- క. పరిమళముఁ గొన్నయంతనె, పరవశమై మేను హర్షభరితు బగు నీ
సుర గలుగ నమృతమునకుఁ, సుర లంబుధిద్రచ్చి యిట్టిచోద్యముగలదే. ౨౬౧
- వ. అనవుడు నొక్కఁడు. ౨౬౨
- క. సుఖములతల్లి మనోభవు, సఖి యీసుర దొల్లిశుక్రశాపంబున స
న్తుఖులకు నెడగాకుండిన, నఖిలజనులచేత దక్కునా మన కనిక. ¹ ౨౬౩
- వ. మఱియొక్కఁడు. ౨౬౪
- క. ఎక్కడశుక్రునిశాపం, బిక్కడఁ గొందఱకు భాగ్య మించుక యైనక
లెక్కకు నెక్కనికతమున, డక్కఁజుమీ మధువు తేర్పడ స్తనకెల్ల. ² ౨౬౫
- వ. అని తమనేర్పలు గొనియాడుచు నానందంబున మాటలు తొట్టువడఁ బలుకు
చు బయ్యెదలు సవరించుటలు మఱచి లజ్జలు నొలంగ బహుప్రకారంబుల
న్యత్ర భావంబులు దోఁపంబ్రవర్తిల్లి. ౨౬౬
- ఉ. ఇంపు మనంబులోన నటియింపఁగఁ జెక్కులమీఁదఁ గన్నలం
గెంపువహింప మోవిఁగల కెంపు చలింపఁగఁ ఘగ్గుబిందువుల్
పొంపిరివోవ ముద్దు మొగముల్ మెఱుఁపెక్త రతాంతసంగతిక
సొంపువహించి రంగనలు సోలుచు నమ్మదిరామదంబునక. ౨౬౭
- సీ. అక్కమీతల్లి మాయత్త³ యా నెఱిఁగితిఁ గోడలితల్లి నాకూఁతు రగుట
మాతల్లిమఱఁది మామామ సభ్యులక్రియ నుయ్యి⁴ జంకిటనిడి యొయ్యనరిగె
మాబావకొడుకు నామఱఁది గాలపువేటఁ గొమ్ములకుందేలుఁ గొట్టితెచ్చె
నిదిసెప్పఁ గొఱతని యిదికల్లసేయక చెవులారఁజూడు నేఁజెప్పినట్లు
లనుచు లోకవిరోధోక్తులాడుకొనుచు, సొలపులూరఁగ నోరచూపులునటింప
వట్టినగవులఁ జప్పట్లువెట్టికొనుచు, నాడఁజొచ్చిరి చేడలు పాడిపాడి. ౨౬౮
- వ. ఇట్టివిరోధంబులు సూచుచు విక్రమాదిత్యుండు త్రివిక్రమావత్యంబు తోడరా
నరమోహిని గేహంబున కేగి తదాభీపరిచరితసముచితోపచారంబులు గైకొని
హంసతూలికాపర్యంకంబుపై సుఖాసీనుండై సరసవాక్యంబులం బ్రొద్దుపుచ్చి.
- క. నరమోహిని మీరక్కసుఁ, డరుదెంచి తలంగకుండ నాలోపల ని
న్నరయుచు నుండెద నని భూ, సురయుతుఁడై యధిపుఁ డట్రసాచ్చెక్ బుద్ధి.

1. నిఖిలజనులచేత దక్కనేర్ప నెమావక 2. దక్కంబో మధువు నేడు దగమనకల్లక
3. మాయక్క 4. నొయ్యనయ్య.

- క. ఆలోన నొదిగి యున్నెడ, నీలాలక శియ్యమింద నిద్రింపగ నా
భీలనయనాంతదంత, జ్వాలలు నిగుడంగ నసుర వచ్చెం బెలుచున్. ౨౭౧
- ఉ. అచ్చట నొంటినున్న సతి నార్పుచు వేసి యదల్పి నీవిటుం
డెచ్చట డాగెఁ జూపు మని యిడ్చి గృహంగణసీమ కేగఁగాఁ
జెచ్చెర విక్రమాహుఁ డొకసింహము చాడ్చున నేన వీడుగో¹
వచ్చితి నంచు నార్పుకొని² వచ్చెఁ గరాళకృపాణపాణియై. ౨౭ ౨
- క. అటువచ్చిన దనుజుడు గిట, కిటఁ బుడులు గీటుకొనుచుఁ గినుకవాడమి యు
ద్భటవృత్తి నెగసిచం గని, భటధర్మము దప్పి తోడి పాటితి వనుచున్. ౨౭ ౩
- క. దుర్బలుడ వోరి నీదగు, దోర్బల మిది యెంత నన్ను దొరసెను విను నేఁ
గర్బురుడఁ దొల్లి నాచే, నర్బుదసంఖ్యలుగ మనుజు లణగిరిచుమ్మా. ౨౭ ౪
- శా. వారిం గూడఁగ నేఁగు మంచు గద వైవంజేరిన్ భీముఁ డా
కొరవ్వేంద్రుని నేలఁ గూల్చుగతి నాత్మనాయకుండుం దదీ
యోరుద్వంద్వము నొంచి కూల్చి భువి దైత్యున్ ఖండతుండంబుగా
ఘోరాస్త్రాహతిఁ బ్రోవుచేసె, సుర లుత్థోశించి³ వర్ణింపఁగన్. ౨౭ ౫
- క. రక్తసుఁ డనియెడు చీకటి, నుక్తడఁపి శుభోదయమున నొప్పుచుఁ దమకున్
దిక్తైన విక్రమాహుని, నక్తమలకరుడు చూచి హర్షం బందెన్. ౨౭ ౬
- క. తత్సహసబలధైర్యన, ముత్సేకంబులకుఁ జోద్య మొరచుఁ బ్రియసం
విత్సమృతి నరమోహిని, యుత్సుక యై మ్రొక్కి పలికె నోభూనాథా. ౨౭ ౭
- క. నామంబున నరమోహిని, నామెఱుఁగుగ వీనిచేత నరఘాతినా
నామింద నున్నకీ డిదె, నీమాహాత్మ్యమునఁ బాసె నిమిషములోనన్. ౨౭ ౮
- క. కావున నాకేవిధమునఁ, గావం బ్రోవంగ నీవ కర్తవు పను లాఁ
గా వనక యెద్దిపంచినఁ, గావించెద నుడిగమునకుఁ గైకొను నన్నున్. ౨౭ ౯
- గీ. అనుడు వసుమతివల్లభుం జల్ల నవ్వి, యెద్దిపంచినఁ గావంపనియ్యకొంటి
వనజలోచన జాతిఁ బుద్గినివి నీవు, సరసగంభీరుని గమలాకరు భజింపు. ౨౮ ౦
- క. ఓకమలాకర మునునీ, వీకమలానన భజింప నింపొందితి నేఁ
డికాంతామణిఁ గైకొని, యేకాంతక్రీడ నిలుపు మిచ్చట సుఖ వై. ౨౮ ౧
- ప. అని పరస్పరకరగ్రహణంబు చేయించి. ౨౮ ౨

1. వీడగో 2. నార్చుకొని 3. సురలుత్థోశించి.

- గీ. లంకలోని రాజ్యలక్ష్మి విఙ్గేషణు, కిచ్చి వచ్చు రాఘవేంద్రు పగిది
దితిజః జంపి వారసతి నాశ్రితున కిచ్చి, విజయలక్ష్మిః గూడి విభుఁడు గదలి.
- క. వాలుంగంటి నిలువు మని, వాలాయింపంగ నేగవలయు ననుచు న
వ్యాలుమగఁడు మెఱుఁగారెడు, వాలు సహాయముగ మగిడి వచ్చెం బురికిఁ.
- క. కావున సీకీగుణములు, లేవైనను గదై నైక్త లే విట మగుడు
బోవుట మే లనవుడు భో, జాననిపతి సిగ్గుపడుచు నల్లనఁ దిరిగెఁ. ౨౮౧
- శా. జీమూతాళికురంగనాభిశశభృచ్చిచ్ఛమరేంద్రోపల¹
వ్యోమేదీవరసామజాతయమునా హేమామాగ్ని భూమాంజన
శ్యామాకారు సమస్తకల్పవృక్షమస్సందోహమార్తాండు ను
ద్దామానంతయశోభిరాముని రమాధామన్ గుణస్తామనిన్. ౨౮౨
- శా. సర్పాఢీశ్వరకుండచందనపయశ్చంద్రాబ్జమందాకినీ
కర్పూరామృతహరహీరతుహినాకారానుకారాకృతిన్
దర్పమాధపికద్విరేఫశుకబృందాహోహకోత్సాహకం
దర్పాటోపవనాంతదావదహనుం దైలోక్యరత్నామణిన్. ౨౮౩
- మాలిని. వివిధసురవరేణ్య వేదవేదాంతగణ్యా
భవతిమిరదినేంద్రా భక్తకారుణ్యసాంద్రా
సవినయజయలోలా సర్వలోకానుపాలా
భవమధుఃపురూపా భవ్యదివ్యస్వరూపా.² ౨౮౪
- గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైదిమండలిక భేక ఫణీంద్ర వీర ఘోటవిభాళాది
బిరుద ప్రకటచారిత్ర కలింగ దేశనిధిమామధామ త్యాగనాగార్జునకర్ణాట ద్రవిళాం
ధ్రమహారాష్ట్ర భూపాలమాపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపురవరా
ఢీశ్వరవెలనాటిపుష్పేశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్న యామాత్యపుత్ర
హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజవిరచితం
బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యంబునందు రత్నోద్భవుకథయును
మూషకోపాఖ్యానంబును విక్రమార్కునిసాహసికత్వమహాదార్యత్వంబులును
గమలాకరుకథయు నన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

1. కితిభృచ్చిశ్యామరేంద్రోపల. 2. సర్వలోకానుపాలా, 3. భవతుడివిజరత్నా పద్మవత్రాయతేషా.

శ్రీ
సింహాసనద్వాత్రింశిక.

పంచమాశ్వాసము.

క. శ్రీమత్పన్నగభణమణి, ధామావృతబాలతుహినధామాంశునిభ
వ్యోమాపగాంబుసుమనో, దామాచరితావతంసు దక్షధ్వంసున్.¹ ౧

ఉ. ఇచ్చఁ దలంచి భోజధరణీశ్వరుఁ డాత గ్రహానుకూలత
న్యైచ్చగునట్టిలగ్నమున నిల్చి మహాసన మెక్లఁబూనఁగా
నచ్చటిబొమ్మ వల్లె విను మధికి నుజ్జయిసిపుోశ్వరుం
డిచ్చినభంగి నీగి మెఱయింపక నీ కిది యెక్కనచ్చునే. ౨

క. అనవుడు జనవల్లభుఁ డాతనివిరళ మెట్లు మెఱసఁ దగఁ జెప్పు మనం
దనమోవి² మందహాసం, బునటింపఁగ నిట్లు దశమపుత్రిక వలికెన్. 3

—: పదవబొమ్మకథ :—

సీ. ఎవ్వనిసాహసం బేవేళఁ జూచినఁ బరహితంబులకెల్లఁ బట్టుఁగొమ్మ
యెవ్వనియాజ్ఞ భూమిశుల శిరముల మాభిరత్నావళిమాడ్చి మెఱయు
నెవ్వనివైభవం బెల్లయాచకులకు ముగిటిపెన్నిధి భంగిఁ దోఁచు
నెవ్వనిసత్త్వి యీరేడుజగముల నాటపట్టుగ నిండి యాడుచుండు
నతఁడు సామాన్యజనుఁడే ధీరాధినాథ, నిర్మలాత్మకుఁ డత్యంతధర్మమూర్తి
శత్రుసమవర్తి నృపలోకచక్రవర్తి, సత్యసంధుండు విక్రమాదిత్యవిభుఁడు. ౪

క. అట్టివిభుం డుజ్జయినీ, పట్టణమున రాజ్యలక్ష్మిఁ బరఁగుచుఁ బ్రజఁ జే
పట్టి తగఁ బెంచి సుపద, దట్టంబుగ నిల్చి తల్లిదండ్రులమీఁకెన్. ౫

ప. అట్టిదినంబుల. ౬

క. అకళంకచిత్తుఁ డార్యుఁడు, సకలాగమమంత్రతంత్రసారజ్ఞుఁడు భి
క్షుకవేషధారి యవధూతకుఁ డనఁగా నపుడు వచ్చెఁ దత్పురమునకున్. ౭

ఉ. అచ్చటి దేవతాగృహమునందు గతస్పృహవృత్తి నుండఁగా
నచ్చెరువంది పౌరజను లాతనివర్తన విన్నవించినం
జెచ్చెరఁ దోడితెం డని ప్రసిద్ధులఁ బొందిన రాతత్కరం
దచ్చరితంబుఁ జూడ వసుధావసుఁ డయ్యెడకేఁగె వేడుకన్. ౮

1. తావతంసి దక్షధ్వంసీ. 2. మోము.

- క. అవసీనురరక్షకుఁ డగు, నవసీశ్వరవరుఁడు చనినయవసరమున న
య్యవధూతకల్మషుం డగు, నవధూతకుఁ డతనిఁ గరుణ నవలోకించెన్. ౯
- క. తత్తరవిహితోపాయన, సత్తార మను గ్రహించి సంయమిపతి వి
ద్వత్తులరత్నము భూవరుఁ, దత్తాలసముచితగోష్ఠిఁ దగులంజేసెన్. ౧౦
- క. మా టిడక యాతఁ డడిగిన, మాటలలో సకలశాస్త్రమర్కంబులు ప
ల్కాటురు నానావిధములఁ, దేటపడు దెలిపె భూపతికిఁ బ్రియ మడరన్. ౧౧
- క. నిధ్యానంబున నజన క, సాధ్యం బగుతత్త్వబోధసారము కుదురా
నధ్యాత్మచిద్యమర్కము, మధ్యమజగతీశునకు సమస్తముఁ జెప్పెన్. ౧౨
- సీ. ఊఁడిపాసీయతేజోవాయుగగనాఖ్యమచభూతాంశుసంబంధమైన
మేనిలోఁ గర్ణ నాసానేత్రజహ్వత్యగాహ్వయపంచేంద్రియములగోష్ఠి
శబ్దగంధాగరసస్పర్శసంజ్ఞిక మచవిషయములఁ బాలుసలుచు
ప్రాణప్రభృతిపంచపవనప్రసారంబు హృదయాదిపదములఁ బొదలుబుద్ధిఁ
గూడి నిలిచి యుండు కుంభకపూరక, రేచకములగతి వివేచకంబుఁ
జిత్రకమలచక్రజీవాత్మపరమాత్మ, యోగసాధనముల నొసరఁ జెప్పి. ౧౩
- క. యోగము కల్మషబంధవి, యోగము పంచేంద్రియాభియోగము, పుణ్యో
ద్యోగము, ముక్తివధూసం, యోగము పరతత్త్వపదనియోగము సుమ్మి. ౧౪
- గీ. దుఃఖసాధ్యమయ్యుఁ దొడరి యభ్యాసంబుఁ, జేయఁజేయ యోగసిద్ధిపెంపు
దినఁగఁ దినఁగ వేము తియ్యనొకైవడిఁ, బిదపఁ బరమహర్ష పదము సుమ్ము.
- సీ. హతయోగమంత్రయోగాష్టాంగయోగసాధనయోగలయయోగధర్మములకు
యమనియమాసనధ్యానధారణశక్తిఁ బవననిరోధంబుఁ బట్టుకొలిపి
నాభిచక్రోపరినలినమధ్యంబున సీవారశూకసన్నిభ విభాతి
వెలిఁగెడు తేజుబువెలుఁగునఁ గరఁగిన యమృతంబు మదిలోన ననువువార
నంకుఁ గలుగుట సచ్చిదానందమయ్యె, నచటితేజస్స్వరూపంబై యమృతంబు
మంచవిశతితత్త్వప్రపంచమునకు, నతఁడె కారణ మాదినారాయణుండు. ౧౬
- క. కరణాసనభేదంబుల, వెర వెఱిఁగి తదంగయోగ వితరణసరణిం
బరికించి పెనఁగనేర్చిన, మరగుఁ జూపి ముక్తికాంత మర్తజ్ఞునకున్. ౧౭
- క. అని బహువిధములఁ జెప్పుఁగ, విని జనపతి తెలిసి యోగవిద్యావిభవం
బున రాజయోగి యవఁగా, జవకునిక్రియఁ బ్రజలఁ బెంచె జనకునిభంగిన్. ౧౮
- వ. ఇట్లు కొంతకాలంబు పుచ్చి తన్ముఖకళలా జూచి యోతాపసోత్తమ నీకెన్ని

యేం డ్లయ్యె నని యడిగిన నతండు యోగికిఁ గాలక్రమంబు విచారించనేల నూతేండ్లు వేయేండ్లని యెన్నిక గలదే సిద్ధయోగంబున వజ్రశరీరంబు దుర్లభంబు గాదు.

౧౯

క. బాధావిరహితగతికుండు, బోధాహితపరమహర్ష పూర్ణుండు నిజవాంఛాధీనమరణుఁ డీక్షణ, సాధితచిన్మూర్తి యోగి సామాన్యుండే. ౨౦

క. తలనరసినఁ జెక్కులపై, వఖు లెగసిన మేని బిగువు వదలిన నేత్రంబుల నెట్టునెరలు విరిసిన, జెలువెడలిన యతఁడు¹ యోగసిద్ధుఁడై ధాత్రిన్.

క. అనఁ దద్వచనామృతసే, చనమున యోగంబు సిద్ధిచందము దెలియన్ మనమునఁ గౌతుకకందలి, మొరసూపిన నృపుని నెఱిగి మునినాయకుఁడున్.

గీ. ఎద్ది యైన నీకు నెఱిగింతు నడుగుము, సిగ్గుపడకు మనుడు క్షీతివరుడు మరణభయము లేనిమార్గంబుచేకులు, సిద్ధయోగనియతిఁ జెప్పమనియె. ౨౩

మ. అనిన న్నాన్యసముతో జరామరణశూన్యం బైన మృత్యుంజయంబును ముత్రంబును హేమామతంత్రమును హవ్యద్రవ్యభేదంబు సాధనయోగంబుఁ గ్రమంబునం దెలిపి విద్యాదక్షిణానుగ్రహంబున మన్నించి నడేంద్ర వీడుకొని విప్రు డేగె వింధ్యాద్రికిన్. ౨౪

సీ. క్షీతివరు డిటు యోగసిద్ధికై ముత్రిపై రాజ్యభారం బిడి రాముపగిది జటిలుఁ డై మేన భస్మముఁ బూసి వల్లభాఁడై కాననాంతమున కేగి ఋషిభంగి గంగలోఁ ద్రవవణన్ననుఁ డై జపతపంబులఁ బురశ్చరణ చేసి ముత్రపూతంబుగా మధుతిలదూర్వాజ్య హేమామంబు జరపుదు నేమమునను నక్తము నుపోష్యమును నేకభుక్తమనఁగఁగలుగుదినముల సిద్ధయోగముననుండి కందమూలముల నశనకాంక్ష దీర్చి, వ్రతము చరియించె నట్లేకవత్సరంబు. ౨౫

వ. తననంతరంబ యొకనాటి హేమామసమయంబున. ౨౬

క. ఆహుతి వోయఁగఁ గాంతితి, రోహితుఁడై లోహితాశ్వరోచిఃపటలీ రోహితుఁడై యాకుండము, లోహితుఁ డై నిల్చె నీలలోహితుఁ డుత్తన్.

వ. తదాకారంబు గని సాఁగియైక్కి నిలిచిన. ౨౭

క. మృత్యుంజయుఁ డతనితపః, కృత్యమునకుఁ జిత్తవృత్తికిం దగఁగ జరా మృత్యునివారక మగు ఫల, మత్యాదరణంబుతోడ నాతని కిచ్చెన్. ౨౮

వ. ఇచ్చి తిరోహితుం డైన. ౩౦

¹ జెలువించుక యెడయ.

గీ. అట్టిఫలము చేత నంది జనేశ్వరుం, డీశ్వరునకుమ్రెక్కి శాశ్వతముగ
నంగసిద్ధి గంటి నని యుల్లసిల్లుచు, మగిడి వచ్చునట్టి మార్గమునను. 3౧

శ. పదములుఁ జేతులు న్తుడిఁగి పండులు డుల్లి నిజస్వరంబు గ
ద్గదికఁ జెనంగ నంగమున గ్రంథులు వాఱంగఁ గుష్ఠరోగమున్
ముదిమియుఁ గూడి రూపు బలుపు బాలియింపఁగ దైన్యజీవనా
స్పద మగుబ్రాహ్మణుండు జనపాలున కడ్డమువచ్చి యిట్లనున్. 3౨

క. ముదిమియు రోగముఁ గూడం, బొదలెడు నిదె మేనునిలువఁబూనదు నాకున్
మది నెఱుఁగుదేని మం దీ, పదనున సమకూర్చి యిమ్ము పరమదయాత్మా.

గీ. అనిన నతనిఁ దోడుకొనిపోయి తనయింట, మందుమ్రాఁ కొనర్ప మదిఁ దలంచి
యాతఁ డంతదూర ముదేర లేఁ డని, యాత్మఁ జూచి విక్రమార్చవిభుఁడు.

గీ. కలిగి పెట్టలేక కృపఁ దైయున్న దు, ర్గుణుని పాపమునకుఁ గొలఁది లేదు
తన్ను మాని యైన ధర్మంబు చేసిన, యతనిపుణ్యమునకు నవధి లేదు. 3౩

క. తుదిముట్టనిబ్రతుకున కా, పదఁ బొదలెడివాఁడు దానపాత్రం బని స
ప్తదమున నార్తులకొఱ్ఱకై, సదయులు ప్రాణములు తొల్లి చాగము లిడరే.

ప. అని తొల్లింటి రాజులం బ్రశంసించి తనలో శంకింపక సాహసాంకుండు మహా
దారుడై. 3౪

క. ప్రాణము లడుగఁడు వృద్ధ, ట్లోఁగీసురుఁ డితఁడు మందుఁ గోరెడు దేహ
త్రాణము గావించెద నని, ట్లోఁగీశుఁడు చేతిపండుఁ గోరిక నిచ్చెన్. 3౫

శా. దివ్యం బాఫల మిచ్చినం దిని ధరిత్రీనిర్జరుం డంతఁ గు
ష్టవ్యాధిసర్వవిరత్యదూరతమమై సంపూర్ణ తేజఃకణా
భివ్యాప్తం బగు దివ్యదేహ మటుఁ బ్రాపింపంగ నిర్దోకము
క్తవ్యాళేంద్రుని భంగి నొప్పెఁ బతి చోద్యం బంది హరింపఁగన్. 3౬

క. అరికి నీక్రియ నిచ్చి కృతార్థుడై కదలి వచ్చె నటుగావున న
స్వార్థిపునకు సరిపూనమి, వ్యర్థము నీతలఁపు భోజనమథాధీశా. ౪౧

క. నావును భోజిక్షీతిపతి, భావంబునఁ జోద్యహర్షభరితుం డై ల
జ్జావనతపదనుఁ డగుచు హి, తావృతుఁ డై మగిడి పోయె నంతఃపురికిన్.

ప. మఱియుఁ గొన్నిదినంబులు సనిన నేకాదశద్వారపీఠకుండై. ౪౨

— పదునొకొండవబొమ్మ కథ —

క. నూత్నముగఁ దలఁచెద స్త్రగ, లక్ష్మకళారమ్య పీఠలక్ష్మీగమ్యున్
లక్ష్మీలలనావఱ్ఱో, జత్సాధరసక్తు భక్తసంఘా నృసింహున్. ౪౩

క. అని నియమమున భోజం, డనువగులగ్నమునఁ జేర నరిగి మహేంద్రా
సన మెక్తఁబోగ నిలునిలు, మని యచ్చటిబొమ్మ పలికె నచ్చెరు వందఁ. ౪౪

క. పోకిరి విక్రమాస్తుని, సరిపూనఁ బోపకారస్తత్త్వములు ను
స్థిరముగఁ గలుగనివానికి, దరమే యిటు దీని నెక్త ధారాధీశా. ౪౫

క. అనవుడు నవ్వసుధాపతి, చనునతనిపరోపకారస్తత్త్వగుణము లె
ట్లనఁ బొంచాలిక యు ను స, ద్విసయఁబున భోజనృపతి విన నిట్లనియె. 1

క. జననాథ రాజసముఖు, బున నున్న నరుడు యోగ్యము నయోగ్యము. 2 బ
ల్లిన నవుఁ గా దన కూరక, వినవలయును సరస మైన విరసా బైనన్. ౪౬

గీ. పలుకఁ దగినపలుకు పలుకక యున్నను, బలుకు వినియు వినని పగిది నున్నఁ
బలుకఁ జూచువానిఁ బలుకకు మన్నను, బలుకులేల తల్లి సొలయు నతనిరూ.

వ. కావున. ౪౭

క. వ్యక్తంబుగఁ జెప్పెద నను, రక్తుడ వై విను మవతిరాజుగుణము నా
యుక్తిం జలుకం జూడకు, యుక్తులయెడ నాటదాని యోగ్యత గలదే. ౫౦

మ. సత్యవచోవిశారదుఁ, శారదసీరదసంస్కృత్యశో
నిత్యుడు నిత్యదానగణనీయుఁడు విజ్ఞజనావళీమనో

వృత్తనుసారి సారబలవిక్రమకృత్యుడు నాఁగ విక్రమా
దిత్యుఁ డవతి యేలె నలుదిక్కులరాజులు పంపుసేయఁగన్. ౫౧

వ. అట్టిమహీపాలుడు షణ్మాసరాజ్యప్రతిపాలనాబును షణ్మాసదేశాంతరవనాంతర
ప్రవాసాబును సవశ్యకర్తవ్యం బగుట జేసి యొక్కసమయంబున రాజ్యం బరా

జకంటు గాకుండ భట్టి నుజ్జయిని నునిచి యసహాయశూరుండు గొవున నొంటి
నిగూఢవేషంబున దేశాంతరనగరగహానవిశేషంబులు చూచుచుం జని చని

యొక్కనాఁడు. ౫౨

ఉ. పణ్యపథంబు భంగి భయభంగము నొందక చొచ్చె దండకా
రణ్యము శైలగర్భితహిరణ్యము తాపసచిత్తనిత్యకా

రుణ్యము గంధబుధురసోజరజోవనరాజిలక్ష్యకా
గణ్యము పత్రపుష్పఫలగణ్యముఁ బుణ్యజనానుగుణ్యము. ౫౩

1. వ. అనవుడు నవ్వసుచుతీపతి యతని పరోపకార స్తత్త్వగుణంబు లెట్టివనినఁ బొంచాలిక సవిన
యంబుగాని ట్లనియె. అని యొకప్రతిటో పచనమున్నది. 2. రాజుసముఖు, మున ననుఁడవయోగ కార్య
ములుగా వెనఁ, 3. రజోవనరాజితాజలక్షణ్యము,

వ. చొచ్చి యచుష్టష్ఠందంబుచు బోలె హంసరుతయుతం బై త్రిష్టష్ఠందంబుచు బోలె భ్రమరవిలసితం బై జగతీచ్ఛందంబుచు బోలె గుసుమవిచిత్రాబరం బై యతిజగతీచ్ఛందంబుచు బోలె మత్తమయూరసేవితం బై శక్వరీచ్ఛందంబుచు బోలె సింహాద్ధతాశ్రయం బై యతిశక్వరీచ్ఛందంబుచు బోలె సుకేసరభాసురం బై యష్టిచ్ఛందంబుచు బోలె హరిశీసంశ్రితం బై ధృతిచ్ఛందంబుచు బోలె మత్తకోకిలాకలితం బై యతిధృతిచ్ఛందంబుచు బోలె శార్దూలవిక్రీడితలక్ష్మితం బై కృతిచ్ఛందంబుచు బోలె నుత్పలమాలాయుక్తం బై ప్రకృతిచ్ఛందంబుచు బోలె జూపక మాలాసహితం బై సంకృతిచ్ఛందంబుచు బోలె సరసిజచిహ్నిత క్రౌంచపదాకితంబై¹ యుత్ప్రతిచ్ఛందంబుచు బోలె భుజుగవిజృంభిత సంగతంబై యున్న యవ్వనాంతరంబునం దిరుగునప్పుడు.

గీర

క. ఇల నందఱుఁ దను నైరిం, పలే రనుచు వెట్టయైన బ్రహ్మకొల్లక తాఁ గలుమడుఁగు లుఱిఁకెనో యన,² జలజాప్తు డస్తశిఖరిచటి దిగఁబడియెన్.

వ. అప్పుడు.

గీఁ

క. బహుయోజనదూరము లగు, గహనంబుల నుండి యెగసి కలకలములతో³ విహంగంబులు నిలయమహీ, రుహముల కరుదొచ్చెఁ బంక్తిరూపం బలరక. గీ.2

క. బంధురమదాంధదిక్కు, లాధరగజగండముండలప్రచలితపుష్పాధయనిధానీలిమ జగ, దాంధంకరణప్రసార మై తమ మొదవెక. గీ.౩

వ. తత్సమయంబున.

గీ.౪

గీ. ఆదిమూర్తిక్రియ సహస్రశాఖలను స, హస్రపాదములను నవనిగగనభాగపూర్ణ మగుచు భవ్యమై ద్విజకుల,⁴ సేవ్య మైనతరువుఁ జేరె విభుఁడు.

సీ. ఏప్రానిమూలంబు లిలకు నాధార మై శేషుడడగలతోఁ జెలిమిసేయు నేవనస్థలికొమ్మ లెక్కియాడంగ దిగంతబాలికలకు నందికోలు ఏవృక్షమునఁ గల యి ర్లహర్నిశ మంధతమసంబునకు నుండఁ దల్లియిల్లు ఏపాదపముతుడ నెడనెడఁ గాలూఁద రవిహయంబులకు విశ్రామభూమి యేమహీజమునిలు వెల్లపఱుల కున్ది, పట్టు నాఁగ నెగడి ఫలదళముల నబ్జరాగమరకతాంచి తైకస్తంభ, హర్షసామ్యమందు నట్టివటము.

౬౦

1. క్రౌంచపదమును సరసిజచిహ్నితమును సంకృతిచ్ఛందములతోఁ గలఁబడుచున్నవి. ప్రకృతిచ్ఛందములలోని దని తెల్పినాడు. 2. దనునైఁవక, పలుతెఱుఁగుల నడఁగ నట్టి బ్రహ్మకొల్లకతా, గలఁకుల గ్రేట్లఁకెనో యన. 3. హస్తశిఖర రమ్యతాచు నెపుడు, భూమిగగనభాగపూర్ణమై ద్విజకుల.

- క. ఆవటముక్రిందఁ దలిరుల, నావటముగ శయ్యదీర్చి యందు సమస్త
త్సావరమణికోటీర, స్థావరనిజశాసనుండు శయితుం డయ్యెన్. ౬౨
- వ. ఆవేళ నాతరుశాఖాంతరంబున నున్న చిరజీవి యను వృద్ధపక్షీశ్వరుండు తన
చుట్టు వచ్చి యున్నపిట్టలం జూచి మీరు దిగిన వనంబుల నపూర్వంబు లేమి
గంటి రని యడిగిన వానిలోఁ గుఱింభరికుం డనువిహంగం బోస్వామి నీ
వెఱుంగని యపూర్వంబులు లే వట్లున్న ను నొకటివింటి మవధరింపుము. ౬౩
- మ. ఖగవంశోత్తమ నేడు గుంపుగ నుషఃకాలంబున న్వేడ్చితో
గగనాభోగము నిండ నే మెగసి పక్షశ్రేణివాతోద్ధతి
న్నగము ల్దాలఁగఁ బోయి వింధ్యముచటి న్నానాదిగంతాగతం
బగు నాత్మియగణంబుఁ గూడి యొకపుణ్యారణ్యమధ్యంబునన్. ౬౪
- క. కంకాలఖండనుం డను, కంకము విహంగములు గొలువఁగా నిజమిత్రా
తంకం బగుశోకాంబుధిఁ, గ్రుంకఁగ నేగితిమి వానికుందుట దెలియన్. ౬౫
- క. ఏగినఁ నాతం డశ్రులు, దోఁగినయనములఁ జూపు దోఁచక తనలోఁ
గ్రాగుచునుండఁగ నేమా, పాఁ గెఱిగినభంగినోయ్యఁ బలికితి మతనిన్. ౬౬
- క. పిట్టలము మేము నీకల, చుట్టలము మమ్ము నేల చూడవు నీకీ
వట్టన వలవనిశోకము, పుట్టెడుకత మేమి చెప్పు పొందువడంగన్. ౬౭
- ఉ. నావుడుఁ జూచి యాతఁడు మనంబు యథాస్థితి నిల్పి యిట్లను
న్వేపురు బాంధవు ల్గులుగ వేదనఁ బొందఁగ నాకు నేల మీ
కీవిధివొ ప్పెఱుంగఁ దగునేని వినుం డిఁక వింధ్యకందర
గ్రావముఁ జెంది యుండె నొకరక్కనుఁ డక్కడ నిక్తువంబుగన్. ౬౮
- శా. ఆమాంసాశనుఁ డుక్తు పిక్కుటిలఁగా నాత్మాంతికద్వాదశ
గ్రామాంతసుల నెల్లవారలఁ దినంగా నందఱు స్థితి మై
స్తోమం బై చని సాగి మ్రొక్కి యొకమర్త్యు న్నిత్యము న్ని బహి
ర్యామి న్ని ల్పద మారగింపుము నవాపూపాదియక్తుంబుగన్. ౬౯
- మ. అని సంప్రార్థన చేసి యేగి నిజమర్యాదావిధిం బ్రాప్తఁ జౌ
మనుజుం గమ్మనిపిడివంటలును సంతానంబుతోఁ దెచ్చి య
పునసేయం గని యార్చుచు న్నెడలి వ్యాపాదించి¹ తృప్తాస్థగాఁ
దనుచుండుం దనుజుండు యత్నమునఁ బత్నీయుక్తుడై నిచ్చులున్. ౭౦

- వ. ఇట్లనుదినంబును నరబలి జరగు నెల్లిటిదినంబున. 20
- క. మన్మథుఁ డైన యొక్కద్వి, జన్మకుమారకుని వరుస చనుదెంచిన దే
తన్మలము నాశోకము, సన్మార్గికిఁ గలియుగమున సౌఖ్యము గలదే. 21
- మ. అనిన న్విస్తయ మంది మేము ఖగవర్యా నీకు నవ్విప్ర బా
లునకుం జట్టటికంబు సేకుఁజీన కీలుం జెప్పమా నావుడు
వినరయ్యా యుపకారహీనుడ భయావిష్టుండ నిర్భాగ్యజీ
వనుడం జెప్పెద దీనికారణము మీవాలాయపుంబల్లులకు. 23
- ఉ. ఏనును బిల్లులుం గలయ నెల్లడఁ ద్రుల్లుదు నుల్లసిలుచుం
గాననభూమిలోఁ దిరుగఁగా నొకచేఁ చురు లొడ్డి పోయిం
గానక తూఱుచో మెడలుఁ గాల్చిను జాటలుగొన్న దిక్కులకు
దీనులమై కలంగి నలుదిక్కులుఁ జూచుచునున్న యెత్తెట్టి. 24
- క. ఫలకుసుమసమిత్పర్ణంబుల కట చనుదెంచి మమ్ముఁ బొడఁగని కరుణా
కలితుఁ డయి యక్కుమారకుఁ, డలజడిఁ బడకుండఁ ద్రొంచె నయ్యురు తెల్లకు. 25
- క. అతనికృప నిట్లు బ్రదికితి, క్షీణి రాఁబులుఁగులకు నెల్ల సేవ్యుడనై విం
శతివర్షంబులు పెరిగితి, గతి నీసిన యతఁడీడు గనుఁగొనవలసె.¹ 26
- క. తనకుపకారము చేసిన, మచుజనకు న్నేలు గోర మరగక² దుఃఖం
బున కడ్డుపడక యుండిన, జనునిబ్రదుకు మేఁకయఁజితిచన్నుం బోలుకు. 27
- క. రాక్షసిని జంపనోపను, బక్షిని దుర్బలుడ నన్నుఁ బ్రతినిధి గాఁగ
భక్షింపు మనిన మాంసప్రక్షీణతఁ జూచి వాఁడు వైబడఁ డిటుకు. 28
- చ. అనవుడుఁ దత్ప్రీతి క్రియ కుపాయము గానక చింతఁ జెంది యా
తనిఁ దగ నూఱడించి మదిఁ దారుచు వచ్చితి మేము నావుడు
న్వని చిరజీవి పల్తె నరవిందభవుం డలికంబునందు వ్రా
సినయది తప్పునే పరులచేతఁ జరాచర భూతకోటికి. 29
- క. ఈక్రమమునఁ బలుకఁగ విని, విక్రమభూషణుడు బాలవిప్రత్రాణో
పక్రమమున నిద్రింపక, శుక్రోదయవేళ కెదురు చూచుచు నుండె. 30
- గీ. అంతభార్గవోదయం బైన వెలుగునఁ, చెరువు గానవచ్చు తెఱఁ గఱింగి
కదలే వింధ్యగిరికి గండభేరుడాది, ఘోర మైనయడవిఁ గొంకులేక. 31

1 గతిగానక యతనికీడు గనుఁగొనవలసియెన్. 2 మేలుఁజేయ వదిగానక.

- చ. జలజల మంచునీ రొలుకఁ జల్లనిగాడ్పులు వీవఁ దారక
 ల్లలమల మ్రగ్గఁ జీకటి క్రమంబున డిగ్గ విహంగసంఘము
 ల్లలకలఁ బల్లఁ దూర్పున వికాసము కెపునఁ గూడియాడఁగా
 బలబలఁ దెల్లవాతె జనపాలకుఁ డేఁగువనాంతరంబునక. ౮౨
- క. ఒకసారె యేడుతేజులు, ¹వికలాంగుఁడు సూతుఁ డనిలవీధి తెరువుగా
 నొకరథమునఁ ద్రిభువనములు, నొకనాటనె తిరుగునాతఁ డుదయముసేసెక.
- క. ఆపర్వత మెక్కుచు గజ,రూపంబగు తిమిర మణఁచి లోహితకాంతి
 వ్యాపితకరనఖరుండై, దీపించె మృగేంద్రకరణి దినమణి కణకక. ౮౩
- సీ. పూర్వదిక్పతి యొద్దఁ బాలుపారు గొడుగుపై ఖచితమా మాణిక్యకలశమనఁగ
 విబుధబాలురఁ గూడి వేడుకతోడ జయఁతుఁ డాడెడి పట్టుబంతి యనఁగఁ .
 బ్రాచీవధూటికాఫాలభాగంబునఁ బెట్టిన కెపులబొట్టనంగఁ
 దెలివితో నాడెడి దివసఘోషుని తలమీఁద నున్న రత్నం బనంగ
 రక్తకాంతి మెఱయ రచితరక్తాశోక,కింశుకాగ్ర గుచ్ఛసంశయంబు
 పొడుపుఁగొండమీఁదఁబాడఁతెంచెద్రైలోక్య, మండనంబు భానుమండలంబు.
- క. దల మగుదీధితి నుదయా,చల మలరఁగ రూపబోధజననచ్చాయా
 కలితం బై యుచ్చునిమం,డల మళ్ళుడు రత్నదర్పణముగతి నొప్పెక. ౮౪
- సీ. ఎవ్వనియుదయ మీరేఁకుఁకములకు దిక్పాలవృత్తులు దెలుపుచుండు
 నెవ్వనితేజ మగ్నిండువైభవముల కాధారమును దానయై వెలుంగు
 నెవ్వనిమండలం బెల్లయోగీంద్రులుఁ జేరుముక్తికి మణిద్వారభూమి
 యెవ్వనిమూర్తి వాణీశశంకరవిష్ణురూప మా వేదస్వరూప మంస్తు
 ఎవ్వఁ డిష్టజనుల కిష్టదర్శనమునఁ, బాపసంచయంబుఁ బొపుచుండు
 నట్టిలోకమిత్రుఁ డైన తేజోనిధి, కోకములకు విరహాశోక మణఁచె. ౮ 2
- మ. గిరిశృంగంబుల గైరికాకృతిని శాశ్రేణిపైఁ బల్లవో
 త్తరలీలం గరిరాజకుంభముల మీఁద స్త్రక్చూర్ణాకృతిక
 శరధిద్వీపములం బ్రవాళరుచి గాసారంబుల న్యోణపు
 ఘరకాంతిం దరుణాతపం బడరె దిక్పాంతాంగకాశీర మై. ౮౫
- చ. కలువలవైరి జక్తవలఁ గావఁగఁ బూనిన దాత ముజ్జగం
 బులకును సాక్షి యంబరవిభూషణ మానెలతొల్పువేల్పుకు

1. ఒకతేజకేసుపేరులు,

నవలపలికన్ను ముక్తి తలవాకిలి చీకటిపీడుకోలు నా

వెలుగులజేడు తామరలవిందు వెలుగుచునుండె నయ్యెడక. ౮౯

క. సంధ్యావందనవిధి యా, వింధ్యానదిలోనఁ దీర్చి విభుఁ డనవరతా

వంధ్యారంభుం డల్లన, వింధ్యాద్రిబిలంబుఁ జేరె విప్రుఁ గావక. ౯౦

క. కాలుని కేళీకైలముఁ, బోలెడునచ్చోటి యస్థిపుంజముఁ గని భూ

పాలుఁడు మనమున నధికకృపాశుం డై వధ్యభూమి బలియై నిలిచెక. ౯౧

గీ. అంత నింతిఁ గూడి యసుర యాచ్ఛుచు వచ్చి, యోరి పిండివంట లుజ్జగించి

నేడు నీవె వచ్చినాఁడ వి దేమిరా, యనుడుఁ దెలియఁబలికె మనుజువిభుఁడు.

క. ఓరాక్షస నే నొక్కని, బాఁకినై యడ్డువడితిఁ బరదేశిఁ బ్రియా

. హారముగ మెసపు పక్కా, హారంబులు వెనుకవచ్చునంతకు నన్నుక. ౯౩

మ. అనినం జిత్తములోన దానవుఁడు చోద్యం బందుచు న్నీదుపూ

నిననత్తార్యము సెల్లు మెచ్చితిఁ జూచి నీకిష్ట మెదైన వేఁ

డిన నే నిచ్చెద నావుడుం గరుణదృష్టిం గల్గ నీక్షించి య

జ్జననాథుండు పరోపకారకరణోత్సాహంబుతో ని ట్లనుక. ౯౪

క. ఇప్పుడు నీ వాడినయది, తప్పకుమీ తఱచుగాఁగ దానవులకడం

దప్పులు గల పని పెద్దలు, చెప్పుమ రొకచోట సత్యశీలము లేదే. ౯౫

చ. నయమునఁ బూర్వదేవతలు నాఁగఁ బ్రసిద్ధికి నైకై రాక్షసా

న్వయము జగంబులో నసురవంశవిభూషణ¹మీపు నీవచో

నియమముఁ దప్ప నేరుతువె నీమకళత్రము సాక్షి గాఁగ నా

ప్రియమును నీవునుం బ్రియముపెంపునఁ జేయుము² నిన్ను వేఁడెదక. ౯౬

క. దనుజేంద్ర నేడుమొదలుగ, మనుజాహారంబు గొనుట మానుము కృపతో

జనులకుఁ బ్రియ మొసఁగుచు నీ, వనమున నెలకొనుము వింధ్యవాసిని కెనయై.

గీ. అనుడునవ్వరమిచ్చెదననితలంచి, ముదితహృదయుఁడై తనయితిమోముఁజూచి

యితనిసరిపోల్ప నెవ్వరి నెన్నవచ్చు, పనిత యీతఁడు జీమూతవాహుమీతై.

ప. అనిన నా రాక్షసి కుతూహలంబున ని ట్లనియె. ౯౯

—: జీమూతవాహనుచరిత్రము. :—

క. జీమూతవాహుఁ డెవ్వం, డేమి ఘనత³ చేసి వెలసె నిక్కడఁ దెలియం

గా మనుజాంతక చెప్పుము, నా మనమున హర్షవల్లి నాటుకొనంగన్.

1. శిరోమణిపీఠ. 2 నీమనస్రియముపెంపును జేయ. 3 ఏమితగవు చేసి.

- వ. అనుడు న ద్వంద్వజంకు పుణ్యపురుషుని యెచురం¹ బుణ్యపురుష క్షీరనం బుచితం
బని యి ట్లనియె. ౧౦౧
- సీ. ప్రాలేయగిరిమీఁద భానుబింబద్యుతి మణిమయప్రాకారమహిమతోడఁ
దిరమైన కాంచనపురములో జీమూతకేతుఁడు నాఁగ విఖ్యాతయశుఁడు
ఖచరవల్లభుఁ డొకక నకవతీసంజ్ఞఁ బరఁగెడుకన్యకఁ బరిణయించి
ప్రీతిసంధిల్ల జీమూతవాహులు డనఁ దగునట్టి పుత్రరత్నంబుఁ బడసి
రాజ్యలక్ష్మీచేతఁ బూజ్యుఁ డై కడవట, వార్ధకమున భోగవాంఛ వదలి
నిజపదమునఁ బుత్రు నిలిపి నీతులునెప్పి, వనితఁ గూడి యేఁగె వనమునకును.
- క. జీమూతవాహనుండు మ,హామహిమాఖండలుండు యాచకజనచిం
తామణి శరణాగతర,క్షామణి ఖచరేంద్రకులశిఖామణి యయ్యెన్. ౧౦౩
- క. పితృదత్త మైన కల్ప,క్షీతిరుహ మర్థులకు నొసఁగి చ్ఛిన్న ధనసం
హతిఁ దనబంట్లకుఁ బ్రజలకు, హితులకుఁ దగ నిచ్చె యిపుల కెడ రిది యనఁగన్.
- గీ. పురముఁ గొనఁ దలంచు నరులఁ జుంపఁగఁబూని, జీవహింస కోడి చింతనొంది
తల్లిదండ్రు లున్నఁ దగుఁగాక యిదియేల, యనుచు గురులజాడ నరుగఁ దలఁచె.
- వ. తలఁచి సఖుం డైన మధుకరుం గూర్చుకొని యరిగి త జ్ఞననీజనకులం గని సా
ష్టాంగంబుగాఁ బ్రామిల్లిన వారలు సంతృప్తాంతరంగు లై యుండఁ జేరి. ౧౦౬
- క. తత్పదపంకజసేవా,తత్పరమతి విరులుఁ బుష్టఁ దాఁ దెచ్చుచు నా
సత్పురుషుఁడు మలయమహీ,భృతౌర్షవృక్షమునం జరించెఁ బితృభక్తుఁ డనన్.
- మ. ఒకనాఁ డిష్టసఖుండుఁ దాను ఫలపుష్పిపార్జనాస్త్రితో
వికచాంభోజసరోవరంబుల నవావిర్భూతచూతాది బా
లకజాలంబుల రాజకీరమదగోలంబాగ్రపుష్పాబులం
బ్రకటశ్రీగుణగణ్యమౌ నొక తపోరణ్యంబు సాత్తేరఁగన్. ౧౦౮
- క. మూదలు గౌరీమందిర,మందారనవారవిందమాకందలతా
కుందమకరందబింబు,స్సూదానందనుండు మందపవనుండు వీచెన్. ౧౦౯
- వ. అంతఁ దదాగతకుసుమామోదవాసిత మలయసమీరాప్యాయన శరీరాయా
సాపహామృదై. ౧౧౦
- క. ఎడపని కూరిమితో న,య్యెడఁ బుత్రికి నీడ యైన హిమశైలము కై
వడి బెడఁ గడరెమ వటికపు, గుడి బాడఁగని యక్తుమారకుం డటుచేరెన్.

- క. అంగనమున నభ్యంతర, సంగీతాకర్ణనమునఁ జలియింపక వే
 డ్దం గసపు మేయకున్నకు, రంగంబులఁ జూచె నంతరంగం బలరన్. ౧౧౨
- వ. చూచి తత్సంగీత ప్రసంగసంగత్యకారణం బగు జాణం జూతము ర మ్మని
 యిష్టసఖు డైన మధుకరుం గూడి తద్ద్వారంబుఁ దూఱి. ౧౧౩
- సీ. చిన్నిచన్నులమీఁదఁ జేర్చినవీణయు చేదోడుగా శ్రుతిస్థితులఁ దీప్తి
 సరిగమపథను లన్న ప్తస్వరంబుల గమకంబు లయవిభేదముల నెఱపి
 నాదామృతంబున ననిచినక్రియఁ దంత్రిఁ బెనఁగొని నఖికాంతి గొనలుసాఁగ
 రాగకదంబంబు రంజిల్లఁ జేయుచు, నాలతి వీనుల కమృత మొసఁగ
 గానరసవళమునఁ గనుఁగవ మోక్షుచు, బోటిఁగూడి వాణిబోటిఁ బోలె
 - గౌరి బాడుచున్న కన్యకారత్నంబుఁ, జూచె నచట బాలభోచరుండు. ౧౧౪
- వ. అంతఁ దదీయలూపణ్యమధుమత్తనయనమధుకరు డై మధుకరునితో నిట్లనియె.
- క. పనితారత్నము సవయా, వనయై పొదరింట నున్న వనలక్ష్మీ క్రియన్
 దొన నున్న మరునిబాణం, బన నున్నది యిచట మోహనాకృతితోడన్. ౧౧౫
- సీ. ఇది దేవకామిని యేని నింపుని వేయుఁగన్నులు సఫలము ల్లాక యున్నె
 యిది నాగకన్యక యేనిఁ బాతాళంబు సోముఁడు లేఁ డని శూన్య మగునె
 యిది భేదరాగన యేని మాజాతికిఁ బ్రభయెక్కు చెఱకునఁ బండుగాదె
 యిది సిద్ధబాలిక యేని లోకంబులో సిద్ధకులంబు ప్రసిద్ధిఁ గనదె
 యిది వనాంతలక్ష్మీ¹ యేని వనం బెల్లఁ, బల్లవింపకున్నె యెల్లయపుడు
 నిది సుధాంశురేఖ యేని యీగుడి నున్న, శిలలు చంద్రకాంతశిలలు గావె.
- క. పరసతులను దల్లులఁగాఁ, బరికించెడు నాకు దీనిపైఁ జిత్తం బే
 వెరవునఁ దగిలెనో యిది కృత, పరిణయ గ కుండఁబోలుఁ బరికింపుదమా.
- వ. అని యంతకుమున్న నిజదర్శనంబునఁ జంద్రావలోకనంబునం గరంగు చంద్ర
 కాంతంబు క్రియఁ జిత్తంబు గరంగి మేన ఘర్మజలంబులు మణిగణభూషణంబు
 లుగా లజ్జారాగనిమగ్న యై కనుబేటంబున గాటం బగునారాటంబునఁ దుంట
 విట్టుండు మానంబు వేట్రాడ² బోటి పూఁబాద మాటు సొరం దలంచునెడ
 వసంతానుగమ్యమానుం డగు మీనకేతనుని భాతి డగ్గటి యోలీలావతి నీ
 వెవ్వరిదాన వీగారీగేహంబున కరుగుచేరం గారణం బేమి నావుడు విని చతు

1. వసంతలక్ష్మి. 2. తుంటువిట్టుచే మానసంబు పేటెత్త. చి. నూ.

రిక యను తత్సః తేచి బాలలకుఁ ప్రాశస్త్యంబు గలదె యేను విన్నవించెద నవధరింపుఁస.

౧౧౯

క. వసుమతిఁ బరఁగిన మిత్రా, వసుసోదరి సిద్ధవంశవరుఁ డగు విశ్వా
వసుసుత మలయవతి విభా, వసునిభుఁడగువరుని వేడవచ్చిన దిటకున్. ౧౨౦

వ. అనిన నక్తుమారుడు నామాట తప్పు దిది కన్యక యగుట వింటివే యనుడు
నమ్మధుకరుండు దైవయోగమ్మున సమాన వయోరూపంబులు గలవధూవరు
లిట్లు గూడుదురే యని- ౧౨౧

క. వనరుహగర్భుని నేరమి, ననురూపసువస్తుయోగ మగపడదు జగం
బున మీబోంట్లకు నగపడు, గనకము రత్నమ్ముఁ గూడుకై వడి నొకచోన్.

వ. అని చతురికం జూచి నిజసఖుని దెసఁ జూపి. ౧౨౩

క. జీమూతకేతుసుతుఁ డరి, జీమూతసమీరఁబుండు చిత్రజనిభుఁ డా
జీమూతవాహుఁ డీతఁడు, జీమూతస్థిరుఁడు ఖచరశేఖరుఁడు చుమీ. ౧౨౪

క. అనవుడు నది మలయవతి, గనుఁగొని యిది గౌరీకరుణఁ గలిగెం జెలియా
మును విందు మితఁడు రూపసి, యనఘుఁడు వరియిపు మితని నతిమోదమునన్.

ఉ. నావుడుఁ గన్యకామఁచి మనఁబునఁ గూరిమి నాటుకొల్పు నా
భావజుబాణము ల్మీగులఁ బజ్జఁ జరించినఁ దత్పరాగమో
నా విలసిల్లి తేజెమట నవ్యముగాఁ గుచసీమఁ దోప ల
జ్జావనతాస్య యై నిజవయస్యకు సుతర మీక యుండినన్. ౧౨౬

వ. చతురిక మఱియు నొత్తి పలుకునప్పుడు. ౧౨౭

సీ. జనని పుత్రైంచిన సఖి వచ్చి పేల్చిన నిక నుండరా దని యిచ్చుఁ దలచి
పోయినఁ బ్రియుఁ డెట పోవునో యని నిల్చి తడసినఁ గోపించుఁ దల్లియనుచుఁ
గదలి వేదన మది బొదలఁగా నేటికి నెదురీదుఁచాట్టున నింటి కేగి

బలవంత మైన యావలవంత మదిలోన వేగుచు నొకచోట వెచ్చనూర్చు
చున్నఁ జూచిచెలియలొయ్యనఁజనుదెంచి, హృదయతాపమెఱిగిమదిగలంగి
చంద్రకాంతవేది శయ్యాతలంబుపైఁ, జేర్చి శిశిరవిధులు సేయునపుడు. ౧౨౮

క. పుష్పిడియుఁ బువ్వుఁ దేనెయుఁ, గప్పరమును జుదచంబుఁ గలపిన పన్నీ
రప్పొలఁతుకపైఁ జలికిన, నిప్పుపయిం జలికినట్టి నెయ్యిం బోలెన్. ౧౨౯

సీ. కుప్పలు గొనఁజల్లుపుష్పిడియెరువుగాఁ బోరిఁబోరివిరహాగ్నిఁ బొగులఁజొచ్చె¹
ఘనసారమిళితచందనపంక మురమునఁ దోడిఁదోడి నెఱియలు విడిచి చిటితె

- సెజ్జపైఁ బటిచిన చెంగల్వరేకులు స్రుక్తి మై సోఁకినఁ జూర్ణ మయ్యె
విసనకట్టలు చేసి విసరువో నావులఁ గదలీదళంబులు గ్రాగి ముణిఁగె
మోవికెంపు డింఁచె ముత్తియంబులు గండెఁ, గంకణముల లక్ష్మ కరఁగిపాతెఁ
జలువమందు లెల్లఁ జెలువ మందఁగఁజేయ, నెడఁదమదనతాప మినుమడించె.
- క. కలకలఁ బలికెడు చిలుకల, కలకలములుఁ గోకిలముల కలరవములు నా
కులఘటువ నభికులంబులు, నులుకఁగ నయనముల జలము లొలికెం జెలికి.
- వ. ఇట్లు పెచ్చగిల్లిన¹ పచ్చవిల్లువెచ్చ వెచ్చు నెచ్చెలిం జూచి కలంగి ప్రబలదర్శి
తుం డగు నాదర్శకుని దూఱం దలంచి చతుర యై చతురిక యి ట్లనియె.
- క. వలరాజ నిన్ను రూపున, గెలిచిన జీమూతవాహు గెంటింపఁగలే
కలఘమతి నబల నొంచెదు, పలువురు వినిరేని బంటుపంతము డిగదే. ౧౩౩
- మ. అభులారా యలికుంతలం జెలిమితో నానంద ముదింపుఁడి
చిలుకా చిల్లలకొల్లి నేపక సఖిస్నేహంబు వాటింపుమీ
వలరాజా వలవంత మాన్పుము పికద్వంద్వంబ యీద్వంద్వముం
గలయం గోరుము మారుతా మరలుమీ కన్నంత నిక్తన్నియక. ౧౩౪
- వ. అనునప్పు డక్తుమారభేచరున కైన యత్తాపమునకుం దాప యగు నాదిభేచ
రుం డాదిత్యుండు కాంతి నడలినట్టు దిరిగి చని ఘనపుష్పరాశితల్పంబునం దన
మేను సేర్చిన. ౧౩౫
- క. జడనిధి వెలువడి యెట్టగఁ, బొడమెడు కిరణములు శిఖలపోలికి నిగుడం
గడఁగి యుడురాజు విరహుల,బడబాసల మనఁగ నుదయఘర్వత మెక్తెన్.
- గీ. అంత జగమునిండ నచ్చవెన్నెల ఘర్వ, నందులోని వేఁడిఁ గంది కుంది
కాఁగఁబెట్టినయదకంబులోపల నున్న, మీనువోలె బాల మిడుకఁజొచ్చె.
- వ. ఇ ట్లధికఘటితావంబునం బురపురం బొక్తుచున్న కన్నియం జూచి కళవళించి
చెలులు మెత్తన నెత్తుకొని చని గురుమెదపందిక్రింద నరవిదతల్పాబుపై నిడి
దైవం బేమి దలంచునో యని దానిమేని కట్టావులం గ్రాగిన తమ్ము సవరించు
కొనుచు. ౧౩౬
- క. తను పంట నోడి వనజా
ననకును జేమంతిపువ్వునం గొని పన్నీ
రెనయ మెయిఁ బూయుచోఁ గ్రా
గినపెనమున నొలుకు నూనె క్రియఁ జూయికొట్టె². ౧౩౭

1. పిచ్చగిల్లిన-పెచ్చు వెరిగిన. 2 చుంయనియెక-చుటుకంటెక.

- క. అస్తోకంబుగ నత్తా, శస్త్రని కుచమండలమున లలనలచే వి
 న్యస్త మగుచందనము నవ, కస్తూరీలేపనంబుకైవశిఁ దోచెన్. ౧౪౦
- వ. అవి యన్నియు జూచి డగ్గట బెగ్గలి చతురిక న్యాయనిష్ఠురోక్తులఁ జండు
 నుదేశించి. ౧౪౧
- క. ఉడురాజ నీవు పొడిచిన, జడనిధి యుడుకైకి వైకసంబునఁ బొంగున్
 బడబాగ్ని మీటి నాపుడు, బడఁతుక నీవేడిఁ జిమిశివడ కెట్లుండున్. ౧౪౨
- క. హరిణాక్షి చూడ్చిఁ గన్నుల, సిరిగోల్పడి యిట్టి నిన్నుఁ జేసిన నీ వీ
 తరుణిఁ దెగఁజూడఁ బోలును, పరికింపఁగ నెపుడు బక్షపాతివి గావే. ౧౪౩
- మ. అమృతాంభోనిధి జ్వభూమి సురభూజైరావతశ్రీసుధా
 ప్రముఖంబు ల్తగు తోడఁబుట్టుగు లుమాప్రాణేశుజాటంబు గే
 హము బింబం బమృతం బనంగ జగదాహ్లాదంబుగా నిన్నుఁ జూ
 తుము నీవేడిమి కాలకూటమునకుం దోఁబుట్టు వయ్యెంగదా.¹ ౧౪౪
- గీ. నాఁడు నేడు నీకు నాఁడుఁదోఁబుట్టువు, లేదె కరుణ లేదు లేశ మైనఁ
 బాలతిమ్మిగముతోడి పొవైనఁ బరికించి, చల్లసేయుమయ్య చందమామ.
- వ. అని వేడుకొని మలయవతిం జూచి. ౧౪౫
- సీ. పనిత నీకన్న లొయ్యన విచ్చి చూడవే మారుబాణము లరుదేరనోడు
 నబల మావీనుల కమృతంబు చిలుకఁగాఁ బలుకవే చిలుకలు పలుకనోడుఁ
 గోమలీ నీదు ముంగురులు పాటింపవే తేటిదాఁటులు కొంత దాఁటనోడు
 ధవళాక్షి నీముఖదర్పణం బెత్తవే సోముఁడు నీదెసఁ జూడనోడుఁ
 బడఁతి మమ్ముఁ దగినపనిఁ బంపఁజీరవే, కోకిలంబు లిచటఁ గూయనోడు
 మగువ చల్ల నూర్పు నిగిడింపవే యిందఁ, మలయమారుతంబు మలయనోడు.
- వ. అని ధైర్యంబు పట్టుకొల్పిన నమ్ముద్దియ తనవేదన దీటుతెఱంగు చెప్పంబూని
 ప్రీడావశంబున నోడి మారుప్రేరణం దవులుకొని చెలిం జూచి. ౧౪౬
- క. ప్రథమముననుండి చిత్తవ్యథ యెఱుఁగును ప్రాణసఖి వలనై నమనో
 రథ మొసగుర్పక యీమ, స్తథుబారికిఁ ద్రోవ నీకు నాయం బగునే. ౧౪౭
- క. రతిపతికిఁ దోడుపడి యో, చతురిక వెనువెంట మందు చల్లుచు నన్నున్
 బతిమాల్పించెద వకటా, హితులుం బగవారిఁ గూడి రేమనవచ్చున్. ౧౪౮
- వ. అనిన నోయమ్మ నీ నెప్పునంబున నింత యుమ్మలికం బేల నమ్మ మతిని దెచ్చెద
 నూటడు మని చతురిక మనోహారిక యను సఖిం జూచి యీచేడియ గౌరీ

1. దోఁబుట్టువోటంజూమీ-వోటంగదా.

ధామంబున జీమూతకేతు కుమారు సుకుమారుం జూచి వలచినయది యది
మనరాజున కెఱింగించుట విచారం బగునే. ౧౧౧

క. చెప్పినఁ బతి గోపించును, జెప్పకయుండినను బాల చిక్కింపు మనకుం
దప్పులు దొలఁగునుపాయము, చొప్పుకు నేదేని బ్రతుకు¹ జూడఁగ వలయు.

క. అని తలపోయుచు నుండఁగ

వనజంబులు వెలయుఁ గుముదవనములు సొలయుం

గనుకని చీకటి పొలియఁగఁ

దనరుచి దివిఁగలయఁ బొలయఁ దపనుఁడు పొడిచె².

౧౧౩

సీ. ఆవేళఁ జతురిక యనువునఁ బ్రాణంబు నిలుపంగఁబూని యానెలఁత తేపి
యిప్పునిఁ గూర్చెద నేతెమ్ము గౌఁనివాసమ్ముకడ కని యాసగొలిపి
కొని చని మాధవీకుంజంబులోపలఁ జల్లని పల్లవశయ్య నునిచి
వగవకు జీమూతవాహనుం దెచ్చెద నని నాలు గడుగులు నడచునంత
నెమర మదనుచేత హృదయసౌతాపంబు, పొదలఁబువ్వుఁబొదలమెదలఁబూని
సంగడినిఁ గూడి యంగనఁ దలఁచుచు, బలవరించు నతనిపలుకు వినియె.

వ. అది యె ట్లన్నను.

౧౧౪

ఉ. మారుని మోహనాస్త్రము, సమస్తవిలాసవిహారభూమి, శృం
గారరసంబుతేట, తొలుకారుమెఱుంగులపుట్టినిలు, సం
సారసుఖంబు లేమొలక, చక్రదనంబులక్రొక్క కాకబం
గారముచేగ, యాతరుణి కన్నులపండువ గాదె చూచిన³.

౧౧౫

క. నెఱిచెడి యింటికిఁ జనునా, తఱి మొగమున కెగయు తేఱిదాటునకై తా
జెఱికడఁ బెడమఱి చూచినఁ, జాటుకుననా నెఱునునాఁటఁజూ పెనుదూపై.⁴

వ. తన్నూలంబుగా మన్మథుండు బాణవిరహితుండయ్యె నని తదనంతరంబు.⁵ ౧౧౬

క. మదనుని యేనమ్ములు నా, హృదయాగ్నిని భస్మమయ్యె నిదిమొదలుగ నీ
పదునాలుగులోకములును, బ్రతుకుఁ గదా వీనిచేతిబాధకు వెలియె. ౧౧౭

క. మధుకర తన్ముఖంకజ, మధుకరభావమున మిగుల మత్తిలి సుధా
మధుర మగు నావభూమణి, యధరము చవిచూడఁ గలుగునా యిఁకనాకు⁶.

వ. అట్టిబోటి కూటమితేక మదిం గంది కుంది బ్రతుకుకంటె బ్రాణంబులు దొ

1. చొప్పుకునేదీనిబ్రతుకు చి. నూ. తప్పదుయేపనియైనను ముప్పవ్రతునకేమియైన మోసమున చ్చుక² 2. క. మనసిజునియేపు జాఱఁగఁ...తనరుచి దివిగలయ బాలతపనుఁడు పొడిచె³. 3. నె. న రునాటంజూపె చున్ననంబడమాటై. చిఱికునఁ బెడమరిచూచిన, నెఱుసఖిఁజేరిననాగనె 4. తన్నూ లంబుగాఁ బెడమఱి చూచిన మన్మథుండు లోఁజూచుట లోకోపకారంబయ్యె.

అంగుట మే లనిన మధుకరుం డోకుమారకంకిరవ యింతలో ధీరత్వంబు విడు
తురే నావుడు నభిమానించి. ౧౬౧

క. పూ దినరసాలభూజము, జూచితః జంద్రాతపముః జొచ్చితీ నిన్ను
నీచేతికదళిదళముల, వీచోపులగాలినుటి వీరుడఁ గానే. ౧౬౨

వ. అనునెడం జతురీక డగ్గటి తనచెలి వల పెటింగింపం బూని. ౧౬౩

క. వీరుడవు మేమభూధర, ధీరుడ వత్సంతదానదీక్షాజితము
దారుడవు భూరికరుణో, దారుడ వయితేని బాల దయఁ జూడుమిఁక. ౧౬౪

వ. అని మఱియును. ¹ ౧౬౫

క. మలయాచలసానువుపై, మలయుచు జరుదేర కౌమూదిరమున ని
ర్మలయశుడ వైన నిను మా, మలయవతీగన్య చూచె మానముమూలక.

క. అది మొదలుగ మరునమ్ముల, జెదరినధైర్యమున జేయి చెక్కిట నిడి స
మృద ముడిగి మరము నీపై, గదియించును జూడ్చి బాష్పకణములుదొరఁగ.

క. భావజనిభుఁ డగు నాతని, భావంబునఁ గూర్చి నిలిపి పరిరంభణసం
భావన సుఖ మొనగూర్చెను, దైవము నాపాలఁ గలుగదా యని తలఁచు.

క. అనిమేషంబునఁ బ్రియునిం, గనుఁగొనఁగాఁగోరుకన్నఁగవ కడ్డము వ
చ్చినఁ దనుఁ గోపించు నొకొ, యని కన్నులఁ జేర నిద్ర యలుకుచునుండు.

క. విను గడు సన్నం బగునీ, మనముఁ బ్రవేశింప నిదియ మత మగు నని డ
స్సెనొకాక యరఁగ నంగన, తనతనువునఁ దనువు లేక తనువై యుండు.

క. సారసములు నారసములు, హారంబులు కంటకప్రహారంబులు క
ర్పూరము విషపూరము శృంగారము బుగార మయ్యెఁ గామినిమదికి.

క. నేనుం దానును నొక్కటి, గా నుండఁగ నొరునిఁ దగిలెఁగా యనుచు నుదా
సీనంబు వీడుకోలుగ, మానినికి లజ్జ దలఁగె మరు బేటమున. ౧౭౨

క. పలికె బాడసూపె బ్రియుఁ డదె, పిలిచె ననుం గీర చంద్రపికములయెడ వా
గ్విలసనరవములుఁ బలుకులు, మొలతేరఁగ సంభ్రమించు మ్రోక్తును లేచు.

క. మోహమున మృతానల, దాహముపె ల్లెఱుంగలేక తనప్రాణంబుల్
దేహమునఁ గలుగుటకు సం, దేహముగాఁ జెయ్యులుడిగి దృష్టి మొగుడ్చు.

క. సతి విడిచిన ప్రాణంబులు, పతి నిలువఁగ నుండె నేఁగ బాడియె యతఁడీ
యతివ డిగవిడిచి తలఁగిన, నతివేగమ తలఁగి పోద మని యున్న వనా. ౧౭౫

క. భేదరవంశవిభూషణ, యేచోట వసింపలేక యెత్తుఁబయన మై
నాచెలిప్రాణంబులునిను, జూచిన తావుననె యెదురుచూచుచు నుండు. ² ౧౭౬

1. ఈ క్రిందివి దశావస్థలకందములు. 2. షడి, గోచరమగు తావులేక గొంతుచునుండు.

- మ. అని చెప్పంగ లతాగృహంబుకడఁ బ్రాణాధీశుచే నేడు మ
న్నన లే దిది కిట నెన్ని జన్మములకై నన్ భర్త జీమూతవా
హనుఁ డౌగాత మటుంచుఁ దీఁగెయిరిలో నా బాలకంతంబుఁ దూ
ర్చిన లోకాంబిక యైన యంబిక కృపం జేపట్టి తా ని ట్లనున్. ౧౭౭
- క. హృద్యాకాఢిణి యీమర, ణోద్యోగం బుడుగు బాలుఁ డు త్తముఁడు యశో
విద్యోతితుఁ డధికాయువు, విద్యాధర చక్రవర్తి పిఠుఁ డౌనీకున్. ౧౭౮
- ప. అనిన ననుమానించునెడ నచ్చతుఁకయు వియచ్చరకుమారుడును బట తెంచి
కంతంబున నున్న లతాపాశం బూడ్చి భుజలతాపాశంబిడి యింత తెంపు సేయు
దురే యే మిదె వచ్చుచున్న వార మని బుజగించిన నుజ్జీవిషు వగు నజ్ఞోటి
లజ్జామజ్జదవనతాననాబ్జ యై పులకించి గురుని యనుమతి లేమిం గొందలపడు
నెడ మనోహరిణి యనుసఖ వచ్చి గోప్రసాదవిభవం బిట్టిదిగదే యని. ౧౭౯
- గీ. అమ్మ నీవు గోరినట్లు మీతండ్రియు, నితని కిచ్చెద నని యెఱుంగఁజెప్పె
మీకుఁ బెండ్లి సేయ మిత్రావసువునకు, నానతిచ్చె నటకు నరుగుదెమ్ము. ౧౮౦
- గీ. అన్నమాటఁ బొంగి కన్నులఁ బ్రియునికీ, గన్నె మ్రొక్కి యేగె నన్నకడకుఁ
జేత ముల్లసిల్ల జీమూతవాహనుం, జాతగురులకడకు నరుగుదెంచె. ౧౮౧
- ప. తదనంతరంబున మిత్రావసుడు జీమూతకేతుం డున్నకడకు వచ్చి యవ్వధా
వరుల పరస్పరానురాగం బెఱుకపడం జెప్పి ప్రార్థించి తదనుమతి వివాహవేళ
నిశ్చయించి నానానగరనివాసు లైన కిన్నరకింపురుష గరుడగంధర్వ సిద్ధసాధ్య
విద్యాధరులం గూర్చి యుభయవర్గంబులుగా నేర్చి సకలశృంగారాభి రామం
బుగా నొసర్చిన కళ్యాణముడపంబున నున్నను రేచ్రాదిసురలు వగూవరులం
జూచి సదృశకులవయోరూపలావణ్యంబులు గల మిథునంబుం గూర్పుటకుం
బితామహుని గొనియాడుచుండ. ౧౮౨
- సీ. అపురః స్త్రీ లుకళ్యాణగానంబులు తెఱఁ గొప్పఁ బాడఁగా దివ్యమునులు
ప్రకటించి మంగళాష్టకములు చదువంగ రత్నములుం దలఁ బ్రాలుగాఁగ¹
నగ్నిదేవుండు స్రవ్యక్షమై సాక్షిగాఁ దగ బ్రహ్మమునులు మాత్రములు సెప్ప
నిర్జరకాంతలు నివాళిభులిడఁగల్గువృక్షంబు లొగిఁ బుష్పవృష్టి గురియ
సురలు పరిణమింప సురదుందుభులు మ్రోయ, నారదుండు దీవెనలుగఁ బాడ
విశ్వమెల్లఁ బొగడ విశ్వావసునికూఁతుఁ, బరిణయించె ఖచరవరసుతుండు.

1 చేతనఁబ్రాలుగాఁగ 2. వాసుకిసుతులునివాఁలింపఁగా. నిర్జరకాంతలు నివళింపఁగా.

- గీ. పరిణయోత్సవంబు జరిపి సిద్ధవిభుండు, గారవమున నెల్లవారి ననిపె
 స్త్రీసమేతుఁడైన జీమూతవాహుండు, గురుపదాంబుజములు గోరి చనియె.
- క. జనకుని యనుమతిఁ గతివయ, దినములు రతితంత్రగతులఁ జేలుచు వనితా
 జనతానురాగుండై చందనగిరిపై నతఁడు మనము దనియ నుఖించె. ౧౮౧
- ఉ. అంతట నొక్కనాఁడు ప్రణయాన్వితఁడౌ తమభావఁ గూడి ప
 ర్యంతవనాంతభూమిఁ గలయం జరియించుచు వింతకౌతి న
 త్యంతసముజ్జ్వలం బయిన యస్థిసమూహముఁ గాంచి పర్వత
 ప్రాంతమున న్మృద ననిభం బది యేటిది బావ నావుడు. ౧౮౨
- వ. అతం డిట్లనియె. ౧౮౩
- క. పక్షిగ్రుండు పక్షానిల, విక్షిప్త బైన జలధి వేటాడి మహా
 చక్షుఃశ్రవముల నిత్యము, భక్షించుచునుండుఁ దొంటిపగ మొదలాట. ౧౮౪
- క. ఆగరుడికి వెఱచి మహా, నాగేంద్రుండు వచ్చి యనుదినము నొకపాము
 స్నిగుంటికడకు నేనై, వేగమె పుత్రైతు నొక వేటాడకుమీ. ౧౮౫
- ఉ. దుర్భరపక్షపాతహతిఁ దోయధి పాయలుగాఁగ వచ్చు నీ
 యార్భట మెల్లడ నివిని భయంబున నందు భుజంగమాంగనా
 గర్భము లెల్ల సూడిపడఁగా నిది నీధవహాని¹గావునక
 నిర్భయవృత్తిచుండఁ గరుణింపుము నీకుఁ బ్రయాసమేటికి. ౧౮౬
- మ. అని ప్రార్థించి యహింద్రుఁడేగి దినమర్యాదక² ఘోరి బంపఁగా
 వినతాపుత్రుండుఁ దించు నుండు నవి భావింప న్నతాసంఖ్యముల్
 విచు మాతెప్పు తదస్థికూటము జగద్విఖ్యాత మితాగ్ర్య వ
 ర్తన మిచ్చో మసరంబున న్నిలువ యుక్తంబౌన లోకోత్తమా. ౧౮౭
- గీ. అనుచు దానశూరుఁ డగునానిమది నొండు, పుట్టుకుండ మరలి పోద మనుచుఁ
 బిలుచునంతఁ దండ్రి పిలువఁ బుత్రైచినఁ, బాసిపోయె సిద్ధపతిసుతుండు. ౧౮౮
- గీ. అంత నక్తుమారుఁ డహిరాజు మది దూఱి, గరుడవలన నురగమరణములకు
 మూల మయ్యె దాన నేలితన మెద్ది, యేది పెద్దతన మదేటితగవు. ౧౮౯
- క. అకటా నాగేంద్రుండు స్రు, క్తక జిహ్వలు రెండువేలు గలుగఁగ నొకనా
 లుకనైనఁ దన్నుఁ దిని స, ర్పకులము రక్షింపు మనుచుఁ బలుకం దగజే. ౧౯౦
- సీ. అని కరుణాకరుండై యేగువో నొక్క వృద్ధకామిని పుత్రువెనుకఁ దగిలి
 హాశంఖచూడ వంశాధార యోయన్న సీచిన్నిమో మెందుఁ జూచుదాన

- పక్షినాయకుబాఁడ బడద్రోచి యే నెట్లు నిలుతుఁ బ్రాణాబుతో నీవు సనఁగ
బాధువు లాదఱుఁ బగఱ కొప్పించిరి యింకిట నీకు దిక్ష్మవ్య రయ్య
యనుచుఁ బలవరింపఁ గనుఁగొని యది దాని, జననిఁగా నెఱింగి మనుషఁబూని
వీనిఁ గాచువాఁడ వెఱవకు మోయమ్మ, యనిన గరుఁడుఁ డనుచు నబల బెగడి.
- క. పైచీరఁ గొడుకుఁ గప్పినఁ, జూచి యతం డేను వినతసుతుఁడంగా నే
భేదరకులజుఁడ నీసుతుఁ, గాచెద బెగ డుడుగు నన్ను గరుడనికిత్తు. ౧౯౬
- వ. అనిన బెగ డుడిగి యప్పడఁతి యిమ్మాట యింక నొకమాటాడుఁ డనిన నతండు
నవ్వి. ౧౯౭
- క. నేలయు నుదకముఁ దేజము, గాలియు నాకసము నెఱుంగఁ గాచితి నాకై
• కో లిదె రెం డాడఁగ నా, నాలుక మీకులమువారి నాలుక లటులే ? ౧౯౮
- ఉ. మేరువు సంచలించిన సమీరుఁడు నిల్చిన భూమి గ్రుంగినం
దారక లెల్ల డుల్లిన సుభాకరుఁ డగ్నికణంబు లొల్లిన
నావిధి లింకిన న్నభము వ్రాలిన భానుఁడు చల్లనైన నం
భోరుహసూతి దప్పినను బొంతును నే మునుపాడి క్రమ్మట. ౧౯౯
- ఉ. నావుడు నాగకాంత కరుణాకర యోఖచరేంద్ర నాసుతుం
గావఁగఁ బూని వచ్చితివి కన్నతనూజునికంటె నీయెడఁ
భావము సార్ద్రమైన మది పన్నగవైకి నిన్ను నిచ్చి యే
త్రోవల నేఁగుకున్ బ్రదుకు త్రోవ విచారము లేదు నా కింక. ౨౦౦
- గీ. అన్న నీకు నతిచిరాయువు గావుత, మన్న శంఖమాడుఁ డతనిఁ జూచి
కరముఁ జోద్యమంది కరములు మొగిడించి, విన్నదనములేక విన్నవించె.
- క. వసుధఁ గొఱగాని కడుఁబా,లసులము పులుకాసిపురుషులము¹ మాకై నీ
యసువులఁ బగఱకు నొసఁగుట, కసవునకై రత్న మమ్మఁ గడఁగుట గాదే.
- శా. సంసారాటవిలోపలం గలవు మత్సామాన్యముల్ వ్యర్థముల్
హింసామూలము లైన జుతువు లసంఖ్యేయంబు లోభేచరో
త్తంసా నీకెనయైవవారు గలరే ధర్మాధికు ల్వెంచలో
హంసాసీకము లేదుగాక బకభేకాఘుబు లేకుండునే. ౨౦౩
- క. మావంటివారి నూర్వురఁ, గావఁగఁ జాలుచువు నీ వొకనిఁ గాచుటకున్
జీవం బిచ్చిన నార్తుల, కేవలపున బ్రదుకవచ్చు నెడరైన యెడఁ. ౨౦౪

- క. మాకులమువారు విడిచిరి, నీ కీకృపసేయనేల నీచుట్టనునే
శోకమునఁ జావకుండఁగ, నీకాంతను ముసలిఁ గావు మింతియ చాలుక. ౨౦౧
- చ. అనవుడు భేచరేంద్రసుతుఁ డచ్చెరువంది ఘోరేంద్రనందనా
విను విది యేల నాపనికి విఘ్నము చేసెద వింతకాల మీ
వనమున నర్థి జేడమి దివానిశము ల్లదిఁ గుంచుచును నేఁ
డనఘ పరోపకారసమయం బిటు గల్గిన నుబ్బి వచ్చితిక. ౨౦౬
- చ. తనయులు భార్య లన్నలును దమ్ములుఁ జుట్టలు సంగడిండ్లు యశా
వనము ధనంబు నంచు మది వారక ప్రాణములైన నిచ్చి తా
ననదను నార్తు దీను శరణాగతుఁ¹ గావనివాఁ డజాగళ
స్తన మని యండ్లు వానికి యశంబును ధర్మము నెట్లు చేకుఱున్. ౨౦౭
- ఉ. లావు భయార్తరక్షణము లాభము పుణ్యము దేహశుద్ధి స
ద్భావము భూషణం బెఱుక ధర్మము సత్త్వప ప్రాభవంబు సం
భావన పాడి సత్యపరిపాలన మే లుపకార మెయ్యెడక
భావన కీర్తి యాయువు శుభంబు నిజాపులు ధాత్రిలోపలక. ² ౨౦౮
- క. జాణ “లనిత్యాని శరీరాణి” యరుచుఁ డెలిపి చెప్పరా³ భవిన్మాన్
ప్రాణంబు లిచ్చి యార్త, త్రాణం బానరింపవలయు ధర్మజ్ఞులకుక. ⁴ ౨౦౯
- గీ. నీవు లేవేని నొరులకుఁ గావవశమె, ధన్య నీవు బ్రదికిన నీతల్లి బ్రదుకు
నదియ కారణముగ వైరి కడ్డపకును, నీవు గోరిన యట్ల యీనెలఁతఁ గాతు.
- గీ. అనుచు వధ్యదిహ్నమైన రక్తాంశుక, మడిగి మ్రొక్కినంత నతని నిల్చి
యేల భేచరేంద్ర యిదివ్యదేహంబుఁ, బాముకొఱకు విడువఁ బాడియపునె.
- క. ట్లోణీమండలమునఁ గల, ప్రాణుల కెడరైన నడ్డపడుచుఁ దదీయ
త్రాణం బానరించుచు నీ, ప్రాణంబులతోడఁ గీర్తిఁ బడయందగదే. ౨౧౨
- గీ. శంఖధవళ మైన శంఖపాలకులంబు, శంఖమాడు చేతఁ జాలఁ గందె
ననఁగ మీఁదఁ బుట్టు నడకీర్తి నాకది, చావు గాచె బ్రదుకుత్రోవ యేది. ౨౧౩
- ప. కావున నన్ను మన్నించెదవేని నీతెంపు మాని మరలు మని పునఃపునఃప్రణా
మంబు లాచరించి యాతని వేడికొని తల్లిం జూచి యోయమ్మ నెమ్మనంబున
బమ్మరింపకుము నాకెన్ని జన్మంబులనైన నీవ జననివి గ మ్మని మ్రొక్కి వీడుకొని
దేవతాప్రణామోన్ముఖుం డై చని యాపొంత. ౨౧౪

1. నడద ననాఘ నార్తు శరణాగతు. 2. చా వపకీర్తి యశంబు నిజాపులు సీనజంతువుల్.

3. యుండరా. 4. త త్స్వజ్ఞులకుక.

- క. గోకర్ణ రాజకంకణు, గోకర్ణ నివాసుఁ జాపగుణగోకర్ణున్
గోకర్ణ శాయమిత్రుని, గోకర్ణ శ్రేష్ఠరునిఁ జూచుకోరికి నేగెన్. ౨౧౧
- సీ. అట ఖేచరాత్తజుఁ డార్తునిఁ గాచుట చేకూరు తెట్లని చింతనొంది
యర్ణవతీరగోకర్ణంబునకు వాఁడు చని వచ్చునంతకుఁ జరఁ దలంచి
యత్తవా రిచ్చిన యరుణాశుకంబులు వధ్యచిహ్నమునకు వలనుగాఁగఁ
బులకించి చని వధ్యశిలయైక్కిమదిఁజేర్చి¹ గారుడాగమనంబుఁ గోరుచుండి
తల్లి కనకవతియుఁ దండ్రి ఖేచరవతి, కాంత మలయవతియె గాఁగనాకు
సీపరోపకార మెల్లజన్మంబులఁ, గలుగ వలయుననుచుఁ దలంచునపుడు. ౨౧౨
- మ. గిరు లల్లాడఁగ నర్చుతేరు దొలఁగం గీర్ణంబులై మిటిపైఁ
దరువుల్ గ్రద్దలభంగి నాడఁగ సముద్రం బెల్ల ఘోరంబులఁగాఁ
హరిదంతంబులు పక్షకాంతి నవసంస్థాల్లీలఁ గీలింపఁగా
గరుడుం డార్చుచు వచ్చె నచ్చటికి నాకారంబు ఘోరంబుగన్. ౨౧౩
- ఉ. వచ్చి యతుడు మస్తమున ప్రయ్యలు వారఁగఁ దన్ని ముక్తునన్
గ్రచ్చి వియత్నంబునకుఁ గొంచుఁ జనంగఁ గిరీటరత్నముల్
చెచ్చెర మాంసఖండముల చెల్విన భూమిఁ బడంగ నిచ్చులో
మెచ్చి కుమారకుండు ధృతిమేరువు మే లొనగూడె నా కనన్. ౨౧౪
- ఉ. అంబరసీమనుండి మలయాస్థిలాస్థలి వ్రాలి యేకచి
త్తంబున మాంసఖండములు దర్పము గ్రమ్మగఁ క్రొంచి మ్రొంగఁగా
నంబరచారినందనుఁడు హర్షరసంబున మేను వొంగ వ
క్రాంబుజ ముల్లసిలఁ బులకాంకితుడై విహగేంద్రుఁ జూచినన్. ౨౧౫
- వ. అంతఁ బక్షిండుండు. ౨౧౬
- ఉ. వేదన మేను స్రుక్త దరవిందముకాంతిఁ దొలంగ దాననం
బాదరణంబు నాయెడ మహాఘన మైనది యంతరంగ మా
మోదతరంగితంబు నిజమూర్తివిలాసము దివ్య మిట్టి కా
కోదరజాతి లేదు సుగుణోత్తమ యెవ్వఁడ పీపు నాపుడున్. ౨౧౭
- ఉ. ఎవ్వఁడ నైన నేమి² మది నిన్ని విచారము లేల నీకు నొం
డెవ్వఁడు భక్షణం బగు నహీశ్వరబంధువు³ గాక యియ్యెడన్
మవ్వము దప్ప దంగలత మానవు గంటుల రక్తపూరముల్
కొవ్వినమాంస మున్నయది కొమ్ము భుజింపు భుజంగమాంతకా. ౨౧౮

- క. అనునెడ నాగోకర్ణ్యశునకు బ్రణమిల్లి శంఖచూడుడు ముగుడు
జరుచెంచి వధ్యశిలమీఁద నవం బగు రక్తబిందుతతి బాడఁగాంచెన్. ౨౨౩
- గీ. కాంచి ము స్సతకు వంచించి వచ్చుట, తెలిసి తన్నుఁ దాన క్షిప్తకొనుచుఁ
గులముఁ గావనైతి గురునాజ్ఞఁ దప్పితి, నన్ను డాచి యొకని మన్నిగొంటి.
- గీ. ఇట్టి కష్టజీవ మేటికి నా కని, చాఁ గడంగి యచటి కేఁగుదెంచి
భేచరేంద్రతనయుఁ జూచుచుఁ దలయూచి, భుజగవైరి జూచి భుజగవరుడు.
- మ. వినతానందన దీనరక్షణశర్క విద్యాధరేంద్రాస్త్రజం
దిన ధర్మం బగునే సహింపు మకటా దృష్టింపవే పాములం
దినవే యాచవి ము న్నెఱుంగవె భవద్భీతాత్మజౌ రాజుపం
పున నే వచ్చితి నాగపుత్రుడ ననుం బోసిక భక్షింపుమా. ౨౨౬
- వ. అనిన గరుమూడు పడియున్నయక్తుమారకుం జూచి నే నెఱుంగనైతి నీ కీమర్త
రఃకోద్యోగం బే యనవుడు నతు డే మని చెప్పుడు నాయత్నం బంత యు
విఫలం బయ్యె. ౨౨౭
- క. వికలము లగుప్రాణంబుల, నొకయుపకారంబు సేయనోపును నని కా
తుకమాన నిరుఁ గొలువఁగ వీఁ, డకటా యవసానవైరి యె చనుదెంచెన్.
- చ. అనునెడ శంఖచూడుఁడు రయంబున డగ్గఱ వచ్చి యెత్తి యో
ఘనకరుణార్ద్రమానస యకారణబాధవ సత్యసంధ యీ
వినతసుతుడు నీ వనువివేకము లేక యహీంస్రుఁ డంచు నీ
సునఁ చెగటారై నొక్కొ యనుచుం దను వంటఁగఁజేర్చి యేడ్వఁగన్. ౨౨౮
- గీ. వధ్యచిహ్న మైనవసంబుఁ జూచితి, నెఱుంగనైతి నీతఁ డెవ్వఁ డనిన
వ్యోమచరవిభుండు జీమూతవాహనుం, డనుడు వెఱఁగుపడుచు నడలి గరుడి.
- క. మందరతటమున హిమవ, త్తదరముల మలయసీమఁ గైలాసమునన్
బృందారకసుందరు లానందంబునఁ బాడు ఖచరనందనుఁ డితఁడే! ౨౨౯
- క. కడుఁ బుణ్యం డగు నీతని, మడియించిన శోకవహ్ని మడియుట కంటెన్
సుడిగొని జడనిధి నుడికెడు, బడబాగ్నిం బడుదుఁ గడిదిపాపం బడఁగన్.
- సీ. అనుడు సంతకమున్న తనయుకీటరత్నంబు కోడలియంకతలమఃమీఁదఁ
బడిన నాపడఁతుక పతిశేఖరం బని పెగడుచు ముందటం బెట్టె సంతఁ

- గాంతయు దాను నిర్ఘాతపాతం బైన తరువుకై వడిఁ గూలి తడసి తెలిసి
 ఫణిఫణామణి యని భావించి సుతునిదిగాఁ జూచి తన్మృతి గలుగు పెట్టిఁగి
 మూర్ఛనొందుచుశోకాగ్ని మునిఁగిమునిఁగి, యాలుఁగోడలుఁదనతోడనడలినడువ
 మారుతప్రేరితం బగుపూరిబొమ్మ, భాతి నేతెంచె జీమూతకేతుఁ డటకు. ౨౩౩
- వ. ఇట్లు చనుదొచి యట గురుజనప్రాణభయాకులుం డై నెత్తుట జొత్తిల్లిన యరగ
 కుమారునిమీఁద నొరగిన కుమారుమ్రోల వ్రాలి. ౨౩౪
- సీ. ఓయయ్య మీ బావయును నీవు నాచుచు నున్నార లని నమ్మి యుండిఁగాక¹
 దవ్వేగనిత్తునే² తడసిన రానెతిఁ గులరత్న మా నన్నుఁ గోలుపడితి
 రాజ్యంబు విడిచి యరణ్యంబుఁ జేరియు నీసేవ సౌఖ్యంబు నెగడఁగంటి
 పద్భక్తి³ సేయవే సరగున నోయన్న⁴ చెడుగుఁబాములకేల జీవమీయ
 గరుడనఖముఖాగ్రసూతంబునకుఁ జొరఁ, బూనె మెత్తనైన మే న దెట్లు
 మాకు దిక్కుగలరె యోకరుణాకర, చీకుచేతికోల చిన్నికట్టు⁵. ౨౩౫
- వ. అని పలవరించుచు మేనంటి చూచుచుండఁ గనకనతియుం గనుఁగవ నస్రపూ
 రంబు తోరంబుగాఁ బెదవులు దడుపుచు మొగము వెలవెలం బుచ్చుచుఁ గో
 డలిం గూడి గోడాడుచు. ౨౩౬
- సీ. ఓతండ్రి యందఱ నొక్క పెట్టునఁ జుంపఁ గడఁగితి వొకపాముఁ గావఁబూని
 ధనకనకాదులు తనియ నిత్తురు గాక ప్రాణంబు లొసఁగెడు ప్రభుఁడు గలఁడె
 తనతల్లికడుపు చల్లన చేసికొన నోపి శంఖచూడుఁడు నీకుఁ జా వొనర్చెఁ
 జీకువట్టినకోల యీకుమారుం డని గరుకుని కేటాకో కరుణలేచు
 దైవమేల యిట్లు దలఁచె నే నెట్లోర్తు, నేమిసేయుదాన నొందు జొత్తుఁ
 బాసి యేఁగఁ దగునె మూసినముతైమ, మజరమ్ముచిలుక పసిఁడిబొమ్మ. ౨౩౭
- క. మలయవతిమీ. దిప్రేచును, మలయుచెనె దైవ మిట్లు మ మ్మెడచేసె
 బలుకొకటి బ్రాతి చిలుకల, కొలికీ నాచందమామకూనా నీకున్. ౨౩౮
- వ. అని విలాపింపంగఁ బ్రాణహానికి శంకించెద రని తన ప్రాణంబులు చిక్కుబట్టి య
 ల్లన కనువిచ్చి జననీజనకులం జూచి. ౨౩౯
- క. గురులార మీరు నాకై, పురపురఁ బొక్కగవలదు భువి “ధర్మస్య
 త్వంతాగతి” యనుపలుకునఁ, బరహిత మొనరింపఁ గంటి బ్రదు కిది గాడే.

1. నున్నారలంచు నే నుండిఁగాక. 2. ధర్మకనిత. 3. పద్భక్తిసేయ వేసరిటివో యా
 యన్న. 4. చెరుకుచేతికోల చిన్నికూన.

- ఉ. అస్థిగృహంబు దేహము ద-రాశలఁ జల్లులు వోవ స్తుక్తి రో
గస్థితఁ జక్తి చచ్చు టధికం బగుమోసము గాక, దానిలో
నస్థిర మైనప్రాణమున నగువ¹ మిక్కిలిగా జగంబునన్
సుస్థిర మైనక్తిఁ గొన జూచిన లాభమునం గొఱుతయే. ౨౮౧
- వ. కావున వగ పుడిగి నాగకుమారు నాకుమాటుగాఁ దలంచుకొనుం డని సా
యాసకృతాంజలి యై యంత్యప్రణామం బొనరించిన సవినయాసతుం డై విన
తాసుతుం డోకుమారచంద్రా నాయజ్ఞాననిద్ర దొలంగె నీధైర్యసాహసపరో
వకారగుణంబులం బఱిణమించితి నాకేమిహితం బాసతి మ్మనిన. ౨౮౨
- క. దయసేయుము పాములపై, భయభీతులఁగావు ధర్మపథమునఁ జను ని
శ్చయ మిది దురితము దీనను, లయ మగు నుదకమునఁ బడ్డలవణముభంగిన్.
- క. అని చెప్పి శంఖచూడా, వినమా గురుజనులసేవ విడువకు మిఁక నీ
జనని కడు బెగడకుండఁగఁ, జనుమీ యని పలికి హృదయజలజములోన్.
- క. రుద్రునిఁ దలంచుచు గీర్తనమున్రుండు పరోపకారమున నలసిన యా
ముద్ర తన మేనఁ దోవఁగ, నిద్రించినకరణి దీర్ఘనిద్రం జెందెన్. ౨౮౩
- వ. అంతం దత్తహచరీసహితు లయిన జననీజనకులు తమ యురోముఖశిరోఘాత
హాహాకారమహారావంబులు మలయగహ్వరంబున నుపబృంహితంబులై దిక్కు
లు పిక్లటిల్ల బిట్టెడ్చుచు మూర్ఛిల్లుచు నుభయకృతోపచారంబులఁదెలియుచు
నలయుచుఁ బలవరించుచు. ౨౮౪
- గీ. పురము ధనము రాజ్యభోగంబు విడిచియు, మమ్ముఁ గలసి యిచట మాయనుజ్ఞ
నబలఁ గూడి పిదప నందఱుఁ బాసి నేఁ, ఊంటి నేఁగ నీకు నుచిత మగునె.
- వ. అనవుడు ననుగమనోద్యోగ గావున మలయవతీకన్య ధైర్యం బవలంబించి.
- క. ప్రాణము కొఱకై యితరుల, ప్రాణము దినుచుండు వాని ప్రాణము గావం
బ్రాణం బెడఁబాసిన నా, ప్రాణేశు డీపుక మనలఁ బాయుట యరుదే. ౨౮౫
- క. మనకుండుట యి ట్లెఱిగియు, మన కుండుట తగునె యితనిమార్గంబున నా
మనమరిగెడు గతిఁ దడయక, చున మరిగెడు తెఱఁగుఁ గనుఁడు మఱి వగవేలా.
- గీ. అనిన శంఖచూడుఁ డుదఱచావుల, కేవల మూల మైతి నితనివెంట
నరుగువాడ ననిన నాదికాణ మేర, ముచ్చు సత్తు ననియెఁ బన్నగారి. ౨౮౬

- గీ. నావుడు మీ కిందఱకుం¹, జావం బనిలేదు సుతునిజాడనె యేగం
గావలయు జతి వేగమె, కావించుము శంఖచూడ కడఁ బుణ్య మగున్.
- గీ. అనుడు నభముఁ జూచి యమరవర్గములార, ఘనవరోహకారమునకు మెచ్చి
యమృత మైన జల్లి యన్న ప్రాణంబులు, గావరయ్య మమ్ముఁ బ్రోవరయ్య.
- వ. అని జననీజనకులు (క్రమంబున) వేడినఁ దజ్జననోపాయం బెఱింగి విహగేంద్రం
డింద్రుఁ బ్రార్థించి యమృతంబుం బెచ్చి యిచ్చట విహన్నంబు లగుపన్నగంబుల
తోడ నిప్పున్నగకుమారరక్షకుం గాచెద నని పూని. ౨౧౪
- ఉ. పోయునుఁ బ్రాణము ల్లగుడఁ బూనిక దప్పిన మేరు వబ్ధిలోఁ
ద్రోయుదు నెల్లదేవతలఁ దోలుదు నాకముఁ బట్టి పాడుగాఁ
జేయుదు నష్టదిక్పతులఁ జెండుదు మేదినిఁ గ్రిందమోదగా
వ్రేయుదు నీనిపై నమృతవృష్టి వడిం గురియింతు నింతట. ౨౧౫
- క. అని గుడుఁ డెగసి యేగినఁ, దనయనిచెనఁ జూడలేమిఁ దడయక ఘణినం
దనుచేత ఖచరసతి చందనచితు లొనరించు కొనియెఁ దత్పార్వ్యమునన్.
- వ. అంత నత్యంతసతీమండనంబులు గైగొని మలయవతి పతిచికిం బ్రదక్షిణంబు
గాఁ దిరుగుచు గౌరి నుద్దేశించి. ౨౧౬
- క. ఓయంబిక యుత్తముఁ డధి, కాయపు విద్యాసరేంద్రుఁ డగుఁ బతి యనుచు
న్నాయుద్యోగం బుడిపితి, నీయానతి దప్పె నింక ని న్నేమందున్. ౨౧౭
- క. అని దూఱఁగ ముందఱఁ గాం, చనలతగతి మెఱుఁగుఁదీఁగ చాచ్చునఁ గాత్య
యని వచ్చి పుత్రినిలునిలు, మని తత్పరిమోదఁ జేతియమృతము చల్లెన్.
- క. చల్లిన సంతపితుఁ డై, యల్లర సుఖనిద్ర దెలియుననువున సతఁ డు
త్ఫలముఖుం డై గజముఖు, తల్లికిఁ బ్రణమిల్లెఁ దల్లిదండ్రులుఁ దానన్. ౨౧౮
- క. మగలకు మగఁ డగుమరుని, దెగఁ జూచిన శివునిదిన్న దృక్కుల నిషి యా
మగతనము సగముచేసిన, మగువ మాపాలఁ గలిగి మన్నించితివే. ౨౧౯
- వ. అం యదఱు నానంద బున వందనం బొనర్ప మలయవతి కృతాంజలి యై.
- క. గరళము మ్రింగినపతికి, స్థరణముఁ దప్పించి మెఱయు మంగళసూత్రా
భరణము గలదేవత వని, పరిచర్య యొనర్చినట్టిఫల మిటఁ గంటిన్. ౨౨౦
- క. అని మ్రొక్కఁగ దివిఁ దూర్య, ధ్వను లొలయఁగ సకలదేవతలుఁ గొనియాడ
న్వినతానందనుకతమున, ననిమిషకుసుమములతోడ నమృతము గురిసెన్.

- క. ఆయమృతంబున నస్థిని, కాయము సప్రాణ మైనకాయంబుల న
త్రాయితఫణముగిరుచి నము, దాయము మెఱుఁ గిడఁగ నెగనె దర్శకరముల్.
- క. చెలులుం జట్టలుఁ గలయౌ, చెలరేఁగి సుధాంబుపూర్తి చెలువుఁ బాముల్
చెలఁగుచు మలయాచలమున, నెలయేఱులభాగి జలధిఁ జేరఁగఁ బాఞ్డె.
- గీ. అంత నమరసిద్ధయక్షగంధర్వులు, గొలువ గగనతటిని జుకమాన్
సిరులు మిగుల గౌరి జేమూతవాహను, ఖచరచక్రవర్తిగా నొనర్చె. ౨౩౭
- వ. అట్టియెడ నత్యంతసంతృప్తాంతరంగుడై గర్హతతుడు చనుచొంది నీకెద్దియి
ష్టుంబు వేడు మనిన నక్తుమాయుం డురగహరణంబుడిగి దృఢప్రతిజ్ఞాంక్షపుగమ్మి
తయ చాలు నీప్రసాదంబున నాకేమియుం గొఱుత లేదు. ౨౩౮
- క. అనదలఁ గాచితీ నాగును, జనముల ప్రాణములు నిలిచె సర్వేశ్వరిమ
న్నన గలిగె నీవు మెచ్చితి, విను రాజ్యం బబ్బెనేమి వేఁడెద నింక. ౨౩౯
- చ. అని వినయోక్తిఁ బల్కి జగదంబికఁ గ్రమ్మఁ బ్రస్తుతించి య
జ్ఞననికి మ్రొక్కి యిష్టజనసంగతుఁ డై చని తొల్లి యున్నకాం
చనపురిఁ జొచ్చి రాజ్యసుఖసంపదఁ దేలుచు నేలుచుండె న
వ్యసితయుఁ దాను నాత్మగురువందననందితచిత్తవృత్తి యె. ౨౪౦
- వ. కావున నట్టిపరోపకారశూయం డెవ్వఁడు గలఁడు. ౨౪౧
- గీ. వింటి మతనిఁ దొల్లి కంటి మీతని నేడు, విందు మిప్పు డొక్కవిక్రమార్కు
ననిన సతనివనిత దనుజేంద్ర విక్రమా,దిత్యుఁ డీతఁ డొక్కా తెలియు మనియె.
- వ. నావుడు నారక్కసుం డోనరోత్తమ నీ వడిగినవరం బిచ్చితిఁ బుణ్యపురుషుండవు
బొంకకు నీ వెవ్వండ వనిన నవ్వసుమతీవల్లభుడు పూర్వదేవుండవు నీ వెఱుం
గవే విక్రమార్కుండ నగుదు నాచరిత్రంబు జను లెఱుంగనుండఁ గృప చేపిశాం
తుండవు గ మ్మని మ్రొక్కి తదనుజ్ఞాతుఁ డై యజ్ఞాతభావంబున మగిడి నిజపు
రంబగు నుజ్జయినీపురంబునకుం జనుచొచ్చె గావున. ౨౪౩
- క. ఇట్టిగుణంబులు నీ కే, పట్టున సమకూరకునికిఁ బాఞ్డె చను మి
ట్టును బొరలకు మనవుడు, దిట్టతనం బుడిగి వసుమతీపతి మగిడె. ౨౪౪

—: పూర్వంధవబొమ్మకథ :—

- వ. మఱియుం గొన్నిదినంబు లరిగిన. ౨౪౫
- క. కంబూపమగళు మృగమద, జుబాళీకృతమహావిషద్యుతినదృశ
స్తోభేరమచర్తాంబరు, లగభోదరగురుఁ గృపావలంబునిఁ గొలుతు. ౨౪౬

చ. అని మదిలోఁ దలంచుచు ధరాధిపుఁ డిట్లు జనోపదిష్టమా
 దినమున నెక్కఁ బూని యరుదేరఁగ నచ్చటిబొమ్మ చూచి యో
 జనవర విక్రమార్కుగతి సాహసదానగుణంబు లేక నీ
 కెసయఁగ దేవతాసనము నెక్కఁగవచ్చునె¹ నిల్వ నావుడుక. ౨౭౭

క. అతనికడ నట్టిసాహస, వితరణగుణ మెట్లు చెల్లె వినిపింపు మనం
 బతిగుణములు పుండ్రొండవ, ప్రతిమ యెఱిగింప భోజపతి కి ట్లనెయెక. ౨౭౮

మ. విను మావిక్రమభూషణుండు ఏమలోక్తినాథసందోహత
 ర్జనసంపన్న జయభిరాముండు సదాచారప్ర దానోచితా
 త్తనయప్రాభవధర్మనందనుండు విద్యతృప్తలనాకేశిను
 జనితానందుండు సాగరాంతముగ నీత్యమండలం బేలఁగెక. ౨౭౯

గీ. అతనివీట నర్థపతి కెసయగు భద్ర, నేనుఁ డనఁగ నొక్కసెట్టి గలఁడు
 వాని కొకఁడు గలిగె దానసుందరుండు పు, రందరుం డనంగ నందనుండు.

క. ఆకోమటి కడపటఁ బర, లోకమునకుఁ జనిన నరలోభ ముడిగి ను
 శ్లోకుండు పురందరుఁ డీ, లోకము గొనియాడ దానలోలుం డయ్యెక.²

క. అతని దగువ్యయముఁ గనుఁగొని, హితు లందఱు వచ్చి బుద్ధి యిది గా దుచిత
 స్థితి నడుపు మహావారోధ్య, న్నతి దాఁద్ర్యులు వచ్చు నరపతి కై నెక.³

గీ. ధనము గలుగువాఁడెధన్యండు మాన్యండు, ధనముగలుగువాఁడెఘనండు జగతి
 ధనము గలుగువాఁడెతగవులకాఘ్యండు, ధనముగలుగువాఁడె మనుజవిభుండు.

గీ. ధనము గలిగె నేని ధర్మార్థకామమో, తుముల నచట నచట జనుపవచ్చు
 ధనముగలుగువేళ జను లెల్లఁ దమవారు, ధనము లేనివానిమనికి చావు.

మ. అని చెప్ప న్నివి యష్టరందరుండు గర్వాక్రాంతుఁడై నవ్వి యి
 ట్లనియెక దానము భోగముం దగవుఁ జేయం బాడి గాదేని యా
 ధన మేలా మఱి లాభ మేల సుఖికా దాఁద్ర్యమే మేలు నాఁ
 జనదే మర్హుండు మంటిపాలయిన నేసాఖ్యుండు భోగించెడుక. ౨౮౧

క. మురు దనకుం గానున్నది, పువడి యగు నారికేళఫలరసముక్రియం
 జననున్నది చనుఁ గరిగ్ర, క్తుఁ ఘ్రిగిన వెలఁగపడ గుంజను బోలెక. ౨౮౨

1. యెత్తున నమరాసంబు వెనఁ ద్రొక్కఁగ వచ్చునె 2. క. ఆకాశసాగరాంతర.....
 శ్లోకుండు పురందరుండీ, లోకము గొనియాడ దానలోలుం డయ్యెక. 3. సమున్నతి ధనముఁ
 దొప్పకు హీనత దాఁద్ర్యమవచ్చు.

- క. తొడఁ గట్టఁ బూయఁ బెట్టు, గుడువఁ జెప్పుచు గాక గొనకొని గడియఁ
జెడియెడిబ్రదుకున కిమము, బొడివోపికొనుగఁ జెప్పు బుధులు గలచే.¹
- చ. అనుచు ననాదరంబున నిశాపుల దూతి యుదారబుద్ధిఁ జు
దనమృదువుష్పవస్త్రచనితాపరిభోగవిషక్తచిత్తుఁ డై
యనుదినమున్ ధనంబుఁ గలయ నెవదచల్లచు నొయ్యెనొయ్య ని
ర్ధనదశ నొంది వది యనుతాపము నుదుదుఁ గంది కుంచుచున్. ౨౮౮
- క. మునిసియూర నె కడవటఁ, దిరియుట యది సచ్చుటచుచు ధృతిమాలి పురం
దరుఁ డొక నెపమున దేశం,తర మరిగెన్ మిత్తు తెల్లఁ దను నవ్వంగన్.
- వ. ఇట్లరిగి. ౨౯౦
- ఉ. అక్కడ నక్కడఁ గల నయంబుఁ బ్రియంబు సువస్తుభాతము
జక్తనికాంతల స్రతిరసజ్ఞులఁ జూచుచు నాదరంబుతో
నొక్కొకయూరఁ గర్ణనయనోత్సవలీలల నిచ్చ మెచ్చుచు
బెక్కుదినంబు లుండె దనవేరు నిశాపు లెఱుంగకుండఁగన్. ౨౯౧
- క. ఒకనాఁడు మధురలోపల, నొకచోడ్పూ బెఱిగి మిడి యుజ్జయినీధ
ర్తకు విన్నవించు నని² యి,చుక రవణముతోడ వచ్చె జుట్టలు పొగడన్.
- ఉ. వచ్చిరవానిఁ జూచి జవనల్లభుఁ డీవు చరించు భూమిలో
నచ్చెరు వేరు గంటి వని యానతి యిచ్చిన నప్పురందసు
డిచ్చకు వచ్చునట్లడిగె నీధరణీవరుఁ డుచు నాత్మలో
మెచ్చుచు విన్నవించె బతిమె చ్చిరగూడ యథాక్రమంబునన్. ౨౯౩
- సీ. ఈపురి వెదలి యే నెల్లతీర్థంబులుఁ దిరుగుచుఁ గేదారధరణి కేగి
మిడి వచ్చుచు హేమమణిమయప్రాకారరమ్యమా మధురాపురంబుఁ జూచి
చని యొప్పిడం బెల్లఁ గనుఁగొని రే యొక్క ద్విజనింటిపొంత నిద్రించునప్పు
డనద ననాథ నిరాధారఁ గావరే యనుచు వీలెంచె నారారవంబు³
దాని కుల్లి మిగుల దయ గల్గియును లావు, లేమి యేమియు ననలేక యుండి
రేకకడన లేచి యాపురజల న, య్యబలవార్త దెలియ నడిగి వింటి. ౨౯౪
- వ. ఎట్లనిన. ౨౯౫
- క. చెల్వొనరెడు పురి చేరువ, బిల్వవనాంతమున రేయి భీమాకృతితో
నిల్వలనిభుఁ డొకదనుజుఁడు, చెల్వొ బెరుకశల మొత్తి చెడుచు నుండున్.

- క. ఆపాలతుక రేయెల్లను, వాపోవుచునుండ నసుర వారింపుగా
నోపరు పరు లెవ్వరు బృహ్మపాలక యేను విన్న తెలుఁ గిది చువ్వు.¹ 292
- ఉ. నావుడుఁ జోద్యమంది నరనాథుఁ డనాథఁ గృశాంగి నంగనం
గావఁ గడుగి హస్తమున ఖడ్గము తోడుగ నెట్టి గూడి యా
త్రోవన యేగి దూరగతి దోఁపఁగ నల్లన నొక్కనాడు ల
స్త్రీవిభవాశ్య హా మధురఁ జేరె నినుఁ డవరాఁగి జేరఁగన్. 293
- క. మలయుచు నెయ్యెడఁ గలయు, చెలివిపడ న్వలిఁగి భువనదీపము చనిన్
మలినాకృతితోఁ గాటుక, మలక? క్రియ న్నభము తిమిరమయ మై పొలిచెన్.
- గీ. అప్పు డధిపుఁ డాపురాంతికవనభూమి, యమున పగిదినున్న తమముఁ జూచి
వైశ్యతనయ వెలవ నల దని తెలుపుచు, ననట నసురరాక యరయుచుండె.
- గీ. వాలుఁగంటిమొట్ట వాలాయు మగునాన, వాలుగాఁగఁ జీకువాలు సొచ్చి
వాలువెఱికికొనుచు వాలుమగం డేఁగె, వాలు దైత్యునునుటి వ్రాలు దుడువ.
- క. ఈతీఁ గాచియుండఁగ, నారాక్షసుఁ డంత నంగనామణి మొత్తు
గా రావను వినవచ్చిన, నారాజును నాలకించి యతిరభసమునన్. 302
- క. వెలవకు వెలవకు తరుణీ, మొల యాలించితో నృపాలముఖ్యుడ నీకై
పలతెంచితిఁ బరిపరిగాఁ, గఱకు టసురఁజెడివైతుఁ గాచెదనిన్నున్. 303
- వ. అని. 304
- శా. ఓకీరాక్షస వట్టిగర్వమున నీ వుప్పొంగి దీనానన
న్నాదీరత్నము నేల నొంచె దిటు లన్యాయంబు గావించువే
యేరా చెప్పఁగనైన మున్నెఱుంగవే యే విక్రమార్థుండ నీ
క్రూరత్వంబును దర్పము స్థలిమియు స్రాపార్చెద న్నిల్వమా. 305
- క. అనవుడు రోషంబున ని, ట్లను మాయాబలసమగ్రుఁ డగుదుండుభికి
స్తనమండ నోరి నరాధమ, ఘనభుజదర్పణఁ గఠోరకరుండం జువ్వు. 306
- క. ఆలమునఁ బందోపగతుఁ, నాలం బొనరించినట్టు లాడెద విటు నా
పాలం బడితివి² నేడు నృపాలాధమ నిన్ను భూతబలి గావించున్. 307
- క. నీకొలఁదివారియెముకలు, నాకోటలసందిఁ జెక్కి నలుతునునీవే
లోకము సొచ్చిననైనను, బోకార్చెద నిన్నుఁ బదరి³ పోవక నిలుమా. 308

1. బృహ్మపాలక దీనికతము జేవర యెఱుంగున్. 2. కాటుకమలక = మనీషాఁకుడు.

3. మొఱుకు వచ్చితి. 4. టసురనిపుడెచెంది, 5. ఆలమునఁబడిన, 6. నావాలనఁబడితివి. 7. బెదరి.

- వ. అనిన వీరరసభీషణంబు లగుభాషణంబుల విక్రమభూషణండును దోర్దండమం
డితారాతిరాజమండలదండిత ప్రచండభుజాగ్రమండనాయమాన మండలాగ్రధ
రుం డగుడు నద్దండిమగ లొండోరులం దలంపడి. 30౯
- క. మదకరులకరణి సింగపుఁగొదమలక్రియఁ బులులభంగి గురుపోతులప్ర
లదముల¹ శరభంబులగతిఁ, గదిసిరి కదనమున కవని గ్రక్తదలంగఁ. 3౧౦
- ఉ. బంధురవిక్రమస్ఫురితబాహులు దైత్యుఁడు బాధివుండుఁ గ్రో
ధాంధత మీఱి పోరిరి దశాననుఁడు స్రఘునాయకుండు న
య్యంధకుఁడు² హరుండు నరకాసురుఁడు స్థలినాక్షుఁడు స్థరా
సంధుఁడు వాయుసూనుఁడును జంభుఁడు నింద్రుఁడు బోరుకై వడిఁ. 3౧౧
- వ. ఇట్లు పోరునెడఁ బ్రభాతం బైనఁ దత్తాలోచితంబుగ. 3౧౨
- క. క్రందటి తనతేజమునఁ³ బు,రందరుదెసఁ దెలివిగలుగ రాత్రించరునిఁ
మందించె విక్రమార్థుఁడు, సుందరి ముఖపంకజమున సొంపు నటంపఁ.
- గీ. మండలేశ్వరుండు మండలాగ్రంబున, దండి మిగులఁ గలిగి దండిదైత్యుఁ
జెండి పాఱవైచి చండాంశువిధమున, నుండఁ గండ లుర్విఁ గుండుకొనఁగ.⁴
- గీ. దిశలఁ దెలివి గలిగె దివ్యతూర్యంబులు, చెలఁగె నారదుండు మలసి యాడె
నాకసమున నిల్చి యమరవర్గము జనవిభుని మీఁదఁ బుష్పవృష్టి గురిసె.
- గీ. నృపుఁడు సంతసిలి నీరజాననఁ జూచి, పడఁటి యిట్లు కొట్టఁబడఁగ నీకు
నేమికతము దీని నెఱిఁగింపవచ్చునే, జెప్పు మనిన వినతి చేసి పలికె. 3౧౩
- గీ. వసుమతీరమణ యవంతిచేశంబులో, ధర్మశర్మ యనఁగఁ దగినవిప్రు
భార్యఁ గాంతిమతి నకార్యంబు గావించి,కులముచెఱిచి మిగులఁగుఱుచనైతి.⁵
- ఉ. భవుఁడు ధర్మశర్మ తనబాంధవవర్గము చెప్పఁగా మదీ
యవ్యభిచార మెఱిఁగి యాత్మఁ గలంగియు, నింతి దా నహం
తవ్యో⁶ యటంచుఁ దెం పుడిగి దానపుచేతికశాపాతి స్ఫురీ
రవ్యథఁ గుందుచుండు బహురాత్రులు నీ వని శాప మిచ్చినఁ. 3౧౪
- క. వడవడ వడఁతుచు మానము, సడలఁగ ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి శాపావధి యె
న్నఁడు నాకుఁ గలుగు ననుచుం, దడవోర్వమి విన్నవింప దయతో⁷ నతఁడుఁ.
- క. అసహాయశూరుఁ డగునొక,వసుధాపతి వచ్చి రేలు వగఁబెట్టెనున
య్యసురఁ బారిగొన్నయప్పుడ, వెన నీశాపమున కెలవీడ్చో⁸ లనియెఁ. 3౧౫
- శా. ఆశాపంబున వీనిబారి బడి దేహం బెల్ల మందంగ న
య్యాశాబంధముపేర్చి బ్రాణములఁ బాయంజాల కే నుండఁగా

1. బెట్టిదమున. 2 కందలిరుతేజమునను. 3. మెండుకొనఁగ. 4. కులముచెడితి మిగులఁ గు
టిలనైతి. 5. కామినీసహంతవ్య- 6. వెననీపాపమున కదియెవీడ్చోలరహఁ.

నీ శస్త్రప్రభ నాతమం బడచి మన్నించె గృహం జూడు భూ
మిశాధీశ్వర ! నీకు మే లొకటి యే నిచ్చుటఁ గావించెదఁ. 3౨౧

సీ. ఇక్కడి గుడితూర్పు దిక్కునఁ బక్కె చెట్టున్నది దానికి నుత్తరమునఁ
బరువెడు దవున బరివెంక పడుమటినెలవునఁ దొమ్మిది నిధులమీఱి
దనుజుడు దాచిన ధనము పెక్కున్నది కైకొమ్ము నామీఁదఁ గరుణసేయు
చనియెద నని మ్రొక్కి వనిత యేగిన రాజు వెఱఁగంది యిక్కున వెదకి కాంచి
దీనుఁ డైనభద్రసేనతనూజున, కిచ్చి వేడ్ల మగిడి వచ్చెఁ బురికి
నిట్టిగుణము లేక యిది యెక్కువచ్చునే, పొమ్ము చాలు నింక భోజరాజు. 3౨౨
క. అనవుడు సంతకు సంతకు, విన నింపగు సతనితెంపు విని సభ యెలఁ
మన మలరఁగ నవమానంబును¹ సిగును ముడివడంగ భోజుడు మగిడెఁ.

ఉ. అక్షీణప్రతిపక్షభావసముదగ్రాటోపజాగ్రస్తనో
- రక్షోనాయకపక్షతత్త్వణవిహారక్షిప్తకౌక్షేయకుం
గుక్షిన్యస్తసమస్తలోకభరణక్షుణ్ణక్షయాత్తావృతి
ప్రక్షేపోచితు వాహానికృతమహాపక్షీశు లక్షీశునిఁ. 3౨౪

శా. ఉల్లాసోద్ధతచండతాండవవిహారోత్తుంగరంగజ్జటా
వల్లిమండలమలికాకుసుమభావస్తాప్తబాలేంచుసం
పులేందీవరచేపసంగకబరీభూతాద్రకూలంకషా
కల్లోలోపరిబిందు మౌక్తికమయాకల్పొత్తమాంగుళ శివుఁ. 3౨౫

మాలిని. ధరణిధరవిభూషాధర్మనిర్మాణతోషా
సరసిజభవసేవ్యా సంతతాత్మీయభావ్యా
నిరుపమనిజలీలా నిత్యకళ్యాణశీలా
పురహరహరిరూపా భుక్తిముక్తి స్వరూపా. 3౨౬

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలికభేకఫణీంద్ర వీరఘోటవిభాళా
దిబిరుద్రప్రకటచారిత్ర కళింగదేశనిరూపధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవి
ళాండ్రమహారాష్ట్రభూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపుర
వరాధీశ్వర వెలనాటి పృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొలవి వెన్నయామా
త్యపుత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజ
విరచితం బైనసింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్జునుహా
దార్యంబునుజీమూతవాహనోపాఖ్యానంబును సాహసాంకునిసాహసాదార్యం
బులును నన్నది పంచమాశ్వాసము.

ప్రథమభాగము సంపూర్ణము.

1. పరికచెట్టు - (బరివెంకకుఁ బక్కె నామాంతరము. పరిక వృక్షవిశేషము.) 2. పరువుద
వున - 2 సమరాగంబును.

శ్రీరస్తు.

సింహాననద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయభాగము.

కొఱవి గోపరాజకవికృతము.

N. Venkataramanayya

కాకినాడ:

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే బ్రకటింపబడినది.

1933.

వెలదు 0-12-0.

కాకినాడముద్రాక్షరశాల, కాకినాడ.

సంహాసన య్వత్తంశః.

ద్వితీయభాగము.

ద్వాత్రింశత్సంఖ్యభంజకలను కేరుగల ముప్పదిరెండుబాష్టులు చెప్పిన విక్రమార్థనికథలు. కొఱవి గోపరాజకవిచే రచింపఁబడిన వంద్రెండ్రాశ్వాసముల పద్యకావ్యము. దీనికిఁ బరిషత్తుస్తకభాండాగారములో రెండు ప్రతులు గలవు. మొదటిది తాళపత్రపత్రి, శిథిలము. రెండవది చెన్నపురిలో రాజకీయ ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమునందలి 13-5-9 సంఖ్యగల ప్రతినుండియు, 14-4-8 సంఖ్యగల ప్రతినుండియు వ్రాయింపఁబడినది. ఈరెంటినిబట్టి మేముక ప్రతిని వ్రాసితిమి దానిలోఁ బ్రథమభాగమున విశేషము సవరణలు కావలసినభాగములు, లోపములుండుటచే దానిని బ్రచురించుట కవకాశము కలుగలేదు. ఈద్వితీయభాగమునకు బ్ర॥ పోతా ప్రెగడ బ్రహ్మానందరావు వంతులగారొసఁగిన కాగితపుఁబ్రతి మైదవ యాశ్వాసమునుండి కలది యొకటి శాంతసాయము చేసినది. సులభసాధ్య మైన యీ భాగమును ముందుఁ బ్రకటింపఁగలిగితిమి. రెండవది యగు మొదటిభాగమును జాలవఱకు సవరించినారము. శీఘ్రముగనే దానిని ముద్రించెదము.

ఈముద్రితభాగములో వృషాశ్వాసముమొదలు ద్వీపాశ్వాసమువఱకుఁ బూర్తిగాఁ గలను ఇందుఁ బదుమూడవ బాష్టు చెప్పిన కథమొదలు ముప్పదిరెండు బాష్టులకథలుం గలవు. ప్రథమసంపుటములో మొదటియైదాశ్వాసములలోను బంద్రెండు కథలుమాత్ర మేకలపు గాని గ్రంథ మించుమించుగా నింతకు మించి యుండును. కృత్యాదిపద్యములు దానిలోనున్నవి, కావునఁ, బీఠిక, కవి కాలనిర్ణయము మొదలగునవి యందే విపులముగా నొనర్పఁబడును

ఈ గోపరాజ తండ్రి కసవరాజు, తల్లి కామాంబిక, తాత గోపరాజు-హరితసగోత్రజుడు. ఈతని తండ్రి నివాసస్థానము వేముగల్లు. ఈతని మూలపురుషుడగు వెన్నమామాత్యుడు, సనదనోలులో వెలనాటి చోడులయొద్ద మంత్రిగా నుండెను. అతని కితఁ డేడవతరమువాఁడు కావచ్చును.

ఈభాగము తొమ్మిదవయాశ్వాసములో 69 వ పుటలో రెండు పద్యములర్థము కా లేదు. చెన్నపట్టణములోని ప్రతులలోఁ గూడ వీని యర్థము విచార్యమని వ్రాయఁబడియున్నది. కాఁబట్టి వీనిని మేమిందుఁజేర్చు జాల మైతిమి.

పాఠకులు దీని నాదరించి ప్రథమభాగము త్వరలోఁ బ్రకటింపఁబడునట్లాశీర్వాదింతురుగాక !

అంబు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయభాగము. *

షష్ఠాశ్వాసము.

—? వదుమూడవకథ ?—

- క. శ్రీకరుణారసమయ విభవాకరనయనద్వయప్రభామిత ఘననా. .
భీకమలస్థితసుతు విను, తాకారు వికారదూరు నఖిలాధారు. ౧
- క. మనమునఁ దలఁచుచు భోజం, డను వగులగ్నమున నెక్కు నరుదేరఁగ నా
సనపాంచాలిక నిలునిలు, మని జనులకు నెల్ల విన్నయంబుగఁ బలికె. ౨
- క. సత్వము సాహసమును దా, తృప్త్యును విక్రమార్చు తెఱఁగునఁ గనకే
సత్వరగతి నరుదేరఁ బ్ర, భుత్వము ఘన మానె యతని బురుషించెదవే. ౩
- క. మదిఁ దలఁచి చూడు నావుడు, విదితంబుగఁ దగ్గుణములు వినిపింపుము స
మృద మొదవ నిచట ననినం, బదుమూడవబామ్మ భోజపతి కి ట్లనియె. ౪
- ఉ. ఖండితవైరిమండలుఁ డఖండపరాక్రమదర్పశాలి యా
ఖండలవైభవుండు త్రిజగద్భరితామలకీర్తిచంద్రికా
మండితమండలాగుఁడు సమగ్రజయాస్పదబాహుయుగ్మఁడై
చండతరప్రతాపుఁ డగుసావాసభూషణుఁ డుర్వి యేలుచు. ౫
- గీ. ఆటునెలలు గడపి యంత దేశాంతర, మరిగి వనము లూర్జుఁ దిరుగుచుండి
కనియె గంగపాంతి జనమేజయుం డను, ధర్మశాలి దైవధర్మపురము. ౬
- క. ఆయగ్రహార మొయ్యన, డాయఁగ మా పైన నొక్కటక ద్విజానింటక
రే యుండి రేపకడ నది, తోయంబులఁ గ్రుంకఁ జనుచుధూర్జటిఁదలఁచె. ౭
- ఉ. కామునిఁ గాల్చి బూడిదను గంధముగాఁ గొని యెద్దు నెక్కుచుం
బాములుఁ దోలు నెమ్ములుఁ గపాలములుం దనమేని సొమ్ముగా
గాములఁ గూడి యాడుచును గాడు గృహంబుగ నున్నవాఁడు గం
గామృత మాదలం జిలికి నంత సదాశివుఁ డయ్యె నెల్లెడ. ౮
- క. అనుచుం గనుఁగొనఁ గృతముని, జనసంగ ద్విజసుతంగఁ జపలతరంగ
ఘనకంకణలసదంగ, జనితామితదురితభంగ బాహ్నివిగంగ. ౯
- ప. కని మ్రొక్కి శుచి యె సచేలస్నానంబు సేయుచు. ౧౦

* ప్రథమభాగము, అయిదాశ్వాసములు, ప్రత్యంతిరము లేమిలే బ్రచురింప ననుభవపడలేదు.

- క. మలినఁడు మై గడఁగిన ని, ర్తలుఁ డౌటది చెల్లు లోకమాతా నీలో
దలఁ దడిపినఁ జలి లే దని, వెలయుట యాహరునినుదుటివేడిమిఁజమ్మి.
- గీ. ఒకనియడఁగుఁజేరియొకనియఁదలయెక్కి, యొకని వెంటవచ్చియొకనిఁ గలసి
వెడలి పాటి తనుచు విందు ముల్లయ్యు నీ, జీవనంబు లోకపావనంబు. ౧౨
- చ. అని కొనియాడుచుక జలకమాడి శివార్చన దీప్తి సూర్యు నిం
పునఁ బ్రణుతించి యూరిదెసఁ బోవఁగ వీనుల కెల్లఁ దేనియల్
చినుకఁ బురాణవాక్యములు చెప్పెడివిపుని జూచి యమ్మహా
జనసభఁ జేరి మ్రొక్కి సరసస్థితితో వీనుచుండ నయ్యెడక. ౧౩
- గీ. దానధర్మములకుఁ బూనక తనపొట్ట, నినుపుకొనఁ దలంచుజనుఁడె పశువు
• పసరమైన మెఱుఁగు బుడియూచుచుదున్ను, నంతకంటెఁగప్పుఁడండుబుధులు.
- క. వదనము ప్రసాదసదనము, హృదయము సదయంబు మాటలి పులతేటల్
మెదలుట మేలునఁ బొదలుట, సదమలవర్తనుల కివియ సహజగుణంబుల్.
- క. సురలకు ధరణీసురులకు, హరిహరులకుఁ చ్చియమొనర్చుయాగము లెల్లక
సరిగూర్చి యెత్తుచోటను, శరణాగతరక్షణంబు సరిగా వెందుక. ౧౬
- చ. అని చదువం బురాణపచనార్థము సత్యముగా నెఱింగి న
జ్జనులు మనంబులోనఁ గడు సంతసమందుచు నుండఁగా భయం
బున మదిఁ దల్లడిల్లుచును బొబ్బలు వెట్టుచు నొక్కవృద్ధకా
మిని పఱతెంచి వారలసమీపమున న్నొటచేసి యేడ్చుచుక. ౧౭
- గీ. పొలములోన జింకఁ బులి పట్టుకెవడి, పడి నెదిర్చి సంధ్యవార్చువేళ
గంగలోన మొసలి మింగెను నాపతి, ననదఁ గావరయ్య యయ్యలార!
- వ. అనుచుం బెదవులు దడవుచు దీనవదన యె మ్రొక్కి న నక్తజంబుగా నక్తా
మిని యక్తఁజఁ జక్తఁబెట్టలేమి నక్తటా యనుచు నొక్కటియు ననలేక
విప్రజాతి గావున నొండారులమొగఁబులు చూచుచు నున్నెడ నిగుఱు
గప్పిన నిప్పు చొప్పున నున్న యప్పురుషరత్నం బప్పుడ దిగ్గున లేచి. ౧౮
- క. తల్లి టుంక నుల్లంబునఁ, దల్లడ మందకుము మొసలితలఁ ద్రెంపుదు నీ
పల్లభు విడిపింతును నే, కల్లోలిసి గలఁతు హల్లకలోలముగక. ౨౦
- గీ. అనుచు నభయమిచ్చి యటబుద్ధసహితుఁడై, గంగఁజొచ్చి రాజపుంగవుండు
కొంకులేక యూరి టంకెలు వేయుచు, గడిఁది మొసలిఁదృఢముగాఁదలంచె.

- గీ. పిడుగుకంటె మిగుల బెడిదమా నడిదంటు, పూని దాసి వ్రేసి దానిఁ న్సుంది
యంటుఁగోత లెవరి గంటి ము, త్రించుచు, బడుగు బాఁపనయ్య వెడలనడిపె.
- క. నిజనామము దలఁచిన నం, బుజనాభుఁడు వచ్చి మొనలఁబొదిగొని కరుణన్
గజపుంగవుఁ గాచినక్రియ, ద్విజపుంగవుఁ గాచి మరుజదేవుఁడు వెడలెన్.
- శా. ఆవేళన్ జను లెల్ల నుల్లములఁ జోద్యం బందుచు న్నేలు మే
లీవీరాగణి సాటిచెప్పఁ గలకే యేవీరు లైన న్భువిన్
దైవం బీతనిపాలఁ గల్గె నని వింత ల్లాఁ బ్రశంసించుగా
నావిపుండు నిజ ప్రియాసహితుఁ డై హన్షించి దీవించుచున్. ౨౪
- ఉ. సాహసికాగ్రగణ్య రథసంబుర నీ వరుదెంచి యప్పుహా
గ్రాహముఁ దుంచి నన్నుఁ గృపఁ గాచితి దీనికి మాటు మేలుగా
నీహిత మే నొనర్చెదను నీ వతిమర్లభ మంచు దీని సం
దేహము లేక కైకొనుచు దేవసమానుఁడ వీవు గావునన్. ౨౫
- క. ఓపురుషవర్య నే నొక, తాపసు దయఁ దొల్లి సర్వదాతీరమునన్
గోపాలనుం త్రజపమున, నొపినక్రియఁ దపము సేయుచుండఁగ నాకున్.
- చ. ఒక్కనాటి చాత్రి సుఖస్వప్నావసరంబున. ౨౬
- సీ. మేసుంబు కడఁబొల్చుమెజపుకై నడినున్నపీతాంబరముదిండు బిగియఁగట్టి
తరుణాతపద్యుతి హరిచందనం బొప్పు రవిభంగి నురమున రత్న మలర
యమునాజలస్తుపై నమరు కెత్తన్ముల తన్ములౌ తెలిగన్నుఁదన్ము లమరఁ
గరిరాజుశిరమున ఘనరత్నఖచిత మా దండచాడ్పునఁ బీలిదండ యమర
వన్నెలన్నియుఁదనలోనివన్నెలనఁగఁగరుణఁబొడవై నయాపశృంగారమనఁగ
గోపికల మరులుకొల్పిన తీపులాఁడు, రమణఁగనుపట్టెగోపాలరత్న మెదుర.
- చ. ఇట్లు సన్నిహితుం డై. ౨౭
- శా. ఆదేవుండు మహాప్రసన్నవదనుఁ డై యాశ్చర్యోనం గృపా
శ్రీదైవాఱఁగ నన్నుఁ జూచి తలఁపు ల్పిఞ్చించు నీ కిప్పు డో
భూదేవోత్తమ నీజపంబును దపంబు న్నాన్తఁ గైకొంటి నే
నీదైవంబు ఫలంబు దీనికిఁ దగ్గన్ నిర్మించి నీ కిచ్చెడన్. ౩౦
- చ. వినుము స్ఫటికసౌపానంబులును గనకఘంటికలును నింద్రసీలస్తంభంబులును
మహారజతకుఁడ్యంబులును రమ్యస్తూత్యంబులును చీనాంశుకధ్వజంబులును గుసు
మితపర్యంతవనంబును విద్యాధరీగణాబును గామగమనంబును గలుగు ది

వ్యవిమానంబు దేహావసానసమయంబునఁ బ్రాపించు నని యానతిచ్చి చని
యె నట్టిఫలంబు నీ కిచ్చి కృతార్థుండ నయ్యెదఁ గైకొను మనిన నమ్మను
జేందుండు. 30

క. అత్యాత్మరుఁ డని నిను నా, నిత్యకృపావృత్తిఁ గాచి నిలిపితిఁ గాకే.

• బ్రత్యుపకారంబున కీ, కృత్యము సేయుచునే దీనికిం బియ్య మేలా. 31

గీ. అనదఁ గాదుట కులవిద్య యంశ్రుమాకు, రాజపుత్రుండ నిదియధర్మంబుగాదె
నీకుఁజేసినమేలుగాఁగైకొనకుము, త్త త్రియకులంబుభువిదానపాత్రమగునె.

ఉ. నాపుడు విప్రుఁ డిట్టివచనంబుల నాతని విక్రమార్థుఁగా

భావములోపలం దెలిసి పార్థివకేళర నేడు నీ వవం

• తీనిధుఁ డాట నే నెఱిగితి న్నటి యన్యుల క్షిప్తిచిత్తము

నాపును సాహసంబు శుభలక్షణము ల్విసయంబుఁ గల్గునే. 32

చ. ఇది కడు మేలు చేకుటె నరేశ్వర ని న్ననుఁగొంటి బ్రహ్మకుఁ

వదన భుజోరుపాదముల వర్ణము లుద్భవమందె నాల్గు చ

క్లఁదనమునందు విప్రులకు త్త త్రియజాతికి నొక్కవేళ మే

లొదవఁగఁ జెట్టుడుం గొనుట యుం దమలోపలఁ జెల్లువీడ్వడక. 33

ఉ. ఈమరవస్థ కష్టవడి హీనుని విప్రునిఁ గాచె నంచు నీ

మేదినిలోనఁ గ్రియును మేలుఁ దలిర్పదె నిన్నవిండుచో

నాదరణంబు సేయఁ దగదా సుకృతం బిది చుష్టదానమే

కా దననేల కొమ్మనుచుఁ గైకొనఁ బ్రార్థనచేసి యిచ్చినక. 34

ఉ. కైకొని విప్రు వీడుకొని గంగకు భక్తి నమస్కరించి కం

థాకరవాలయోగవిధిదండసమన్వితఁ డై నృపాలుఁ డ

స్తోకమనఃప్రసాదమున జోగినిధంబున నంతనంత ను

త్సేకము లేక యేగి బహుదేశములుం గలయం జరించుచుక. 35

సీ. రుచిరసరోలంబరోలంబకలకంఠకలకంఠకులవృత్తకలకలంబు

బంధూకబంధుసాగంధకగంధినికేతనకేతకీకేతనంబు

పరిభూతభూతప్రకంచాస్యనాగేంద్రనాగేంద్రనాగేంద్రభోగభూమి

సేకసముత్సేకభీకరసూకరకాసారకాసారభాసురంబు

చలపలాశపలాశరసాలసాల

తాలహింతాలశీతలోత్తాలతలము

మృగమృగాదనమృగనాభిమృగమయంబు

వింధ్యవనము సొత్తెంచె నవంధ్యబలుండు.

3౮

క. అక్షడఁ గడు దూరము చని, యొక్కడ నిలుచుండివా హ మొలయఁగ జలమే
దిక్కునఁ గానక చీకటి, నక్షజముగ నిండి శూన్య మగుగుడిఁ గనియె. 3౯

క. శాశ్వతముగ నాముందట, నీశ్వరలక్ష్మీశభారతీశ్వరచయ మై
విశ్వజనామయముగ నొక, యశ్వత్థముఁ జూచి చేర నరుగఁగఁ గ్రింద. 40

క. వెడఁదమొగుబుచు గోటలు, మిడిగ్రుపును గుఱుచచెవులు మిడిమీసమ్ముల్
సుడిగొన్న వెం ప్పకలతో, నుడియఁగ నొక బ్రహ్మరాక్షసు గనుఁగొనియె. 41

చ. కని నిశ్చంకుఁడు సాహసంకుఁడు మహాకౌతూహలుం డై రయం
బున డాయం జని యిట్టి కాటడనిలో భూతంబవై యుని యె
వ్వనిమూలాబున నయ్యె నెవ్వఁడవు సర్వంబు దగం జెప్పుమా
యనిన నివ్వెఱఁ గంది వాఁడు నిజవృత్తాంతస్మృతిఁ న్ననుండై. ౪౨

క. ధరఁ గలపురాణముల వ్యా, కరణంబుల శాస్త్రముల నిగమములఁ గవితం
బరిణతుఁడ నూశ పేంద్రుని, పురోహితుఁడ జన్మసాక్షిఁ బురుషహతుండ. 43

గీ. అభిపుకొలుపున నేఁ బరీక్షాధికారి, నగుటఁజేరియు కొకపిఠుఁ దెగడి పుచ్చి
యట్టికీఁచన నిర్దం బైనయడని, జచ్చి గతి లేక బ్రహ్మరాక్షసుడ నైతి. ౪౪

క. ఈయెడ నే నుండఁగ నిదె, వేయేడులు చనియెఁ గీడు విడువదు బలిమి
నీయట్టిపురుషరత్నం, బీయలజడి వాడనోపు నీశ్వరుఁడుణ. ౪౫

ఉ. నావుడు వానిదీనవచనంబులకుం గరుణార్ద్రచిత్తుఁ డై
భూవరుఁ డాత్మనోనఁ దలపోసి వినిశ్చయబుద్ధి నీయర
ద్యావముఁ బాపనోపెడు నెపంబుగఁ జిత్తమానం దలంచి నా
జీవము వేడినం గొఱుల సేయక యిచ్చెన వేడు మియ్యెడ. ౪౬

చ. అనవుడు వాఁడు సంతసము నచ్చెరువం గనుఁ బిచ్చులింపఁగా
మనమునఁ బొంగి పాపము క్రమంబునఁ బాయఁగ గంగలోన వి
ప్రనిఁ దగఁ గాచి కైకొనిన పుణ్యము ఏకడఁ గల్గఁబోలు నిం
పెనయఁగ ముక్తిమార్గమున నేగెద నాథల విష్ణు నావుడ. ౪౭

గీ. బ్రహ్మరాక్షణమునఁ బడసిన సుకృతంబు, బ్రహ్మరాక్షసుండు బక్షి నొనఁగ
బ్రహ్మరాక్షసుండు బ్రహ్మదీపిణవర, బ్రహ్మపదముఁ జేరి భవ్యుడయ్యె.

క. నిష్పాపదేహుఁ డై గతి, నిష్పన్నం బైన నెగసి నెలఁతలు గొలువం

బుష్పాయుధసముఁ డై మణి, పుష్పకమున నుండి మ్రొక్కి పోయెఁ దివికిఁ.

వ. ఇట్లతం డరిగిన తదనంతరంబ

గీ०

శా. ధాత్రిపాలకశేఖరుండు నటఁ దత్తార్థంబు సంధిల్లఁగాఁ

జిత్రం బంది విదేశపర్యటన మీక్షింపంగ నాకుఁ జగ

న్వైత్రీకారణ మయ్యె నంచు మది నానందించు స్తూథచా

రిత్రుండై మగిడె న్యశంబు దిశలక రెప్పింప నుజ్జేవికిఁ.

గీ०

క. కావున నీకీగుణములు, లే వీజన్యమున నెక్కలే వీ వనినక

భావం బెడలఁగ ధారా, భూవల్లభుఁ డత నంతిపురమున కరిగెక. గీ१

—/ పదునాల్గవకథ /—

వ. మఱియును గతిపయదినంబులు చనిన.

గీ३

క. కదలినివిల్లును గాలి, బాదలెడ నారియును నిద్రనోయెడుశరము

బడచుండు జడముడియుఁగల, ముదిజోదున్నదలి వేల్పుముదమునఁదలఁతుక.

క. అని భోజుఁడొక్కవేళం, గనకాంబరభూషణములు గడు బెడఁ గడరం

జని సింహాసన మెక్కఁగఁ, గని చనునాలుగవబొమ్మ కలకలఁ బలికెక. గీ४

క. ఓనరనాయక చెల్లని, పూచిక లని నెఱపనేల భువి నుజ్జయిసి

మానవనాథుని కెనయగు, గానగుణము లేక యెక్కఁ దరమే నీకుక.

క. నావును నాతని వితరణ, మే నెరవున నెచట నొదవె నెఱింగింపు చునక

భావజ్ఞులు మనమున సం, భావింపఁగ నిట్లు పాలభంజిక పలికెక. గీ५

క. ఆయవనీపతి కీర్తి, స్థేయుఁడు వరశృంగులూచిధేయుఁడు ధృతిగాం

గేయుఁడు వితరణగుణరా, ధేయుఁడు జనసత్వవైనతేయుఁడు చుమ్మి. గీ६

ఉ. పార్థివుఁ డొక్కనాఁ డవనిభారము మంత్రికి నప్పగించి ధ

ర్భాము మేన నించుక స్రయాసము దోఁపఁ జరింపకుండినక

వ్యర్థము జీవనం బని నయంబున వెల్వడి యోగివేషి యె

త్తీర్థములుఁ బురంబులు విదేశములుం దగ సంచరించుచుక. గీ७

క. అగణిత సాధోజ్ఞులరుచి, గగనస్థలి యభ్రగంగగతి నమరంగా

నగపక్షవైరినగరము, నగియెడుగతి నున్న యొక్కనగరముఁ గనియెక. ౬౦

క. ఆనగరముచేరువ ను, ద్యానవనాంతరమునందు నలరెడునదిలో

స్నానంబు చేసి సిద్ధస్థానం బగు నచటిగుడికిఁ జని సంప్రీతిక. ౬౧

- క. అంబురుహంబులు దనహ, స్తాంబురుహంబులఁ దెనుల్పి యతిధీకుం డై
త్ర్యంబకునిదేవి యగు జగ, దంబకు నంబికకు భక్తి నర్చన లిచ్చెన్. ౬౨
- ఉ. ఆకడ మున్ను చండికకు నర్చన లిచ్చుచుఁ గొల్పియున్నయ
స్తోకతిపఃప్రసిద్ధుఁ డవసూతుఁడు చూచి యుదారమూర్తి నీ
ఏకడ కేల వచ్చి తను డేను విదేశి బరిభ్రమించుచున్
మీకృపఁగోరి తీర్థములు మ్రొచ్చుచు నిక్కడ కేగుదెంచితిన్. ౬౩
- క. అవపుఁడు నాతఁడు నవ్వుచు, ననుచూనములేదు విక్రమార్కుఁడ వగుటం
గని యెఱుఁగుమఁబూర్వంబున, ననుచూఁడుని జేసి మొఱుగ నాయంబగునే.
- వ. అనిన నతం డే నియ్యెడం బరదేశి నగుట దప్పదు సకలరాజ్యభారంబున
నీతిధురంధరుం డగు మంత్రిశిరోమణి శట్టిం బురంబున నిల్పి భవాదృశు
లగు పురుషరత్నంబులం జూచుట కారణంబుగాఁ దీర్థంబులం దిరుగుచున్న
వాడ ననిన నజ్ఞనవల్లభునకు బుద్ధి నెప్పుచు సిద్ధవల్లభుం డిట్లనియె. ౬౪
- క. పూజ్యుడవు సకలతిమిరహ, రజ్యోతీరూప మైనరవిమూర్తివి నీ
రాజ్యంబు నిఖిలధర్మ, ప్రాజ్యం బది విడిచి యిటకు రాఁ దగ వగునే ౬౫
- క. ధనముం గృషియును విద్యయు, వనితయు నృపసేవనంబు వాణిజ్యంబుం
దనగర్భంబుఁ జికిత్సయు, ననుదినమును గట్టిగాఁగ నరయఁగ వలయున్. ౬౬
- గీ. ధరణిఁ దిరుగ నన్యధరణీపతులచేత, నచట నొండు కార్య మయ్యేనేని
దిక్కు గలదె బేల తిమ్మరు టది యేల, చాలు నింక మగిడి చనుము పుణికి.
- ఉ. నావుడు భూవరుండు మునినాథ ననుం గృపఁజూచి పల్లుచో
నీవచనంబు దప్ప దది నీతియుతం బగు వస్తురక్షకున్
దైవికమానుషంబు లనఁ దద్గుణముల్ ద్వివిధంబు లందులో
వేపురు దైవ మెక్కు డన వేపురు నుద్యమ మెక్కు డం డ్రీలన్. ౬౭
- ఉ. ఈయెడఁ గర్త భూమియగు డెవ్వరికైనను బుద్ధి నేర్పనం
జేయఁగ లేదు కాల మెడచేసిన నేతిము లెత్తి కాల్యలుం
బాయలఁ గోల్లు నూతులును బావులు రాత్నములున్ జలార్థమై
చేయఁగనాయె గాక మఱి చేయనినాఁ డవి తామె పుట్టునే. ౬౮
- క. భాత మును నోరుఁ గన్నులుఁ, జేతులుఁ దగ నిచ్చి కుడువఁ జేకూర్చినచోఁ
జేతఁ గడి యందుకొనఁడే, నాతటిఁ గడి యేగి వచ్చి యంగిటఁ బడునే.

- క. ఉత్తముఁ డుద్యోగఫలా, యత్తుఁడు భాగ్యాభిలాషి యథముఁడు రెంటుం
జిత్తంబు గొల్పు మధ్యముఁ, సుత్తముకడ నుండ లక్ష్మి యొడఁబడు నపుడుఁ.
- వ. అట్లయ్యును మానుషకృత్యమున కుపహతి గలదు గాని దైవకృతంబు
నకుఁ జేటు లే దని మున్నునాకుఁ బ్రసన్నుం డైన శరమేశ్వరునిమీఁద
భారం బిడి నిశ్చింతుండ నై చరియింపుదు. 23
- గీ. లావు లేనివేళ దైవంబు గలిగిన, నెచట నైన లక్ష్మి యేగుదెంచు
నడవిఁ జొచ్చినంత యత్తులకృపఁజేసి, రాజశేఖరునకు రాజ్య మయ్యె.
- ఉ. నావుడు రాజశేఖరుఁడు నా నతఁ డెవ్వఁడు యక్షదైవసం
భావన యెట్లు గల్గె జనపాలక యాకథఁ జెప్పు మాన్న నా
భూవరుఁ డిట్లనుకొన్ద్రవిశ్రామివరుం డతఁ డాజిత్రులం
• బ్రోవులుగా నొనర్చి సిరి వొందఁగ రాజ్యము సేయుచుండఁగఁ. 24
- ఉ. నొచ్చినవారి నూచు లగునూర్వసురాజులు దండుగూడి నై
వచ్చినఁ గోటలోనఁ బరివారము గొంచెము గావున న్వడి
నిచ్చి చనంగ నానృపతి వేగమ పత్నియుఁ దానుఁ గానలోఁ
జొచ్చి నిగూఢమార్గమున స్తుక్తుచుఁ గందుచు లోనఁ గుందుచుఁ. 25
- ఉ. అక్కడఁ బ్రాప్తు గ్రుంకఁగ మహావటవృక్షముఁ జేరి విన్ననై
చెక్కిటఁ జేయిఁ జేర్చి తనచేడియ చింత మునుంగ నాత్మలోఁ
బొక్తుచు నిద్ర లేక తలపోయఁగ నానడుచేయి వింతగా
నెక్కిటి మఱిమీఁద గల యేవురు యత్తులు కార్యదత్తులై. 26
- చ. మనకు విహారదుర్గ మగు మద్రపురంబున కీశుఁ డైన యా
జనపతి నిన్నఁ జచ్చె మఱి సంతతి లేదు తదీయరక్షక
వ్వని నిక నిల్చి రాజ్యసుఖవైభవ మిత్రము చెప్పుఁ డంచు నే
ర్చునఁ దమలోనఁ గూడి తలపోయుచునుండఁగ నొక్కఁ డిట్లనుకొ. 27
- ఉ. ఇతవిచార మేల మన కీవటవృక్షము క్రిందనున్న భూ
కాంతుని నప్పురంబునకుఁ గరగఁ జేయుద మెల్లి నాపుడుకొ
సంతసమంది యందఱును సమృత మా నిది యంచుఁ బల్చినం
జింతి దొఱంగి యానృపతి చెల్వయుఁ దానును నుల్లసిల్లఁగఁ. 28
- ఉ. ఆకమలాప్రసూతుఁ డుదయాద్రికిఁ జేరుచుఁ దూర్పుదిక్కునం
తేకొని కెంపుగుంపు గొనఁ జేయుచుఁ దారల పెంపు డింపఁగా

జీకటి రాజశేఖరుని చీకటితోడన కూడి పాయఁగా

నాకడ యక్షు లాతనికి నవ్వురమార్గముఁ జెప్పి యంపఁగన్.

౮౦

ఉ. భాస్కరుఁ డంతలో నుదయవర్వత మెక్కుఁగ భూవిభుండు శ్రే
యస్థరి యైనలక్ష్మిక్రియ యంగన తోడుగ నేగి కానలోఁ
దస్తరమార్గము ల్గడచి దవులఁ *గాంచె దటాంతకీలితా
హస్తరత్నజాలవలయం బగుయక్షవిహారదుర్గమున్.

౮౧

ఉ. ఆనగరంబుచేరువ వనాంతముఁ జొచ్చి సరోవరంబులో
స్నానము చేసి భాస్కరుని సౌరజపంబునఁ గొల్చుచుండఁగా
మానవు లెల్ల నెవ్వనికి మద్రపురాధిపతిత్వ మిత్త మం
చూనినచర్చ నున్నయెడ నొయ్యన యక్షులు బుద్ధి గొల్పినన్.

౮౨

క. మదకరిణిచేతి కొక చ, క్షుద్రనపు వనమాలా యిచ్చి కదలించినచో
నది యెవ్వనిమెడ నిడియెను, విదితంబుగనతఁడెమనకువిభుఁడొననుచున్.

క. అందఱు నొక మదహస్తిని, నందముగ నలంకరించి హస్తాగ్రమునం
జెందొవలదండ యిది వే, ధ్మంః దూర్వధ్వనులు చెలఁగఁగదలించినచోన్.

క. జంభారి నెదురుకొనఁ జను, కుంభింధ్రునితోడి పిడియొకో యిది యనఁగాఁ
కుంభిని పురి వెల్పడి యా, కుంభినివతియఱుత దండ కొమరుగ వైచెన్.

వ. ఇట్లేనుఁగు పువ్వులదండ మెడ వైచిన.

౮౩

ఉ. ఆద్రవిశేషుఁ డాత్మసతి యక్షురలక్ష్మియుఁ బోలె మున్నుగా
భద్రగజంబునెక్కి కపటకగాయక కీర్తనీయుఁ డై
మద్రపురంబు సొచ్చె దను మంత్రులు గొల్పి మహాసనస్థుఁడై
మద్రసఖుండు వోలె నతిరూఢికి నెక్కి నుదారసంపదన్.

౮౪

మ. రమణీచందనగీతవాద్యకుసుమ స్రగ్వస్త్రభూషాదిభా
గములం గోరికి మూరిఁబోవ నతిసౌఖ్యం బందుచు స్తంత్రివ
ర్గము కార్యంబులు దీర్పఁ బారు లనురాగం బంది నందింప రా
జ్యము సేయఁగ నహింపతెక బలిమి నాస్తిమంతభూమిపతుల్.

౮౫

ఉ. ఎక్కుడివాఁడొ వీడు మన మిందఱ ముండిఁగఁ జేరకాఁడు దా
నిక్కుడఁ జేరి మద్రపుర మేలెడి వీనికి రాజ్య మిం కిటం

* గాంచెన రత్నకాశితా, హస్తరత్నరాజునిలయంబగు - † చక్కదమగువనమాలా - ‡ వెను
కల దూర్వధ్వనులు.

డక్కిన హాసి యా నని కడంగి తదుద్ధరణాభిలాషులై

యొక్కెడ దండు గూడుకొని యుక్తునఁ గోటకుఁ జుట్టుముట్టినఁ. ౮౯

గీ. అపుడు సంధిమాట లైన నాడింకక, దొరల నైనఁ బోరి కరుగుఁ డనక
ధరణివల్లభుండు తానైనఁ గదలక, యతివతోడ నెత్త మాడుచుండె. ౯౦

వ. అయ్యవసరంబున మంత్రులును దొరలును బహిరంగమున వైరు లెత్తి వచ్చి
కోటమీఁద విడిసినప్పుడు నీ పూరకునికి రాజధర్మం బగునె మాకునైన నెల
వాన తిమ్మనిన విని యు వినిభంగి నున్నఁ దత్తంతారత్నంబు పాచికలుచే
తంబట్టుకొని. ౯౧

గీ. తఱిమి సామదానదండభేదములలో, నొకట నైన వైర ముడుపవలయుఁ
బగతురెల్లఁ గూడి *వై నెత్తివచ్చిన, నెత్త మాడుచుండ నీతి యానె. ౯౨

క. తనవుడు జనవల్లభుఁ డిది, మనచేతల నొనె దైవమాయాగత మై
చననున్నవి చను నెచటను, మననున్నవి మను జలాగ్నిమధ్యములందుఁ. ౯౩

క. వృక్షముననున్న యేగురు, యక్షులు మనరాజ్యమొసఁగ పొరియింపఁగ న
ధ్యక్షులు మన కిది పనియే, యక్షంబులు వైపు చాలు నాడుద మబలా. ౯౪

వ. అని యనంతరంబ తత్త్వతస్థరణంబుగాఁ బలికిన మనంబున నెఱింగికొని
యయ్యక్షు లక్షణంబ మన మిచ్చిన రాజ్యంబున కుపద్రవంబు పుట్టుచున్న
యది యొక యుపాయంబు తర్కింపవలయు నని వచ్చి యాకూడిన రాజుల
లోఁ బరస్పరవైరంబును మనోవైకల్యంబును బుట్టించిన నాదండు రెండ
టలె. ౯౫

మ. తమలోఁ బోరుచు నస్త్రోఘటన సముద్యద్భూరింపింపులీం
గము లాశాంతములం బిశంగములుగాఁ గావింపఁగా బాహువి
క్రమముల్ చూపి గజాదినైవ్యములు మగ్గం దోర మై రక్తపూ
రము కెందూళి నణంపఁగాఁ గడఁగి రారాజన్య లాజి న్వడిఁ. ౯౬

డి. అక్రలహంబు చూచి చని యాన్మప శేఖరుఁ డాజిభూమిలోఁ

జిక్కిన యశ్వీరత్నములు సింధురబ్బరిదములుప్రభంబులుం

బెక్కుధనంబు లస్త్రములు భేరులు జోళ్ళును గోటలానికిం

గక్కునఁ గొంచు నేగి యధికం బగుసంపద నెలె నెప్పుడిఁ. ౯౭

*వైవచ్చి విడిసిన, అపుడు నెత్తమాడ సర్వమగునె దైవమత మేగతియో, చననున్నవి
మేగమ చను.

- వ. అనిన విని యయ్యవభూతకుం డిది భాగ్యం బుటి వేని పూర్వకృతసుకృతి
పిశేషంబున నిది లభించెం గాక కానినాఁ డిటు గా నేర్చునే తొల్లి నేఁడు
నుం జేయవేని నింతియ కాదు యక్షసహాయంబు గలిగియు నుద్యోగి య
య్యరణ్యంబు గడచి మద్దపురంబుఁ జేరిన కతంబున రాజ్యంబు గలిగెం
గావున దైవంబున కుద్యోగంబు ఫలసాధకం బగు నదికారణంబుగ నీవును
రాజ్యంబేమటక పాలింపు పొ మ్మని వీడ్చొలుపుచు. ౯౮
- క. నీమహిమకుఁ గడు నెలవగు, భూమిశ్వర భూమి నిది యపూర్వం బనుచుం
గామితఫలదాయక మై, లేమి యుడుపు చంద్రకాంతలింగము నిచ్చెన్.
- క. ఇచ్చినఁ గైకొని పురికి, స్వచ్ఛు నెడ నివృత్తుఁ డొకఁడు వదనము వాడ
స్వచ్ఛుని యూర్పుల నాఁకట, వెచ్చుచుఁ జనుదెంచి మనుజువిభు దీవించెన్.
- గీ. మూఁడు దినము లయ్యె వేడంగ నెచ్చట, గమికెడన్న మైనఁగలుగదయ్యె
గ్రాసమాత్ర మేమి గలిగిన నాకిచ్చి, నన్నుఁ గరుణఁ బ్రోవు మన్నఁ జూచి.
- క. ఇక్కడ నన్నము దొరకదు, దిక్కితనికి నెద్ది పసిఁడి దినరా దిఁక నీ
యక్షజకు నడ్డ మగు నని, లెక్కింపక చేతి సిద్ధలింగము నిచ్చెన్. ౧౦౨
- చ. ఇచ్చిన. ౧౦౩
- శా. ఆఁపుండు మఱిప్ర భావమున దివ్యాకారుఁడై తుత్తిపా
సావైకల్యము లెల్లఁ బాసి చనియెన్ త్నాపాలు దీవించుచున్
దేవేంద్రప్రతిమానుఁ డొనతఁడు నాదేశాంతరవ్యాప్తి నా
మెఁటక హిత మయ్యె నంచుఁ గళతో నేతెంచె నుజ్జేనికన్. ౧౦౪
- గీ. నీకు నట్టిగుణము లేక యీగన్ధియ, నెక్కురాదు చలము దక్కు మనిన
నచ్చెరువుఁ బ్రియంబునొచ్చెముఁ బెనఁగొనఁ, దిరిగిభోజుఁడంతిపురముసొచ్చె.
- వ. అంతటఁ గొన్ని దినంబు లరిగిన. ౧౦౬

—? పదునైదవకథ. ?—

- క. కమలారిఁ గమలహిత దృ, క్షమలుని గమలాంక నాభికమలాకరునిం
గమలాంకరమణిరమణుని, గమలాసనహృదయకమలకమలప్రి యునికన్.
- క. మదిఁ దలఁచుచు భోజు డొక, సుదినంబున నెక్కుఁగోరుచుం జనుదేరెన్
మొదల నె పొరించుచు నా, పదియేనవగొమ్మ యిట్లువలికెం బెలుచున్.
- క. మర్యాద యెఱుంగ విది తగు, కార్యమె యీవిక్రమాన్తు కరణిని నీకుఁ
ధైర్యము సాహసమును నొ, దార్యమును లేక యెక్కుఁ దగవే దీనికన్.

వ అనవుడు నతని సాహసాదికోదారభావంబు లెట్టి వనిన నప్పించాలిక నప్ర
పంచంబుగా నిట్లని చెప్పం దొడంగె. ౧౧౦

ఉ. ఏ మనిచెప్పఁ దక్కిన నరేశ్వరు లెవ్వరుఁ గారు గాని నేఁ
డీమహి విక్రమా ర్థ విభు సీకున కొడు రమోఘబాణ సం
గ్రామమున న్రతి నివసితఖండన మై బలిమి స్తఖప్రభా
రాముడుఁ గాముఁడుం బరశురాముఁడు భీముఁడు సోముఁడుంగడా. ౧౧౧

గీ. అట్టి మనుజువిభుఁడు భట్టి ప్రధానిగా, నయ్యనంతి నేలు నాదినములఁ
గలఁడు వేదవేది ఘుచుఁడు ధర్మఁడు, సుస్రతుఁడు నాఁగ నాశ్రితుఁడు.

ఉ. సుశ్రుతుఁ డెల్లతీర్థములుఁ జూచెద నంచు దృఢవ్రతఁడై
యాశ్రితకల్పవృక్ష మగు నాపతిపంపున నేగి ధర్మ న
ప్రీతి ముగా సుదేశములు ముట్టచుఁ బుణ్యముఁ గూడఁబెట్టచు
న్విస్తృత మైనతన్తసామ విందు వెనం జనియెం బ్రయాగకుఁ. ౧౧౩

మ. తరగ త్చేతులు పక్షి జాతములకూత ల్లింకణక్వాణముల్
*నురుపు లైల్లని చామరంబు లన ననోన్యన్యంబు నుప్పొగుచు
స్ఫరి గంగాయమునల్ తగం గొలువఁగా ఛాయావటచ్చత్రసం
స్ఫురణం జెల్విగు తీర్థరాజ మచటం బొచ్చెం బ్రశంసించుచుఁ. ౧౧౪

క. నీలము ముత్యముఁ గూర్చిన, పోలిక హరిహరులు గూడుపొందున నొకచోఁ
గ్రాలెడి గంగాయమునల, నోలాడె నినుండు మకరయుతుఁ డావేశఁ. ౧౧౫

మత్తకోకిల. అందు భక్తులు ముక్తిప్రొవకు నందుకోలగు నందమా
బిందుమాధవదేవునిం గని ప్రీతిఁ గొల్చి విసీతుఁడై
యిందు శేఖరు విశ్వనాథు ననేకభంగులఁ గొల్చునా
పొందుచేతుల నేగె విప్రుఁడు పుణ్యరాశికిఁ గాశికిఁ. ౧౧౬

వ. అచ్చటంగదలి యల్లెగి యష్టభైరవేశ్వరంబును, భూతభైరవేశ్వరంబును,
గాలభైరవేశ్వరంబును, గహలేశ్వరంబును, బాలాభైరవేశ్వరంబును, మ
తంగేశ్వరంబును, జంబుకేశ్వరంబును, మణిక్పిఠేశ్వరంబును, సాంబాది
త్యంబును, గరుడాదిత్యంబును, లోలాత్మంబును, బిందుమాధవంబును
మున్నుగాఁగల బహుకోటితీర్థంబులచేత నలంకృతంబైన పంచక్రమంబుఁబ్ర
వేశించుచుఁ దద్గుణప్రశంసోన్ముఖుండై. ౧౧౭

క. శివుఁ డిందుఁ బడ్డవానికిఁ, జెవి మంత్రిముఁ జెప్పఁబూని శిర మటు వంపకా
శవమువఱుఁ బడినసురనది, శివపదరాజ్యోచితాభిషేకము సుమ్మి. ౧౧౮

క. ఉడు మైనఁ దొండ యైనను, గడఁ జైనచు దుప్పియైనఁ గడువెన వీటం
బడునప్పుడె పురుషుండును, బడఁతియు నగురూపు వడసి పడనేరదటే.

వ. అని కొనియాడుచు.

౧౨౦

శా. స్త్రీలయాచలచందనద్రవసుభాస్రాచుర్యవీచీలన
క్షేత్రీహోల విశాలశీలసుయనఃస్త్రీజాలఫాలస్థలా
వ్యాలోలాలకమాలికానుకలనావ్యాలంబరోలంబలీ
లాలోలాంబుజచిహ్నితం గనియె మధ్యాహ్నంబునన్ జాహ్నువిన్. ౧౨౧

వ. కని యందు నిమజ్జనం బొనర్చి భస్మస్త్రిపుండ్రాదిశైవలక్షణలక్షితుడై సకల
దైవతారాధ్యు విశ్వేశ్వరశ్రీచక్రహారేవుని సందర్శించి సాష్టాంగదండప్ర
ణామంబు లాచరించి నిటలతటకరకమలపుటుండై నుతియించుచు. ౧౨౨

శా. వింటి స్వర్వపురాణము ల్లివిజు లేవెంట న్నినుం బోలలే
రంటం దీర్ఘవిలోకనా జవతపోయజ్ఞాదిపుణ్యంబు లొం
దొంటి స్త్రీటంగ భాగ్యవైభవము నేడుప్పొంగ ముక్తంటి ని
స్సంటిన్ జన్మఫలంబు గంటి నిచటం గాశీశ విశ్వేశ్వరా. ౧౨౩

మ. నినుఁ జూడం జనుదెంచు నప్పట నెద న్నెక్కున్న మార్గశ్రమం
బున విచ్చాయములైన భక్తులవదాంభోజంబు లత్యంత న
మ్రనిలింపావళిమాళితములచే రక్తాతిరక్తప్రభం
గనుమట్టుక శివరాజ్యపట్ట మగుచుం గాశీపురాధీశ్వరా. ౧౨౪

వ. అని కొనియాడి కృతకృత్యుండై యందు మాసత్రయంబు గడపి పదంపడి
ఘననవగ్ధనంబును, జిహ్వలోలంబును, దక్షిణమానసంబును, నుత్తరమా
నసంబును, బ్రహ్మసరోవరంబును మున్నుగాఁ గల స్థలంబులఁ బితృపిండ
ప్రదాన తర్పణవరుండై, పితృముక్తికారణంబు లగు నీశానవిష్ణుకమలాననకార్తి
కేయవహ్నిత్రయా ర్చరజనీశగణేశ్వరాదిదేవతాచతుర్దశపాదంబులను, నక్ష
యవటచ్చాయయు, జనార్దనహస్తంబును, మొద లగుస్థలంబులఁ గల్పితపితృ
తర్పణుండై గదాధరునకుం బ్రణమిల్లి, యుగళగారికి మ్రొక్కి మగిడివచ్చుచో
నొక మహావనంబున. ౧౨౫

- సీ. కన్యకాధీన మై ఘనవైభవంబుతో మణిమయస్రాకారమహిమ గలిగి
పురుషవర్జిత మైన పురము గనుంగొని యట నొక్క దేవాలయంబుఁ జేరి
దానిచేరువ నుచ్చునూ నెకొప్పెర పొంత విపులమహా కనకమండపముక్రింద
మోహనం బైన వివాహ వేదికమీఁది *రత్నపట్టికలోని న్నాత చూచి
నరుండు తైలకటాహంబు నడుమఁ బడిన, నెఱయఁ గందర్పసంజీవినిసమాఖ్య
నమరుకన్యయురాజ్యంబునతనిసొమ్ము, లనుచు నేర్పడియున్న పద్యంబుచదివి.
- వ. దానికి విస్తయభయసంశయాన్వితంఁడై. ౧౨౭
- క. ఈయుడుకునూనె డగ్గఱఁ, బోయినఁ దాఁ జచ్చుఁ జచ్చెఁబో యీవిభవం
బేయనుభవమున కగు నని, డాయక మది నులుకు మిక్కుటంబై మగిడెన్.
- క. ఉజ్జయిని కరుగుదెంచి ను, హృజ్జనములఁ గూడి వార లెల్లఁ గ్రీతిం
బజ్జం జనుదేరం జని, యజ్జనవల్లభుని నుత్తుల నభినందించెన్. ౧౨౮
- క. ఆవిక్రమాద్ధుఁ డతిసంభావనమైన గుళల మడిగి కరభూముల నీ
వేవెంటఁ దిరిగి చోద్యము, లేవేఁ జూచితివొ చెప్పు మేర్పడ నన్నన్.
- సీ. ధరణీక యెల్లతీర్థంబులు చూచుచు వెలసిన స్థిస్థానములకు నేగి
మగిడియేతెంచుచో మాణిక్యమయమైనపురములోగుడియొక్కబొంగిక్రాంగు
నూనెకొప్పెరఁగంటి నానూనెలోపలఁ బడ్డవారికి న్నల్లిపల్లిణంబు
సందులకన్యయు నగవడు నని యున్న పద్యంబుఁ జూచితిఁ జోద్య మదియు
ననిన సాహసాంకుఁ డచ్చెరువంనుచు, నాపురంబు చూత మనుచుఁ గదలి
చనియె నతనిఁ గూడి శత్రుసహాయుఁడై, నుగ్గమంబు బైనమార్గములను.
- వ. చని చని యచట దేదీక్యమానం బైనపురంబు సొచ్చి తద్విభవంబు వర్ణిం
చుచు ముందట నతి సుందరం బైన పందిరిక్రింద సువర్ణమయ జలపూర్ణక
లశంబులను మృగనాభిలేపనంబులను ముక్తాఫలరంగవల్లికలను, గనకరం
భాస్తంభంబులను, రత్నతోరణంబులను నలంకృతంబైన వివాహ వేదిపై పల
కలోని పద్యంబు చూచి సముత్సుకుం డై. ౧౩౦
- క. చేరువగుండములోపలఁ, గోరికతో జలకచూడి గుడిలో లక్ష్మీ
నారాయణులం గాంచియు, ఘోరం బగు నుడుకునూనెకొప్పెరఁ జేరెన్.
- వ. ఇట్లు చేరి. ౧౩౧

- క. సలసలఁ గ్రాఁగెడు తైలము, కొలఁది యెఱుంగఁ దలఁచు భంగి గుణరత్నసము
జ్వలుఁడు గుభేయన నుటీకెను, జలనిధిలో నస్థులించు జలజాపు క్రియఁ.
- వ. అంత సంఘాంగనయుం బోలె హరిచందనారుణపయోధరభారయు నార
క్తాంబరయు వికసదిందీవరాక్షియు రాగవళియు నైనకందర్పసంజీవనీ నాగ
కన్య చనుదెంచి నిజనిద్యాప్రభావంబున నారాజం బునరుజ్జీవితుం జేసిన.
- గీ. జలజకాంతి మెఱయ జలధివెల్పడి తూర్పుఁ, గొండ యెక్కునట్టి యెండఱేని
చొప్పు దోఁచ నూనెకొప్పెర వెల్పడి, నిలిచె విప్రుమోము తెలివికెక్కు.
- ఉ. ఆతనిఁ జూచి కన్య వినయంబున మ్రొక్కి యమేయసాహస
ఖ్యాతచరిత్ర నాదువ్రతకల్పత నేడు ఫలించె నే నిక
న్నీతగుదాని నైతిఁ గరుణింపుము రాజ్య మనుగ్రహింపు సం
ప్రీతి యొనర్చుదానఁ దగురీతి ననుం బని వంపు మిత్రఱి.
- ఉ. నావుడు దాసివేని వీను నావచనం బిఁకఁ దోపునేయి కీ
దేవసమానునిఁ ధరణిదేవుని శుశ్రుతు నాశ్రయింపు త
ద్భావము పల్లవింప నని పాధిపుఁ డానతి యిచ్చె సంత ల
జ్ఞావనతాన్య యోచు నెదురాడక లేమ వరించె విప్రుని.
- మ. ధరణీనాయకుఁ డిట్లు చేకుజిన కాంతారత్నముఁ రాజ్యముఁ
ధరణీదేవున కిచ్చి నిల్పి లనయత్నం బీగతిఁ ధర్తనం
చరణాస్తకి ఫలించె నంచు మదిలో సంతోష ముప్పొంగఁగా
ననుదెంచె నిజదానధర్మగుణగణ్యం బైన యుజ్జ్వలకీ.
- క. విను మదికారణముగ నో, జననాయక యెక్కఁ దగదు చను మనవుఁడునె
మనమున నచ్చెరు వందుచు, మనుజేంద్రుఁడుసదనమునకుమగుడంజనియె.
- శా. ఉష్ణాంశుద్విజరాజలోచను నపాయోపేతతావచ్చిదా
నిష్టాతస్థిత త్వబోధమయమానిస్వాంతపంకేజవ
త్రిష్టుఁ నిష్టు నగణ్యపుణ్యధనవర్ధిష్టు న్నదాధృష్టు భా
జిష్టు న్నింతితకృష్టు కాంతిచయరోచిష్టుం దమోజిష్టుని.
- ఉ. నిర్జరసిద్ధసాధ్యభజనీయపదాంబుజయుగ్మఁ దిగ్గపా
దార్జునరత్నమారుతహితాత్ముని రక్షితయక్షరక్షకుఁ
గర్జితభాసుర ప్రళయకాలసమంచితపంచవక్త్రు న
త్యూర్జితతర్జనాచరణదుర్జయు దుర్జనుదూరు ధూర్జటి.

౧౩౮

౧౩౯

౧౪౦

౧౪౧

౧౪౩

మా లిని. ప్రవిమలతరచిత్రా బ్రహ్మసంస్తుత్యవృత్తా
 భువనభరితక్షీరీ పుణ్యలావణ్యమూర్తీ
 దివిజభరణలోలా దీనరత్నానుకూలా
 భవమురరిపురూపా భాగ్యభోగ్యస్వరూపా.

౧౪౪

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలీక భేకఫణీంద్ర వీరఘోటవిభా
 శకళింగదేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవిళాంధ్రమహారాష్ట్ర
 భూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపురవరాధీశ్వర వెల
 నాటిపృథివీశ్వరరాజ్యసమర్థరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్యపాత్ర హరిత
 సగోత్ర పవిత్రసకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతం బైన
 సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్జుని ధైర్యసాహసాదా
 ర్యప్రశంస యన్నది షష్టాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

సప్తమాశ్వాసము.

- క. శ్రీసంపన్నకు బేర, ప్రాసాదోపవనపవనపానస్ఫురదు
ల్లాసఫణీంద్ర ఫణామణి, భాసురనిజమూర్తిఁ బరమపావనకీర్తిక. ౧
- క. మదిలోపలఁ దలఁచుచు న, భృత్యదయం బగునట్టిలగ్నమున గద్దియపైఁ
బదమిడు నెడ వారించుచుఁ, బదియాటవబామ్మ భోజకతి కి ట్లనియెక. ౨
- ౧ పదాటవబామ్మ చెప్పినకథ —
- క. అతిశయముగ నుజ్జయినీ, క్షీతికతిక్రియ దానగుణము సిద్ధిపక సం
గతిమాలినచేతల సుర, పతిసింహాసనముమీఁదఁ బదమిడఁ దరమే. ౩
- వ. నావుడు నలనియతిశయగుణజాలం బెట్టి దనిన. ౪
- మ. వినుమీ భోజధరాతలేంద్ర. త్రిజగద్విఖ్యాతకీర్తిప్రియుం
డనుకూలక్షీతిపాలరక్షణకళాయతప్రభావుండు న
జ్జనచిత్రాంబుజమిత్రఁ డిష్టవనితాసంభోగపంచాయుధుం
డనఘం డుజ్జయినీవిభుండు నిజరాజ్యం బింపుతో నేలఁగక. ౫
- శా. ఆరాజన్యశిరోమణిం గొలువ నెయ్యం బొప్పఁగా నింపు పెం
పారం దక్తి నభూమిపాలురు మహాయత్నంబుతో రత్నము
ల్పారీరత్నములుం దురంగములును న్నాగంబులు స్తున్నుగాఁ
జేర న్వచ్చి వనంబులో విడిసి రాసీమావిభాగంబులక. ౬
- ఉ. ఇంతులమానభంగము మహీరుహపంక్తులదర్పమూల మ
త్యంతమహోత్సవంబుల విహారము జాణలభోగభాగ్య మా
కంతుని ప్రాపు కోకిలశుకంబుల వాచవిపంట నాఁ బ్రజల్
సంతసమంద సంతట పసంతము వచ్చె వసాంతభూమికెక. ౭
- మ. మొదలక దక్షిణమారుతంబు వనభూము లోఁకెకుచు స్వీక ను
నదపంచాయుధవహ్నిచిహ్న మగు భూమంబో యన స్వీవఁగాఁ
దుద లొక్తింతుక యెండఁ గండు వెడలం ద్రోపెం గడల్ స్రుక్తఁగాఁ
బద నింకెక బిరు సయ్యెఁ బండఁ బడియెం బర్ణంబు లుర్వీస్థలిక. ౮

- క. కాకులలోఁ గోకిలములు, కాకులఁ బడలేక కులము గలయఁగఁ బవనుం
డాకులపాటొనరింపఁగ, నాకులపాటయ్యె విరహు లగులోకాలకుఁ. ౯
- క. శీలము వదలనిపథకుల, తాలిమిఁదూలించు మారుతముపెల్లున నా
భీలం బగుమదనాగ్ని, జ్వాలలక్రియ బాలవల్లవము లొప్పారెన్. ౧౦
- శా. ఏచెం గ్రొన్నన మాధవీలతలపై సంపెక్కి సంపెంగలుం
బూచె న్నావులుఁ బొన్నలుం బొగడలుం బొల్పొందె రాచిల్లులు
న్వాచాలత్వము నూపెఁ బుప్పొడి దిశ ల్వాసింప సొంపారఁగా
వీచెం గమ్మనితెమ్మెర ల్గురునకు స్వీచ్ఛోవుతె ప్రాపుతె. ౧౧
- శా. కాయం జొచ్చె రసాలము ల్విరహు లాకంపింపఁగాఁ గోయిల
ల్గాయం జొచ్చె మనోజదిగ్విజయ మాఘాపించుచుం దుమ్మెదల్
మ్రోయంజొచ్చె నవీనపుష్పశరము ల్తొత్తంబుగాఁ జిత్తజం
డేయఁజొచ్చె సతు ల్దరిం గలఁగఁగా నెచ్చోటులం దానయె. ౧౨
- స్రీ. గంధబంధురఁ డైన గంధవాహుండు మున్నేర్చినవట్టపుటేనుఁగనఁగఁ
బచ్చపక్తైరలట్లు పక్షంబు లొప్పారు వరకీరములు వారువము లనంగఁ
బడనాతిఁ బుప్పొళ్లు పర్వఁగా నేతెంచునలులమూఁకలుకాలిబలములనఁగఁ
బంచమస్వరములఁ బరిణమింపఁగఁజేయు పికములు కీర్తిగాయకు లనంగ
నేచియున్న మాపు లెల్ల గొల్లెన లన, లలిత మైనరాజ్యలక్ష్మి మెఱసి
యితరనృపులభంగి ఋతుచక్రవర్తియు, నతనిఁ గొల్వవచ్చి యచట విడిసె.
- క. ఆవృత్తాంతము దెలియఁగా విని సచివేంద్రుఁ డచట గందర్పసఖుఁ
భూవరులను సక్రియ సంభావింపఁ దలంచి సార్వభౌమున కనియెన్. ౧౩
- గీ. ధరణిపాలురెల్ల ధరణీశ మిముఁ గొల్ప, వచ్చియున్నవారు వనములోన
గౌరవంబు మెఱసి వారల కవసరం, బిచ్చి కరుణఁ జూడ నిచ్చగింపు. ౧౪
- క. ఇంతియకాదు నరేశ్వర, యింతులతోలువేటఁ బుట్టువు తేలెడుఘనుఁ డా
కంతుని ప్రాణసఖుండు వ, సంతం డున్నాఁడు కొలువఁ జనఁగావలయున్.
- క. “కాలో వసంత” యనువా, క్యాలంకృతి నన్నిఁబుట్టులం దధకుండు త
త్తాలోఁపితపూజలచే, గాలాత్తికుఁ డైనవిభుండు కిడుఁ బ్రియ ముండున్.
- గీ. పూజ్యులైనవారిఁ బూజంపకున్నచో, మేలు పొలఁగునండు మేదినిశి
యప్తసిద్ధు లాది నగపడ్డ వనక నేఁ, డవ్వసంతపూజ కరుగవలయు. ౧౫

- క. అనవుడు నాఁగా కనినం, జని యుపవనమధ్యమున వసంతోత్సవభే
లనమునకుఁ దగిలవస్తువు, లొనగూర్చి యూత్యచంద్రుఁడొయ్యనమగిడెన్.
- వ. ఇట్లు మగిడి. ౨౦
- ఉ. పంచశరాధిదేవతలబట్టులుగా, మనెవేదిపంక్తిని
ర్థించితి, రత్నమండపము మించులబట్టల మేలుకట్లు గ
ట్టించితి, గాంతి దిక్కుల నటించఁగఁ గాంచనతోరణంబు లె
త్తించితి, విన్నవించ నరుడెంచితి రాఁ గరుణించు భూవరా. ౨౧
- సీ. అని విన్నవించిన జననల్లభుండును జతురంగబలములు సరస నడువ
భేరులు శంఖము ల్పెన్దకారులు మ్రోయ దిక్కుల నినదంబు స్ఫిటిలఁగఁ
గవిరాజగాయక స్తవములు నిగుకంగ శూరులు ధీరులుఁ జేరికొల్ప
నర్జునోత్సవమున కాధరణంబుకా నంగనారత్నంబు లరుగుదేరఁ
బ్రజలకెల్లను గన్నులపండుగాచు
నాయువేగ మనుత్తమాశ్వంబు నెక్కి
గతులఁ ద్రొక్కించి మెఱయుచు గవనిపెడలి
యరిగె నుద్యానవనములో నవనివిభుఁడు. ౨౨
- ఉ. అప్పుడు చేరవచ్చి సమయం బిది దర్శనయోగ్యమంచు న
వొప్పెనుకాంతలుం దురగయాశము రత్నచయంబు మున్నుగాఁ
గప్పము ల్లెండెచ్చి మది గప్పెనుభీతి చొలంగ నన్ను లై
యొప్పన చేసి రాన్వపతు లుజ్జయిసీపతికిం గ్రమంబున. ౨౩
- సీ. అంగాధిపతి వీఁడ వంగాధిపతి వాఁడ నేపాళపతి వాఁడ భూపతిలక
కర్ణాటపతి వీఁడ కాంభోజపతి వాఁడ సావీరపతి వాఁడ సార్వభౌమ
గూర్జరపతి వీఁడ కోంకణపతి వాఁడ కుంతలపతివాఁడ కంతురూప
బర్బరపతి వీఁడ పాంచాలపతి వాఁడ మత్స్యధిపతి వాఁడ మానవేంద్ర
యనుచు వేటువేట నందఱునెఱింగించి, యధిపుచేతఁ గుశల ముడ్డుగఁజేసి
వీడియముల గారవింపించె నీతిస్వ, తం, త్తబుద్ధి యైన మంత్రివరుఁడు. ✓ ౨౪
- క. అజ్ఞనపతు లందఱుఁ దన, పజ్జం జనుచేర మండపములోనికి వి
ద్వజ్జనదంతామనె యగు, నుజ్జయిసీధరణిపాలుఁ డొయ్యనఁ జనియెన్.
- ఉ. అందు వసంతుని న్నత్రి ననంగుని లక్ష్మి నువేంద్ర గౌరి న
య్యిండుకళాధరు న్నచి సురేంద్రుఁ గ్రమంబునఁ బూజచేయఁగా

దుందుభిమర్దళప్రముఖశూర్యరవంబులు నిండ నేర్పున
నుండరు లాటపాటల వినోదము సూపిరి తీపులంటగళ్.

౨౬

వ. అప్పుడు కర్పూరాదిసుగంధస్రవ్యంబులు వసంతచాలనం బొనర్చెడి వారి
లో నుండి కలహకంటకుం డను రాచలెంక వెడలి వచ్చుచుఁ దనమీసము
లను నంటిన సుగంధంబు విదిర్చికొనుచుఁ జూచిన నెదుర నున్న యేకాం

గి | *వీరుం డను సంగపతిలెంక తనదు దురభిమానంబునం గనలి. ౨౭

క. ఏరా ముందట గానక, నేరమి పైఁ దెచ్చుకొనుచు నీమీసలు నా
గి? చేరువ వడివెట్టెద విది, యోరీ యేకాంగవీరుఁ డుంట యెఱుంగవే. ౨౮

క. నావుడుఁ బరిమూళించెద, నీవుండుట యెఱిగి కాదె యిది న్నేటుగ నేఁ
గావించెదఁ బేరికిఁ దగు, లా విందుక కలిగె నేని లటపట లేలా. ౨౯

వ. అనినం దివియు మనుచు నయ్యిళ్లు గప్పిన దుప్పట్లు తొలంగవైచి
జిట్టినం గతారంబులు దుస్సిన డగ్గట గల తలవరు లెడసాచ్చి పట్టి తొలం
గం దిగిచి యీమహాత్మనంబులో నిట్టిగలబలు సేయ మీయట్టి బలుబం
ట్లకు నందిక్రంతలజగడంబులు వల దని తోడ్పొంది చని రత్నమండపమాఖ
శాల యైన కొల్వుమండపంబులో నున్న గోవిందచంద్రుం డనుపడవాలు
ముందటం బెట్టి యీకలహకంటకుం డంగాధిపతిలెంకతోఁ బోట్లాడఁగడగ్గ
ఱునెడ నూనిపించి యిద్దఱుం దోడితెచ్చితి మవధరింపు మనిన నతండును.

క. తగునోయి కలహకంటక, జగడంబులు సేయ కొండునమ మునులేదే
పగపాటి నీకు నితనికిఁ, దగిలిన దీవిందుతో వితండము గలదే. ౩౦

గీ. అనుచు నతని దూతి యూతనిదెసఁజూచి, యితనితోడ జగడ మేల యయ్యె
ననుచు నతఁడు వలికె నను నితఁ డిప్పుడు, వ్రేసెఁగాన నిట్టివివర మయ్యె.*

క. ఆపడవాలును దమభటుఁ, గోపించుచుఁ గవుల బాశకుల శూరుల నా
లోపలఁ గూర్చుండఁగ నిడి, యాపాడి దగంగఁ దీర్చుఁ డని నియమించెళ్.

సీ. వారలు నేకాంగవీరుండ వ్రేట్లున కైతగిలినవాండ వనుచుఁ జూచి
కలహకంటకయేలకలహంబుకై కొంటి వచుచుఁబోట్లాడవేడ్త య్యెననుచు
మఱి తావు లేదె యీమర్త మేర్పడఁ జెప్పు మనవుడు వ్రేయుటయదినిజంబు
నామీసములసుగంధము విదిర్చికొనంగ నితఁడు నేనుండుటయెఱుంగ వనిన
మాటమీఁద నదియె వ్రేట్లుగాఁ జేసితిఁ బిఱికి వీడు బురుకపిట్టయంత
గాని లేఁడు వీనిఁ గైకొందునా నేను, జెండి పాటవైతు భండనమున. ౩౧

వ. అని పలికినఁ గలహకంటకుం గోపించి తుచ్చపూబలుకులు పలుకుదురె
 ఘగవాని ఘనతచేసినఁ దనదొడ్డతనం బెప్పుడగు నతని హీనంబుగాఁ బలికిన
 సరిపూనికెం దానును హీనుం డగు నింతియ కాదు విక్రమాస్తండును నం
 గాధిపతియును మిత్రులు వారికన్నులం బుట్టిన కొడుకులు మీలో జగడంబు
 వలవదు.

3గీ

క. మగతనము నెఱవఁ బూనియుఁ, బగ యేమియు లేనిచోటఁ బరిమాళింపం*
 దగ దతనికి నది నీకునుఁ, దిగులువడ న్నిలువనాడఁదగ దాతనితో. 3౬

గీ. అనఁ గలహకంటకుం డనునల్ల నవ్వి, పంతమా మీరెఱుంగని పాడిగలచె
 గుడికొలుపుబంటు మల్లనికొలఁది వంత, మయ్యె నిచ్చట నదియెట్లు లంటికేని.

వ. ఒకడు దేవరభాండాగారులు నింటికడం బాలెము వడం గొలిచి పల్లెరం
 బులఁ బ్రసాదంబు దినుచుఁ బోతు క్రియ నుండ నొకనాఁడు దేవర దర్శింప
 వచ్చి వారిసందడిలో నొక్క యాడిగ తనకాలు ద్రొక్కినం గోపించి యే
 ౩౭ మీరా బంటుమల్లు న న్నెఱుంగవా తన్నితి వనిన నతండు నేనెఱుంగన యీ
 సందడిలోఁ గాలు దాఁకె ననిన నెరయం దన్ని యెఱుంగ ననినం బొని
 చెప్పెదనా యనుచు నందంద దట్టించిన నయ్యాడిగ డాకేలి కటారి వలకేల
 నందుకొని తన్నినాడ నే మనియెదవురా యనిన నతని బిఱుసు చూచి
 బంటుమల్లండు స్త్రుక్తి యేమియు నే మనియెద దేవర కూడిగంపుబంటుం
 గాన దోస మనియెద ననియెం గావున.

3౮

క. ఆపంతము గాకుండఁగ, నాపేరును నతనిపేరు నానెంబులుగా
 మీపిన్నవాండ్ర మమ్మును, జేపట్టియొకింతవేళ్ల సేయింపఁదగు. 3౯

వ. అని మ్రోగ్గిన నట యంగపతిభటుండు- ౪౦

గీ. మీకుఁ బిన్నవాడ నేకాంగవీరుండ, అంకెవైచిన నడవింక మైన గి |
 నగినఁ గేరడించిన స్త్రీసలంటినఁ, †బట్టి తివియ నాకుఁ బాడిగాదె. ౪౧

గీ. నృపులుగవులుభటులుఁగృహంబులుశూరులు, నొక్కచోటఁగూడియున్నవారు
 వీరుమెచ్చమచ్చువిడిచిమన్నించుట, ఘనలయిదియుమీకుననుచుమ్రొక్కె. ౪౨

క. అమ్మాటలు విని పెద్దలు, మమ్మిట మన్నించి మీరుఁ మాకిట జగడం
 బిమ్మనినఁ గలహకంటకుఁ, డెచ్చెయి మెయికొనక యున్న నిర్రవ్వుడనిమతి.

వ. మీర లిద్దఱు రాచలెంకలు గావున నారాజులు నూడంగఁ బోట్లాడవలయు నాయితవడి రం డనిన మాకు నిదియ యాయితంబు బంటువానికిం గటారి చేత నున్నం జాలదె యనుడు నేమియు బంటుతనంబునకుఁ గొఱత గాదు రాజు వెడలివచ్చునంతకుం బోయి రండని యొందొండ యనిపినం జని రనంతరంబు. రర

సీ. కఱకంచువలిపెంబు గట్టిగాఁ గాసింది చెలిత్రాడుకానెనై బలియఁజుట్టి దేహంబు కప్పుగా లోహకంచుకలీల జగిలిగిగల నల్లజగు రమర్పి వక్షస్థలంబున రక్షపూసలచేరు దండతామెతులును దగ ధరించి తిలకంబు దళముగాఁ దీర్చి చుంగులపాగ తలముడితోఁ జొల్లెమలవరించి కేలఁ బుట్టెయును నీలి నూలునఁ బూని కేలిగతిఁ గటారికోల వట్టి సంగడిలుగొల్వఁ జనుదెంచెనొక మత్త, గజముభంగి కలహకంటకుండు. రగి
వ. అటఁ గొందఱు సంగడిలం గూడి. రఱ

క. నగుమొగమలరఁగఁ గన్తురి, తిగురు మెయిన్నలఁది కానె దిటనై మెఱయన్ మగతనముఁ గటారియుఁ దో, డుగ నయ్యేకాంగవీరుఁడుంజనుదెంచె. ర2

సీ. అపుడుచుక్కలలోన నన్యతాంశుగతి దోఁప రాజులు గొలువంగ రాజు వెడలి వచ్చినఁ దత్పరివారసమేతుఁడై పడనాలు డగ్గతి భటులఁ జూపి వారివైరముఁ బరివారంబుఁ దగవును మున్నుగా నన్నియు విన్నవించె దనలెంకఁ దిక్కి యిద్దఱ నొక్కటిగఁ జేయ భట్టి నంగాధిపుం బాలుపెట్టె చారు మాకు సెలపుకారెండుచూటలు, విడుపుఁడనియున్యపుని వెఱపునూపఁ బనిచెఁ గర్త గాన బంటుతనమునకు, విడుతురయ్య... .. రర

క. నావుడు నిద్రఱుఁ జని పృథ్వీవరునకు వాంఛచలము వినిపించిన నే నీవీరుల నొప్పించుట, భావం బొడఁబడ దటంచుఁ బతి చింతించె. ర3

క. ఆవేళ నమాత్యుడు మ,హీవర నీమాట నేయ రేమనవచ్చున్ లావరులై లెంకల మని, కావరమున నున్నవారు గైకొన రొరులన్. గిం
గీ. పసుల కుయ్యిగాదు బ్రాహ్మణుచెఱగాదు, స్వామిహితముగాదున్రతము గాదు లోకహితముగాని యేకాంగిప్రభునఁ, జచ్చువాని కేమి స్వగ్రహానె. గిం
వ. నావుడు వీరకులోత్తముం డగు వీరకులోత్తముండు. గి2

గీ. మానభంగ మైనమరణంబు శూరుల, కదియ చూడ నాత్మహత్య గాదె యాత్మహత్య పాప మది నీవయెఱుఁగుదు, పాప మొందకున్నబ్రదుకుబ్రదుకు.

- వ. వ్రేసినవ్రేటును గాడినమాటయును లేకయుండుటది మహావ్రతంబు. ౧౪
- క. బొంకుట సుర సేనించుట, బొంకమి వేయశ్వమేధములఫలము భటుం
డంకమున సత్యమునకై, శంకింపక వచ్చెనేని స్వర్గము గాదే. ౧౫
- క. అది యెట్లనినను మిత్రుఁడు, మదిఁ గలఁగెనుననియు వీంశ్రుమడిసెదరనియుం
గొది కెడు నామన మనవుఁడు, నిదియెంత ప్రసంగమనుచుహితమతిఁబలికెన్. ౧౬
- క. *అంగాధిపతి యు నేను ను, ముంగల నిరుదైఫల నిల్చి మొనయుకతారుల్
ఖంగనఁగఁ బట్టి బంట్రకు, భంగము గాకుండ మనసుఁ బట్టెద మనఘా. ౧౭
- క. అనునెడ నిద్దఱు బంటులుఁ, జరుదెంచి కడంక మ్రొక్తి జనవర మముఁజూ
డ నవధరించియు విడుమా, యనవుడుఁ బంతముల కొలఁచు లడిగె న్నాన్విక. ౧౮
- వ. అప్పు యొక్కదండన పోట్లాడంబూని యేకాంగవీరుండు. ౧౯
- సీ. పుల్లతి పెట్టిన భూమికిఁ గొనరిన నెదిరిపోటునకుఁ జే యొదుఁగుచున్న
దండకైదప్పినఁ దప్పగ్రేళ్ళుఁకినఁ బంతంబుగొన్నఁ జౌబళము గొన్న
దాణికిఁ జొచ్చిన దాఁచిన మానిన నరువనొడ్డిన బయలానపడినఁ
జాఁగఁబొడువకున్నలాఁగంబునకుఁగొన్న మడమగెఁటినవ్రేళ్ళుమగుడఁబడిన
దాటుమాటులైనఁ దలవంచి పొడిచిన, బాగుగాఁ దలంచు పంతమిదియె
కదిసి యొక్కపోటు పదిముఖంబులుగాఁగ, బొడుచువాడ దేవరడుగులాన. ౨౦
- వ. అను నంతకమున్న వానిపంతంబులకొలందిం బుల్లతి మున్నగా నన్నియుం
గొని యున్న కలహకంటకుండు. ౨౧
- సీ. మతిఁ గాకదృష్టి నేమిటక రక్షించుచు సూకరదృష్టిమై ధాకగొలిపి
గర్జనసేయక మార్చాలదృష్టిమైఁ దరలక పరుజించి తాఁకఁబూని
భల్లూకదృష్టి నపాంగసంగతి గని కపిదృష్టి వంచించి కాపుసూపి
చేప్పదప్పక గృధ్ర దృష్టి గనుంగొని యొయ్యన ఫణిదృష్టి నొడియఁజూచి
మనసుదేఱఁజూచియును జాడకున్నట్లు, దృఢముగాఁగఁ జోరదృష్టి నడఁగి
జంకిమీదఁనొడిసి శార్దూలదృష్టిఁ బైఁ, బడుటసురియకాండ్ర పంతమిదియ. ౨౨
- క. తొమ్మిదిదృష్టులలో నా, యిమ్మగు పులిదృష్టిఁ జొచ్చి యెదుఱొమ్ము కతా
రమ్మున నది తొలుపోటుగఁ, గ్రుమ్మెద నేనొండు లేక కుంభినిఁ గూలన్. ౨౩
- వ. అనుడు వింతపంతంబుల కచ్చెరు వంది పొందుగాఁ జూచి విడువం దన
భట్టియు నఁగాధీశ్వరుండును నిలువఁబడి కస్తూరంబు గలుగ వైహళి దీర్చి

యెల్లజనులం గూర్చుండ నిడి గలబపుట్టకుండ నెడ నెడం దలవరుల నిలిపి
పట్టెడువారల మాట మాటలలోనఁ బట్టుం డని నియమించి నలువురుబంట్ల
నడుమనిడి కతారంబు లొక్కకొలందిగాఁ గొలిచి నిచ్చుపండ్ల దొడసి యెడ
గలుగ బంట్లచేతి కిచ్చినం బమ్ముకొని యవ్వీరులు చూచువారి చూపుగముల
కెల్లఁ దార లక్ష్యంబు లగుచు ధీరధీరంబుగఁ జొచ్చి. ౬౪

క. మ్రొగెడు కృష్ణరంగముల, భంగి న్నైబ్బలులక్రియ నిభంబులకరణి
సింగములభాతి సలవడు, సంగతితోఁ గదిసి రెల్లజనులుం బొగడన్. ౬౫
వ. కదియుచుం గలహకంఠకుండు తెలిసి పొడుపు మోయన్న యని తెలుపుచు
ఘాతగొనంగ నోహా చాలుం బట్టుం డని యిద్దఱుం బట్టించి భట్టి నృపుని
దగ్గఱందెచ్చి వీరిజగడంబులు సంతసపడియె* ననిన. ౬౬

క. విను కహకింటకుండ గ్ర, క్తున నాతని గాఁగిలించుకొను మనవుడు నే
మని సంతసపడుదుమొకటి, యును వీడము పోటులాట యుడిపితిరేలా.

గీ. అనుడుదెలిసిపొడుపుమమాయన్నయంటి, యన్నదమ్ములకొకకలహంబుగలదె
యనిన దక్రలపడుచు నెట్లాడిరేని, నేమి దప్పగుననుడు మం త్రీశ్వరుండు.

క. ఓకలహకంటకుండయిది, నీకొఱకై కామ శత్రునిఁ డగ్గఱుమన్
రాకొట్టి పిలిచి మది ను, ద్రేకము పుట్టించి పోటు దెలుపఁగవలయున్.

గీ. కవులు పొగడువేళఁ గాంతలు రతివేళ, సుతులు ముద్దువేళ శూరవరులు
రణము సేయువేళ రాకొట్టి పిలుచుట, పాడి యిదియ మిగుల భజన కెక్కు.

వ. వెండియు నీ వెఱతచలంబు గొన్నను గారణంబు లేజగడంబు గావున
భగవతియు బేతాళుండను నెట్లాడించి రింకఁ బాడిగాని చేతలకుం జొరక
రమ్మని డగ్గఱం దిగిచిన నప్పడ రాజులం బరివారంబును బ్రజలు నిదియ
పంతంబనం గలహకంటకుండును నేకాంగవీరుండును గాఁగిలించుకొని యెడ
యని యడుగులం బడిన. ౭౦

మ. ధరణీనాయకుఁ డిద్దఱు న్నమముగాఁ దాంబూల జాంబూనదాం
బరభూషాదుల నాదరించి వరుసం బార్శ్వంబుల న్రాజులుం
బరివారంబుఁ గవింద్రులుం గొలువఁగా భద్రాసనాసీనుఁడై
సరసాలాపకథానుకర్షణముల న్నంప్రీతితో నుండఁగన్. ౭౧

క. ధనహీనుం డొకఁడొప్పు, డనువగుచోఁ బెండ్లిసేయ నరము వేడం
దనయచెయి పట్టుకొనుచుం, జనుదెంచెన్ దైన్యవృత్తి జనపతికడకున్.

చ. దినకర తేజః డౌ జనపతిం గని దీవన లిచ్చి విప్రుశ్చక్షి....

ట్లనియె నృపాలశేఖర దయాపరిపూర్ణ మదీయభాగ్యజ్ఞ
వన యిది నాతనూభవ వివాహము చాగదు నేడు మేరగా
నెనిమిదియేడు లయ్యె ధనహీనుడఁ గావున వేడవచ్చితిఁ.

2౪

సీ. రాజ్యంబు వదలక రసికత్వ మెడలక జయశీల ముడుగక నయము చెడక
దీనులఁ జంపక దేశంబు నొంపక నిజ ముజ్జగింపక నేర్పు గలిగి
విపులఁ జుట్టల వెన్నుసాచ్చినయట్టివారిని గొల్చినవారిఁ బ్రజల
హర్షంబుతోఁ గాచి యన్యాయముడుపుచు మున్ను చెప్పినరీతిఁ జెన్నుమీఱి
చేత లొండు లేక ప్రాతల విడువక, యశము కలిమి దమకు వశముగాఁగ
వసుధయేలు రాజవర్గంబులోన న, య్యాదివిష్ణుమూర్తి వండ్రు నిన్ను.

2౫

వ. ఈసీసపద్యంబులో గీతసహితంబుగా నాటుపాదంబుల మొదలియక్షరం
బులు, నందర్థంబుల మొదలియక్షరంబులుఁ గ్రమంబునం గూడకొనంగ
నైన నా విన్నపం బవధరింపు మనిన నచ్చేరు వంది క్రమ్మఱం జదివించి
మొదళ్ళ నర్థంబులఁ బండ్రెండక్షరంబుల నిడుకొని “రాజ దీని వివాహము
చేయవయ్యా” యని యున్న బంధకవిత్వంబున కితి విస్మితం డై తదైన్యం
బుడువం బూని.

2౬

క. జననాయకుండు విప్రున, కెనిమిదికో ట్లర మిచ్చి యెల్లనరేంద్రుల్
తనుఁగొల్చినడువఁగా నొ,య్యనఁబురికరుడెంచె వైభవాధ్యతమేఱయఁ.

క. కావున నీవాతని సరి, గావు నృపా మగిడిచనుట కార్యం బనినఁ
భావమునఁ దద్గుణము సం, భావించుచు భోజవిభుఁడు మగుడంజనియె.

2౭

వ. మఱియుఁ గొన్నిదినంబు లరిగినఁ బదియేడవవాకిటం జనం జూచి.

2౮

—| పదునేడవబొమ్మకథ. |—

క. నీలాంబరసోదరు రజ, నీలాంఛనదివసచిహ్న నేత్రవిలాసుఁ
నీల గ్రీవప్రియసఖు, నీలోత్పలనీలవర్ణ నీలారమణుఁ.

౨౯

కా. తాత్పర్యంబున సంస్తుతించుచుఁ బ్రశస్తం బైనలగ్నంబునన్
సత్పాత్ర ప్రతిపాదితార్థుడయి భోజక్షోణిపాలుండు సం
పత్పూర్ణంబగు వైభవంబు మెఱయ న్భద్రాసనం బెక్కుఁగాఁ
దత్వాంశాలిక నిల్వ నిల్వ మని తత్రస్ఫూర్తిగా నిట్లను.

౩౦

- క. నృపరత్న మైనయుజ్జయి,నిపత్రియ సాహసాదినిపుణత్వము న
త్యుపకారంబును గలుగక, చపలమతీ దీని నైక్య జనునే నీకున్. ౮౨
- క. ఉర్వి నాయకుఁ డయ్యును, నిర్వాణుల మీఱి యర్థనిష్ఠుహుఁ డగునా
సర్వజ్ఞుని సద్గుణములు, నిర్వచనముగాఁగ వినుము నే వినిపింతున్. ౮౩
- క. మాటలయం దెఱిగెదవే,నాఁటను ముంజేతికంకణంబున కద్దం
బేటికి వితరణగుణమునఁ, బాటిల్లెడి గుణము లెల్లఁబ్రభువుల కుర్విన్. ౮౪
- క. మతిగలిగి చదువుఁ జలుకలు,*హతమందంగాను బోటులాడుం బశువుల్
వితరణ మెవ్వఁ గుణమగుఁ, జతురుఁడు శూరుఁడు నతఁడె జనులందెల్లన్.
- గీ. విక్రమార్కుబాహువిక్రమం బుర్విలో, నరులచేతనెల్ల నరులుగొనఁగఁ
గీర్తనీయ మైన కీర్తి గీరించుచు, నర్చు లర్చములఁ గృతార్చు లైరి. ౮౬
- సీ. ఆదివసములవర్ణాత్యయోచితముగా దలమైన వానలు వెలుచునంతఁ
దెల్లవాఱినయట్టి తెఱఁగున నావేశఁ దనమేళనం బెల్లజనులు వొగడ
హంసనాదములు కాహశలుగాఁదత్పక్షలఘుతాడనములుతాశములుగాఁగ
మదములఁ గ్రాలు తుమ్మెదలర్పుంకారమ్ము లమరినవీణాస్వరములాయనఁగ
యోగనిద్రఁజెందియున్నవిష్ణునిమేలు, కొలుపఁగడఁగు గాయకుం డనంగ
బంధుజీవహర్షపరమహాచంద్రాగ,మయముగా శరత్సమయమైనరై. ౮౭
- క. శరదాగమమున సంభో,ధరపటలము విచ్చి చనిన. దపనుండు మహా
కరి తెరవెల్వడుక్రియఁ బు,వృరపిలసన మలరఁ జెలఁగెఁ గరసత్వమునన్.
- క. పంకంబులాటె నేఱుల,పొంకంబులు డిగ్గె తెల్లు పూచెను భువి ని
శ్శంకముగ నంచపిండు కొ,లంకుల వివారించె నట జలమ్ములుదేఱెన్. ౮౮
- ఉ. దీప్రముఖంబులొచు నలుదిక్కులు నేర్పడ దుగ్గసింధుపూ
రప్రభ నొప్పువెన్నెలలు రాత్రి దివాకృతిఁ దేజరిల్ల లో
కప్రియుఁ డైనచంద్రు సమకక్ష్యలఁ జుక్కలు నిక్కఁగాఁ దదీ
యప్రతిబింబలీలఁ గుముదావళి వొల్పె సరోవరంబులన్. ౮౯
- ఉ. తెల్లనిరాజహంసలను దెల్లనికల్వలఁ దెల్లఁదమ్ములం
దెల్లని తెల్లుఁబువ్వులను దెల్లనిశీతమకీచిరోచులం
దెల్లనిచుక్కలన్ జగము తెల్లనయై యమృతాబ్ధిమీఱినం
దెల్లనికన్నుదోయిగల వేవర వచ్చె శరత్తు చూడఁగన్. ౯౦

- క. జడి గాక పెట్ట గాకయు, పడ గాకయుఁ జలియుఁ గాక వఱపిది యనియే
ర్పడక యిలఁ బసిమివండఁగ, బడుగులు ప్రియమందిరనఁగఁ బ్రభులకుఁదగదే.
- చ. అవని నవంతిభూమివరుఁ డాదిగఁ బాశిపు లెల్ల లక్ష్మీయు
త్సవములు మున్నుగాఁ గడుఁ బ్రసస్తముతా సమయబులందు స
త్త్వలను బాతకోత్తముల గాయకుల న్నటుల నివృత్తిర్జివై
భవములఁ దప్పఁజూచ్చిరి ప్రభావసమృద్ధుల నిండు పుట్టఁగఁ. ౯౩
- ఉ. అట్టిదివంబుల న్నవపకులౌ గ్రహదానసమృద్ధి యొక్కెడ
బట్టు నుతింపఁగాఁ బరస్పరాలకు లచ్చెరువంది మెచ్చ నా
య్యమహీశుఁ డథులఁ గృతార్థులఁ జేయుచుఁ గీర్తిచేకుట
బైటెడుపట్టినగ్గణమువెంపున నాతని మీఱనోపఁడా. ౯౪
- క. అని యడిగిన నాబట్టి, య్యన నవ్వుచు నోన్మపాల హరుని ప్రసాదం
బున సిద్ధపురుషుఁ డగు నా, జననాథుఁడు గుణములందు సామాన్యుండే. ౯౫
- క. దానతో త్రంబులు నా, మానవపతియందకాని మఱి యొందుదెసం
గానము విను మాతని సరి, పూనెద మనఁ దరమె తరణిపుత్రునకైనఁ. ౯౬
- మ. అనినం జిహ్మలోన లజ్జయు వృథాహంకారముం బుట్టఁగాఁ
దనలోఁ దాన యడంచుకొంచు మృదువత్ప్రస్థ భూపాదు లా
తని కింపొందఁగ నిచ్చి పుచ్చి పిదపఁ దానంబున నిష్క్రమా
ర్చునిసాదృశ్యము నొందఁగోరుమతి నాతోఁటిశ్వరుం దుండఁగఁ. ౯౭
- సీ. ఒకనాఁడుకొల్వులోనికి సిద్ధుఁ డొకరుండు చనుదెంచినుఖిగోష్ఠిజరపునపుడు
తాపసోత్తమ నాకు దానగుణంబున విక్రమార్కుని మీఱ పెరవు గలదె
యనవుడు సాహసహవనంబు చేసిన సిద్ధించు నందుల చేత వినుము
యోగినీచక్రంబు నొందుకుండములోన నొకలక్షగోఘృతాహుతులఁ బోసి
పొదలఁజేసి మేను పూర్ణాహుతిగ వేల్చి, వెనుకఁదత్ప్రసాదమున నె బ్రదికి
దాన విభవమునకుఁదగినంత వేఁడుము, మెఱసి సాహసాంకుమీఱవచ్చు. ౯౮
- చ. అనవుడు నుత్పసించి నృపుఁ డాతని వీక్షించి రాత్రి సర్వయో
గినులఁ దలంచుచుం జని సకీలకమంత్రజపంబుతోఁ దదీ
యనిలయవహ్నికుండమున నాహుతు లన్నియుఁ బోసి తెంపునం
దనువును వేల్చె నిత్యమగు దానము దేహముకంటెఁ దీపిగాఁ. ౯౯

- క. ఆయెడ యోగిను లాజన, నాయకు బ్రదికించి నిలిపి నరనాథ మము
 స్నీయత్నంబునకుం దగ, నేయిష్టంబైన నడుగు మిచ్చెద మనుడున్. ౧౦౦
- క. దండాకృతిగా జనపా,లుండును ధరఁ జాఁగి నిచ్చలును ధనములు నా
 భండాగారము లేడును, నిండం గరుణింపుఁ డనిన నేర్పున వారున్. ౧౦౧
- క. నిచ్చలు నీలిటు చేసిన, నిచ్చెద మీకొలది నింపు లేడును నిండ
 వ్వచ్చించుకొప్పు నాపుడు, నచ్చట నృపుఁ డియ్యకొని గృహంబునకరిగెన్. ౧౦౨
- ఉ. ప్రాద్దన లేచి యిండ్లు ధనపూర్ణము తాట యెఱింగి యాత్మలోఁ
 దద్దయు సంతస్లి వసుధావరుఁ డుజ్జయినీశు మీటుచుం
 బెన్దల నంధులన్ హితులఁ బేదల నందఱఁ గూర్చి యగ్ధముల్
 దొడ్దలు చేసె దాననిరతుం డనఁ బైకము చిచ్చుండఁగన్. ౧౦౩
- క. ఈగతి ననుదినమురు భాం,డాగారములెల్ల రిక్షలైనం దనువ
 యోగినులకు నాహుతిగని, యోగించుచునిచ్చధనములొనఁగుచునుండున్
- ఉ. ఈక్రియఁబర్వక్షీర్తి నుతియించుచు యాచకు లెల్లఁ జెప్పఁగా
 నాక్రమ మేర్పడ నివి ప్రీయంబును జోద్యము నగ్గలింపఁగా
 విక్రమభూషణుండు మునివేషముతో నటకేగి యోగిని
 చక్రగృహంబులో నతని సత్త్వముఁ జూడఁ దలంచి యుండఁగన్. ౧౦౪
- ఉ. ఆనగరంబులోని నృపుఁ డల్లన రే యరుడెంచి మంత్రని
 స్థానిరతాత్మఁడై జపము నల్పి ఘృతాహుతులిచ్చి యగ్నిలో
 మేనును వేల్చి యోగినులమెచ్చునఁ దొల్లిటిరూపుదాల్చి యా
 పూనిక నగ్ధము ల్వడసి పోయి భజించె విత్తిఁ గన్గఁడై. ౧౦౫
- క. మఱునాఁటిరాత్రి మునుకడఁ,దటి యెఱింగి యవంతి విభుండు దయదైవాటం
 గొఱఁతపడకుండ వెరవుగ, నెఱమంటలకుండ మున్నయెడ కరుడెంచెన్.
- క. ఆహామకుండమునఁ దన,దేహమువేల్వంగ నచటి దేవత లెలమి
 న్నాహసము మానుపుచు నీ,యీహిత మేదేని వేడు మిచ్చెద మనినన్.
- గీ. ఇచటి భూమిపాలుఁ డీక్రియ నిచ్చలు, మిడుకునగ్నిలోనఁ బడకమున్న
 యతనియిండు లెపుడు నగ్ధంబుచేసిండి, యుగాడున్లుగ వర మిండు చాలు.
- క. అనపుడుఁ గొనియాడుచు న, స్థానరించెద మనుచుఁ బలికి యోగినులంతం
 జనిరి నిగూఢుడై నృపుఁడు నవంతికి మగిడ నొక్కఁడును బెంపెక్కన్.

సీ. తదనంతరంబ యాతడుతొంటిక్రియవచ్చి యాగంబు సేయఁగా మోగ మాత
లరుదెంచి నృపుని ప్రయాసంబునకు నక్ష మై విక్రమాక్షణాశ్రీవిభుండు
తనమేనువేల్వఁ గైకొని చుచ్చు మెచ్చించి నీయిండ్లు ధనమున నిండఁజేసె
నిచ్చలుఁ జావక విచ్చలవిడి ధన మెంచెన నర్థుల కిచ్చికొమ్ము
నావుడు నతండు దురభిమానంబు విడిచి, విస్తయంబుచు లజ్జయు విస్తరిల్లి
మీఱఁజూచట తనుమీటిమెఱసినట్టి, యతనిఁబొగ శుచునగరికివరిఁగెగాన.

క. నీవును నాక్రియ నింటికిఁ, బోవుట మే లనుచుఁ గనకపు త్రిక వలుకం
గా విని యాతడు నుజ్జే, నీవల్లభుకృపయుఁ దెపు నేర్పునఁ బొగడెన్.

క. లగ్నము దప్పినచొప్పుల, భగ్నంబగు యత్నమునకుఁ బారులు మడి ను
ద్విగ్ను లయి చనఁగ లజ్జా, మగ్నుండై భోజరాజు మగుడం జనియెన్.

—పదు నెనిమిదవబొమ్మకథ—

వ. తదనంతరంబ యొకదినంబున నస్తాదశద్వారంబునం బ్రవేశింపులుండై.

క. వెలిపట్టును బులితోలును, మలయజమును బూదిపూత మణులున్ ఫణులుం
దిలకము నెఱగన్నుం గల, వెలఁదియు మగవాఁడునైన వేల్పుఁదలంతున్.

మ. అని భోజక్షితి నాయకుం డమరపీఠారోహణవ్యక్తుఁడై
చనుదేరం గని బాహు న్నై ధరశీతా విక్రమాదిత్యు చా
డ్చున. వేక్షన్ ఘనధైర్యము నివితరణంబు న్లేక నీశీమనా
సన మెచ్చం దర మానె యాతని మహోత్సాహంబు సామాన్యమే. ౧౧౬

క. జనవర నిర్వచనముగా, విను ముజ్జయినీవిభుండు విష్ణునిక్రియఁ బా
లనక్షి మెఱసి మనుజుల, మన మలరంగ మనుపుచుండి మహియేలంగన్.

ఉ. క్రూరుఁడు నీరసాత్మఁడును గుచ్చిత బుద్ధియు దూషకుండు నా
చారవిహీనుఁడున్ ఖలుండు సత్యవిదూరుఁడు దుర్నయాభ్యుండుం
జోరుండు నస్థిరుండు నలసుండును దుర్బలుఁడు న్నదాంధుండు
స్తూరవికారకష్టఁడును మందుండు మందునకైన తేఁ డిలన్. ౧౧౭

క. అదివసంబులలో నొక, నైదేశికుఁ డరుగుదెంచి వసుధావతిచే
నాదృతుఁడై యతనికి నా, నాదేశస్థితులు నేర్పునం జెప్పంగన్. ౧౧౮

గీ. మాటలందె యతని మహిమెల్లఁ దిరిగిన, ఘుచుని సిద్ధపురుషుఁగా నెఱింగి
మిగుల నాదరించి జగతీవరుండు త, చ్చనలు వినుచు మఱియుఁ గాతుకమున.

- క. నిశ్చయముగ భువి దీర్ఘపురశ్చరణాస్తకి నుత్తరము దక్షిణముం
బల్బిమముఁ దూర్పుఁ దిరిగితి, వాశ్చర్యం బేమిగంటి వానతి యిచ్ఛా. ౧౨౧
- క. నావుడు నాతఁడు నేఁ బృథ్వీవలయం బెల్లఁ గలయఁ దిరిగితి నుదయ
గ్రావసమీపంబున నా, నావిధమణిరమ్య మైన నగరము గంటి. ౧౨౨
- క. కనకాహ్వయ మగునగరము, కనకాచలతట మనంగఁ గాంతిం బొలుచున్
ఘనమండల మందుచు న, స్థునిమండల మనంగఁ బసిఁడిగుడి గల దచటన్. ౧౨౩
- క. సూర్యప్రభయను నది త, త్వర్యంతమునందునుండి పాటంగ నతిగాం
భీర్యంబు గలిగి నడుకొని, మర్యాదనె నీరు నిలిచి మడుఁగై యుండున్. ౧౨౪
- గీ. అచటఁ జంద్రకాంతఖచితసాపానమై, నాన్లుదెసలఁ గాంచనంబులైన
హర్షముల భజించు నఘనాశనం బనఁ, గలదు తీగము కడ గానరాదు. ౧౨౫
- మ. విను మావింధ్యమునందుఁ బ్రాశ్నన శిరోవిన్యస్తపీఠాంక మై
కనకస్తంభము పుట్టి పుట్టి యినుఁడాకాశంబు వ్రాకంగఁ దా
నును నాచొప్పనఁ జక్షుఁగాఁ బెరిగి భానుం జేరి మధ్యందినం
బునఁ దద్భింబము ముట్టి క్రస్తులు నదిం బ్రాశ్నన్ దిగం బాటంగన్. ౧౨౬
- గీ. ఇనుఁడు గ్రంకువేళ నిక్షణఁ దాఁ గ్రంకుఁ, బొడుచువేళ నట్ల పొడిచిపెరుఁగుఁ
జిత్ర మిద్ది రాజశేఖర స్పృష్టిలో, నలువనేర్పు చెప్ప నలవి యగునె. ౧౨౭
- క. ఎన్నఁడు నిట్టి విచిత్రము, కన్నది విన్నదియు లేదు కడపట గుణసం
పన్నుని నజ్ఞనమిశ్ర జగన్నుత నిమఁగంటి ననినఁ గడుమోదమునన్. ౧౨౮
- శా. తఞ్జాలోచితగోష్ఠి దీర్ఘి యతనిం దాంబూలపూర్వంబుకౌ
నఞ్జారంబుల నాదరించి కొలువుం జాలించి యారాత్రి యు
ద్యఞ్జేతూహలుఁ డౌచు ఖగ్గసహితుఁ డై యొక్కఁడు న్భూవరుం
డున్జోచంబుననేగె నాదెసకు నాయుగ్రాటవు ద్విజుచున్. ౧౨౯
- మ. ఘనుఁ డ ధ్లేగుమఁ గాంచెఁ గాంచనమయాగారప్రకీర్ణాఘనా
శనతీర్థాంతసమున్నమన్ని జవపుస్పంభూతిహేతుప్రచా
లనలీలాకృతడంబరాంబరతలాలంబోన్మద్యుద్భంబుం
బనని స్తంభవిజృంభితాద్భుతరసస్థారంభమున్ స్తంభమున్. ౧౩౦
- సీ. కని విస్మితం డౌచుఁ జని హేమగృహముల రత్నగోపురముల రమ్యమైన
పురము డగ్గటి దాని పొంత సూర్యప్రభ నానొప్పు నేటిలో స్నానమాడి

- గుడిలోని యాదిత్యుఁ గడుభక్తిఁ బూజించి యిష్టదైవముఁ బరమేశుఁ గొల్చి
యుపవాస ముండి సముత్సుకుఁ డై దేవతాయతనమున నారేయిగడిపి
రేపకడనలేచి పాపవినాశన, తీర్థమునకు నేగి పార్థివుండు
జలకమాడి యచట సంధ్యనారాధించి, జలజమిత్రు నాత్మఁ దలఁచునపుడు.
- గీ. తెలిపపడఁగ మొదలి దిక్పతికె త్తిన, గొడుగుమీఁది వసేడిగుబ్బ యనఁగఁ
దూర్పుకొండమీఁదఁ దోఁచె మార్తాండుని, మండలంబుభువనమండనంబు.
- గీ. తీర్థమధ్యమమున దివ్యపీఠాంతమై, జిగి దొలంక బుగ్గ లెగయుచుండ
నవ్యమైనకనకనాళంబు గలమహా, కమల మనఁగఁ బుట్టెఁ గంబ మపుడు.
- క. కడుచోద్యమంది యీఁదినఁ, చడ వగు నని యాతఁ డద్భుత స్తంభముపైఁ
బడనుటికి పేటమీఁదను, జడియక కూర్చుండి యోగిచందము దోఁడఁ.
- క. *ధరణీశుండెక్కిన మొగ, తిరుగక కంబంబు తొంటితెఱఁగున నాభా
స్తరుగతికొలంది జంకక, పెరిఁగెఁ గవటవామనుండు పెరిఁగినకరణి. ౧౩౧
- శా. †కంబం బీక్రియ నిక్తుచున్ బిటుసుగల్గం బెద్దయు నిక్తఁగా
గంభీరుం డగురాజు కైకొనఁడ యాకాశంబు ముట్టంగన
య్యంభోజాపుఁడు చేరనిచ్చు టది హెన్యంబంచు మధ్యాహ్నం
రంభంబేర్పడ నెండ చిచ్చు గొని పర్వంజేసె గర్వంబునఁ. ౧౩౨
- ఉ. చేసిన నెండపెల్లునకుఁ జిక్కిక స్రుక్తక నిక్తిమిక్తిలిక
డాసినఁ గ్రమ్మట స్రవి దృఢంబుగ రత్తినవాస్రమెల్లఁ బై
సీసునఁ గప్పినంతఁ జలియింపక నిల్చినవానిఁ జూచి యు
ల్లాసముతోడ నిట్లనియె లావును దాల్చియుఁ దెంపు మెచ్చుచున్. ౧౩౩
- గీ. లక్షయోజనంబులను నిల్చి యైన నా, యెండ మానవులు సహింపలేరు
నన్నుఁ జేరనోపునా యన్యుఁ డట్లేని, గాలి నేలపాలు గాకయున్నె. ౧౩౪
- క. నరనాయక సీ వీయెడఁ, బరమేశ్వరుకరుణఁజేసి బ్రతికితి నిజను
స్థిరభావము సాహసమును, బరికించి మనంబు హర్షభరితం బయ్యెన్. ౧౩౫
- క. నీవును నేనును నొక్కటి, గావున నాకుండలములు కైకొను మివి స
భావనతో నిత్యమును మహీవర సావర్ణభార మిచ్చుచునుండున్. ౧౩౬
- గీ. ఎన్న నాల్లమాడ లె త్రొకకర్నంబు
నాల్లకర్న లైన నగుఁ బలంబు

- వలము లొక్కనూటు తుల యగుఁ దుల లొక్క
1. యిరువది మితి భార మిది మతంబు. ౧౮౧
- క. అని యిచ్చినఁ గైకొని యాతనిపదములకెఱఁగి మగుడుతఱిఁ గంబంబా
య్యనఁ గ్రుంకఁగఁ దీర్థమునకు, మనుజేంద్రుఁడు చేరవచ్చె మాపటివేళక.
గీ. కంబ మచట మునుఁగఁగా గంతుగొని తీర, భూమి నిలిచి తగిన నేమమెల్లఁ
దీర్చి భక్తితోడ దేవతాలయములో, నుండిరేయి గడపి యొక్కరుండు. ౧౮౩
- శా. ప్రాతఃకాలమునందు లేచి ధరణీపాలుండు తీర్థంబులో
న్నాతుండై నియమంబుతోడ శివపూజాకృత్యముం దీర్చి నం
ప్రీతింగ్రమ్మటి వచ్చుచోఁ దెరువునం బృథ్వీసురుం డొక్కరుం
డతెంచెం గడుదీనుఁ డై యతిని నింపేవార దీపించుచుక. ౧౮౪
- క. చేరఁ జనుదెంచి యతఁడొ, వీరోల్లమ పేదవాఁడ పిఠ్రుఁడ నేనా
హరఁబు వేడి పచ్చితిఁ, గారుణ్యము మెఱసి యిచటఁ గావుము నన్నుక.
మ. అనినం జూచి కృపారసం బెనయ నాహారార్థి యీవిఠ్రుఁ డీ
తని కిచ్చో నశనంబు లే దితనిచేతః ప్రీతి గావింప నే
ధనము న్లేదు ప్రదాతకుం దగిన పాత్రం బబ్బినం బ్రాణమె
నను వంచింపక యిచ్చు టొప్పు నని పుణ్యశ్లోకుఁ డుద్యుక్తుఁ డై. ౧౮౬
- క. మితిలేని మహిమ నీకిది, ప్రతిదివసము నొకసువర్ణభార మొసంగుక
మతిఁ జింతింపక పొమ్మని, యతిముదమునఁ గుండలమ్ము లాతని కిచ్చెక.
శా. దానం బీక్రియఁజేసి యొక్కయెడఁ దీర్థస్వార్థము ల్పెకుతె
న్నానాచోద్యములెల్లఁ జూచితి జగన్నాథు న్రవిం గంటి న
న్నానం బచ్చట నొందితిక ద్విజుని దైన్యం బంతయుం బాపితిక
దీనం బుణ్యుడ నైతి నంచుఁ బురికేతెంచెం బ్రమోదంబునక. ౧౮౮
- గీ. నీకు నీగుణములు లేక యీగద్దయ, యొక్కఁడగదు మగుడనేగు మనిన
మనములోననతనిఁగొనియాడుచునుభోజ,మనుజుపభుఁడుభవమనునకునరిగె.
శా. సంసారాబుధ్పూర్ణమగ్నజననిస్తారాంఘ్రిపంకేరుహక
హింసావర్జితభావభవ్యమతి యోగీంద్రాత్తపద్మావళి
హంసాకారు వికారిదూరుని విమోహాధ్వంస నోత్తంసునిం
గంసారాతిఁ బురారిమిత్రుఁ ద్రిజగత్తత్త్వాణసంధాయకుక. ౧౯౦

ఉ. కంజభవార్చసీయపదకంజ నిరంజనునిం బురత్రయీ
భంజను సంజనాచలనిభద్విపదైత్యఘనప్రభంజనున్
సంజనితప్రమోదగిరిజాతనుమంజుల నామభాగు మృ
త్యుంజయు నాంజనేయవిహితోన్నతగీతకృతాత్మరంజనున్.

౧౫౧

మాలిని. గిరివిరచితచాపా కృష్ణమేఘాభిరూపా
సురసరిదవతంసా ఝణ్ణదైతేయహింసా
గరళగిళనదతౌ కంజపత్రాయతాతౌ
పురహరహరిరూపా పుణ్యగణ్యస్వరూపా.

౧౫౨

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలీకభేకఘోషేంద్ర వీరఘోటవి
భాళ కళింగదేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవిలాంధ్రమహా
రాష్ట్రభూపాలరూప నూపురసుందరచరణారవింద సనదస్రోలిపురవరాధీశ్వర
వెలనాటిపృథివీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకౌటవి వెన్నయామాత్యపౌత్ర
హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతం
బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్కునిదానమ
హోపకారసాహసాదార్యప్రశంసనం బన్నది సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

అష్టమాశ్వాసము.

- క. శ్రీలలనాతనురుచిశం, పాలతికాచిరవిలాసపరిక్షిప్తవపు
ద్విలాతిశయవిడంబిత, నీలాంబుదవర్ణం ద్రిభుదనీపరిపూర్ణం. ౧
- పంచోష్ఠిదపబాష్పకథ—
- మ. మతిలో నిల్చి చూతండు రాజునుల సంభానించి దైవజ్ఞున
మృతమా వేళఁ గడంగి యెక్కింజనుచో నూన్పించి యెకోనవిం
శతిమద్వారముపొంతబాష్ప పలికెన్ త్నోపాలకా మూర్ఖు భా
రతపర్వంబు పతింపఁ బూనుట చుమి రాగిల్లు నీయత్నముల్. ౨
- క. భారానాయక భారుణి, నాహాథుం డైన విక్రమార్పునికరణిన్
శూరుండును ధీరుండు ను, దారుండును గాక యెక్కిం దగ దెవ్వరికిన్. ౩
- మ. అడి యెట్లన్న నెఱుంగఁజెప్పెదఁ దదీయం బైనచారిత్రము
న్నదవైరిద్విషసింహ మర్థిజనతామంజార మాభూవరుం
డుదయాస్తాచలమధ్యభూమి దనకై నొప్పారు నుజ్జేని సం
పదలం బొంపిరివోవ రాజ్యము నయప్రాజ్యంబుగా నేలంగన్. ౪
- ఉ. ఆజననాథుఁ గొల్చి కనకాభరణంబులఁ దెజరిల్లుకాం
తాజనుల స్వచిత్రవసనంబుల బంటుల నందలఁబులం
దేజులఁ జామరంబులను *దెల్లని యెల్లుల నేపు సూపుచున్
రాజులు మంత్రులు న్సుకవిరాజులు నుండుదు రొక్కకైవడిన్. ౫
- గీ. అట్టిదివసముతి సమస్తభూపాలురు, భటులుఁ గవులు హితులు బలసి కొలువ
సురగణంబులోని సురరాజుభంగి న, య్యవనిపాలుఁ డున్నయవసరమున.
- క. ముకుళితకిరుండై దావా, రికుఁ డెదురెన్నిలువఁబడి ధరిత్రీశ్వర కా
నికగా నాభువముం గొని, యొకనల్లనిచెంచు వచ్చియున్నాఁ డనుడున్.
- క. తత్తారణంబు దెలియ న, ముల్లలికుండై నిజాభిముఖమానవసం
పత్రిదదర్శనుఁ డగు భూ, భృత్తులతీలకుండు వానిఁ బిలువం బంచెన్. ౬

మత్తకోకిల. నెమ్మి బచ్చని కుప్పనంబును నీలిచీరముఁ బీలియుం
దమ్మిపూసలపేరు నెత్తినిధాతుబ్బాను జూడ నం
గమ్మపైఁ దగు సొమ్ముగాఁ బిడికత్తి రాసె నమర్చి పా
ఱమ్ముల నివ్వులఁ గేలఁ బూర్జిని యంతఁ జెం చరుదెందురుఁ.

క. దూరంబున నుడుగణపరి, వారుండై వెలుంగు రజనివల్లభుక్రియ ను
ర్యోరమణులలో నొప్పెడు, నారాజుంజూచి మ్రొక్కి యతివినయమునఁ.

గీ. నీవు చాడివెట్టి నెగడిన నలుచుక, యీఁకఁదిగి గొందు లీఁగునృపుల
పగిదిఁ బులుఁగులెల్లఁ బఱవ వేటాడనీ, సాళువంబు గొనుము మాళవేంద్ర.

క. అని చూపి కొలువులోపలఁ, దనచేతి విహంగముచు ధరణీశుని కొ
ప్పన చేసి తాను వచ్చిన, పనిఁ జెప్పఁ గడంగి యతఁడు పతి కిట్లనియె.

గీ. నృపులు గానలేని నీమహావనరంబు, నేడు గంటి దొడ్డవాడ నైతి
మానవేంద్ర యేను మందరగిరినుండి, యరుగుదెంచినాడ నవధరింపు.

కా. ఓరాజన్యకులావతంసక తదీయోపాంత భాగమ్మునఁ
భేరుండాదిమహామృగేంద్రనివహాభివ్యాసమై యున్నత
స్ఫారానేకమహీరుహ ప్రకరవిస్తారావరుద్ధార్థన
చారం బైనయరణ్య మున్నది తను సుదోహసందప్త మై.

౧౪

నీ. ఆదివరాహ మాయడని యేకలమలు మన్నించి విడిచిన గుర్మయొక్కొ
చ్చిరు లక్ష్మడ సక్తు నేనుఁగులచేఁ దోలుచుపడి చన్న దున్నలొక్కొ
చండికసింహ మచటఁ బేర్చుఁగింపుఁగమపులోఁ దప్పిన కొదమయొక్కొ
కాలునిపో తండుఁ గల కారుపోతులఁ గూడిరాలేకున్న మాడయొక్కొ
మారకమ్మపులి యచట మలయచున్న, పెద్దమెకములు పెంచిన పిల్లయొక్కొ
యనఁగ వాలుమృగంబుల కదిను మెపుడు, నాటకట్టగుజాడలు తేటపడఁగ.

నీ. అందులపండుల దండంబు క్రూరున లీలావరాహంబు నేలఁగలసె
నచ్చటిమదలులాయములతో బెరిగియా యెనుపోతుయచులోకమునకుఁజనియె
నక్కడి కృష్ణమృగాఘంబుచేఁ జాలఁ దూలి సారంగంబు గాలిఁబోయె
నటకొండగొఱియలయమటుననొచ్చి మహామేష మగ్నిపాలయ్యె ననఁగ
నొప్పు నితరజంతువులను జెప్ప నేల, *మర్చితెలుఁగులుఁ దోడేళ్లు దుప్పు లిట్లు
†కొరనువులు మెడినాగులుగజ్జఁబిల్లుఁ, గణజు పేమలుఁగుండేళ్లుఁగలవు పెక్కు.

* మర్చితెలుఁగులు వ్యాఘ్రంబు లుప్పతిల్ల-†వలన మరువాతులున్న పతులగల్గి- కొఱను
వులు మరినాగులు గుజ్జుకండ్లు.

- ఉ. అన్యైష నౌక్తయేకల మహంకృతితో గుహనుడి నిచ్చులున్
దయ్యము నైవడి న్నెడలి చాడలు గొట్టుచు బెట్టు రొప్పుచుం
జయ్యనఁ జొచ్చి యేర్చిన గజాబులు మున్నగ నచ్చుగంబులన్
ప్రయ్యలుగాఁ బడం బొడిచి వారకచంపుచు నుండు గండునన్. ౧౭
- గీ. ఎదిరివందులు దానినైఁ గదిసిపాలియుఁ, బందెగాఁ ఁక్ష్మాన్తేటుగఁబంతమాడి
యోలి నిలిపి యడివమునఁ ద్రోలివ్రేయ, ఖండితములగు గుచ్చుడికాయలన్లు.
- క. ఆకొమ్ముకాఁడు తొల్లిటి, యేకలమో కాక యముఁడొ యిట్టివిచిత్రం
బేకడఁ గానము విను మది, నీకెఱిఁగింపంగఁ బూని నేఁ బనివింటిన్. ౧౮
- మ. వసుధానాయక వేటకుం గదలు చ్చన్త్ర జెన్న మేనంతకున్
గుసరం జౌ లఘు వౌ జయం బగు రిపుతోఁభం బగు న్నగ్గణ
ప్రసరం బేర్పడుఁ జేతి సూటి మెఱయింపం జోటగు న్నేట దు
ర్వ్యసనం బంపు ధర్మిన్మిగతి సాఖ్యం బొందుచోఁ గల్గునే. ౨౦
- క. అంచుంజెప్పినఁ బ్రియవడి, చెంచు గనకాంబరములఁ జెలువారఁగ మ
న్నించి వరాహముఁ న్నంపఁడ, లంచి మృగవ్యవయాణాలలసమతి యై.
సీ. దీమంపువేటలు దామెనవేటలు తెరవేటలును నేర్పు తెరలికలును
బందెమాడినభంగిఁ బందులనొప్పింపఁ బూటకాం ద్రనఁడగు వేటకాంపు
సారమేయంబు లౌ సారమేయంబుల పట్టెడగొలునులు పట్టినడువ
భేరుండగండగంభీరత్వ ముడిగించు భేరీరవంబులు బోరుకొనఁగ
వారువము నెక్కిమితపరివారుఁడగుచుఁ, బోటుకాంపునువడిగలయేటుకాంపు
వాటపడ వెన్నెనరుదేర వేట గదలె, మందరంబున కవనిపురందరుండు. ౨౧
- వ. అట్లు గదలి కతివయదినంబులకు దుశ్చరంబగు నగ్గరిపశ్చిమతటంబున గండ
భేరుండాది ప్రచండమృగాండజప్రకాండపరిగణ్యం బగునరణ్యంబు దరియం
జొచ్చి యచ్చటి శిలోచ్చయంబులం బ్రతిధ్వనులను సముదంచితంబుగం
బెంచు చెంచులయార్పులును శునకకోలాహలంబులుఁ గాహళాదివాద్యర
వంబులు దిక్కులు చెప్పుడుపడ సమీపించి. ౨౩
- క. మెలఁకువ లగుచోటుల మను, కులకందువులను జలంబు గొను నెడలను మేఁ
తలపట్లను మృగములకును, వల లొడ్డుచు వేటకాంపు వలఁకులఁ జనఁగన్.
- క. పులియొడిఁగియెగసియొశ్వము, తలదొడుకఁగవృపుఁడుసురియఁదలద్రెంచినమే
నిలఁబడఁగఁ బడక యాతల, లలితాశ్వంబునకుఁ బులితలాటము చేసెన్.

- చ. అటఁ జరునంతలోపల నచాంబుధరౌఘము భంగి ముందటం
గిటకిటఁ గోఱలఁ ధరణి గీటును రొప్పుచుఁ గొప్పరించుచుం
గిటిగణ మేగుదేరఁ గని క్రేవలఁబట్టిన వేటకక్క లొ
క్షట గొలుసు ల్వడి నివ్విడువఁగాఁ బటచె బసమానవేగులై. ౨౬
- చ. పటచుచుఁ గొంకులు దొడలుఁ బట్టి విదుర్పుచు మాతెగట్టిన
న్యోటుగుచుఁ గ్రచ్చటా దొడికి మోఱలఁ ద్రిప్పినఁ జోటు దప్పఁ క్రే
ళ్లుటుగుచు సింగము ల్గుల నొక్కటఁ బట్టెను భంగి దాటుచుం
గఱచుచుఁ జాగనిక యరికట్టుచు బెప్పుగ నేఱఁ బాదులఁ. ౨౭
- క. కినిసి వరాహము వొడిచిన, శుకముతల ద్రెల్లి యెగసి చొప్పేర్పడ నొం
డు నెలవునఁ బడియెఁ గవ్వడి, తునుమాసిన యాజయద్రఘనితలవోలెఁ.
- ప. అంతట వేటకాంఠును నొండొరువులఁ గడవం బాటి గంటిలేని కుటుగం
ట్లం గలిగి మెఱుఁగారెడి సూటిగల పందిపోట్ల దృఢంబుగా నత్తుకొని
యొత్తిలి పోయి మొగము దప్పునూటున బలునూటునం గదిసి పెద్దగున్న
లను, జిటుగున్నలను, బిడిపండులను, నెడమల్లరంబులను, కొమ్ముకాండ్రను,
నొక్కుమ్మడిం గ్రమ్మనప్పును. ౨౮
- క. గంధగజలీలఁ బంది మ,దాంధంబై యొకని జీనినట్లుగఁ బాదువ
నసంధింపం బడిన జరా,సంధునిక్రియ వ్రయ్య లొక్కసరసం బడియెఁ. ౩౦
- గీ. అట్టివేళ నృపుఁడు కట్టెమరను*నారి బెట్టుపొడమ, నమ్ము పెట్టి తిగిచి
బొట్టు పెట్టినగతిఁ బట్టెలసం దేసెఁ, దిట్టినట్లు పంది మిట్టి పడఁగ.
- ప. ఆనమయంబున బెట్టులిం గని పటచపశువులకగిది నవ్వనమదగజంబులు
మొదలుగాఁగల మృగంబులును వేటకాంఠునునొక్కదొడ్డునకుం బటతెంచిన
సంతం దత్పల్చిమభాగంబున. ౩౨
- సీ. పాతాళ మీఁగినపందిఁ బోడికి బిల్బు కైవడి నందంద కాలు ద్రవ్వఁ
గనుసన్నఁ బ్రాణులఁగాల్పఁబూనినమాడ్డిఁగన్నులమిఱుఁగుఱ్ఱిమ్మఱు
దిగ్గజంబులు మది బెగ్గిలి న్నగ్గఁగా జుకించుగతి వైకృతముగ రొప్పు
సర్పనిహయముల నరికట్లఁ జరురీతిఁ గొనవెంపుకలు నిక్క గొప్పరించుఁ
దిరుగుచోనడ్లమగుకులగిరులఁదునును, వాఁడియిడుభంగిఁగోఱలుతీడికొంచుఁ
గాలమృత్యువు రేఁగిన కరణిలోక, మాకులంబుగఁ గవిసె నయ్యేకలంబు.
- ప. అట్లు దవుల మలయుచున్నం జూచి యచ్చెరువంది యిచ్చ మెచ్చుచుఁ
జిత్తంబున నుత్తలపడక యత్తలం బందుకొని. ౩౪

*నారి, జిట్టబాడమిచ్చు పెట్టినగతి పందివొట్టగొచ్చి పట్టెదద్రైసం—

- ఉ. వాహముఁ దోలి రాజకులవశ్యుఁడు చేరెఁ గృతోల్లసన్యగ
ద్రోహము నిత్యవీరరసదోహము సంజనితాంజనాద్రిసం
దేహము సత్యదగ్ధునదేహము నుద్ధతకాననాంబుధి
గ్రాహము సర్వభీతికరగర్వనిరాహము నవ్వరాహమున్. 39
- క. చేరిన నది మది బెనరక, యీరసమునఁ గడచి యతని నెదిరించెను భ
ద్రారమణుని జెనయఁగ భూ,దారాకృతివచ్చు మూకదానపుమాడ్చిన్.
- క. అత్తజీఁ దనచిత్తంబునఁ, దత్తజపాటాండు లేక ధరణీరమణు
డత్తలము వైవ నది గని, తుత్తుమురుగఁ బాడిచె లేతతుందిలముక్తియన్.
- క. పొడిచినఁ దడయక పిడికిట, నడివము బెడివముగ నెగడ నతఁ డశ్వము న
య్యెడ కడరించినఁ గ్రోధము, వడి మగుడఁగ మగిడఁబుడమివడవడ వడఁకన్.
- గీ. అల్లుదిరిగి చనిననయ్యెకలముపెట, హయముఁదోలుకొనుచునరిగెవృపుఁడు
పందిరూప మైన పాతాళకేతువు, నంట నెయిచుకువలయాశ్వు పగిది. 40
- గీ. తిన్నక్రొవ్వలోన నున్నది నీరుగాఁ, గన్ను లగ్గిమెఱపుగములు గాఁగ
రొప్పుటులుముగాఁగఁగప్పుచొప్పడఁబుది, గాలిఁబఱచుమొగులుకరఁజిబాతె.
- వ. ఇట్లు పాటిన ఘోరం బగు కాటడవిలో దూరంబగు నీరంబులందూటి.
- క. పందివెనువెంటఁ నరుగుచు, ముందట నరలోకపాలముఖ్యుఁడు గనియెన్
మందరముఁ బురందరరిపు, మందిరకందరము నిందుమణిసుందరమున్.
- క. కని డగ్గఱునెడ నూకర, మనువుగ గుహ సొచ్చె నంత నచటితిమిర మా
తనిదృష్టిఁ గప్పె భయపడి, తనుఁజొచ్చిన వానిఁ గావఁ దగు ననుకరణిన్.
- గీ. ధరణిపాలుఁ డంతఁ దురగంబు నచ్చోటఁ, గట్టి వాలుఁ గేలఁ బట్టికొనుచు
లోంక సొచ్చె నాత్తఁ గొంకక కాలుండు, కదిసి దివియ వట్టి వెదకుపగిది.
- ఉ. చొచ్చి మహామృగం బరుగుచొ ప్పటఁ గానక కందరాంతని
ర్యచ్చటులాంతుకూట మగు రత్నకవాటము గాంచి యిచ్చలో
నచ్చెరువంది యందుఁ జని యావల నిండిన చిహ్నచీకటిం
గ్రొచ్చుచు నేగె వాలు కడక్రొమ్మెఱుఁగు ల్నిగుడంగఁ గ్రిందికిన్. 41
- ఉ. ఆదెనఁ గొంతదప్రసల మహారజతాంచితసాలమండల
శ్రీగనరార రత్నకలశీపరిచిహితతుంగశృంగసా
ధాదినికేతనప్రసర మైన మహానగరంబు దోఁచెఁ జం
ద్రోదయలీలఁ గన్నులకు నుత్సవమై దివిరం బడంచుచున్. 42

- ఉ. అందులపణ్యవీధుల నహర్నిశముం దిమిరంబు లీను సు
క్రందనరత్న గేహముల కాంతుల నేగంగరా దటంచు న
మందరసీమలందు గరిమంబున దాచిన పద్మరాగముల్
క్రందుకొనుం బ్రదీపములకైవడి దివ్యేలపండుగో యనన్. ౮౭
- క. అందు బలిచక్రవర్తి యు, తుందుడు దన ద్వారపాలకుడుగా రత్నో
బృందములు గొలువంగ నా, నందంబున నుండు నురగనాథులతోడన్.
- క. అందులపణికుల మాపవన, చందనసంకేష్టజభుజంగీవదనా
నందనసుందరతరమగు, మందానిల మానుచుండు స్రుగ్ధుడుచున్.
- క. చెలువారెను నాపురిలో, పలి రక్షసు లొండుగడలభయ మెఱుంగక తీ
పులవింటికి జడియుచు మరు, నిలువేలుపుగా భజితు రింతులు దారున్.
- ఉ. ఆపురి గాంచి సమృదము నచ్చెరువు న్నది బిచ్చలింపగా
భూవవరుండు పంది యెటువోయె బలంబెటు వోయె దివ్యమా
సీపుర మెట్లు తోచె నది యెవ్వని రాజ్యమొ చూత మంచు ని
చ్చాపర తఃత్రుడై గవనిచక్రటి డగ్గఱ వచ్చె నమృతన్. ౯౦
- ఉ. చేతఁ బసిండిబద్ద విలసిల్లఁగ నొక్కఁడు వచ్చి మ్రొక్కి పృ
థ్వీతలనాథ నాథుఁ డగు విష్ణునిచే నెలవంది దానవ
త్రాత బలీంద్రుఁ డిప్పు డనురాగమున న్నినుఁ బిల్వఁ బంచె ర ౯౧
మ్మా తడయంగ నేల యనుమానము సేయక నీవు నావుడున్.
- సీ. ఘనుని సందర్శింపఁ గలిగె నిక్షణ నని యానంద మందుచు వానిఁ జూచి
పురిచొచ్చి రత్నమందిరములసొం పెల్లఁ గోరి చూచుచుఁ బైడికోట దాటి
చని యవ్వటారుమోసలదూఱిమణిమండపంబులోదైత్యులుబలసికొలువఁ
గంకణంబులమ్రోత గ ల్లనఁగాఁ బాఁపజోటులు వసిడి వీచోపు లిడఁగ
మెఱుంగుముత్తయముల పేరులఱుతమెఱయ, నలరుచుక్కలలోని రేవెలుగువోతె
మానికంబులగద్దియపైనిదీర్చి, యున్న బలిఁజూచి మ్రొక్తై నమృన్నుతేడు.
- క. అతని గనుంగొని దానవ, పతి ప్రియమునఁ గాఁగిలించి భద్రాననసు
స్థితఁ జేసి మిత్రకృత్యో, చితసత్తారము లొనర్చి సేమం బడిగెన్. ౯౨
- శా. ధర్మం బెల్లడఁ జెల్లునా ద్విజులవిద్యాగోష్ఠి రాజిల్లునా
దుర్మార్గంబు లడంగునా ప్రజలు సంతోషింతురా సత్త్రియా
మర్మం బేర్పడ జన్మముల్ జరుగునా మర్మద పరిల్లునా
నిర్మలంబుగ శత్రులం గెడపుదా నీలక్ష్మి సొంపెక్తఁగాన్. ౯౩

- శా. వార్షంబొంది పురందరుండు ధరమై నందండుఁ గాలంబుల
నవ్వంబు ల్లురియించునా తగిలి విద్వాంసుల్ ప్రశంసించురా
ఘర్షింపంగల రీతి నీతి దెలియంగా విందురా క్షీరియు
త్రర్షం బందునె దీనులంగడవుదే దానం బనూనంబుగఁ. ౧౬
- వ. అనినం గృతాంజలి యై మానవేంద్రుండు దానవేంద్ర నేనెంతవాడ నన్నిం
తకుశలం బడిగితిని నీవు మహానుభావుండవు. ౧౭
- సీ. కశ్యపసుతుండు రక్తసులమేటి హిరణ్యకశిపుండు నీవంశకర్త యనఁగఁ
బరమవైష్ణవుడైన ప్రహ్లాదుఁ డద్భుతఖ్యాతచరిత్రుండు తాత యనఁగ
వీరమాహేశ్వరుం డై యాధి కైక్కిన బాణాసురుండు కూర్చి పట్టి యనఁగ
దానవరక్షణజ్ఞానవిజ్ఞానాదిగురు డైనశుక్రుండు గురు వనంగ
నమరలోక మేలుట పరాక్రమ చునంగ, భువనమంతయు వితరణాభోగ మనఁగ
దేవదేవుండు హరి యిష్టదైవ మనఁగ, నీహహత్వంబు నాకు వర్ణింపఁదరమె.
- మ. ఘనుడౌ విష్ణుండు జన్మిదఁబు శీఖయుఁ గాయత్రిపల్కల్ మృగా
జనము స్తోచియు దర్భలు స్తోడుగు మాంజీబంధము స్తోపిచం
దనము న్వేలిమిబొట్టుఁ గుండలములుఁ దండంబు నందంబుగా
నిను వంచింపఁ గడంగి తాఁ గుఱుచయై నీచేత వర్ణిల్లఁడే. ౧౮
- క. వెడమాయలవడు గడిగినఁ, దడయక మూడడుగు లిచ్చి ధర్మం బిలనా
ల్గుడుగులుగా నిల్పిన. నీ, కడిమి వొగడ నలవి యానె కమలజుకైనఁ.
- క. ఆలాగు కపటియైనను, వేలుపె యని యొసఁగు నీదు వితరణగుణముం
దాలిమియు మెచ్చి త్రిభువన, పాలకుడచ్యుతుండుద్వారపాలకుడయ్యెఁ.
- క. పాత్రత్యాగి యనంగ జ, గత్రయమునఁ బరఁగునట్టి ఘనుడవు నను నీ
మిత్రునిక్రియఁ గనుఁగొంటి ప, విత్ర చరిత్రుండ నైతి విశ్వములోనఁ. ౧౯
- సీ. అనవుడు దనుజేంద్రుఁ డతి సమృద్ధంబున నున్నీశ యీకలియుగమునండు
వీకుండు శూరుం డుదారుండు ముఱి లెండు నివె కా కని యని నిన్నుఁ జూడ
వేడుకపడి యేను విష్ణుని యాజ్ఞచే వెడలి రాలేక యీవెరవు పూని
నిన్నిటు రప్పించి కన్నులారఁగఁ గంటి నధికలాభం బయ్యె నంచుఁ బలికి
యిదిసువర్ణదాయి యిదిజరామృత్యుని, ర్హరణ మనుచు రసరసాయనములు
జేర్చి నిచ్చి యనిపె బిలమార్గ మెఱఁగింప, నవ్వరాహమైనయసురఁబనిచె,

- ఉ. పంచిన, పాడు చేరి జనపాలక యీ మొగసాల గాచి న
క్తంచరవైరి యన్యులకుఁ గానఁగరాక వసించు, నట్టిరా
త్రించరనాయకుండు నినుఁ దెమ్మని పుచ్చిన నేకలంబనై
వంచనఁ దెచ్చి యిన్ని దురవస్థలఁ బెట్టితిఁ దప్పనై పుమీ. ౬౪
- ఉ. దానవనాథుఁ జూచితి సదాతనమా రససిద్ధిఁ గంటి వో
మానవనాథ నాపని క్రమంబున నీహిత మయ్యె నంచు స
న్మానముతోడఁ గొల్చి బలమార్గము సూపఁగ వచ్చి వెల్వడ
న్వాని నతండు వీడ్చొలిపి వార్షము నెక్తై నుదాతచిత్తుఁ డై. ౬౫
- చ. మగిడి మహామృగౌఘము నమానుషభూములు నిర్వర్ణంబులు
న్నగములుఁ గంటకద్రుమవనంబులు దాటుచు వచ్చి యాత్మభృ
త్యగణము రోయుచుఁ జనపదంబును గానకి కానలోన నా
మృగయునిఁ గాంచి యొయ్యన సహిషముఁ జేరఁగ వాడు మెచ్చుచుఁ.
- క. మనుజేంద్ర నీవు క్రోడము, వెనువెంటం జనిన నిన్ను వెదక బలంబులే
గనుకని చనియె న్నెనొక, యనువునఁ దురగంబు జాడయర సెద నిచటఁ.
- క. కంటిఁ బని చెల్లె ననుచుం, గంటకములుఁ గండ్లు దప్పఁగాఁ దోడ్చొని రా
జొంటిపడకుండమ్మగ యుడు, బంటుతనము మెఱసియొక్క బయలికిఁ దెచ్చెఁ.
- గీ. అచటన్మృపుడునిల్చియిసహాయశూరుండఁ, దోడువలదుహయముఁ దోలువాఁ
డ | నీవు గూడ లేవు నిలువు నీవనిచెల్లె, ననుచు వేటకాని నాదరించి. ౬౯
- క. రసఘటికలుగట్టిన మృదు, వసనంబులు వారువంబు వాలుం దక్తం
బనదనము రత్నపథికా,ది సమస్తభూషణములు దిగ్గన నిచ్చెఁ. ౭౦
- వ. ఇట్లచ్చి యిసిపి తదనంతరంబున జోడన యు, జంగనడక యు, దురికినడ
యు రవగాలునడయుం గల వారువము నదలించి వాగె వదలి రాగసంజ్ఞం
గదలించి త్రోలిన. ౭౧
- క. వలకుం జల్లెడె లాదిం, గలత్రైక్యలకరణి నెగయఁగా నశ్వము ని
శ్వలగతి నాదిత్యునిహయ,ములనుం దనకాలిధూళి బోవంబాటెఁ. ౭౨
- వ. తదనంతరంబ ఛేదిలరక్తరకాననం బై ఖలీనచర్వణంబగు గంధర్వంబు నాఁగి
నాగంబుల నమలునాగాంతకుపై నున్న ముకుందునిచందంబునఁ గండ
మప్పులించుచుఁ గలంక దీర్చునప్పుడు. ౭౩

- మ. ధరణీనిర్జరుఁ డొక్కఁడై త్రసుతుఁడుం దానుం బుభుక్షుజరా
వరితాపంబున మేను దూలి పడఁగాఁ బ్రాణంబు లుద్వేగముం
బొరయంగాఁ జనుదెంచి మూఁడుదినము లోవ్వయెన్నిరాహారతా
వరిఖన్నాత్తుల మేము నేఁడు దయతోఁ బాలింప నే నావ్రుక్షఁ. 28
- గీ. అన్న మిచటఁ బట్టెఁడై నను దొరకడు, తనియనిత్తు నన్న ధనములేదు
మేనితోడవులెల్ల మృగయుని కిచ్చితి, నిప్పు డిద్దఱికిని నేమి యిత్తు. 29
- క. ఆతురుఁడు దానపాత్రము, చేతం గలయదియె దానసిద్ధి యగుట ధా
శ్రీతలఁగతి దలఁచి కృపా, స్వీతుండు యొక్క ఘుటిక నిచ్చెద ననుచుఁ. 30
- వ. రెండు ఘుటికలు రెండుచేతుల నిక కొని రసమిది సర్వలోహకాంచనీకర
ణంబు రసాయనం బిది జరామృత్యుహరణంబు వీనిలో నొకటి మీ రిద్ద
ఱుం బుచ్చుకొనుం డనినం దండ్రి జరాజీర్ణు డగుటం జేసి (రసాయనం బి
మృనిన.) 32
- గీ. ఇతనిమాట పాసఁగ దెల్లలోహంబుల, నూనినంతఁ బసిఁడిగా నొనర్చు
రసమయిమ్మునాకు రాజనయ్యెదనన్న, దండ్రి వచ్చి కొడుకుఁడలఁగఁద్రోచె.
వ. ఇట్లు కరస్పరభిన్నమనోరథం బగు దుర్వాదంబున శిఖి లూడ దోవతులు
వదలఁ దమఛాందసాక్తుల నేన ము న్నాశ్రయించినవాఁడ నింక నీ వమగకు
మనుచుం ద్రోపుత్రోపులాడంగ నెడసాచ్చి. 34
- క. ఇటు మీలోవల నూరక, చిటిపాటి వల దై న మీకుఁ జితప్రియసం
ఘటనముసేసెద నని రస, ఘుటికలు నృపుఁ డిద్దఱకును గొంతక యిచ్చెన్.
శా. ఇష్టార్థప్రతిపాదనఁ ద్విజాలఁ దా నీరీతి సత్యతనం
తుష్టస్వాంతులఁ జేసి వీడుకొని ప్రత్యుద్యోతమా సేన సం
దప్తంబై నలుదిక్కులం గొలువఁగాఁ దా నేకసిద్ధక్రియా
హృష్టాత్తుం డగుచు న్నహీవరపదం జేతెంచె నుజ్జేసికిఁ. 36
- ఉ. వింటివె భోజరాజ పలువెంటలఁ బూనియు వానిఁ బోలలే
వంటిఁ బ్రయత్నము ల్వలవదంటి విచారము లుజ్జగించి నీ
కింటికిఁ బోవు టొప్పు నన నిట్టి గుణశ్రవణోత్సవంబునం
గంటకిలాంగుఁడై యతఁడు క్రమ్మఱ నేగ గృహంతేనీమకుఁ. 38
- వ. తదనంతరంబ కొన్ని దివళంబులఁగిన నిరుపదియగువా కిట నెక్కఁబూనుకొని.

— ఇరువదియవబొమ్మకథ —

- క. నాగారిగమనమిత్తుని, నాగాననజనకు ననఘు నాగాధరణుక
నాగాసురహరుని సువ, స్థాగధనుర్ధరుని సందనాగవిహారిక. ౮౪
- ఉ. నిష్ఠఁ దలంచి సర్వధరణీసురసమ్మత మైన వేళ భూ
యిష్టము లైన వాద్యము లనేకవిధంబుల మ్రోయ నాసన
శ్రేష్ఠము పొంతఁ జేరఁగఁ బసిండి నొనర్చిన బొమ్మ న్యాయవా
జ్ఞీమృరవృత్తి దోఁపఁ బలికెం బృథివీపతి నడ్డపెట్టుచుక. ౮౫
- ఉ. పొందొకయిం తెఱుంగక ప్రభుత్వము సూపెద వష్టభోగసం
క్రందనుఁ డౌ నవంతిపతికైవడి నీగియుఁ డెంపు లేక యె
క్తందర మానె నీవు నినుఁ గానపు గాక తలంచి చూడఁగా
నందని మ్రానిపండులకు నఱులు సాఁచుట గాదె భూవరా. ౮౬
- ఉ. ఆతనివ ర్తనంబు దెలియన్వినుకోరికి వచ్చినాఁడ వౌ
నీతలఁ పిల్లుగంటి ధరణీశ్వర చెప్పెద నాఁటదాన నా
చాతురి లెక్కలెక్కును ప్రసాదముపెంపున నాదరింపు సం
ప్రీతి యొనర్చుదాన నిక మిన్నక మాటలు వేయునేటికిక. ౮౭
- గీ. అయ్యవంతినాథుఁ డప్టదిక్కులఁ గీర్తి, నిక్త నచటనచట నేర్పుమెఱసి
యాఱునెలలు రాజ్య మర్థవర్షము ప్రవా, సంబు నియతిగాఁగ జరపుచుండు.
- మ. దిననాథప్రతిమానరూపుఁ డెలమిక దేశాంతరాస్తక్తిమైఁ
జని యాశ్చర్యకరంబుగాఁ బురములుక శైలంబులు న్వాఁగులు
న్వనమధ్యంబులుఁ జూచుచుం దిరిగి దివ్యస్ఫూర్తిఁ బద్మాలయం
బన సార్థం బగువట్టణంబు గనియెక హర్షంబు రెట్టింపఁగక. ౮౮
- చ. అట చని పణ్యవీధిఁ గలయం బరికించుచు న్నొక్కచోట ను
త్తటశశిదీధితిప్రకరధౌతములైన గతి నివేశంకట
స్ఫటికమయంబు లైనగృహపంక్తులలోపల హేమరత్నసం
ఘటనమునం దనర్చు గుడిఁ గన్గొని డగ్గఱ నేఁగునయ్యెడక. ౮౯
- ఉ. అప్పుఁడు గ్రుంకెఁ జీకటి దిగంతముల న్నిగిడెం బ్రియాంగసం
పర్కము లేని మానినులమానముదూల మరుండు మిక్కిలిం
గర్జనుఁడై చెలంగె నిలఁ గల్వలచెల్వము చూచి వానితోఁ
ద్వర్తము పెట్టఁబూనినవిధంబున నెక్కున నిక్తై జుక్కలుక. ౯౦

- క. ఆశయమూర్తయః పతి సంధానముచిత్రనిధులు దీర్ఘి యాగుడిలోఁ దై
లాసనివాసునిఁ గోరి ను, ఖాసీనుండైన నలుపు రటఁ దమలోనక. ౧౨
- సీ. మనము నేర్పున నిన్నిదివములు కూలోక మతముఁ దిరుగుట న్యక్తమయ్యె
సిద్ధయోగిం, గ్రహసిద్ధచారిత్రునిఁ గాలవంచకునిఁ క్రీకాలనాథుఁ
జూపలే సుతిమి చూడంగఁ గన్నులు గలిగియు నిచట నిష్ఫలములయ్యె
శ్రాతేయగిరిపాంతఁ బన్నగాటని నాతఁ డున్నతతవమున నున్నవాఁడు
తెరువులహిమలాశ్రయమైన పురములచును, బోవలే సుతిమి తలపోసికొనఁగ
విని మనంబున నతనిదర్శనముగోరి, రాజశేఖరుఁ డచట నారాత్రి గడపి.
- క. అరుణు డుదయింపఁగ సత్వరగతి ను పురము గదలి తఱచైనమహా
తరులును గిరులును దాఁచుచు, దెరు వెడలకనడిచికొన్నిదివసంబులకున్.
- క. దుర్వ్యాకరణభగండక, దర్శికరసింహదంతిదంష్ట్రులనెల నై
శర్వాణిజనకుఁ డగు నా, పర్యతపతిపాంతఁ జేరె భయరహితుం డై. ౧౩
- మ. హిమవత్పాంతము చేరి శీతశము శానీరంబులు నిస్థనం
యమిసర్వంబులు దేవదారుచయ దివ్యశ్రీకుటీరంబులున్
భ్రమరానందమరందబిందువలనతృప్తాకరశ్రేణులుం
గుముద్రాజ్యోతికంజకుంజరమహాకుంజంబులం జూచుచున్. ౧౪
- క. చల్లనికొండ నయంబున, న్లున కింపయినయ్యో యాభరణగణం
బెల్ల నమకూర్చి దాఁచిన, యిల్లనఁ దగు నర్పవనము నెదురం గనియెన్.
- సీ. కన్నులమిణుఁగుఱుల్ గ్రమ్మగ మ్రొక్కచు బున్నచుచో వేడిపొగలునిగుడఁ
బల్లఁదంబున మల్ల నల్లనాగులు నాగవెంజెరలును బెంటివెంజెరలును
శంఖపాలకులును జాతినాగులు నుల్లఁబెంజెరలును నెఱ్ఱఁబెంజెరలును
గూఁక వేటులుఁ జిల్లుగులియలుఁద్రాఁచులుఁబెరజులుగుఱ్ఱపుఁబెరజలచటఁ
గలవు తక్కినజెఱ్ఱిపోతులునుదుంప, నాగులునుగొంటిగాఁడులునరియకొక్కు
తేనెవలముబ్బెడుగులు? నిరుమొగముల, పాములును బెక్కుతద్వనభూమినుండు.
- క. ఇవిధమున ఘోరంబగు, నవిపినాంతంబు సొచ్చి యరుగఁగఁ బాముల్
క్రొవ్వన మ్రోగుచు నాతని, నెవ్వెంటలఁ దామెయగుచు* నెగురుచుఁబట్టెన్.
- గీ. పట్టి పరుణానాగపాశంబులన్లు మై, జట్టుకొనిన నతఁడు పట్టువడక
యట్టివేళ జలగ లంటినకరి వోలె, దిట్టతనము మెఱసి తిరుగఁ డయ్యె.

- వ. అల్లు దిరుగక యుగగూడలు పురులోలె మృత్యుప్రకట నిశ్చయం జై
ముదతఁ జని. ౧౦౧
- సీ. పులితోలు కచ్చకూలుగ మొలఁ గాసింది నర్వాంగములను భస్తంబుపూసి
శిరమునఁగొజెడ వెరవార బిగియించి విచిత్రముల హస్తమునఁ దాల్చి
యాసనశక్తికి నాధార మగుయోగదండంబునఁ బాశితలముసేర్చి
వల్లు గల్గిన యోగవల్లె పూనిన మేళు స్వస్తికాసనమునఁ జక్కనిలిపి
కంఠరము వంచి నాసికాగ్రమునదృష్టి, గదియఁ గదలకముక్తన్నుగానరాని
శూలిపోలిక నున్న స్త్రికాలనాథుఁజూచిపాష్టాంగమొరఁగెనాశోచివరుడు.
- వ. ఇల్లు పాష్టాంగదండంబు గావించిన. ౧౦౩
- క. అప్పురమయోగి యోగం, బప్పుడు వారింది లేచి యాతనిఁ గరుణం
దప్పక చూచిన మేనం, గప్పిననర్పములు విడిచి కనుకనిఁబటచెన్. ౧౦౪
- శా. దృష్టిం బాములఁ ద్రోలి యాతఁడు ధరిత్రీ నాథు మన్నించి సం
తుష్టంజై వలికెన్ జనోత్తమ జగద్ధర్వారదర్శికరా
జ్జిష్టసాంతరమా మహాటవి మది నైక్తింప కీమంచులో
నిష్టోద్యోగముపూని వచ్చితివి నీయూ డెవ్వరిం జెప్పదున్. ౧౦౫
- గీ. ధరణిలోనఁ బాముశలగాము లుండునం, నిట్టిపాములుమెయిఁజుట్టుకొనఁగ
నీపు శంక లేక నేనున్నచోటికి, వచ్చినాఁడ వద్దివాంఛితంబు. ౧౦౬
- క. వినిపింపుము సురలకునై, నను బడయఁగరాని ప్రార్థనలు నీకిత్తున్
ఘనుఁ డని చేరినచోఁ గై, కొని యతనికి నొక్కమేలు గూర్పం దగదే.
- మ. అనిన నుంతసమంది సాంజలిపుటుం జై విక్రమాదిత్యుఁ డి
ట్లనియె నిర్ధయతీంద్ర విష్ణుక్రియ నిత్యానందవారాశిఁ జొ
క్కినచి త్రంబున నాత్మయోగవశము క్తిశ్రీసమేతుండ వై
యనువేలంబుగఁ దేలియాడు నిను డాయంగంటి నేఁ జాలదే. ౧౦౮
- క. నినుఁ జూచినయవి కన్నులు, నినుఁ బొగడినయదియ జిహ్వా నీగుణగణము
ల్వినయవి చెవులు నీకుం, బనిచేసినయవియ పాణిపద్మము లనఘా. ౧౦౯
- శా. నిత్యానందవదప్రతీతచరితా నీదర్శనం బైనచోఁ
బ్రత్యక్షంబుగ మేననున్న ఫణభృద్బృందంబు లి ట్లూడె న
ప్రత్యక్షంబుగఁ గర్మబంధములు నీభంగి న్నెసం బాసె నా
దిత్యోగమృతి వర్జినం దిమిరమున్ దిగ్భాముల నిల్పునే. ౧౧౦

- చ. కమలవనైకమిత్రుని ప్రకాశ మొకించుక పర్వి సూర్యకాం
తమునకు దీప్తు లిచ్చినవిధంబున నీకరుణార్ద్రదృష్టి సం
యమివర నావముం బొలసినంత నె పాపమువాసి యెల్ల పు
ణ్యములును గల్గె వేతె నినుఁ బ్రార్థన చేయఁగ నేల నాకింక. ౧౧౧
- క. అనినఁ దనయిచ్చ నిష్ఠం, బొనరింపఁ గడంగి యోగి యొక నిడుబలపం
బును లాతము బొంతయు గ్ర, క్తున నాతనికిచ్చి వాని గుణములు చెప్పెన్.
ప. ఈబలపపుఁగొడుపున వలసినయన్ని లైకలొడ్డి ప్రాసి యీలాతపుఁగోల నవ్య
హస్తంబునఁబట్టిముట్టించిన నన్నియు నీవుదలంచిన ప్రాణులై నిల్చి నీవు నెప్పిన
వని నేము; నవి యుడువవలసిన నెడమచేత నావ్రాతలు క్రమంబునం దుడి
చిన నడంగు; నెచట నైన నీబొంత దులిపినఁ గోరిన యంతధనంబు నీకిచ్చు
నరుగు మని వీడుకొల్పిన. ౧౧౩
- ఉ. మ్రొక్కి విసేతుఁడై మగిడి ముందట ఘోరము లైన పాములం
ద్రొక్కుచుఁ గ్రంప లీరములుఁ దూఱుచుఁ గాఱడవి న్ననంబులో
స్పృశక మార్గము ల్గడచుచుం గడు దూరము వచ్చి భూవరుం
డొక్కడఁ గావము ల్విఱుచుచున్న మనుష్యుని గాంచె ఖన్నునిన్. ౧౧౪
- గీ. వానిఁ జూచి యేల వగచెను కట్టెల, కింతదవ్వరాఁగ నేమికతము
నావుఁ డేను హూణనరపతిబంటఁ ద, తృప్తుతోడఁ జావఁ బూనినాడ.
గీ. ఆకుమారుఁ డగ్ని నదె పడుచున్నాఁడు, చూడు మనినఁ గెలన సాదయొనర్చి
చిచ్చు పెట్టి కూల నిచ్చుగించెడువానిఁ, జేర నేగి రాజశేఖరండు. ౧౧౬
- క. నరవరసుత నీ కీను, ర్గణమునకుఁ బూసనేల మదిలోపల నే
పరిభేదము గల దది యె, వ్వరిమూలము చెప్పు మనిన వాఁడనుమతుఁడై.
సీ. ఏ మని చెప్పుదు నిటక్రింద హూణదేశాధీశుఁడైన మాయయ్య తీతె
నాయెడనున వచ్చి దాయాదు లందఱు రాజ్యంబు చేకొని ప్రాథవమున
వెడలఁ ద్రోపించినఁ గడు దుఃఖతుండనై యొకహితుం డైన సేవకుని గూడి
యేతెంచి యిచట నాజ్ఞాతులచేనైన యభిషేక మోర్వొగ నలవి గాక
యొంటి నడవి నిట్టిమంటఁ జూ గడఁగితిఁ, బరిభవంబునొంది బ్రదుకుకంటె
నిదియ మేలుగాఁగ మది నిశ్చయించితి, ననిన నాతఁ డతిదయాభుండగుచు.
క. పగవా రొత్తినయవ్వుడు, జగ మెఱుంగం దెగుట యొడ నైరణయొండెం
దగుఁ గాక మిగుల నొగులుచు, యగవాఁడై మగువపగిది మడియుట తగునే.

చ. ఇటు విను చేటులేని బ్రతు కేనొనరించెద నీకు వైరిసం
కట మడఁగుం బదాతి తురగద్విరదంబులు గల్లు నర్థము
తల్ల మగు వీని గొ మ్మని విధానము లేప్పడఁ జెప్పి చేతియా
ఖటికయు యోగదండమును గంధయు వానికి నిచ్చెఁ జెచ్చెరన్. ౧౨౦

శా. తత్సామర్థ్యమునం బదాతితురగ స్తంభేరమాఘంబు న
త్యుత్సేఖంబగు సర్వముం గలిగినన్ హూణక్షి తీశాత్తజుం
డు తేకంబు మనంబునం బొదలఁగా నుత్సాహసంపన్నుఁ డై
మాత్సర్యంబున భూమిఁ గొన్నరిపుల స్వర్తింప నేగె స్వసన్. ౧౨౧

వ. అట్లెక్కుమారుం డరిగిన యనంతరంబున నిజాయుధధైర్యసహాయుండును నస
హాయశూరుండును నగు విక్రమాఘండు. ౧౨౨

ఉ. సజ్జన దర్శనంబును బ్రసాదముఁ గల్గెఁ బరాభవవ్యధా
లజ్జల నగ్నిలోఁ బడఁ దలంచిన చక్రవిరాజపుత్రునిన్
బుజ్జవ మేర్పడం గరుణఁ బ్రోవఁగఁ జేకుటె నంచుఁ బ్రీతుఁడై
యజ్జయిసీజనాధిపతి యొయ్యన వచ్చె నవంతిభూమికిన్. ౧౨౩

వ. ఇట్టి గుణాఘ్యండు గావున. ౧౨౪

క. అవిక్రమాఘాఘనరిగా, కెవ్విధముల నింటికేగు డిది తగ వనిన
న్నవ్వుచు నందుల కోర్తులు, దవ్వులుగా మగిడె భోజధరణీపతియున్. ౧౨౫

వ. మఱియుఁ గతివయదినంబు లరిగిన. ౧౨౬

—: ఇరువదియొకటవబామ్మకథ :—

క. సింధుపతివైరిహితు సుర, సింధుప్రభవాదిచరణు సింధువిహారిన్
సింధురరూపాసురహరు, సింధుతనూజాత్తబంధు సింధురవరదున్. ౧౨౭

మ. హృదయాఁభోజములోపలం దలంచి భోజేంద్రుండు ధర్మార్థకో
విదులున్ జ్యోతిషు లాగమజ్ఞులును సేవింపంగ సొంపారు సం
పద పెంపొంద శుభగ్రహోద్ధరణలబ్ధులైన లగ్నంబునం
ద్రిదివేంద్రాసన మైకవచ్చినఁ బ్రియోక్తిన్ బామ్మ వ్రలెం దగన్. ౧౨౮

చ. విను విటు భోజరాజ యొకవిన్నవ మే నొనరింతు విక్రమా
ఘ్నిక్రియఁ బెంపు నీగియును రూఢికి నైక్యక యెక్కుఁ జెల్ల జే
మనఁ దగు నిన్ను నిచ్చలుఁ బ్రియంబున వచ్చెదు వచ్చి క్రమ్మటం
జనియెద వాక మానవు యశంబును నేర్పుదు దీనఁ గల్గునే. ౧౨౯

- క. అతనిచరిత్రము వినఁగో, రితివేని నృపాల యవధరింపుము నాకే
చతురతయు లేదు తెంపున, నతివకు నృపునభల మాటలాడం దరమే.
- శా. నామాట ల్విస నిచ్చుగింపు మతఁడా నాకేశుఁ డిష్టండుగా
సామంతార్చితపాదపీఠుఁ డగుచున్ సామ్రాజ్యలక్ష్మీకళా
సీమం బౌ భుజసార మొప్పఁగ నయ శ్రీమఁతుఁ డాభట్టిము
ఖ్యామాత్యుండుగ నేతె నుజ్జయిని నిత్యం బైనస్త్రీర్చితోన్. ౧౩౧
- ఉ. ఆదివసంబులందుఁ బ్రజలందఱు సంతతుల ససమ్మద్ధుల
స్వోదము నంది సత్రములు మున్నుగ ఛర్తము లాచరించుచు
స్వోదన లేఁయుం గనక వేడ్త మనంబుల నిండి యుండఁగాఁ
బేదలు మూర్ఖు లల్పులను పేరును లేదు పురంబులోఁపలన్. ౧౩౨
- క. నిలుపు గలనీతి భట్టికఁ, జెలికాఁ డనఁ బాలించి బుద్ధిసింధు వనంగా
వెలసినయమాత్యుఁడొక్కఁడు, గలఁడతినికీసుతుఁడొకండుగ్రహిలుండనంగన్.
- ఉ. ఆగ్రహిలుండు బుద్ధియు నయంబును శీలముఁ దప్పఁగాఁ బిశా
చగ్రహదష్టుఁ డైన క్రియ సభ్యవీచారము పొందు మాని మి
థ్యాగ్రహవృత్తిఁ దివ్వరుచు నాడఁగఁ జూడఁగ లేక యాత్మలో
నిగ్రహ మంది తండ్రి సుతునిం దెగి తిట్టుచుఁ జాల దూఱుచున్. ౧౩౩
- గీ. ఓరిపావకర్త యున్న*మంత్రి కుమారు, లవసపాలుఁ గొలచి యచట నచటఁ
బనులు సేయఁగఁ జడుఁ డనుచు నాకును దఱవంపు సేసీతి సరివారిలోన్.
- క. అను వగుతనయుండు పుట్టిన, జనకుని కిహపరసుఖములు సమకూరు నన
న్తును వింటి నేను నినుఁగని, †మని మని నేఁడిట్లు నరకమగ్నుఁడ నైతిన్.
- క. ఒడ్డును బొడవును యాపును, దొడ్డతనము గలిగి ప్రజలోఁ బొదలనియా
బిడ్డని గనుకంటెను సతి, గొడ్డయినను మేలనంగఁ గుందుటగలిగెన్. ౧౩౪
- గీ. ఎట్టకేనియుఁ దగు పుట్టువు గల్గియు, గట్టియైన యెఱుకపట్టు లేక
ఱుట్టిభంగి వ్యథలఁ బెట్టుటకంటెను, బుట్టినపుడె యేల గిట్ట వైతి. ౧౩౫
- చ. గృహమున నుండి నన్నుఁ గలఁగింకక యొండెడ కేగు మన్న నా
గ్రహిలుండు సిగ్గుదాల్చి యధికం బగు మానము పూసిలేచి యా
గ్రహమున శాస్త్రము ల్పదిపికా నిఁక నిఁటికి రా నటంచు నా
త్రహితము గోరుచు న్నెడలి డక్షిణభూమికి నేగెన్మృకఁడన్. ౧౩౬

* మంత్రికుమారకరుణక కేగారు నడియగ్రావు-చెడ గుండులు నేయఁగడగి నాకిట దలం
† నునుండలేనట్టివరక.

వ. ఇట్లేగుచు నొక్కనాఁడు *భవనగిరియొద్ద నొక్కయగ్రహారంబు డగ్గటి యందుఁ
గొందఱు సభ్యులు పురాణశ్రవణంబు సేయుచున్న నట తానును జేరి వి
నునెడ నప్పొరాణికుండు తీర్థఫలంబు తెఱిగించుచు. ౧౪౦

గీ. ఏకభుక్తములు ననేకదానములు న,యాచితములు జపము లనశనములు
†జరపి వెచ్చుకంటె సరగునఁ గాశిలో, బొంది విడిచి ముక్తిఁ బొందవచ్చు.

క. మెట్టక పెట్టక పట్టక, గిట్టక తీర్థముల ముక్తికిం జనరా దే
తొట్టును భారయక మెయిమెయి, కట్టెదురన్ శ్రీనగంబు గనినంజాలుకొ.

క. తనువు దొఱంగక యిది యె, క్తనలవి గాదంచు శివుఁడు గైలాసము గ్ర
క్తనవిడిచి బొంది తోఁజనఁ,దనభక్తులకొఱకు నందుఁ దరలక యుండుకొ.

క. శిలలెల్లను లింగంబులు, సలిలంబులు దివ్యసింధుసారంబులు తీఁ
గలు సంజీవను లౌ ద్రుమ,ములు మందారములు చఱులు ముక్తివదంబుల్.

మ. అని చెప్ప నివిని చిత్రకల్పవము వాయంజేయ శ్రీపర్వతం
బునకే పోవుట మే లటంచు నతఁడా పుణ్యాత్మలం బాసి చ
య్యన వాదిక్తున కేగుచుకొ హృదయభృంగాఖ్యైష్ట్యగత్పూతమై†
ననగం బల్లన దాఁటి తీర్థసలిలన్నాన్ధి యై ముందఱకొ. ౧౪౧

మహాస్థగర. కనియెం గ్రీడద్విహంగకొ ఘనజలరవజాగ్రద్భుజంగ వృహాపూ
రనిరూఢవ్యూఢదుర్వారభృతరుచితటీరంగభంగ తరంగకన్య
జనితశ్రేయానుషంగకొ జలధిహితపరిష్కంగ నార్ద్రాంతరంగకొ
జననిర్ధూతాభిషంగకొ క్షతగిరికటకోత్సంగఁ బాతాళగంగకొ. ౧౪౨

వ. కని యందుఁ గల దక్షిణావర్తంబునఁ గృతస్నానం దై మల్లికాకుండంబు
ను, ఘటికేశ్వరంబును, భ్రమరికాశ్రయంబును, గాలహృదంబును, దేవప్రా
దంబును, సంధ్యామానంబును, జారుకేశ్వరంబును, నందిమండలంబును ము
న్నుగాఁ ద్రింశద్వ్యోజనాయతంబును త్రింశద్వ్యోజనవిస్తీర్ణంబును నగుటం
జేసి బహుకోటితీర్థమయంబు నగు నారమాక్షమాధరంబుమీఁదికిం జని
కనకమయప్రాసాదంబు సొత్తెంచి. ౧౪౩

క. ఆర్జవమున నచ్చటఁ బూ,ర్వార్జిత మగు పుణ్యసముదయమునం గనియె
న్నిర్జరగణసంసేవిత,నర్జనకీరణాంకు మల్లికార్జునదేవుకొ. ౧౪౪

*శ్రీమహాజననంబున నొక్కయగ్రహారంబు-మహాఘనగిరియొద్దఁ గొందఱుసభ్యులు. †జరపి చచ్చు
కంటె. ‡హృదయభృంగాఖ్యైష్ట్యగత్పూతమై- స్థిరంగదత్కూలరంగకొ-రంగవృత్తాత్మరంగకొ.

- వ. కని సాష్టాంగం బెరంగి. ౧౪౯
- క. గోపతివాహనునకు నల, కాపతిమిత్రునకుఁ ద్రిపురఖండసమయా
రోపితగిరిచాపునకును, శ్రీపర్వతవిభున కార్తచింతామణికి. ౧౫౦
- వ. అర్చన లిచ్చి తనఫలంబునఁ గేలుదోయి గీలించి. ౧౫౧
- సీ. పెద్దమొకముతోలు నిద్దంబుగాఁ గట్టి గాలిగ్రోలెడుసామ్మ లీలఁ దాల్చి
చలికొండకూతుకై సామేన నిమ్మిడి చదలేటు నెలయును జడలఁజెరివి
యేనికమోముతో నెలుక నెక్కిన చిన్ని బొజ్జపాపఁడు నీదుపజ్జ నడువ
ముజ్జోడుమొగముల ముద్దులకొమరుండు పురిగలపులుఁగువై నరుగుదేర
పెన్నుఁడునునలువయును బల్వేలుపులును, గొలువ*గుబ్బలికొమ్మలగుజ్జ నెక్కి
కలిమికొండకునే తెంచినలిచితనుచు, వింటి ముక్తంటి నినుఁగనుఁగొంటిమంటి.
- క. అనుచు ననేకవిధంబులఁ, దననేర్చినకొలఁది సతఁడు తప్పనిభక్తి
వినుతించి పాపముల వీడ్చుని మగిడెం జత్తతద్ధి కొనసాగంగ. ౧౫౩
- ఉ. ఆదెసనుండి సర్వజగదాశ్రయు వేదపురాణవేద్యుఁ బ్ర
హ్లాదమనోవిధేయు నసురాంతకు శ్రీసరసింహమూర్తిఁ గా
కోదరరాజతల్పుని నహోబలనాథునిఁ జూడనేగి త
త్పాదనరోరుహంబులకు భక్తిఁ దగం బ్రణమిల్లి ధన్యుడై. ౧౫౪
- చ. హరిహరసేవనాసుమతు లైన జను స్వీలసింప నొపదా
కరమగుసాంపువెంపు గల కన్నడభూమికి నేగి యొక్కభూ
సురవరునాశ్రయించి తగు సుస్థితి నక్కడనుండి యాస్థతో
సురగురుసీతిశాస్త్రమును శుక్రునయక్రమముం బఠించుచు. ౧౫౫
- ఉ. ఆకడ సీతిశాస్త్రునిదుండై గురు వీడ్చుని యేగె వేడ్డతోఁ
గాకతమూలశక్తి గనిగా నొనరించిన వైడిచట్టునా
నేకశిలాభిధానమున నెన్నిక కెక్కి ధరిత్రిలోన నే
పోకలఁ బోయిట్టి సిరిపుట్టినయింటికి నోరుగంటికి. ౧౫౬
- క. పసిడియు రత్నము మున్నగు, నిసుముక్రియం బెక్కుధనము లీనఁగ నిలకు
స్వసుమలియు రత్నగర్భయు, వసుధయు ననుజేళ్లు నిక్కువము లొనచట. ౧౫౭
- ఉ. చందనగంధులు నివ్విటులు జాణలు దానవిసోదులుం బ్రభా
సుందరమూర్తులం గవులు శూరులుఁ బెద్దలు నుల్లసిల్ల సం

క్రందనవైభవాఘ్నం డగు కాకతిభూపతి రాజ్యలక్ష్మీ బెం

పొందెడు నవ్వరంబున మహోత్సవ లీలల నుండె నేర్పునక. ౧౧౮

ప. అట్లు కొన్ని దినంబు లుండి తత్పురజనపరిచయంబున సకలకళాప్రవీణుడై
మగుడం గడంగి మహాతీర్థవిలోకనార్థియై యట చని దూరంబున. ౧౧౯

క. ఆతఁడు త్ర్యంబకశిఖరో, ద్భూతను విఖ్యాతఁ బరమపూతఁ ద్రిలోకీ
మాత మహాపాతకనం, ఘాతవిఘాతానుయాతఁ గనియె గంగక. ౧౨౦

క. అనదికి మ్రొక్కి ముఖ్య, స్నానం బొనరింప డిగ్గి చని యుదకం బా
లోనం దెకతెక నుడుకం, గా నమ్మతమైన మడుఁగుఁ గని పెరఁగందెక. ౧౨౧

క. పిట్టలు దివిఁ బాఱఁగ నా, కట్టావుల నెఱక లెల్లఁ గమరిన నచటక
మట్టుపడి కూలుఁ దొడిమల, పట్టాడినయట్టి మేడిపండులభంగిక. ౧౨౨

గీ. అట్లు సౌరమైన యయ్యుష్ణతీర్థంబు, చేర వెఱచి శిశిరవారిలోనఁ
గలన జలక మాడి వెలి కేగి యట గుడి, లోన నున్నశివునిఁ గానఁబోయి.

ప. అద్దేవు నుచితోపచారంబు నారాధించి యచట నొక రాత్రి గడపం గ
డంగి యుండె. ౧౨౪

క. ఆయెడ నాకాశంబున, నాయుష్ణాంబువుల యావు లంటినఁ దవుం
డై యవరాంబుధి మునుఁగఁ, బోయెనొకొ యీతఁ డన నభోమణి గ్రంథిక. ౧౨౫

మ. చదలం జుక్కులు పిక్కుటిల్లఁగఁ దమస్సందోహము ల్బానిభా
గదిగంతంబుల నిండ కేయి నిగుడంగా నుష్ణతీర్థంబులో
నుదకం బుబ్బుఁగ గొబ్బున న్నెడలి సాంగోపాంగసంగీతులం*
జమరాం డ్రా నెనమండు నచ్చి రట కాసర్వేశ్వరుం గొల్వఁగక. ౧౨౬

ఉ. మోహనదివ్యమూర్తు లగుచుద్దియ లాకశిమాళికి న్నహా
త్సాహముతోడ హేమజలజంబులఁ బూజ లొనర్చి నాట్యన
న్నాహము సేయుచో నొకతె నాదవిశోధనఁ చేయుచుండె నాఁ
గాహళ వట్టె గానగమకశ్రుతితానవిధాన మానఁగక. ౧౨౭

గీ. గానభిక్ష వేడ హీనస్వరంబున, వదరుకాయ లంది వచ్చినట్టి
వీణియలకు లయలు విప్పిచెప్పెడు భంగి, నందు ముగురువాడి రందముగను.

క. ‡నాశాదిగీతములును ను, తాళము ధ్రువ గురువు లఘుయుతంబులుఁ దమలో
మేళనమునఁ జెడకుండఁగఁ, దాళము వాయించె నొకతె తద్గతికొలఁదిక.

- గీ. గళరవంబు లమర గమకంబుతోఁజేర్చు, రాగమున మనంబు రంజిలంగఁ
బ్రయుఁడు నోలె నధరబింబుబుచుంబించు, వాసెగ్రోలువట్టె వనితయోర్తు.
- గీ. మూఁడునైన బట్టి ముఖరునిఁ జేయుదు, ననినభంగి సతి మృదంగ మంది
కంకణములు తాళగతిమ్రోయవాయిఁచె, *దొయ్యలులకు నెద్దిదుష్టరంబు.
- చ. తతఘనమర్దళాదినిదంబులు నర్వడినాల్గు హస్తని
గ్గతులును దృగ్విలాసములుఁ గన్నులపండుగ గాఁగఁ దాళసం
గతులుఁ చెలంగఁ బాదకటకంబులు మ్రోయఁగ నాట్యమాడె నొ
క్షతె తొలుకారుకొమ్మెఱుఁగు కైవడిఁ దద్రసభావపుష్పిగఁ.† ౧౭౧
- క. ఎలనాఁగలు మఱి తమలో, వల నృత్తాంగములు వీడుపడ నాడుచుఁ గ్రొ
న్నెలతాల్పువేల్పు నీక్రియఁ, గొలిచి మగిడి యేగునపుడు గుడిలోమూలఁ.
- శా. విస్తేరాకృతినున్న మంత్రితనయు నీవ్విడించి ప్రోయాండు మం
దస్తేరానన తాచు నీకు సుఖమందం గోరుకు ల్గలెనే
నస్తద్భామికి రమ్మటంచుఁ జనఁగా నయ్యుష్ణతీర్థోష్ణల
స్థస్తౌ బయ్యెద నంచు భీతి నతఁ డాప్రాంతంబున న్నిచ్చినఁ. ౧౭౨
- క. పాతాళంబున కేగిన, యాతరుణులదీప్తి భూతలాంతంబున ను
ద్యోతించునొయనఁదూర్పున, నాతతమగుకెంపుదోఁచనరుణుఁడువొడిచెఁ.
- మ. దిననాథుండుదయింపఁగా వెడలి భక్తిఁ గౌతూహితీరకా
ననము ల్పాఱుచు నొక్షనాఁడు కడుఁ బుణ్యంబైనకాళేశ్వరం
బున కేతెంచి మహోపచారపరుఁడై ముక్తీశ్వరం గొల్చి నె
మ్మక ముప్పొంగఁగ ధన్యుడై మగుడఁ దన్తార్గంబున న్వచ్చుచుఁ. ౧౭౩
- క. హరిహరు లేకం బనియెడు, పురాణవచనంబు దృష్టముగ నొకచోటఁ
నరసింహుండును రామేశ్వరుండును గలధర్మపురికి వచ్చెఁగడంకఁ. ౧౭౪
- చ. అట చని గంగలో జలకమాడుచుఁ గొందఱుచే నెఱింగి మి
క్కుటముగ నింపుతో యముని కుండము దూఱి కడంక బ్రహ్మకూఁఁ
కటియును ముట్టి వెల్వడి జగత్పతి యా నరసింహమూర్తి ముం
దటి కరుదెంచి మ్రొక్తి యుచితంబుగఁ బూజ యొనర్చి భక్తితోఁ. ౧౭౫

*దొయ్యలులకు వేడ్డ తొంగలింప. † ఈచంపకమాలకు, ప్రత్యంతరములో- గీ. కంకణములు తాళగతి చెలంగఁగఁ బాద, కటకములును మ్రోయ నటనచూపె, దరుణి యొకతె క్రొత్తమెఱపుకై వడి నిండి, రసము భావపుష్పిఁబొసఁగుచుండ. ‡ మాకటి యను నేల్పుగొల్పుచు.

- ఉ. సర్వద తుంగభద్ర యమునానది జాహ్నువి కృష్ణ గౌతమిం
గర్తము వాయ నెన్ని జలకంబులు దీర్చితిన్ దయామతీ
ధర్మము లెన్ని చేసితిన్ దానము లెన్ని యొనర్చినాఁడన్
ధర్మపురీసంహ నిజదైవమవో విభు నిన్నుఁ జూచితిన్. ౧౭౯
- వ. అనుచుఁ బునఃపునఃప్రణతుండై వెడలి తదాసన్నం బగు దేవాలయాబున
కుం జనుచు నద్దేవు నుద్దేశించి. ౧౮౦
- ఉ. శాశ్వత మాకృపారసముచాక్షున ముందట గంగ వాటఁగా
విశ్వజనీనవృత్తిఁ బృథివిం దగుమాపున నిచ్చి సంతతా
నశ్వరభుక్తిముక్తిసదనం బగు ధర్మపురీసుఁ డైన రా
మేశ్వరుఁ డెల్లకాలమును నీవుత మాకు నభీష్టసంపదలే. ౧౮౧
- చ. అని గుడి సాచ్చి యీశ్వరున కర్చున లెల్ల నొనర్చిమ్రొక్కి యిం
పున మగుశం గడంగి భువిఁ బుణ్యపదంబులు చూచుచు గ్రమం
బున నొకయేఁడు వుచ్చి తలఁపు ల్సమకూషిన నిర్వికారుఁడై
జనకునిఁ జూడవచ్చె నయశాస్త్రునిశారదుఁ డయ్యవంతిన్. ౧౮౨
- సీ. వచ్చితండ్రికి గౌరవముదోచు మ్రొక్కుచుఁ బ్రయవాక్యములఁగడునయముసూప
బుద్ధిసింధువుఁ దనపుత్రుఁ గాఁగిటఁ జేర్చి న న్నుద్ధరించితే యన్నయనుచు
సంతసం బొందుచు జననాథు డర్చింపఁ జని వాఁడు పోయి వచ్చిన తెఱంగు
చెప్పి మ్రొక్కించిన క్షితిపాలకుడును మోహంబుతోవాని నాదరించి
రాజసీతులుమంత్రి కార్యక్రమాబు, లమగుచును గొంతతడవున కట విదేశ
మేగిచోద్యంబులచ్చటనేమిగంటి, చెప్పుచునవుడు గ్రహిలుడుచెప్పెనదియు.
- గీ. కడిమి సంధ్రభూమి గౌతమిగో జల, ముడుకుడుడ నుడు నొక్కమడుపు
లోననుండిరాత్రిలోలాడు *లెనమండు, వెడలివత్తురచటివృడుఁ గొలువ.
- క. వచ్చి తమయాటపాటల, నచ్చంద్రాధరణుఁ గొలిచి యరుగుచు నను వా
రచ్చటికిఁ బిలువ నుదకపుఁ, జచ్చు సొర న్వెఱచి పోక చిక్కితి గుడిలోన్.
- చ. అనవుడు వేడ్త వానిఁ గనకాభరణాదుల నాదరించి వీ
ఛ్చెని నృపుఁ డొక్కఁడు న్వెడలి కొన్నిదినంబుల కంధ్రభూమి కా
ననములు దాఁటి పాపహిమనాశనసార్థము నుష్ణతీర్థముం
గని వెఱఁగండి పొంత నుదకంబులఁ గ్రుంకి శివార్చనామతిన్. ౧౮౩

- క. ఆగుడికిం జని మారు నను, రాగంబునఁ గొలుచు సంత రవిస్రంకె నను
 ద్వేగంబునఁ జీకటి ది, గ్భాగంబుల నిండె మేఘపటలము భంగిన్. ౧౮౭
- క. గుడగుడ నుడికెడి యుదకము, ముడివడ గర్జితములట్లు మ్రోయఁగ దెసల
 న్వడఁ గడర మెఱపుఁదీవల, వడువున నమ్మడువు వెడలి వచ్చిరి పడఁతుల్.
- గీ. అట్లు వచ్చి పంచమాదిస్వరంబుల, శ్రుతుల లయలఁ దాళగతుల యతుల
 గావగేయగీతగాంధర్వభేదంబు, లలవరించి పాడి యాడునపుడు. ౧౮౯
- క. సరలోకము సహిలోకము, సురలోకముఁ జూచినాఁడఁ జూచినసతు లె
 వ్వరుఁ గారు వీర లని భూవరుఁ డచ్చెరువంది యుత్సవముతో నుండెన్.
- క. ఆలోన నాటపాటలు, సాలించి యొకింత మగిడి జనఁజతిఁ గని నీ
 వాలోకమునకు రమ్మని, లోలాఱులు పిలిచి మడుఁగులోనికి జనినన్.
- క. కడుఁదెంపరియై భూవరుఁడుడికె పు వెడమడుఁగునడుమనుటికెను మును గ్రాఁ
 గెడునూనియకొప్పెరల్కొఁ, బడి వెడలినవాఁడు నీశ్వఁబడు టచ్చెరువే.
- క. ఉటికి తదభ్యంతరమున, నెఱుమంటలు దాఁటి వెనుక నేతేరఁగ న
 త్రైఱఁగెఱిఁగినిలిచిప్రియమునఁ, దెఱవలు చెయివట్టిభూపతిందొకొనుచున్.
- గీ. రజతసాధములును రత్నగేహంబులుఁ, గనకమండపములుఁ గలుగుపురము
 సొచ్చి నైభవములు సూపుచు మాక్తికా, సనముమీఁద సతని నునిచి రంత.
- క. కనకకలశోదకంబుల, జనపతిచరణములు తొడసి సత్తారము లిం
 పునఁ జేసి సఖులు లోచన, వనజంబుల దీపముల నివాళింపంగన్. ౧౯౧
- వ. అందు నొకసభశిరోమణి నృపశిఖామణికి నయ్యెనమండ్రను జూపుచు.
- సీ. అవసీంద్ర యప్రమహాసిద్ధు లీరామ లాఖ్యానగుణము లిం దమరి యుండు
 నతిసూక్ష్మరూపమీయఁగిమచే జేకుఱు మహిఁబెద్దగాత్రమీమహిమనొదపు
 †జలమున మింటను జలక నయ్యెడునట్టి లాఘవం బొనరు నీలఘిమచేత
 బరువైనభావ మీగరిమచే నగపడు నీప్రాప్తిచే నగు నిష్పగతులు
 నెనయుదలఁపులీప్రాకామ్యమునఫలించు, మనుపఁజెఱుపనీయాశత్వముననకల్లు
 †నమరవరులైన నీవశిత్వమునఁజక్కి, మాఱువల్లరుకైకొమ్ముమమ్ముఁగూడ.
- వ. ఈయప్తసిద్ధులకు మేము పరకాయప్రవేశాద్యుపసిద్ధులము. తత్పరిచారికా
 సహస్రసహితంబుగా నీరాజ్యంబు గైకొని యందఱ నేలుకొమ్మనిన నతి
 విస్తీర్ణం డై యతండు నయవినయంబుల నిట్లనియె. ౧౯౨

*దీనఁబడు టచ్చెరువే- †జలముల మునుగఁగఁ జాలకగానయ్యెడు. ‡అమరవరు లాదు
 రీవశిత్వమునఁ గాన, మాఱువల్లక కైకొమ్ము మమ్ముఁగూడ.

- క. మీరలు దేవత లన్యులఁ, గోరం దగఁ జేను దీర్ఘగుణమెఱుంగఁగ నా
నీరంబుల మునిగితి మీ, కారుణ్యవిలాకనంబు గలిగినఁజాలుక. ౧౯౯
- క. అని మ్రొక్కి తేచి చనఁజూ, చిన నాతలఁ పెఱిగి యప్తసిద్ధులు నగుఁ గై
కొను మని యెనిమిదిరత్నము, లనిమిషసతు లిచ్చి వెడల ననిపిరి సృపతిక.
- మ. అకలఁకుం డగు నమ్మహీవరవరుం డానందసంస్కృ ర్చితే
వికసన్తానసుఁ డై ప్రసిద్ధవనము ల్వీక్షించుచు నిష్పంధ్యభూ
మికి గోదావరి దాఁటి కాఱడవిఁ బేర్చి బోవుచో నొక్కవి
ప్రకుమారుం గనియె నిరంతరగళద్యాష్టాకులప్రక్షుణ్ణ. ౨౦౧
- చ. కని యిది యేల యేడ్చెదవు కానలఁ గ్రుమ్మర నేటికన్న నో
మనుజవరేణ్య నాజనని మజ్జనకుం గడు దూతె దూఱిన
న్ననమునఁ గంది యాతఁ డభిమానముతో వనభూమికేగె నా
తని నరయంగఁ ద్రిమ్మరుచు దవ్వుగ వచ్చితిఁ గాన నావుడన్. ౨౦౨
- క. మాతకడనుండు పొమ్మిదె, నీతండ్రిం బంపువాఁడ నిజమని యతిదుః
ఖాతురుని మగుడననిపి మ, హీతలకతి రత్నగుణము లెఱుంగం దలఁచెన్.
- గీ. ఇతనితండ్రి యున్నయెడకు నిప్పుడయేగ, వలయు నతనిఁ బ్రోవవలయు ననుచు
రత్నసిద్ధి నంబరంబునఁ జల్లనై, యర్థమాఢ్మి విక్రమార్థుఁ డేగ. ౨౦౪
- క. అప్పిపుఁజేరి తెలియఁగ, నెవ్వఁడ వీవనుఁడు నాతఁ డిట్లనియె ధనం
బెవ్వెంట లేక బ్రతుకుట, నెవ్వ యనుచు నింటితగులు నీఁగినవాఁడన్.
- ఉ. కాశ్యపిలోఁ బ్రసిద్ధుగు కంచని నుండుదు విష్ణుశర్మఁడం
గశ్యపగోత్రజాతుఁడ వికారవిదూరమనస్కుఁడగ జగ
ద్వశ్యకళావిశారదుఁడ దైవము చెల్లు దరిద్రభావనా
కార్యము నొంది భార్య గడుఁ గష్టపుఁబల్లులు వల్ల నోర్చితిక. ౨౦౬
- క. పడఁ గుక్కితేదు నేలం, బడి పొరలఁగ పొండులూఁడఁ బడితిని దల దా
జడగట్టెఁ గట్టెఁ గోకయుఁ, గుడువం గూడును నెఱుంగఁ గుందుట దక్షక.
- సీ. కుండలముందఱ్యగూర్చుండి పడుచులు గంజకి నేడ్పుచుగదలలేరు
మోఁకాళ్ళు దల లిడి ముడిగి నిద్రింతు రేకాలంబునను మేనఁ గప్పలేక

*గలిగెం జాలుక. †యాత్యుకద్యోతకునిమగుడననిపి. ‡పొండులూడె. —కన్నులూడఁ
బడెంద్రుకల—గ్రిగుంటలముందఱు- గంజకేడ్పుచునదిగానలేరు.

యతిదరిద్రునకు నిల్లాతాటకంఁబెను జచ్చుట గడుమేలు సతుల కెల్లఁ
బావకర్తునిఁ జెట్టవట్టుట మొదలుగా నిడుమలేకాని యొం డెఱుంగననుచు
మగువ తెగిపల్ల నవ్వగ మాన్పలేక
జీర్ణదేహుండ ధనము లార్జింపలేక
యూతకోలయుఁ దోడుగా నొయ్య పెడలి
మార మరుదెంచి *యడవిలోఁ జేరినాఁడ.

౨౦౮

చ. అనవుడుఁ జింత నొంద కది యట్టిద యెమ్ములు బూదిపూత దు
న్నని వనరంబుఁ దోలు మననంబుల యున్చియుఁ జూచి నిర్ధనుం
డని శివుఁ బాసి రత్ననిధి యైన సముద్రునిఁ గూడ గంగ భా
మినులు ధనంబులేనిపతి మెచ్చరు లేమియె కీడు గావునక.

౨౦౯

క. ధన మొకటి యేల తలఁచిన, వను లన్నియు వీనిచేత ఫలియించుం గై
కొను మని మహిమలు చెప్పచు, నెనిమిదిరత్నములు నతని కిచ్చెంగరుణక.

శా. ఆవిప్రండు మణిప్ర భావమున దివ్యంబైనదేహంబు న
ద్యావంబుక ధనలబ్ధియుం బడసి యుత్సాహంబుతోఁ గంచికిం
బోవగ గోరి నభోగతిం జనియె, నాభూపాలుఁడుక దానవి
ద్యావైచిత్రి నటించి వచ్చె నతిమోదం బైన యుజ్జేనికిక.

౨౧౦

శా. తత్సామాన్యగుణంబు లిట్లాదవినక ధారాపురాధీశ నీ
యుత్సాహంబు ఫలించు నిట్టిగతి నీ పూహింపుమా నావుడు
న్వృత్సరంబున నెక్కుఁజెల్ల దని యాత్మం జూచి భోజండు వి
ద్యతస్సంఘంబులు గొల్వఁగా మగిడ నాధాత్రిశు నగ్గించుచుక.

౨౧౧

శా. దుగ్ధాంభోనిధికన్యకారమణు నస్తోక ప్ర భామండల
స్నిగ్ధశ్యామలదివ్యదేహు నుచితశ్రీగోపవేషక్రియా
ముగ్ధస్త్రీహృదయాపహారిఁ గరుణాంభోరాశిఁ దేజఃకళా
దగ్ధానేకమహాసురుక సురహితుం ద్రైలోక్యరక్షామణిక.

౨౧౩

శా. గీర్వాణాచలయాపచాపశిఖరాంగీకారదీప్తిరస
న్దార్పణభూతఫణీంద్రసంయుతమహానారాయణాస్తుక జగ
ద్దుర్వారాకృతికాలకూటగిళనాస్తోకానితగ్రీవు గం
ధర్వేంద్రార్చితపాదపీఠ నిజభక్తవ్రాతచింతామణిక.

౨౧౪

మూలిని. దివిజసరిదుపేతా దేవదేవానుజాతా

ప్రవిమలనిజగోత్రా పాండుపుత్రైకమిత్రా

వివిధకుధరచారి విశ్వరక్షావిహారి

శివమధురిపురూపా సిద్ధబుద్ధస్వరూపా.

౨౧౫

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలీకభేకఘణీంద్ర వీరఘోట్రవి
భాళ కళింగదేశనిధ్యమథామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవిళాంధ్రమహారా
ష్ట్రసూపాలరూప నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలి పురవరాధీశ్వర
వెలనాటి వృధివీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్యపాత్ర
హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజ తనూజ గోపరాజ ప్రణీతం
లైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు సాహసాంకువీరసాహ
సమహోదారత్వ ప్రశంసనం బన్నది యష్టమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు. సింహాసనద్వాతంశిక.

నవమాశ్వాసము.

—ఇరువది రెండవబొమ్మకథ.—

- క. శ్రీరామావిహరణగృహి, నారాయణు నలినవికసనగ్రహరాజా
కారాయమానదివ్యశ, రీరాధ్య న్నుతిననాథుఁ* ద్రిజగన్నాథుఁ. ౧
- శా. భక్తిం గోరి తలంచి భోజనపుఁ డాభద్రాసనంబెక్త ను
ద్యుక్తుం డై యిరుదిక్కుల న్నైఱులు ట్లాప్పారుపుణ్యాంగనల్
ముక్తాశేషలు మాళిపై నిడఁగ నమ్మోదంబుతోఁ జేరఁగా
వ్యక్తలాలము బొమ్మ వేర్చి పలికె న్నావించుచుం బెంపునఁ. ౨
- క. ఓరాజ యాస విడువఁగ, నేరపు మావిక్రమార్చనపుమాడ్చి మహా
దారత్వముఁ దెగువయు నువ, కారంబును తేక యెక్కఁగాఁ దర మానే.†
వ. అది యె ట్లన్నఁ దద్గుణంబు లాకర్ణింపుము. ౪
- సీ. అప్తభోగంబుల నైశ్వర్యమునఁ గళ బలవైరిఁ బురవైరిఁ బద్ధవైరి
నతిశక్తి నిలుకడ వితరణగుణమున నహిరాజు నగరాజ్య నంగరాజు
సాహసోత్సవమున నభిమానమునఁ గీరిఁ గపికేతు ఘణికేతు గరుడకేతు
దృఢముష్టి జేనూటి దివ్యాస్త్రసామగ్రి బలరామురఘురాముఁబరశురాముఁ
¹బావనత్వమున ఘనసంపత్తి దీప్తి, ననిలమిత్రుని హరమిత్రు నబ్జమిత్రుఁ
బోలు నితఁడనిజనులెల్లఁబొగడుచుండ, నవనితలమేలెనావిక్రమార్చవిభుఁడు.
- ఉ. వాసపుమిటి నిత్యవిభవంబునఁ బేదలఁ బ్రోచి వైరిసం
త్రాసఁహీనుఁ డా నతఁడు రాజ్యము మంత్రుల కప్పగించి వ
క్షాసముల నివ్వదేశగమనంబు చరించుచు నుండ నొక్కెడఁ
వేసవి వచ్చెఁ బాంథులకు వేసట వుట్టఁగ వెట్ట గొట్టఁగఁ.² ౬
- ఉ. ఎండకు లావు గల్గఁగ మహీరుహశాఖల నాకు లెల్లఁ బె
ల్లెండల వేగ నెందు జల మింకఁగ స్రుక్తఁగఁ బద్ధవండము
ద్దండముగాఁగ లోకులు యథావిధి నీడలు గోరుచుండఁగా
రెండవసూర్యునట్లు ప్రసరించె నిదాఘము తద్గుణంబులఁ. ౭

---

*దివ్యశరీరార్ధసతీసనాథుఁశరీరార్ధసనాథుఁశయ్య-తలిచ్చి-గాఁగ-ఁగియొక్క-దరమేనీకుఁ
గ్గి గిరిరాజు- చాపనైపుణి సంపద పారశక్తి సమ్యక్తునిమిత్రు. ²వెట్టలంటుగన్.

- క. విరహాలమనముల దినమును, బరితాపం బినుమడింపఁ బరిమళములచే
దిరిసెంబులఁ గలిగొట్లం, బరువం బేర్పడఁగ నుష్ణపవనము వీచెన్. ౮
- క. మండెడుమూర్తాండద్యుతి, నెండచు నొండొండ నెతిమలేర్పడఁగా భూ
మండలము పూర్వమున నవ,ఖండము లయ్యును ననేకఖండము లయ్యెన్.
- క. ఉదకముఁ గసవును సీడలు, మొదలాటఁగఁదలఁకుమ్మగసమూహంబులయూ
పద లెఱిగి యిట్టి యమ్మతా, స్పదమై కడుఁ జల్లనైన చంద్రునిఁ జేరెన్.
- గీ. కార్య మయ్యెడు నెడ గర్వంబు పూనక, కాలమహిమఁ దన్నుఁగాచి కొనుట
యుచిత మనుచు వెట్ట కోర్వక చలువనై, యత్తవారిఁ జేరె నచ్యుతుండు.
- క. తొడిగినపాముల విసమును, మెడవిసమును నొసలిచిచ్చు మెట్టులవడయున్
ముడివడఁగా వడకాలము, గడపుట కడుఁ గడిచి యయ్యె గరకంఠునకున్.
- క. చల్లనిగంగాజలమును, జల్లనిచందురుని గూడ జడలం దిడి తాఁ
జల్లనికొండకు నాశివుఁ, డల్లుండై కొంత బ్రదికె నావేసవిలోన్. ౧౩
- గీ. అమృతశీతలాంతు వగువార్ధిలోనున్న, పద్మనాభనాభిపద్మగృహము
లోనఁ బుష్పాడియును దేనెయుఁ జల్లఁగా, నెండకన్నెఱుంగకుండెనజుఁడు.
- సీ. విసనకట్టలు వట్టివేళ్లచప్పరములుఁ జందనంబులు ఘనసారములును
జల్లనినీళ్లు నిచ్చాభోజనంబులు గలవారి కిష్టసౌఖ్యంబు జరుగఁ
బనిచేసి గంజి యైనను సంబలైనను నెడ చల్లఁగాఁ ద్రాగి యెచటనైనఁ
బడియుండి వెన్నెలగుడిపాట* వాడఁగా బేదల కాత్మనంప్రీతి గలుగు
మంచురొంపిముసురు లేకమార్గికులకుఁ, జల్లపాటునఁ బయనంబు సగుచుండు
నచ్చవెన్నెల సుఖనిద్ర యంబుకేలి, యమరు వేసవి కితరకాలములు సరియె.
- క. అమృతము రసమ్ముక్రియ వేఁడిమి నెగసి జలంబు కడకు డిగజాతిన చం
దముగా నవ్వేసవి జల, మమృతంబై జీవములకు నది చవికెత్తెన్. ౧౬
- వ. అట్టి దివసంబుల. ౧౭
- తా. గూఢంబొ నిజవర్తనం బమర నాక్షోణీవరుం డంత నా
రూఢుం డై పరభూములందుఁ గడవెం గ్రూరప్రవృద్ధాతపో
ద్గాఢాంభోరుహమిత్రదీప్తివిదళితస్వర్వంసహామండల
పూర్వాధారణ్యవిదాహిదావసముదగ్రోష్ణంబునన్ గ్రీష్మమున్. ౧౮

* గడుబొట్టవాడగా. † చల్లబూటలు.

- ఉ. అంత విదర్భభూమిఁ బ్రియమంది చరించి యవంతిరాజు వి
శ్రాంతి యొనర్పఁ గుడినపురంబున కేగి యనంతరంబ య
త్యంత మనోహరం బగు నుపాంతవనాంతము సొచ్చి రుక్మిణీ
కాంతకుఁ దొల్లి తాపి యనఁగాఁ దగు దుర్గగృహంబుఁ జూచుచున్. ౧౯
- క. రుక్మి యనుమతము లేకయు, రుక్మాంగదవరదుఁడగు వసుం డాగుడిలో
రుక్మాభరణాంచిత యగు, రుక్మిణిఁ గొని చనియెఁ దొల్లి రూఢికి నెక్కన్.
- గీ. అట్టిదేవతాలయము పొంతఁ గొలనిలో, జలకమాడి వెడలి జలజములను
భూవరుండు దుర్గఁ బూజించి ముందట, విశ్రమించియున్న వేళ నొకఁడు.
- శా. మార్గశ్రాంతి నొకింత డస్సి విలసంతాకందసారభ్య మా
దుర్గారామము చొచ్చి వచ్చి సరనాథుఁ జేరి విప్రుండు దా
స్వర్గాచార్యుండు నోలె నావిభునిభావం బెల్ల నీక్షించి సం
సర్గప్రస్తుతి వాక్యవృత్తి నెఱవఁ సంప్రీతితో నిట్లనున్. ౨౨
- క. ఆజానుబాహుఁడవు రవి, తేజఁడ వబ్బాదిచిహ్నాధృతచరణుఁడ వం
భోజేక్షణుఁడవు భిక్షు, వ్యాజంబున నున్న చక్రవర్తి చువ్విన్. ౨౩
- చ. కరుణఁ దురంగమంబులును గాలుబలంబులు నెవ్వి ఛత్రచా
మరములవారు లెంకలును మంత్రులు నయ్యడపంబువాండ్రు నెం
దరిగిరి రాజ్య మొల్లక మృషాకృతిఁ ద్రిమృరుటేమి నామతి
స్ఫురణము దప్పకుండ నిక బూకక చెప్పుము నీవు నావుడున్. ౨౪
- ఉ. సత్యము నీమతిస్ఫురణ క్షత్రియవంశకరుండ విక్రమా
దిత్యుఁడ నే నవంతిన్మవతిం బరదేశ విశేషదర్శనం
బత్యనురక్తిఁ జేయఁగ నయంబునఁ ద్రిమృరుచుండుదు న్నుభా
చిత్యగుణంబు నా కిదియ చెప్పెడి దే మిఁక భూసురోత్తమా. ౨౫
- సీ. అనవుడు నాశ్చర్యహర్షంబు లొందుచు భూసురోత్తముఁ డాత్మబుద్ధి మెఱసి
మృదులాంబరంబులు మేనఁ బూనక జోగ్నికైవడి నీకంఠ ప్రగల్భనేల
హంసతూలికకయ్యయందు నిద్రింపక బూడిదలోఁ బడి పొరలనేల
ఘనమైనరాజ్య మేకచ్ఛత్రముగఁ గల్గఁ దిరిపెమై యూరూరుఁ దిరుగనేల
అప్సరోగములకు వాలయం బయ్య నీ, వప్తకష్టములను నలయనేల
కుడువఁ గల్గి నీకుఁ గుడువ లేకుండుట, యల్పతరముగాదె యవనినాథ.

*రుక్మాంబరధారి. సప్తర్షి బ్రహ్మకవాక్యవృత్తి విలసింపక స్నేహ్యతో నిట్లనున్,
సర్వబ్రహ్మత.....విలసింపక. ప్రసింగత-సీభాంత,

- క. *ననుఁబోటి పేదయైనను, ధనమించుక కలిగె నేనిఁ దనమది స్రక్చం
దనవనితాదిసుఖంబుల, మనఁ గోరుం బసర మైన మరగదె సుఖమున్. ౨౭
- క. వికటం బగుదారిద్ర్యము, నకుఁ గడపల తేక జీవనము బహుళకుటుం
బకుండం గావున జరగక, యొకచో రససిద్ధి వడయ నూహించి మదిన్. ౨౮
- మ. అలసత్వంబునఁ బ్రాప్తపుచ్చక నిరాహారుడనై కంచిలో
పలఁ గామాక్షి గుఱించి యుగ్రతప మేఁ బుడ్రెండుసంవత్సరం
బులు సేయంగఁ బ్రసన్న గామి పిదపన్ భూపాల నాయాత్మలోఁ
గలఁగంబాటుచు దేవి దూటుచుచు భిక్షావృత్తిమై వచ్చితిన్. ౨౯
- ఉ. నాకు మహాదరిద్రున కనాఘనకు న్భునిఁ ద్రిమృరం దగుం
గాక ధనంబు రాజ్యమును గల్గఁగ జోగిక్రియం జరింపఁగా
లోకులు నవ్వరే నృపులలో నినుఁ బోలెడు నట్టివాని నే
చేకడఁ గానఁ జాలు నిక నేగుము నీపురికి న్నుఖాపఁగన్. ౩౦
- ఉ. నావుడు లేచి యొండుపచనమ్ములు ‡హోవఁగనిమ్ము కంచిలో
దేవత సీతపంబునకుఁ దేరకొనం గరుణింప దంటి భూ
దేవకులార్గగణ్య యరుదెంచి భవత్ప్రియ మాచరింపఁద
తేవ యొనర్చి యేను రససిద్ధి ప్రసిద్ధికి నెక్కఁ గాంచెదన్. ౩౧
- మ. పొద మాదేవత యున్నభూమి కని యాభూదేవునిం గూడి స
మ్మదలీలం జని రత్నహర్ష్యముల రమ్యంబాచు సొంపారు సం
పదలం బొంపిరివోవుకంచి నయమొప్పం జూచి యచ్చోటఁ జ
క్రదమాభావనఁ జేరనేగె నృపుఁ డాకామాక్షి నీక్షింపఁగన్. ౩౨
- మ. అచటం దీర్ఘములాడి శంభునకు దైత్యారాతికిన్ మ్రొక్కి పు
ణ్యచరిత్రం డొకఁడయిఁ బుచ్చి మఱునాఁ డారాధనార్తకి మై
నచలంబౌ మతి మూఁడురాత్రులు నిరాహారవ్రతుం డైనచో
నుచితస్వప్నమునందు దేవి పలికెన్ యోగప్రసన్నాత్మ యై. ౩౩
- చ. కల యిది నిక్తువం బనుచుఁ గైకొని ముప్పదిరెండులక్షణం
బులఁ జెలువారునట్టి నరపుంగవుకుత్తుక నెత్తు రిచ్చి ది
గ్బలి యొనరించినన్ ద్రవిణకారణమా రససిద్ధి చేకులు
న్వలవదు నీకు నీయనశనవ్రతఫేదము మేదిసీక్వరా. ౩౪

- చ. అనవుడు మేలుకాంచి కడు నదృశ మందుచు విక్రమార్కుఁ డా
గొనములవాని నింక సమకూర్చుగ నొండెడ కేగనేల నా
కని మతిఁ దా నె సర్వసుగుణాఘ్నఁడు గావునఁ దెపుతోడఁ గ
క్తున నడిదంబు డుసి తనకుత్తుక నొత్తె* నుదాత్తచిత్తుఁ డై. 39
- క. ఒత్తఁగఁ బ్రసన్నమతి యై, యత్తటి నడిదంబు వట్టి యాదేవత లో
కోత్తము నీతెంపున నా, చిత్తం బిగురొత్తె నిష్టసిద్ధి యొనర్తు. 3౬
- క. అడుగుమ యనవుడు మది నా, యెడఁ గడుఁ గరుశించితేని నీవిప్రుఁడు దా
నిడుమలఁ బడి పొరలెడిఁ గృప, యెడవక రససిద్ధి యితని కిచ్చునియ్యెఁకె. 3౭
- ఉ. మ్రొక్కిన నదృశతంబును బ్రమోదము నొందుచు యోగమాత దా
నక్లత దీర్చునట్టి రస మాతని కిచ్చి యవంతినాయకుఁ
మిక్కిలి యింపునం బరిణమించి యదృశ్యత నొందె విప్రుఁ డిం
పెక్కి తదీయవర్తన మనేకవిధంబులఁ బ్రస్తుతింపఁగన్. 3౮
- ఉ. ఆనరనాథుఁ డంత వసుధామరు వీడ్చొని వేడ్తతోడ ను
జ్జేనికి వచ్చెఁ గావునఁ బ్రసిద్ధగుణాఘ్నుని వానిఁ బోలలే
వీసగుఁబాటుచేత లింక నేటికిఁ గ్రమ్మటు మన్న నాత్మభా
రానరనాయకుం డతనిఁ బ్రస్తుతిసేయుచు నేగె నింటికిన్. 3౯

—? ఇరువదిమూడవబొమ్మకథ ? —

- వ. మఱియుం ద్రయోవింశద్వారప్ర వేశోన్ముఖుండై. ౪౦
- క. ఏవేళనైనఁ బొక్కిటి, †యా వెల్లని తన్ని మొగ్గ యరవిరి గాఁగన్
రేవెలుఁగుఁ బ్రొద్దుఁ గన్నులు, గా వెలిఁగెడివేల్పుకరుణఁ గావుత మన్నున్. ౪౧
- మ. అనుచు నోభజవసుంధరాధిపుఁడు పుణ్యాహంబునం జందనా
ద్యను లేపాంబరమాలికాకనకభూషాలంకృతుండై మహా
సన మెక్తం జనుచోట బొమ్మ వలికెన్ త్సానాథ యావిక్రమా
ర్తునిచందంబున దానవైభవము నీకుం బాలదల్లుండుమా. ౪౨
- ఉ. ఆతనిదాన వైభవమహత్త్వముఁ జెప్పెద భాస్రరాంశసం
గ్ధిజాతుఁడువాఁడు విక్రమవిశాలభుజాయుగదుర్దదాహిత

* నొత్తెను సంతలోపలక † నాత్తలో, నానరనాయకుండతని సద్గిస్తుతింపును.

† యావెల్లనె తన్ని మొగ్గ గ్ధి జాతుఁడువిక్రమార్కుఁడు విశాల.

వ్రాతవిఘాతదక్షిణుఁ డవంతిమహీశుఁడు తొల్లి చన్న యా
దాతలలోనఁ గర్ణునికీఁ దండ్రుమీ తలపోసి చూచినఁ.

౪౩

శా. ఆరాజన్యునిపట్టణంబు విబుధేంద్రాకల్పితం బై సుధ
ర్యారూఢంబును భాస్వదీశ్వరవసువ్యాప్తంబునై పుణ్యని
స్తారంబై యమరావతీపురవిలాసం బంది నిత్యోత్సవా
ధారంబై పరఁగుఁ దురంతదురితోదారవ్యథాదూర మై.

౪౪

సీ. అట్టిపట్టణ మేలు నమ్మహీకాంతుఁడు దేశాంతరాస్త్రకీ దిరుగుమండు
నెలమితో వక్షానములు పుచ్చి మగిడిన నప్పుడు మంత్రులు నాప్తజనులుఁ
బారు లుదారులుం బరివారమును గూడి పీఠికూటంబులు మేలికట్లు
తలిరుందోరణములు నలరువందిరులును మొకరతోరణములుమున్నుగాఁగఁ
బురి యలంకరించి కరిరాజు మున్నిడి, కదలి పంచవాద్యఘనరసముల
నెసఁగు దర్శనంబు లిచ్చి యెదుర్కొని, తెచ్చి రుత్సవంబు పిచ్చలింప. ౪౫

ఉ. ఆజననాయకుండు జననాశ్వము లెక్కి చెలంగి ముందటఁ
రాజులు భృత్యులై కొలువ రత్నవిభూషితమూర్తులైన యం
భోజదళాక్షు లారతులు మున్నుగఁ దన్నుఁ బురస్కరింపఁగా
రాజగృహంబు సొచ్చెఁ గవిరాజనవామరరాజభూజ మై.

౪౬

ఉ. ఈవగిది గృహంబునకు నేగిన యాతఁడు తొల్లి యోగని
ద్రాపశీలీయయ్య నుచితంబుగ రాజ్యము చేసె నేర్పనం
దాపనవేషియై జనపదంబులు గ్రుమ్మరి క్రమృతా ధరి
శ్రీపరిపాలనాభిరతిఁ దేకువ కెక్కిన రాములైవడిఁ.

౪౭

ఉ. పెక్కుదినంబు లక్ష్మణ సభీష్టవధూజనమందిరంబులం
దొక్కికనాఁడు రేయి మదనోత్సవలీలఁ దేలుచు న్విభుం
డక్షత్ర దీప్తిఁ దొంటి విరహవ్యథ నెక్కుడు స్రుక్తి మిక్కిలి
స్వక్తువక్తువైన సమగనాలి గృహంబున రాత్రిపుచ్చుచుఁ.

౪౮

శా. అంతగ్రేహములందుఁ గ్రొవ్విరులపర్యంకంబుపై వేడ్లతోఁ
గాంతారత్నముతోడఁ గూడి పిదపం గందర్పకేలీపరి
శ్రాంతంబై శయనంబు రెండుదెసలఁ రత్నంపుదీపంబు ల
త్యంతంబు న్వేలుఁగొందఁ గామసుఖనిద్రాసక్తుడై యుండుచుఁ.

౪౯

- చ. బలబలఁ దెల్లవాఁడు నెడఁ బార్థివశేఖరుఁ డత్యరిష్టమా
 కలఁగని మేలుకాంచి యధికం బగువిస్తయ మంది లేచి తా
 జలకము దీర్చి సంధ్యపరిచర్య యొనర్చి యనేకభూషణో
 జ్జ్వలనిజమూర్తి యై కొలువుసాలకు వచ్చి కవు ల్నుతింపఁగఁ. ౧౦
- గీ. వచ్చి దొరలు గొలువ వజ్రసింహాసనా, రూఢుఁడై ముఖాబ్జరుచి యెలర్పఁ
 దన్నుఁ గొలుచువారిఁ దగురీతి మన్నించి, తేరకొనఁగ హితులదిక్కుచూచి.
- క. వినుఁ డేను రక్తచందన, మున నంగము దోఁగ మేఘమున కెనయగు కా
 రెనుబోతు నెక్కి యామృతము, *చనుచుంటినొకండ నంచు స్వప్నముగంటిఁ.
- క. ఈకల శుభమో యశుభమో, నా కనవుడు నందఱు స్తనంబుల భీతి
 వ్యాకులులై వదనము లా, లోకింపఁగ దృష్టకౌశలం డొకఁ డనియెఁ.
- క. ధాతుగుణంబులఁ గల లుప, బాతము తా వినికొంజాక్షి సం స్తరణమునఁ
 రీతి యెఱిగి కల విఱుచుట, నీతి చుమీ విఱుపుకొలఁది నిజమానదియై.
- గీ. వినుము ధరణీనాథ విన్నప మియ్యెడఁ, దొల్లి యొక్క మనుజువల్లభుండు
 డేవుఁ డుదయమైనయావేళఁ గలగని, లేచి యొద్ది వనితఁ జూచిపలికె. ౧౧
- క. సన్నపుగట్టుననుండి న, మున్నత మగుకొండమీఁది కుఱికితి నని నేఁ
 జిన్నకలఁగంటి నీఫల, మెన్నఁగ నీమదికిఁ జూడ నెట్లగుఁ జెపుమా. ౧౨
- వ. †నావుడు నది ప్రేమపాత్రం బగుభోగస్త్రీ గావునఁ బరిహాసరూపంబుగా
 నగుచు దిబ్బనుండి కొండ కుఱుకంబోయిన నడుముం గాలు విఱుగంబడి
 యెద వనిన. ౧౩
- క. నగుచుం గేహము వెలువడి, జగతీవతి జలకమాడి సంధ్యార్చన యొ
 ప్పగఁ దీర్చి యేగి కొలువునఁ, దగువారలవంకఁజూచి తనకలఁ జెప్పెఁ.
- క. చెప్పిన గ్రీనతనికొక గలలో, నప్పర్వత మెక్కుడిది మహాశుభ మగు నే
 చొప్పన ఫల మొనగూడునొ, తప్పక వినిపింతుమనుచుఁదలపోసి యటఁ.
- క. నీరాజ్య మల్ప మిది యింక, నేరీతులఁ జూడ నీకునింకన్నధిక
 శ్రీరమ్య మైనరాజ్యము, చేరం గల దనుచు వారు చెప్పిరి పతికిఁ. ౧౪

*చనియెద నేనొకండ. †జాతంబులు. ‡క. నావుడునది భోగస్త్రీ, గావునఁబరిహాసరూపంబుగా గుబ్బలిపం, డావలికొండకు నడుకం, బోవుట యటఁ గాలు విఱుగఁబొరింబడి దనినఁ.

- ఉ. అత్తటి వచ్చి యొక్కఁడు రయంబున మ్రొక్కి నృపాలశేఖరా
యత్తరదేశ మేలెడు నృపొత్తముఁ డీల్లిన మంత్రు లన్యులం
జిత్తములందు మెచ్చక విశిష్టగుణాఘ్యుడ వంచ రాజ్యము
నివ్వెత్తముఁ గూడ నీ కొనఁగువేడుకఁ *బుచ్చినఁ గానవచ్చితిన్. ౬౧
- చ. అనపుడుఁ జోద్యమంది యతఁ డాపులమాటలు నిక్కమైన నె
మ్మనమునఁ బొంగి వారికిఁ గ్రమంబునఁ గోరిన వాని నెల్ల మె
చ్చున కొనఁగూడ నిచ్చి తగుశూరులు వీరులుఁ గొల్వ నుత్తరం
బున కధిక ప్రతాపమునఁ బోయె సరాతికులంబు బెగ్గిరిన్. ౬౨
- వ. అంత నద్దేశంబుఁ బ్రవేశించుచు మనోల్లాసంబున. ౬౩
- క. తఱచైన మంది ముందటఁ, †బరువడిఁ జని తలఁగ ధరణిపతి తురగంబుం
బటపుచు ‡ముందలఁదనకల, విడిచినక్రియ గ్రుంతఁ గాలువిఱుగంబడియెన్.
- వ. అప్పు డందఱును హాహాకారంబుల గుంపులుగూడుకొని పలువరింపంగ వా
రిలో న్నీనద్యసంధాననిపుణుం డగుజెట్టి పట్టి దట్టి గట్టిగాఁ గట్టి మంత్రించి
§సుఖతుం జేసిన సుఖాసనంబుపై నాసీనుడై చనంగ. ౬౪
- శా. ఆదేశంబున మూలదుర్గ మగుప్రో లావాసమై యున్న ధా
త్రీదేవప్రకరంబుఁ దత్ప్రజలు మంత్రిస్తోమముం బూజితం
బాదంతాపశముం బురస్కరముగా నంకించి యేతెంచి యా
హ్లాదం బొప్పఁగ రాజుఁ గూడుకొని వాద్యంబు ల్వడిన్ మ్రోయఁగన్.
- ఉ. వచ్చినవారికెల్లఁ బతి వైభవ మేర్పడ నల్లపట్టులుం
బచ్చనిపట్టు కెంపు గల పట్టులు సొమ్ములు నాదరంబుతో
నిచ్చి గజంబునైక్కి తరశేషుణ లాడుచుఁ బాడ వీటిలోఁ
జొచ్చి యమాత్యు లాననఁగ నుస్థిరుడై ధరయేలఁ గావునన్. ౬౫
- క. తెలియక పలుకుట యుచితమె, జలజభవుం బోలునట్టి సచివ్రని భట్టిం
బిలిపింపు మాతఁ డెఱుంగని, కల లెవ్వయు లేవు పొందుగా నది చెప్పన్.
- చ. అనునెడ భట్టి వచ్చినఁ గృతాదరుఁ డై తన పొంత నాసనం
బునఁ దగ నుంచి విక్రమవిభూషణుఁ డాకలఁ జెప్పి యేవిధం
బున నిది యున్న దీవు తలపోసి నిజంబుగ నాకుఁ జెప్పమా
యనవుడు నయ్యమాత్యవరుఁ డాత్తఁ గలంగి కలంగ కి ట్లనున్. ౬౬

*బంచిరి- †బరిసిరి- ‡కాదల. నీకల్యసంధాననిపుణు. §సుచితుంజేసి.

మ. ధరణీనాయక వీరఱుంగరె నిషేధం బంచుఁ జెప్ప న్భయూ
తురచిత్తంబుల నున్నవార లిచటన్ దోషంబు నిర్దోషము
స్వరవారం దలపోసి చెప్పఁదగు నుర్వీభర్తకు న్నేలుగాఁ
బరిశీలించు నిజాప్తవర్గమున కీధంగి న్భయం జేటికిన్.

20

గీ. కలకు మొదలిజాము ఫలమొక యేఁటిలో, నందుకొనుద్వితీయయామఫలము
లప్తమాసములకు నబ్బుమూఁడవజాము, ఫలము చూడమూఁడు నెలలఁగలుగు.

క. తొలివేకువగాఁ దూర్పునఁ, దెలుపెక్కుఁగఁ గన్నకలలు దినదశకమునన్
ఫలియించుఁ బనులవిడవం, దలఁకొనుకల సిద్ధిఁ బొందుఁదద్దివసమునన్ 21

క. ఏనుఁగు గుట్టుముఁ బచ్చని, మానును మేడయును మెట్టు మగపసరంబుం
బూని కలలోన నైకిన, మానవునకు సుఖము రాజ్యమహిమయుఁగలుగున్.

క. కలలోఁ బాములుఁ దేళ్ళును, జెలఁగలుఁగఱచుటయుఁ బావుఁ జెప్పెడుఁ బారిమై
మలమఁటుట పొందందగు, లలనలఁ బొందుట సుతార్థలాభము చుమ్మి.

క. క్షతలఁ బేను దినుటయును బ్రే
వులఁ జాట్టఁగఁబడుట మానవుల నెత్తురుఁ గం
డలుఁ బెరుఁగుఁ బాలు మద్యం

బులు ¹ నెయ్యిని ద్రావుటయును ముదమగుఁ గలలన్.

22

గీ. నీరు నెత్తురుఁ గనిన ² నిడుదగు నాయువు, మంట గంట వసిఁడివంట గంట
తెలుపు లెల్ల మేలు కలలోన వెలిమిడి, యెముక ప్రత్తి లవణ ముముకదక్ష.

క. వినుమిఁక ³ మొద్దును గాడిద, నెనపోతును లొట్టోపిట్ట నైకిన నన్నం
బును బిండియు నుత్పలు గలఁ, ⁴ దినఁగన నగుఁ గీడువసుమతీవరతిలకా.

క. నూనెయుఁ గలియును గ్రొవ్వును, దేనెయుఁ గలఁ ద్రావేనేనతివ్యాధియగున్
వాసరముఁ బొగయుఁ గాకియుఁ, గానంబడనేని గీడు గానఁగవచ్చున్. 23

క. మదగఁజము దేవరయు మృగ, మదమును గోపురము నీలమణులు న్నవనీ
రదములు ధరణీయుయమునయు, నుదకుంభము దక్ష నలుపులొప్పపుగలలన్.

చ. జనవర నల్పులఁడు మహిషం బతినింద్యము దాని నైకినన్
ఘనమగుకీడు గాన నధికం బగుశాంతి యొనర్చి యాకృతాం

* 2 గులఁ కిడుకఁదఁకొను - పావుచేటాఁ పునుమై, క్షతలఁజేనతీట, ¹ నెయ్యిద్రావుట -
నిడివగు, నిడుద నా. ³ మొద్దును, మ్రాడును, ⁴ దినగోరంగాడు.

తునకు మహాపచారములఁ దుష్టి జనింపఁగఁ జేయ మేలగు

న్నినుఁ బనివంప నిట్లారులు నేర్తురె రాజపు నీవు నావునుకా. ౮౦

మ. ధరణీశుఁ డిది యెంతకార్య మని యుత్సాహంబుతో శాంతి చె

చ్చెరఁ గావించి కృతాంతుఁ బూజల నతిక్షేమంకరుం జేసి న

ద్గురులం బేదల విపుల స్వరుసతో గోభూతిలార్థంబులం

బరమప్రీతులఁగా నొనర్చి పిదప స్పృహణితో ని ట్లనుకా. ౮౧

క. భాండాగారములందుఁ బసిండియు రత్నములుఁ బట్టుజీరలు ధనము

న్నిండ నిడి తలుపు తెవ్వీయు, నుండఁగనీయకుము నీవు నుండకు మచటకా. ౮౨

వ. నీ విప్పుడు పెద్దతలవరికి రాజు బంధారంబు చూపివిడిచె నేడు మొదలుగా

నేడుదినంబులుదాఁక జను లెల్ల నిచ్చకు వచ్చువానిం గొనిపొం డని చా

టించి దేశంబువారి నెల్లఁ జూపకు రండని యీహృదై బంట్లనూరూరికి బంచు

మని చెప్పు మనవుడు భాండాగారికుం డతివిస్మితుండయి ధనకనకాదివస్తువు

లం గోశగృహంబులు నించి విఘటితకవాటంబులుగఁ జేసి తలవరికిం దత్త్రు

మం బెఱింగించిన. ౮౩

క. జనపతి యేడుదినంబులు, తనబంధారంబు వస్తుతతి చూపలుగా

నొనరించు వలయునది కొని, చనరో యని యతఁడు వీటఁజాటఁగఁబంచెకా. ౮౪

క. ఊరూరికిఁ జెప్పఁగఁ దన, వారిని బనుచుటయు నెల్లవారును గుంత

న్వారింపఁబడక చేరెను, వారిక్రియ న్వచ్చి రయ్యవంతీపురికికా. ౮౫

గీ. వచ్చి వీరువారుఁ జొచ్చి విచ్చలవిడి, బుడమతోఁట వీటిఁబుచ్చునట్లు

నేడుదినము లం దనేకవస్తువులను, గొనుచు నేగి రింపు గొనలుపాఁగ. ౮౬

క. తనిసి ప్రజ చనిన నష్టమ, దినమున బంధారి వసుమతీరమణునకుకా

వినిపించెఁ బూని చూచిన, ధనసంఖ్య త్రయోదశార్బుదము లయ్యెఁజూచి. ౮౭

ఉ. ఈగతిఁ జన్న యిగి ధరణీశ్వర నీకడలేదు గావునకా

వేగమె క్రమ్యుటం జనుము వీటిఁడిచేతలు మాను మన్న నా

త్యాగనిరూఢికి నిగ్గుల నచ్చెరు వంచుచు భోజుఁ డాత్మ ని

త్యాగమనంబు రోసి తనయంతిపురంబున కేగె సిగ్గునకా. ౮౮

—ఇరువదినాలుగవబొమ్మకథ—

వ. మఱియు నొక్కదినంబునఁ జతుర్వింశద్వారంబునం గడంగి. ౮౯

క. శీతగిరిబంధు*నూతన, శీతక రాభరణ సింధుశీతలహాళిం

జేతోజాలవిఘాతి, న్భూతివిఘావణుని సర్వభూతాధ్యక్షుకా. ౯౦

* దినమణి, శీతకరాంబవని గగనసింధుశశిధరుకా.

చ. తలఁపుచు విక్రమాస్తుని కథాశ్రవణంబున కిచ్చుగించి యు
జ్జ్వలమణికిలీతం బగు దివస్పతియాసన మ్మెక్కువచ్చుచోఁ
బలికెఁ బరిండిబామ్మ జనపాలక నీడుతలం వెఱింగితి
న్వల దననేల మేలు వినవచ్చినవారల మాన్పవచ్చునే.

౯౦

శా. ఓభోజక్షితిపాల నిల్చి వినుమా యుర్విశుఁ డీశార్చనా
లాభానక్తుఁడు శక్తుఁ డింద్ర సమలీలాచారి యాచారి యా
శాభాగప్రవిక్షిప్తమాయశమున స్వర్వాగ్నిదారిన్ర్యము
ద్రాభంగక్షమదృష్టదృష్టి కరుణోదారుండు ధీరుం డిలన్.

౯౧

శా. ఆరాజన్యండు నేల యేలునెడ నత్యాశ్చర్యమా నేఱు లై
క్షీరంబు ల్పొవహించు మ్రాఁతుల మధుశ్రేణు ల్మహావృష్టి సం
ధారాపాతములై స్రవించు ధరణిఁ ధాన్యంబులుం బర్వతా
కారత్వంబునఁ బండుచుండు నరలోకం బొప్పుఁ దత్సంపదన్.

౯౩

గీ. అట్టి దివసముల జనాధీశ్వరుండు దే, శాంతరములు చూడ నరుగువేళఁ
*బ్రజలవలనఁ దమవిభాగముల్ దీఱక, వైశ్యసుతులు కోరి వచ్చి రటకు.

గీ. వచ్చి సాగి మ్రొక్కివసుమతీనాయక, నలుపురమును సోదరులము మేము
విన్నవించు మొకట వినుము పురందర, పుర మనంగ నొక్కపురము గలదు.

క. సుందరులు మేనకాదులఁ, గ్రించుపటుపఁ బురుషు లమరకిన్నరులను లీ
లం దెగడఁగ నాపురికిఁ బురందరపుర మనఁగఁ బేరు రమణీయ మగున్.

ఉ. ఆపురమధ్యమంబున మహారజతాచితకుంభదీప్తి సం
దీపిత మైన మేడ హిమదీధితి బింబము మీఱు నందు సు
స్థాపితవైభవుండు ధనదత్తుఁడు మజ్జనకుండు వైశ్యము
ద్రాపరిపాలకుండు ధనదప్రతిరూపకుఁ డుండుఁ బౌపునన్.

౯౨

చ. సదమలచిత్తుఁ డౌనతని సద్గమునన్ ఘటనన్నిభంబు లా
పొదుగులపాలు క్రిక్కిరిసి భూమి తడియయశస్వరూపమై
చెదరఁగ మందయానములఁ జెన్ను వహించుచు వేల సంఖ్యల
న్మోదపులు కామధేనునిజమూర్తు లన నివిలసిల్లె నయ్యెడన్.

౯౪

*ప్రబలమైన ధనవిభాగముల్ — ప్రజలవలనఁభర్మభాగముల్.

†సంప్రాపితవైభవుండు ధనవంతుండు

- క. కలలో నై నను గజత్రను, దలయెత్తగనీక బహువిధంబులధాన్యం
బులరాసులుతద్రహములఁ, గొలఁదియెఱుంగ రాకయుండుఁగొండలభంగిన్.
- క. అనిలునితోడివివాదం, బున డొల్లిన మేరుశిఖరముల కెన యనఁగా
దినకరున కెదురు * మెలఁగుచు, గనకంబులప్రోవు లతనిగాదెలనొప్పన్.
- క. ఓమనుజాధిప యతనికిఁ, దూమెం డల్లినను బుట్లు తొంబది పండం
గామెఱయు పొలముగల స, ద్రామంబులు నూఱుగలవు కంచికి నెనయె.
- ఉ. ఈగతిఁ బెక్కుసంపదల నెన్నిక క్కెన మగ్గురుండు నీ
రోగశరీరుఁ డై బ్రదికి రుద్రసఖుం డనఁ గీర్తి దాల్చుచుం
ద్యాగము భోగమున్ జరపి దైవగతిం గడకాల మైన ఖ
ట్యాగతుఁడై తనూభవుల వద్దికి నల్వరఁ బిల్చి యిట్లనెన్. ౧౦౨
- సీ. ధరణిపై నిడుండు ముందటిక్రియ సాగించుఁ డర్థంబునకుఁ గాటులాడవలదు
క్రమమున నాల్గమంచముకోళ్ళక్రిందనే బాతినయవిమీకుఁబాట్లుగాఁగఁ
నై కొనుం డాప్రవర్గంబును బెద్దల వైశ్యధర్మంబుల వదలవలదు
సంతసంబును బుద్ధిమంతు లై + పెద్దలఁ బోలి బ్రతుకుఁ డంచు బుద్ధిసెప్పి
మిగుల నడలి నేము దిగువకు డించిన, యంత గురుఁడుశివునియందుఁగలిసె
నాత్మజాతికుచితమైన సంస్కారంబు, నడపి తద్దినములు గడపి పిదప. ౧౦౩
- క. సుముహూర్తంబున నామం, సముకోశులక్రిందఁ ద్రవ్వి చరువులలోఁ జి
ట్టముకయుమన్నునుబాగులు, నెముకలు పేర్వేఱఁజూచిహృదయములులికెన్.
- మ. భువిలో డాగఁగఁ జేసి రాగిచరువు లూరించి యీతుచ్చవ
స్తువు తేలా మనయయ్య డాఁచె ధన మిచ్చిఁ బెట్టఁడో కాక బు
ద్ధివినాశం బతఁ డొందె నొక్కొ మనలో దృష్టించి యెవ్వాఁడో దొం
గవిధం బచ్చుగఁ ద్రవ్వి చేకొనియెనో కా కంచుఁ దర్లించుచున్. ౧౦౪
- * * * *
- క. అయ్యవనిగాదు దాసులు, నియ్యెడ దృష్టింపనేర రెవరుం జొర తే
దయ్యముగా నాకెంపులు, దయ్యముగొఱయించెననుచుఁ దలపోతలతోన్.
- క. మాలోనమ్మకయును నొక, పాలుం దేలకయు బహుసభాస్థలముల నీ
మూలములు చెప్పి విసిగితి, మేలాగున నైన నిర్ణయించు నృపాలా. ౧౦౫
- ప. అని చిన్నవించిన సుముహూర్తమాత్రప్రయాణోన్ముఖుండు గావున ధర్మా

- ధికారులను మంత్రులను బిలిపించి దీని నిర్ణయింపుఁ దని యప్పగించి విక్ర
మాద్దుండు కొన్నిపయనంబులు భట్టినహోయండుగాఁ జనిన. ౧౦౮
- శా. ధర్మాధ్యక్షులు మంత్రులుం బిదపఁ దద్వాదంబు దీర్ప న్వణి
జ్జర్ణం బేమియుఁ గాన లేక నగుచు న్నాకేల కల్లాడ నం
తర్థాయాపరుఁ డైన మీజనకుఁ డర్థం బుండఁగాఁ బాల్గుగా
నిర్దించె న్నును బొగ్గు లాది యగువానిం బంచికొం డిమ్ములన్. ౧౦౯
- మ. అని హాస్యంబుగఁ జేసి పుచ్చినను నర్థాసక్తులై *వైశ్యనం
దను లూరూరికి నేగి చెప్పికొనుచున్ ధాత్రిం బ్రతిష్ఠాననా
మనిరూఢం బగు వీడు చొచ్చి చని తనధ్యంబునన్ శాలివా
హనునిం గాంచిరి దివ్య తేజఁ డయి బాల్యకీడ్రఁ గ్రీ డింపఁగన్. ౧౧౦
- చ. కనుఁ గొని దివ్యముర్తి యని గౌరవ మొతయుఁ దోఁప మ్రొక్కి యో
దినకరతేజ మాతగవు దీర్పము ధారుణి నెల్లచోటులం
గనికని చెప్పి నిర్ణయము గానక వచ్చితి మంచుఁ దండ్రి చే
సిన నియమంబు మున్నగ నశేషముఁ జెప్పిన నక్తు మారుఁడున్. ౧౧౧
- క. మీతండ్రియ పాళ్ళులు నిర్ణీతములుగఁ జేసి చనియె నేరక మీరీ
భూతలమునఁ దిరుగఁగ నొక, చాతుర్యము గలుగునట్టి జనుఁడునులేఁడే.†
- వ. అయిన నేమి యయ్యెఁ దెలియ వినుండు. ౧౧౩
- గీ. ఉముక ధాన్యరాసులెముకలుపశువులు, మన్నుపాలముగలిగియున్నయూళ్ళు
బొగ్గులును బసిండి ప్రోవులు పాల్లగా, నిచ్చినాఁడు వానిఁ బుచ్చికొనుండు.
- గీ. పాదధనము పనులు పసిండి యర్థధనంబు, పావుగొఱతె ధనము పండుభూమి
ధరణి నధికధనము ధాన్యంబుగావున, వానిఁగొనుండు పెద్దవానివరుస.‡
- చ. అనవుడుఁ జోద్యమంది కొనియాడుచుఁ గ్రమ్మట మ్రొక్కి వైశ్యనం
దనులు కృతార్థులై మగిడి తాడ్రిగృహంబున నున్నసొమ్ము లా
తనివచనస్థితిం గొని ముదంబున నుండఁగ విక్రమాద్ధుఁ డొ
య్యనఁ బరదేశము ద్దిరిగి యాత్మపురంబున కేగి యిమ్ములన్. ౧౧౬
- చ. వలనుగ నొక్కబాలకుండు వైశ్యులపాళ్ళులఁ దీర్చెనంచు మం
త్రులు వినిపించిన నివ్వనివిరుద్ధము బాలున కివ్వితేషకా

*ననరాఘానులై, †విసఁడే. ‡గీ. పాదధనము పనులు పసిండిపాదధనంబు, పాదధనము పా
లముపంటయూళ్లు. ధరణిపాదధనము ధాన్యంబుగావున, వాని గొనుడు పెద్దవానివరుస,

- శల మని చోద్యమంది నిజశత్రునిగా మది నిశ్చయించి భృ
త్యులదెసఁ జూచి వాని నిట దోడ్తొనిగం డని పంచెఁ బంచినఁ. ౧౧౭
- ఉ. ఆనరనాథుభృత్యులు మహాబలులేగి రయంబునం బ్రతి
ష్ఠానపురంబు సొచ్చి శిశుసంగతి నాడెడు శాలివాహను
జ్ఞేనికి విక్రమార్కుని భజింపఁగ రమ్మని పల్కునంత వై
శ్వానరుమీఁద నెయ్యెలుకుచందము గానఁగనెయ్యె నయ్యెడఁ. ౧౧౮
- గీ. వెట్టిజోగిఁ జూపి విక్రమార్కుం డని, వెఱపువెట్టి విట్టిపింగవలదు
మీనృపాలకుండు తా నె రాజౌనేని, నిటకువచ్చి బ్రతికి యేగు మనుడు.
- క. మీరుం బాలియక పొందని, వీరుండై కలిక నంత వీరుం దమయు
ర్వీరమణునకుం జెప్పఁగ, వైరం బింకఁ బుట్టు ననుచు వచ్చిరి మగుడఁ. .
- ప. అంతకుము న్నొకదినాధికవర్ష యగు కన్యకకుం బుట్టినవాని నరయం బో
యిన బేతాళుండు నతనియునికి వినిపింపఁగ నతని భృత్యులుం జని యో
మహారాజ నీయాజ్ఞతోడంగూడ మమ్ముఁ బాఱఁ ద్రోపించె నబ్బాలుండు బా
లార్థులీలం గ్రాలుచుండు నని చెప్పి *తద్దీరోక్తు లెఱిగించిన. ౧౨౦
- క. కలఁగియుఁ గలఁగక యాతఁడు, బలములు గొలువంగనేగి పై తాణము ద
వ్వులవిడిసినఁ గొందఱు భృత్యులు ముందఱఁబాటిగవనిదూఱిరిపెలుచఁ.
- నీ. తూటి తోరణములు ద్రుంపఁగాఁ బ్రజ లెల్ల నడలిన వారిభయంబు లుడిపి
తండ్రియానాగేంద్రుఁడలఁచితచ్చక్తిఁగృత్రిమరూపములకుఁబ్రాణములువడసి
కదలుచో నిండ్లు వృక్షంబులఁ గోటలు జంగమత్వము నొంది సరస నడచె
నొక శాల నెక్కి బాలకుఁ డది యాదిగా శాలివాహనుఁ డను సంజ్ఞఁ దాల్చె
సేన లట్లు వెడలి భూనాథుభృత్యులఁ, బఱపి మొదలిదండువైఁ గడంగి
పోరునప్పు డరగములు శేషుపంపున, వచ్చి విక్రమార్కువారి నడించె. ౧౨౩
- మ. తన నైనవంబులు ఘోరసర్పవిషనిర్దగ్ధంబు లైన న్ననం
బునఁ జెంతించి యతండు వాసుకి మహాభోగేంద్రు సేవించి యా
తనిచేత న్నుధఁ దెచ్చి సేనలకుఁ జైతన్యంబు రప్పింతు నే
నని యేగెన్నిజభృత్యరక్షణగుణాయత్తుండు మంథాద్రికిఁ. ౧౨౪
- క. ఆమఁదరగిఁతటమున, భూమీ శుండు భక్తినిష్ఠ భుజగేంద్రకుల
స్వామికిఁ దక్షమొనరింపఁగ, నామహాసీయుండు ప్రసన్నుఁడై వేండు మనన్.

- క. సీరూపం బమ్మతోద్భవ, కారణ మటుగాన నీవె కర్తవు నాసే
నారక్షణమునకు సుధా, పూరిత మగుకలశ మిచ్చి పుచ్చు మహింద్రా.
- చ. అని ప్రణమిల్లిన స్ఫటికులాధిపుండర్యమృతంబు కుండలో
నినిచి ప్రియంబుతో నొసఁగి నీనిక నేగుము నావుడు న్రయం
బునఁ దమతల్లి దాన్యము విముక్తము సేయ సుధారసంబు నే
ర్పునఁ గొని వచ్చుపక్షి పతిపోలికతో నృపుఁ డేగుదేరఁగాఁ. ౧౨౭
- ఉ. దీప్తముఖ ప్రసన్నుతు లతిప్రమద ప్రకృతి ప్రశస్తలో
కప్రియవాదు లప్ర కటకార్యులు సుప్రభలందు సూర్యచం
ద్ర ప్రతిమాను లప్రతిహత ప్రతిభాగతి నప్రమేయుతా
విప్రకుమారు లంతఁ బృథివీపతిఁ జేరి నుతిప్రవీణులై. ౧౨౮
- సీ. శివుఁ డిచ్చ మెచ్చి యిచ్చిన దివ్యఫలముఁ గారుణ్యంబుతోఁ గృష్ణరోగి కిచ్చి
యవధూతుఁ డిచ్చిన యాసిగ్ధలింగంబు నాహార మడిగిన యతని కిచ్చి
కంబ మెక్కిననాఁడు కమలావుఁ డిచ్చిన కుండలంబులు యాచకునకు నిచ్చి
యసురేంద్రుఁ డిచ్చిన రసరసాయనములు కలహించునిద్ద అర్థలకు నిచ్చి
నయముతోఁ ద్రికాలనాథుఁ డిచ్చినబొంత, యాదిగాఁగ రాచవేద కిచ్చి
వీరవిక్రమార్చ భారుణిఁ జరియించు, పారిజాత మనఁగఁ బరఁగి తీవు.
- క. ఖేచరపతిశిబిర్ణద, ధీమల నినుఁ బోల్పరాదు దీనుల కర్థం
జేచోట నిచ్చి రుర్విని, సీచాగము సర్వవస్తునివహము గాజే. ౧౩౦
- క. అర్థం బన్యుల నడిగిన, యర్థులు వ్యర్థులును గడు నిరర్థులు నట యో
పార్థివ నినుఁ బ్రార్థించిన, యర్థులు సార్థులుఁ గృతార్థు లధిక సమర్థుల్.
- మ. అనుచుం బెక్కు విధంబులం బొగడఁగా నాబాలవిప్రద్యయం
బును వారించుచు నింత యేల హృదయాంభోజంబులో నున్న ప్రా
ర్థన మీకే మది వేఁడుఁ డిత్తు ననినకా ధాత్రీశ్వరా సీపు ద
ప్పనిరాజేంద్రుఁడ వేని యాయమృతకుంభంబిమ్ము మాకింపగుఁ. ౧౩౧
- క. అనుచు నావలాయఁబుగఁ, దను వేడిన మనములోనఁ దల్లటపడ* కే
మనవచ్చు మీరు నావ, ర్తనమెఱుంగుదు రెవ్వరోక్తా దైవతమూర్తుల్.
- క. తెలిసెద నని నృపుఁడావి, పుల సఁబోధించి యచటఁ బాంకకుఁ డధికో
జ్జ్వలము లగునర్థిరూపంబులమీ రెవ్వరు సమస్తముం జెప్పఁ డనకా.

- గీ. *శాలివాహను నట్లు చంపఁ గడంగు నీ, బలము ఘణులచేతఁ బొలిసినంత
వాసుకికిఁ దపంబు సేసి నీ పశ్చాత్తము, వడయుటెఱిగి మమ్ముఁబనిచె నతఁడు.
- క. వడుగు లయి విక్రమార్హుని, కడకుం జని వేఁడి యమ్మృతకలశము మీచే
వడఁ జేసికొనుఁడు యాచకు, లడిగిన వంచినప కిచ్చు నతఁ డని చెప్పె.
- క. తప్పక చెప్పితి మేమును, దప్పక నీవును యథోచితము సేయుము నీ
చొప్పు వొగడ వేజిహ్వల, యప్పన్నగవిభున కైన నలవియె భూపా. ౧౩౭
- వ. అని నిజరూపంబులు చూపినం గొంత చింతించి విక్రమార్హుం డర్థు లడిగి
నం దనకు మోచినపని గాన నీక తలంగె నను నపకీర్తి వచ్చు దీని మీఁద
నఖిలజగదాధారస్తంభం బగుకుంభీనసేంద్రుండును దన్నింతవానిఁగా దలం
చి వీరలం బంచినచోట వృశపుచ్చుట నాదొడ్డతనంబునకు మిగులం గొఱం
త గావున వైరిమనోరథంబులతోడం గూడ నాయశంబు వర్ధిల్లుంగాక యను
చు నిశ్చయించి. ౧౩౮
- క. కుండలిబాలకులకు నధి,కుం డగు భుజగేంద్రనాయకుం డటు మెచ్చం
గుండ యమ్మృతంబు నేఁ డీ,కుండఁగఁ దగ దనుచుఁ దప్పకుండఁగ నిచ్చె.
- ఉ. ఈవెరవొప్ప నర్థులకు నిచ్చి యతం డరుదెంచెఁ గ్రమ్మఱం
గావున నీకు నీగుణము గల్గిన గ్రక్తున దీనినెక్తుమా
నావుడఁ దద్గుణశ్రవణ నందితచిత్త సరోజుఁడైన భో
జావనివల్లభుండును గృహంబున కేగి మతి న్నుతంపుచు.
- ౧౪౦
- శా. సారాచారవిచారచారుచరిత్రానిర్జరవ్రాతచే
తోరాజీవనిరంతరోల్లసిత విద్యోతప్రభాధామునిం
బారావారవయోవిహారభువనసారంభనిద్రాఖ్యమా
యారామాహతకైటభాది భువదైత్యస్తోము దామోదరు.
- ౧౪౧
- శా. శర్వాణీహృదయాంబుజాహిమరుచి స్రవంసహాభృథన
ర్వార్విభూతమహాభుజంగమవతి మందాకినీజాటుని
సర్వజ్ఞ సుక శేష్యరు న్భువనరత్నోదక్షిణప్రాభవు
గీర్వాణవ్రజసంతతాభిలషితక్షేమంకరు స్మంకరు.
- ౧౪౨
- మాలిని. విధురజనకరణ్యా వేదశాస్త్రాద్యగణ్యా
బుధహిత సరవేసా భూషణీభూతశేసా

మధుకరనిభ తేజా మాక్తికాల్లీసమాజా

మధురిపుహరిరూపా మర్తకర్కస్వరూపా.

౧౪౩

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణవైమండలిక భేకఘణీంద్ర పీఠ ఘోటవిభాళ కళింగదేశనిర్దూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రుమిలాంద్రమహారాష్ట్ర భూపాలరూప నూపురసుందరచరణారవింద సనదస్రీలి పురవరాధీశ్వర వెల నాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ కొఱవి వెన్నయామూత్యపాత్ర హరితస గోత్ర పవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్చసాహస పరోపకార స్వప్నశాంతివైభవ దానశూరత్వ ప్రశంసనం బన్నది నవమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

దశమాశ్వాసము.

—(ఇరువదియైదవబాహుళ్యం.)—

- క. శ్రీ దయితావదనచ్చాయాదర్శిభూతకౌస్తుభారుణతేజో
మేదురవక్షఃస్థలు దా, మోదరుఁ గాకోదరేంద్రయోజితల్పం. ౧
- క. నెమ్మనమునఁ దలఁపుచు మో, హమ్మున సింహాసనమున కరుదెంచినఁ జో
ద్యమ్ముగ నిరువదియేకవ, బామ్మ వలికె *నడ్డపెట్టి భోజనృపాలు. ౨
- క. ఏమని చెప్పదు నుజ్జయి, నీమనుజాధిపునిభంగి నియతంబుగ నో
భూమిశ్వర దివ్యంబగు, సామర్థ్యము లేక యెక్కుఁ జన దెవ్వరికె. ౩
- మ. అది యెట్లన్న నెఱుంగఁ జెప్పెద నరివ్యాపాదనాపాదనో
న్నదబాహుళ్యగళుం డనంతధనదానప్రీతితత్త్వతల
త్రిదశస్తోమ నిరంతరస్తుతిలస త్తీర్తిప్రియుం డంగనా
మదనాకారుఁ డవంతినాయకుఁడు సామ్రాజ్యంబుతో నొప్పుచు. ౪
- శా. ప్రాతఃకాలమునందుఁ గొల్విన నయప్రఖ్యాతు లౌరాజులు
న్నీతిన్యస్తమనస్తు లౌసచిఁచులు నిద్వాంసులుం గొల్వఁగా
జ్యోతిర్నధ్యమున న్వలింగెడు హిమాంశుజోలి సాంపాందుచో
జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదుం డొకండు ధరణీశుం గాంచి దీవించుచు. ౫
- క. సర్వశుభంబులు నీకడ, నిర్వాహము గలిగి యుండు నీకేమని యా
శీర్వాదం బొసఁగుదు †నా, యుర్వృద్ధి దలంప నవియ యునికికిఁ గోరు. ౬
- గీ. ధరణిమీఁద నధికదానధర్మక్రియా, పరున కాయు వది యపార మగుట
తెల్లమనుచుఁ బలికి తిథివారనక్షత్ర, యోగకరణములను నొప్పఁజెప్పె. ‡
- సీ. ఐదింటఁ దానొప్పఁ డట నెన్నిదింటఁ దొమ్మిదియింటఁ బండ్రెంట మేలు శుక్రుఁ
డిందుఁ డాటింటను నేడింట మూఁటను బదిటఁ జేకొన్న శుభప్రదుండు
శనిరాహుకేతుభూతనయనూన్యము మూఁటనాటింట మేలర్చుఁ డట్లు పదిట
రెంట నైదింట నేడింటఁ దొమ్మిదిటను గురుం డున్న నెల్లకోర్పులు ఫలించు

* నడ్డపెట్టి—(జెప్పెదనునువ్యాపారకార్యోద్దయోన్నద, † నాయుర్వృద్ధన మదియె తనకు నునికిఁ గోరు— నాయుర్వృద్ధి దలంప నలని యున్నది మితు. ‡ సయ్యుక్తిఁ జెప్పె.

- బుధుఁడు బేసిగానిపొందుల నిష్ఠుఁడౌ, వీనికెల్ల దుష్టవేధ లేమి
 ఫలమునొప్పుజననభవనంబు మొదలుగాఁ, బదునొకంటనున్న బరమసుఖము.
- గీ. అందుకరవితనుజాది మహాగ్రహంబు, లిష్ట డాటింటనునికి నీయిష్ట మొనరు
 గురుఁడుబుధుఁడునుబైవయికొనుటమేలు, శుక్రచంద్రులుమూఁటనిల్పుటశుభంబు
 వ. అనుచు శుభస్థానంబులు నలసి గ్రహంబులునూ జెప్పి. ౧౦
- క. “ధర్మే తిష్ఠతు తే బుద్ధి ర్తనుజాధీశ” యనుచు దీవించినఁ ద
 న్నర్తం బెఱింగి నృపుఁడా, ధర్మముచొ పెట్టి దనిన దైవజ్ఞుఁడు. ౧౧
- క. నీవది యెఱుఁగవె ధర్మము, త్రోవం జనువాఁడు భక్తితోఁ దనశక్తి
 దేవప్రాప్తానామౌజలు, గావింపఁగవలయు విగతకల్మషుఁ డగుచు. ౧౨
- క. గురువును దేవరగా న, త్పురుషుని గురువుగ నిజాశ్రితునిఁ బ్రాణముగాఁ
 బరవసితఁ గన్నతల్లి గఁ, బరధనము విషంబుగాఁగ భావింపఁదగు. ౧౩
- గీ. అన్నదానము దుర్భిక్ష మైనయప్పు, డంబుదానంబు నిర్జలం బైనచోట
 నభయదానంబుకరణార్థియైనవేళఁ, జేయుటచితంబుఘనదయాశీలమలర.
- క. కృత్యాకృత్యవిచారము, నిత్యోచితదాన మాత్మనియమము బుధసాం
 గత్యము పరోపకారము, సత్యము వినయంబు నయము జరపఁగవలయు.
- ఉ. ఈకొలఁదిం దదంగము లనేకవిధంబుల నుండు నన్నియు
 స్మీకడ నొప్పుచున్న వపసీవర నావుడు విద్యలఁడుఁ బ్ర
 త్యేకసమర్థుఁడైన నృపుఁ డిప్పటియేఁటి ఫలంబుఁ జెప్పుమా
 నాకని యానతిచ్చిన మనంబున నాద్విజుఁ డుత్సహించుచు. ౧౬
- మ. మహిమాఖండలుఁ డుచు భూజనులు సంభావింప నీ వింపుతో
 మహిఁ బాలించుచుఁ బుణ్యకృత్యముల ధర్మద్రవ్యమార్జింపఁగా
 గ్రహదోషంబులు పుట్ట వట్లయిన నోరాజేంద్ర యాయేట దు
 ససహపాపగ్రహసంభవం బగునతితామంబు వర్జితఁడ. ౧౭
- ఉ. అక్రమ మాచరించి విను మర్హతనూజుఁడు తొల్లి యున్న యా
 †శుక్రునిరాశిఁ దా విడుచుచు నృకటాకృతి నున్నరోహిణీ
 చక్రము దూటి మంగళుని సద్ధము చేరఁ గడంగి యేఁటిలో
 వక్రగతిం జరింపఁగ నవ్వణమై చనుఁ గొన్నివర్షముల్. ౧౮
- క. పటిపటి నిల పటియలుగా, ‡నెఱిసిన వనపంక్తులెండ నిరుపమమగునా
 పటపునఁ బండ్రెండేడులు, కలవిక నతిదుస్తరంబు గాఁగల దధిపా. ౧౯

* అందురవిదనుజుఁడుత్రిమూర్తిగ్రహము - † శుక్రునిరాశి - ‡ నిరిసిన వనపంక్తులెండనెడ
 (తెప్పని - నెడతప్పని)

- చ. అనవుడు దీనికడ్డపడునట్టి యుపాయము గల్గెనేని నా
యను వెఱిగింపు మన్న వసుధామరతప్తియై కారణంబుగా
నొనరిన దేవతార్చనల హోమములన్ గ్రహపూజ*మున్నుగా
జనవర †శక్తికిం దగినశాంతియొనర్పము వర్షణంబగున్. ౨౦
- క. ఇనుమున నాశనీయాపగ, బానరించి విసీలవస్త్రయుక్తంబుగ న
ర్చనము రచియించి ఖది యేంధనమున హోమంబుసేయఁ దత్ప్రీతియగున్.
- చ. అనినఁ ద్రివిక్రముండు మొదలైన పురోహితులన్ గ్రహాదిపూ
జనములు సేయఁ బంచి మృదుశాలిమయాన్నముఁ బాయసంబులున్
మునుముగఁ బిండివంటలు సమూహముగా నొనగూర్చి యిష్టభో
జనముల ‡భూసురు ల్దనియ శాంతి దలంబుగఁ జేసి శక్తితోన్. ౨౧
- క. దేశాధీశ్వరుఁ డద్భుత, కాశాపరిపూర్తి సేయ నారాధిత యా
నాశాపురమున దేవిని, వేశాంగణసీమ హోమవిధి గావించెన్. ౨౩
- ఉ. ఈగతిఁ బెక్కుహోమములు ‡సిగులుఁ బూజలుఁ జేసిచేసి వ
ర్షాగమ మేమియుం గనక యుక్తట యాగము మీఱు నాశుభో
ద్యోగము వ్యర్థమయ్యె శివయోగినియుం గరుణింపఁ దంచుఁ జం
తాగతుఁ డైనవేశ గ్రీగగనస్థలి నయ్యశరీరి యిట్లనున్. ౨౪
- ఉ. భూపకులేంద్ర యింత దలపోయఁగ నేటికి యోగమాత యా
¹శాపురి సంతసిల్లి యతిన త్వము నీకొనఁగెం బ్రభావసం
దీపితదివ్యశస్త్రనిపాతిన్ దిననాథతనూజవక్రమా
గ్రాపఘనోపరోధ మభయంబునఁ జేయుము వృష్టి గల్గెడున్. ౨౫
- ఉ. పంటలు పెక్కుగల్గు నని పల్లిన నాన్యపుఁ డాత్మలోన ము
క్తంటి రఘూద్వహు నివిజయుఁ గైకొని మ్రొక్కుచు దివ్యబాణము
ల్వీంట నమర్చి పంక్తిరఘులీలఁ గడంగి ప్రతాపశక్తి మి
న్నంటి గ్రహంబు లెల్ల విరియంగ శనైశ్చరు నడ్డకట్టినన్. ౨౬
- ఉ. ఆశని నిల్చి నీబలమహత్త్వము మెచ్చితిఁ దొల్లి సీపు గా
రీశునిచేఁ దపంబున నభీష్టము లందితి, నేఁడు శక్తి నా

*మున్నోర్చన- †శక్తికిం దగిన శాంతి యొనర్పన వర్షణంబగున్. యొనర్పనవర్షణంబగున్.

‡ భూజనల్లియ- ‡ నింపుగఁబూజలు- ‡ సిగులుశాంతిఁజేసి- గ్రీగగనాంతమునందశరీరి-

¹ శాపురిశక్తిసంతసిలి సత్వము-

*కాశము గట్టి నాదగు ప్రకాశము స్త్రుంచితి నేటినుండి నీ
దేశములోపలం గఱపు దీఱఁ బ్రజ ల్సుఖయింపఁ జేసెదన్.

౨౨

శా. హర్షం బయ్యె భవత్ప్రతంబున నృపాలాగ్రేసరా కోరిన
స్వర్ణంబు ల్లురియింతు నెప్పుడయిన న్వర్థిల్లు పొమ్మన్న ను
త్తర్ణంబాటిన శౌర్య మొప్పుగ నుభిక్షం బుర్విఁ దోఁపంగ ను
ర్థుండై చనుదొంచి భక్తిఁ గొలిచెన్ ధాత్రీశుఁ డాశాపురిన్.

౨౫

వ. అది గావున.

౨౯

క. ఈసామర్థ్యము †నీకడ, వీసంబుచులేడు మగిడి వెనఁ జను మనినన్
వేసరినభంగి భోజం, డాసింహాసనము డిగి గృహంబున కరిగెన్.

౩౦

వ. తదనంతరంబ కతివయదినంబు లరిగిన వడ్వింశతితమగ్వాంబునఁబోవుచు.

—? ఇరువదియాఱవబామ్మకథ ?—

క. తెల్లనికొండయు గుఱ్ఱును, దెల్లనిపూతయును మేను దెల్లనిపాముం
దెల్లని చుక్కలతోడను, దెల్లనిచదలేఱు గలుగు తెల్లనివేల్పున్.

౩౨

శా. చేతఃపద్మమునం దలంచి విహితాశీర్వాద భూమిసుగ
వ్రాతంబున్ హితవర్గముం =గొలువ సావర్ణోజ్వలద్భూషణ
స్వీతుండై సుదినంబునం గడఁగి దేవేంద్రాసనాస్తకితో
నేతేరం గని బామ్మ వల్లె వసుధాధీశు నివారించుచున్.

౩౩

క. కార్యంబుగానిచేతలు, మర్యాదలుగా వవంతిమనుజేంద్రక్రియన్
ధైర్యమును సత్యమును నా, దార్యంబును లేకయెక్కఁదగదన్యలకున్.

౩౪

ఉ. ఆతనిధర్మవర్తనకథామృతపానముఁ గోరుదేని పృ
థ్వీతలనాథ నిల్చి విను ధీరుఁ డుదారుఁడు శూరుఁ డాతఁ డ
త్యాతతక్షీకాముఁడు స్వీసదామితదానవినోది సాహస
ఖ్యాతచరిత్రుఁ డార్తహితకారణశీలుఁడు నేల యేలఁగన్.

౩౫

మ. గజనాజిప్రముఖంబులౌ బలములన్ గర్వంబు రెట్టింప న
క్షజమా రాజ్యము సేయురాజులు మదిం గంపించి సేవింపఁగాఁ

*కాశముగట్టి నాకడఁ బ్రకాశభజించితి. †చనుదెంచె వేగ నెలమిన్ ధాత్రీశుఁ డుజ్జేనికెన్.

†నీకరవీసంబుచులేడు. విహితాశీర్వాదమా భూసుర. =గొలువ సావర్ణోజ్వలద్భూషణ
స్వీతుంధానవినోది. సుదారసదానవినోది.

- బ్రజలెల్లక ధనధాన్యపుత్రవనితాభాగ్యంబులం బొందియు
న్నిజధర్మంబులు దప్పకుండిరి ¹మహానిర్వాహులై యందఱుక. 3౬
- శా. ఆకాలంబున విక్రమార్కుఁడు విధేయం బైన దేశాంతరా
లోకాస్తక్తి మహిం జరింపఁ జని వాలుఁ జోగిజేషంబు ని
త్యాకల్పంబుగ నంతటం దిరిగి ప్రత్యావృత్తుఁడై నచ్చుచో
నాకర్ణించె నతండు కాఱడనిలో ²సంభాయనుక ధేనువుక. 3౭
- చ. అట విని యిట్టి కాఱడని నద్భుతమైనది ధేనుఘోష ము
త్తటమదపుండరీకహరిగండకసంకుల మైనచోటి క
క్షట పను లెట్లు వచ్చె విధికల్పన చూచెద నంచు నేగి ముం
దట గిరిపాంతఁ గొంతయెడ దవ్వల రేగడవెంచలోపలక. 3౮
- గీ. నాల్గుకాళ్ళు రొంపి నాటిన నుంకించి, వెడలి రాఁగడంగి వెడలలేక
దీనవదన మైన ధేనువుఁబాడఁగని, యతిదయాళుఁ డయ్యె నవనివిభుఁడు. 3౯
- చ. అనువగువేళ డగ్గఱిన యాయతిధిం, జెఱునున్న భూమిదే
వునిఁ, గడురొంపిఁ బడ్డ పశువుక, వ్యసనాతురుఁ డైన యేలికం,
దన పగవారు గొన్న బిరుదంబున దుఃఖతుఁడైన మిత్రునిక,
ఘనబలుఁ డయ్యెఁ గైకొననికష్టునిఁ జూడఁగనోడుఁ గాలుఁడుక. ౪౦
- గీ. అనుచు వెంచ సొచ్చి తనకాళ్లు గట్టిగాఁ, బెట్టి తోఁకమట్ట పట్టి యెత్తఁ
జట్టుభంగి రొంపి పట్టును వీడక, మొదపు కొంతయైనఁ గదలకుండ. ౪౧
- క. *ఆయవసరమున ఘన మగు, నాయావు నటెత్తలేక యలసగతుండౌ
నాయకుని జగము గని నగు, నోయని వెలుఁగుడిగ నన నినుండటఁగ్రుంకె. ౪౨
- గీ. మెట్టు గట్టుఁ జెట్టు మిఱును బల్లము, బయలు ననుచు నేరుపఱుపరాక
మిన్ను వచ్చి నేలమీఁద వ్రాలిన యెట్లు, దెసలఁ జీకువాలు దీటుకొనియె.
క. పగలు బయలనుండక కొండగుహలలోఁ జొచ్చుకొని యడంగి దినాంతం
బగుదడవె వెడలె గూబలు, నిగుడం పజీఁకట్లు పోలె నీలాకృతులై. ౪౪
- సీ. అప్పుడు చీకట్ల కుప్పలచొప్పున ఘమఘమధ్వజల మేఘములు వొడమె
నందుల మెఱపు లయ్యంజనాచలభూమి దావాగ్నిశిఖలచందమునమెఱసెఁ
బెల్లుగాఁ బెటులు పెరిల్లునమ్రాయుచుఁ బిడుగులు తొడితొడిఁబడియెఁగడల

¹మహానిర్వాహులై యందఱుక ²సంభారవంబారగిన్. *ఆయవసరమున నాఘనుఁ, దా
యావును—ఘనుఁడై యాయావును, పజీకట్లయట్లు.

రువ్వున వడి నడత్రెవ్వనిగాలితో గవుకులంతలు చిన్తు లవనిఁ దొరఁగెఁ
బిడవ నెత్తుగ బోరునఁ బెద్దవాన, కడవలను గ్రుమ్మరించిన వడువు దోఁచుఁ
గురియుచుండంగ వడదలు గ్రుంత మిట్ట, లొక్కకొలఁదిగఁబాతె నీళ్లక్తజముగ.

కా. భారాపాతజలాతిశీతఘనవాతక్లిష్టమా వృష్టిలో

నారాజన్యఁడు *గోవుడించి చన నన్యాయం బటంచు స్వహా

ధీరుండై తనబొంత గప్పె నిజశక్త్రీదత్తసాహాయ్యఁడై

యారే యెల్లను దానె మాటగుచు ధర్మాసక్తితో నిల్చుగఁ.

ర౬

గీ. మిత్రుఁ డరిగిన యెడ శత్రువునై యిట్లు, గాసి వెట్టిన మదిఁ గలఁగఁ డితఁడు
ధర్మశీలు నెదురఁ దానుఁగుణములు, నిలువ వనుచు రజసి తలఁగిపోయె. ర౭

కా. ప్రత్యూషం బగునంత వాన వెలిచెం బ్రవృత్తమై దిక్కులం

దత్యాభాసము గల్గె జక్తవకవల్ వార్షింఁచె జీకట్లు దే

శత్యాగంబుగఁ బాసఁ దమ్ములు వికాసం బొందఁ బూర్వాద్రి నా

దిత్యుం డుద్గతుఁ డయ్యెఁ గుంకుమగతిం దేజంబు రాజ్యలఁగఁ.

ర౮

క. పక్షులు వలుకుచుఁ దమతమ, పక్షము లగువానిఁ గూడి బాలార్థురుచిం
బక్షంబులుకెంపడరఁగఁ, బక్షీంద్రుని పిల్ల లనఁగఁ బాటం దొడఁగె. ర౯

ఉ. అప్పుడు విక్రమార్కుఁడు ప్రయాసము వుట్టఁగఁ దోఁకవట్టి తా

నెప్పటి యట్ల పూనికొని యెత్తఁగ ధేనువు లేవకున్న నే

చొప్పు నెఱుంగ లేక యిది చూడఁగ నన్నము చాల ప్రేగు నా

కప్పరమేళుఁ డిచ్చిన మహాబల †మైకడ స్రుక్తై న్నకటా.

గ౦

ఉ. కొమ్ములు వట్టి యెత్తఁ బథికుం డొకఁ డైనను గల్గఁ డిట్టి ఘో

రమ్మగుకానలోపల నరప్రసరం బది యెట్లు గల్లు నా

యిమ్ముల యత్న మేల ఫలియించుఁ బురాకృతవృత్తి నైన భా

గ్యమ్మునఁ గాక యంచు మదిఁ గందుచు ముందటఁ బాటఁ జూచినక. గ౧

సీ. ‡గజములం లేసి మృగంబులఁ జెండాడుగోరు లంకుశముల కొలఁదిమీఱఁ

బాటలు తనచేతఁ జచ్చినజీవుల లైకబొట్టులక్రియ నక్తజముగఁ

నొక్కపెట్టునఁ బ్రజ నుద్విఁ గూలఁగఁజేయు కాలదండాకృతి వాల మెసఁగ

మదిఁ గ్రోధవహ్నికి మొదలైన నిప్పులపెంపునఁ గన్నుల †కెంపు గదుర

*కట్టిడించి, ధోషడించి. †మిక్కిడ. ‡గజములయంతమ్ముగ. †కెంపు దేర.

బ్రహ్మచరీరసము పట్టినకడవనాఁ, దనరు రాద్రరసము దాన యగుచు
 నవని ¹మ్రొంగుమాడ్చి నాపులించెడుమహా, వ్యాఘ్రముకటి కానవచ్చె నెదుట.
 క. కని దీని నెత్తఁ దోడ్పడు, మరుజుని దలఁపంగఁ బసులమారియె వచ్చె
 స్తును గండమాలమీఁదను, మొనకురుపుం బుట్టె నన్నమోసంబాయె.
 చ. ఇది కడు దుస్తరం బనుచు నెంతయు నాతురుఁ డైన నంతలోఁ
 జెదరక బంటుమీఁదఁ బరజించుచు డగ్గఱుశూరుకై వడిం
 బదములచప్పు డేర్పడని బాగునఁ బొంచి చలించి వాలము
 వదనము చేయి నెత్తుకొని వ్యాఘ్రము పైఁబడియె గడిదిగఁ. గిర
 క. వడు నెడ నడ్డముసొచ్చిన, పుడమివిభుఁ గడిమి యెడమభుజ మడిచెఁ దనుం
 బొడగనియుఁబొడుచుటెఱిగియు, జడియఁదనుచుఁబొగడిచేతఁజఱచినమ్మాడిగఁ.
 గీ. పెడమరించి యతనిఁ దొడరక యాపులి, మిత్రిధంగిఁ గుట్టిమీఁది కుఱికి
 మును దిలీపుఁ డిప్తముగఁ గాచునందిని, నెగసిపట్టు నామ్మగేంద్రకరణి.గిఁ
 క. ఉఱికిన నాపులితల దెగ, నఱికినఁ బులి మాయ మైన నభమున సుర ల
 త్తఱి మెచ్చి పుష్పవర్షము, తఱచుగఁ²గురియించి రథయదాయకుమీఁదఁ.
 చ. అవనివరుండు నెవ్వనమునం దతివి స్తయ మంద నొక్క లా
 ఘవమున లేచి వల్వలము గ్రక్కున వెల్వడి కుట్టి లోచనో
 త్సవమగు దివ్యభావమున సన్నిధి గైకొని యేచు గామధే
 నున నిను మెచ్చితి న్నడికి నూళ్లొనునిప్తము వేడు నాపుడుఁ. గి
 క. తద్భాషణమున మదిఁ గడు, నద్భుతముఁ బ్రియంబునిగుడ నాతఁడుసురసం
 పదోగభాగ్యనిధి యని, సద్భాషముతోడ మిగుల సన్నతుఁ డగుచుఁ.
 క. అమృతాహారులు నసురులు, నమృతంబునకై మహాప్రయాసముతో న
 య్యమృతాంభోనిధి దరుచఁగ, నమృతము నీయఁద కలుగ నటఁ బుట్టితివే.
 క. పుట్టినయి ల్లంబుధి తోఁ, బుట్టువు లమృతేంద్రకల్పభూజము లనియ
 పుట్టున నూరక మనఁగా, నిట్టి విరోధాబు నీకు నేలా కలిగెఁ. ౬౦
 గీ. తల్లి యింతకును గతుఁ బేమి తెలియఁగా, నానతీయవలయు ననుచు మ్రొక్కి
 నిలిచి యున్న సురభి నృపవర్మఁ దనపుత్రు, రీతి మిగుల నాదరించి వలికె.
 నీ. పురుషాతుఁ డొక నాఁడు గురువాదిగాఁగల విబుధసంఘంబు సేవింపుచుండ
 సూర్యశియునురంభయునుమంజుషాషయు నాతిలో త్రమయును నాఘృతాచి

¹నవని వీటెట్టి యాపులించెడు. ²గురియంతేసి రథయ దాయకునిపై వేడ్కన్. ³కల్ప భూజుడలచే, పట్టునురలోకమనఁగా.

ప్రియదర్శనయు సుకేశీయును మేనకయునా నెనమండ్లు వివ్యనాయికలుగొలువ
గడుడగంధర్వకిన్నరపన్నకేంద్రులు తమనియమంబులు తగభజింప
వసువులును రుద్రులు భయపార్శ్వముల నుండ
సిద్ధులెనిమిది తనపొంతఁ జేరి నిలువఁ
దుంబురుఁడు నారదుఁడును బ్రస్తుతులుసేయ
నధికసంపదఁ గొలుపున్నయవసరమున.

౬౩

శా. పర్యాయప్రకృతప్రసంగముల సంభాషించుచో దేవతా
చార్యుం డోసకలజ్ఞ నారదమునీశా నేటికాలంబునం
గార్యకార్యవిచారముం గృహణరక్షోదక్షకత్వంబు నా
దార్యంబుఁ ఘనధైర్యముం గలిగి యేధాత్రిశుఁడొప్పు భువి.

౬౪

మ. అనిన న్నారదుఁ డోసుపర్వకులవంద్యా యిప్పు డుద్వీసలి
వస్తుజాఢీశులు లైక్తమీఱఁ గల రేక్షాపాలురుఁ దీనపా
లనధైర్యంబున లావున నివితరణోత్సాహంబున నివక్రమా
ర్చునిసాదృశ్యము నొందతే రతనిఁ బేర్చొన్న న్ముఖోదర్శముల్.

౬౫

చ. అని పలుకంగఁ దావిని మహాసనసంస్థితఁ డైన పాకశా
సనుఁ డతివిస్తయంబుఁ గడుసంతసముం బొడమంగ నమ్ముఖం
బున నిలుచున్న నన్నుఁ గని పూని ధరిత్రికిఁ బొమ్ము విక్రమా
ర్చునిసుగుణమ్ము తేర్పఱుచుపాపము గైకొనుమంచుఁ బంచిన.

౬౬

ఉ. నే నిట వచ్చి యిచ్చటికి నీవును రాఁగల వంచు దుర్బలం
బైన గవాక్షతిన్నిలుచునంతట వచ్చితి వింశ్రుమాయ న
వ్యాసయు గాలియుం గలిగె వ్యాప్రము వైఁబడుటయ్యె నన్నియు
*స్తానవనాథ యిన్నిటికి మానుగ నోర్చితి గాన మెచ్చితి.

౬౭

ఉ. నావును సమృద్ధం బతిఘనంబుగఁ బొంగి యవంతినాథుఁ డో
దేవి భవద్విరోధము దివ్యపదస్థితికారణంబు నా
దైవము గల్గె జాలు వివిధంబగుసంపద నీశుభానుకం
పావిభవంబునం గలదు భవ్యుండ నైతి నటంచు మ్రొక్కిన.

౬౮

శా. ఊణీనాయక నేటి మెచ్చునకు నీ సామ్రాజ్యం గైకొమ్ము గీ
ర్వాణాధీశుఁడుఁ బొంద లేని శుభము ల్పొందించు నీకంచు న

* స్తానవనాథనైదియభిమానము దాల్చితిగాన.

- క్షీణోల్లాసముతోడ వచ్చు సురభిం జేపట్టి దీనాతుర
 ప్రాణానకుఁ డతఁడు క్రమ్మటి మహాత్మాహుఁబుతో వచ్చుచున్. ౧౯
- ఉ. అంపెలు గట్టి చేత నొకయప్పి ధరించుచు నెత్తిపెండుక
 త్పంపల ప్రేలఁగా ముదిమి జీవనరంబులు తక్కినుక్కి యా
 కంపిత మైనవక్ష మనుకంపకు హేతువుగాఁగ బ్రార్థనా
 లంపటుఁ డయ్యు మేనికి బలం బొడఁగూడమిఁ గుండువిపునిన్. 20
- చ. కనుఁగొని యేల కుందెదవు కారణ మే మిది చెప్పు మన్న నో
 యనఘ మహాదరిస్తుఁడ ననల్పకుటుంబికుఁడ నివసప్తజీ
 వనుఁడను జావఁగోరి యిట వచ్చితి దేమని చెప్ప నాపుడు
 స్తనమున నిట్టితెం పుడుగుమా యని రాజు కృపార్థచిత్తుఁడై. 21
- క. నేవేడినకోరుకు లివి, గా వనఁగారాదు గానఁ గారుణ్యముతో
 నీనిపుని రక్షింపను, దేవీ పొమ్మనఁచుఁ గామధేనువు నిచ్చెన్. 22
- ఉ. ఇచ్చి నభిఃస్థలంబున సురేశ్వరుఁ డాదిగ దేవసంఘము
 ల్లెచ్చుఁగఁ దొంటిమార్గమున మ్మికిలి వేడుకతో నవంతికి
 న్వచ్చె నృపాలుఁ డిట్టి గుణవై భవ మింకిటఁ గల్గెనేని నీ
 విచ్చట వచ్చు టొప్పు మనుజేశ్వర యుక్తము నీ వెటుంగవే. 23
- క. నాపుడు విని యజ్ఞయినీ, భూవల్లభసద్గుణములు పొగడుచు హితులన్
 సేవకుల వీడుకొని భో, జావనివల్లభుఁడు నిజగృహంబున కరిగెన్. 24
- వ. మఱియును గతిపయదినంబులు జరిగిన. 25

—? ఇరువదియేడవభాగముకథ ?—

- క. అకూరవరదు రణరంగక్రీడాశమితవిమతుఁ గమలారమణుం
 జక్రీశ్వరవర్మంకుని, జక్రాయుధభరణు దుగ్ధసాగరశాయినన్. 26
- మ. అతితాత్పర్యమునం దలంచుచు నిలింపాధీశభద్రాసన
 స్థితికై సంపద పెంపుమీఱఁగఁ గృతాశీర్వాదభూనిర్జరా
 నివృతుఁడై భోజవిభుండు డగ్గఱునెడ స్వీక్షించుచు న్నిర్వచిం
 శతమద్వారము నొద్ద బొమ్మ సుజనాశ్చర్యంబుగా నిట్లనెన్. 27
- ఉ. పూతచరిత్ర సాహసవిభూషణుఁ బోలఁ జరించుచోట దుః
 ఖాతురుఁ డై నవాఁడు తనకబ్బినయీగికి బాత్రుఁడంచు నే
 జాతివిభేదము స్థానిచారము సేయక యిచ్చునట్టి యా
 దాత్మగుణంబులేక వసుధావర నీ కిది యెక్కశక్యమే. 28

- శా. పాత్రాపాత్రవివేక మంచు ధనలోభం బెక్కుడంజేయు నీ
 ధాత్రి నీతులు గల్గుగాక ఘనచింతాఖన్నఁ డావాఁడె స
 త్పాత్రం డంచు నెఱుంగు టొప్పు ననుచుం దత్తాలదానంబుల
 స్తితత్వంబు వహించు సర్వజనులు నైచ్చంగ వాఁ డెల్లెడఁ. ౭౯
- మ. వివరింతు న్విను తద్గుణంబు లఖిలోర్వినాథసంసేవ్యుఁ డ
 య్యవనీపాలకుఁ డ్చొక్కరుండ పరదేశాలోకనాస్తి యు
 త్సవమై సొంపు నటంపఁ గ్రుమ్మరుచుఁ బ్రాసాదోజ్జ్వలం బైన చం
 ద్రవతీమర్గము గాంచె * గాంచి కెనయై రాజిల్లుచు న్నుండఁగఁ. ౮౦
- ఉ. ఆపుర మద్రిమిఁద వివిధావరణంబు ననేకలోకసం
 దీపితమధ్యమం బనుగతి ప్రకటికృతసోమసూర్యవీ
 ధీపరిణాహరమ్యము నతిస్థిరభూభృరుపాశ్రయంబునై
 శ్రీపతియాజ్ఞానుడు నది రెండవయబ్జభవాండమోయనఁ. ౮౧
- ఉ. ఆనగరంబు సొచ్చి నవహర్త్యనిరంతరమ్యవాటికం
 బైనవణిక్పథంబున ననంతసువస్తుసమూహదర్శనే
 చ్ఛానిరతిం జరించి మణిసంఘటితంబగు న్నొక్కదేవతా
 స్థానముఁ జేరి భిక్షుకువిధంబున నచ్చట విశ్రమింపఁగఁ. ౮౨
- సీ. చెంగావి పలిపెంబుఁ జెలువార ధరియించి దలముగామేన గంధంబుఁ బూసి
 తిలకంబు కస్తూరిఁ దీర్చి జాదులఁ గలిగొట్టులఁ బొడపుగాఁ గొప్పువెట్టి
 కందుదుప్పటిగప్పి యందియ డాకాలఁ గీలించి పువ్వులకోల వట్టి
 నిద్దమా కుచ్చులఁ యుద్దాలు కిట్టని మ్రోయఁగా నల్లాసమునఁ జెలంగి
 నలుపు లేవురుసంగడిలెలమి తోడఁ, బోఁకలాకులు నొడిలోనఁ బోసికొనుచు
 జాణతనముననట్టహాసములు నొలయఁ, బెచ్చు లేగుచుఁ గొలువఁగావచ్చెనొకఁడు.
- క. వచ్చి గుడిసొచ్చి యండఱు, దిచ్చులు తనతిండికొఱకు ¹దీపులువెట్టఁ
 మెచ్చుచు వేడుకయాటల, నచ్చోటం బ్రొద్దువచ్చి యల్లన మగిడఁ. ౮౩
- క. మఱునాఁడు పెదపు లెండఁగ, నెటిచెడి వదనంబు వాడ ²నిస్సత్వముతో
 గుఱుగోచి గట్టుకొని క్రమ్మట వచ్చెన్వాఁడు దుఃఖమలినాకృతియై. ౮౪

* గాంచికి సమత్వంబై వెలుంగొండఁగఁ - గాంచికి సమానంబై వెలుం - † ఉద్దాలుఁ
 చెప్పుల. ఉద్దాలు మ్రోయఁగా నల్లాసమున జొక్కి యొయ్యి జేరి - ‡ బోటిలో బోసికొనుచు.
¹దీపులువట్టన్. ²నీచత్వముతో.

- గీ. వచ్చి వెచ్చనూర్చి యచ్చోటఁ గూర్చున్న, వానిఁ జూచి మనుజువల్లభుండు
 నీవు నిన్న రమ్య మావేషమున వచ్చి, నేఁ డి టేల వచ్చినాడ వనిన.౮౭
- సీ. చెప్పిన దీన నే సిద్ధియా న ట్లయ్యు నడిగిన నాకిది యడఁపనేల
 మేటి జూదరి యన వాటమా తివుటమై నాడుచుండును నే నహర్నిశంబు
 దృష్టియేమఱక ¹నందియు జోగరంబును దిగయును గాశనాఁ దేటవడిన
 యచ్చులలోన నే యచ్చెఁగ గైకొని మాటలాడిన యట్ల వేటుగలుగఁ
 దలఁపుగతి వచ్చుఁగోరినదా యమనఁగ ², శకునిజూదమువీనియచ్చొకటియనఁగ
 గెలుపునాదిగ నొడ్డును గిలుబనేర్చి, యెల్లపిడికిళ్ళు విడిపించియేనకొందు.
- క. ధనము గలుగఁ జూచి తమకంబు పుట్టించి, మొదల గెల్వనిచ్చి పిదపగెలిచి
 నలుపు రాననంగ బలవంతు నైనను, నిలువనాఁగికొందు ³ నిమిషమునను.
- క. చతురంగంబున నే నతి, చతురుడఁ గరితురగమం త్రిశకటభటప్ర
⁴స్థితి పరహస్తము సేయుడు, క్షీతి మెచ్చుగ రాజు బంటుచేఁ గట్టింతుఁ.
- క. ఎక్కడఁ గోరిన దాయము, లెప్పువత్తువలు గాక యే తేరంగా
 నెక్కటి నెత్తమ్మన గొ, మ్మెక్కటియును నాడ నేన యెక్కటిఁ జుమ్మా. ౯౦
- క. తగులు విరి యైనఁ గనుమెచ్చుగ నాడుడుఁ బులుల మూఁటజూదంబులలో
 మిగులఁగ నేర్పరిబాగిడి, తిగుటకసాగటాల నే నతిప్రాధుండఁ. ౯౧
- ఉ. మేదిని నిట్లు జాణలకు మెచ్చగు నాటలు నేర్చువారికే
 నాది యనంగ నొప్పుచు నహంకృతి నిష్ఠుడు దప్పనాడి యా
 జూదమునందుఁ జిక్కి పిరసు ల్ను నవ్వఁగ మేనివజ్రభూ
 షాదిసువస్తువు లెలిచినాతని కిచ్చి వివర్ణ మొందితిఁ. ౯౨
- ఉ. దైవబలంబు లేమి గతి దప్పిన నర్థము గోలుపోయితి
 న్నావుడు బుద్ధిగా దని మనంబున కింపు జనింపఁ జేయ ను
 ర్వీవరుఁ డిల్లను నివ్వునుము వీఱఁడిచేతలు మాను మేదినిక
 దేవతల నృజింపు సుగతిస్థితుల్చాక్షట నీకుఁ జేకులుక. ౯౩
- క. †ధనమును సత్యము శౌచం, బును నాదిగఁ గోలుపోవు భువిదుర్వ్యసనం
 బని యెన్నఁబడ్డ జూదమ్మున బ్రుంగుడు వంగుడౌటఁ బొందిది యగునే. ౯౪

¹ సందియు జాగరంబును దిగయునుగరయునా-నంటయు జాగరంబును దీగయుగరము నై
 దింటుబడిన. ² దాయపేసి. ³ నాచికొందు ⁴ స్థితిపరహస్తము- †ధనము యశమును సత్యంబును...
 బుంగుడుబుంగుడౌట-బ్రుంగుడు మగ్గుడౌట.

- క. జూదమున నలుండుచెడియెను, జూదంబున నట్టిధర్మజుండును జెడియెన్
 *జూదమున భాతువాదము, న దంబున దొడరఁ జేటవశ్యము గలుగున్.
- ఉ. హితుని తెఱంగునక హితము సిద్ధముఁ జేకుట బుద్ధి చెప్పితి
 న్నతిఁ బరికించి దుర్వ్యసనమగుండఁజేచెడకుంటి వేసి ను
 స్థితి యొనగూడు లోకమునఁ దేకువయ్యఁ జెడకుండు నన్న నా
 †కితవవరుండు నవ్వ యదిగేలిగఁ జేయఁచు బల్లెఁ బ్రాధుఁడై. ౯౬
- గీ. ద్యూతకేళిరసము త్రోవ నెఱుంగక, పోకె దీపు వెడఁగుభావమునను
 ‡వలనుగల్గి వాడఁ జెలఁపిడునుమ్మాడ్లి, దీన నర్థ మొదలుతెరువు పుట్టు.
- క. ధనలాభంబుఁ బురాణము, పాకియు రాద్ధ్యంబు యోగోద్యయు శాస్త్రం
 బును సంగీతముఁ గాన్గిం, బును నాటకములును జూదమున కెనయగునే.
- క. గెలుపుతమకమనఁ జల్లిం, బలరంగఁ గెటలుజూద మాడక యెవ్వం
 డలనుఁ డయి చనియె భూని సి, స్ఫులబన్లుఁ వాఁడెకాఁడె వసరమాభంగిన్.
- క. ¹ఒకరూక వట్టి పదివేలకు నొడ్డుచు నానీనల్లీలాభము గరద
 వ్పకయిత్తురుఁ గొండ్లనువరు, లకటా జూదంబులోన నన్యతము గలదే. ౧౦౦
- ఉ. ఆట జయంబుఁజేకొనిన నర్థము చేకుట దాన మేటిగా²
 నోటమిఁ జిక్కి ద్రవ్య మిడనోపని పేదల కడ్డమాచు మా
 తాట భజింప ధర్మ మగు సంతన మోక్షము గల్గుఁ గావునం
 దోటికిఁ జూచువార లిది దుర్వ్యసనం బన నమ్మవచ్చునే. ౧౦౧
- ఉ. హితభావంబున బుద్ధి చెప్పితివి నాకిష్టంబుగా దాట సం
 తతము స్సంతసమందఁ జేయు నొకచో దైవంబు దప్పించినన్
 మతి వేటొండుల కెక్కునే ధనము సంపాదించెఁ బూర్వంబున
 న్నతిమంతుం డనురాజు బుద్ధిఁ జని సన్నానంబుతో నుండెనే. ౧౦౨
- ఉ. నావుడుఁ దత్తఃథావివరణంబునకుం జెవి యాని భూవరుం
 డావిధ మేర్పడం దెలుపు మన్న దురోదరశీలుఁ డిట్లన్లున్
 దేవసమానుఁడైన జయదేవుడు నా ధరయేలుచుండె ర
 త్నావళిసంజ్ఞ నొప్పిన మహానగరంబున ధర్మశాలి యై. ౧౦౩

* జూదమునం జూరబూసడవాదంబున- † కిత్వరుండల్లవ్వి- ‡ వలనుగల్గియాడ- ¹ఒక మాడవట్టి... నెరకప్పక- గొండ్రిండలు, గాండ్రుడుడు- ²దాన గామమా- దానదానగాదు పేరొటమి.

- చ. అతనికిఁ గాంతిరేఖ యచునంగనకుం బ్రథమాంతగణ్యుఁడౌ
సుతుఁడుదయించి బాలుఁడగుచు న్నయశాస్త్రము లాగమంబులుం
గృతులుఁ బఠించి యోగములకీ లొకయింత యెఱింగి సర్వస
ప్రతమగు నేర్పుకల్గి మతిమంతుఁడునాఁ బరఁగెఁ బురఃబునకా. ౧౦౮
- మ. అతికాలంబునఁ బెద్దయె నృపుఁడు పుష్కారణ్యవాసంబు ప్ర
స్తుతమైన న్నయభూషణుఁడను నమాత్యుఁ బిల్చి తత్సమృతి
న్పుతునిం బట్టము గట్టి యేగె నట నస్తోక ప్రభావాశ్వుఁడౌ
మతిమంతుఁ డీల యేలుచుండఁ దనసామ్రాజ్యంబు పూజ్యంబుగకా. ౧౦౯
- క. రత్నాకరమేఖలఁ దన, వత్తిగఁ జేపట్టి సుగుణబాధురఁడనఁగా
రత్నావళిలో నాయక, రత్నంబై తేజరిల్లెఁ బ్రజ రంజిల్లకా. ౧౧౦
- క. రేలు నిగూఢాకృతితో, నాలు సహాయముగ లోకవార్తలుఁ గీడు
స్తేలుచు సరయుచుఁ దిరుగఁగ, బాలుని నొకనాఁడు చుంత్రి ప్రార్థనచేసెకా.
- క. మేదినిలో నీనడవడి, యాదిన్మహాలకలచరిత మైనది నాకుం
గాదనరా దొకగతి నిది, గాదనయెడ నాడ నొంకగాఁ దలఁపకుమీ. ౧౧౧
- గీ. నేఁడు చెప్పవలసె నృపుఁడు నీబాతక, నడుగునాఁడు బుధుల కడను వింటి
వినుము మొదలియంతమునఁ బుట్టివాఁడవు, చోరశిక్ష నిన్ను సోఁకుననిరి. ౧౧౨
- క. రజనిసమయములఁదిరుగకు, చుజనులతోఁ బాతుసేయు సోమకళాంకు
స్థజయింపుము హితులను మముఁ, బ్రజలను జేపట్టి మిదియ ప్రార్థనమాకుకా.
- గీ. అనుడుబాలనృపతి యాఁగాకయెయ్యెను, బుద్ధిఁజూచిబ్రదుకుపొందుగాదు
గామకోపలోభగర్వనుత్సరమోహ, ములనెకాని *రాజ్యబలముగొనదు.
- క. కామక్రోధాదులు ని, స్త్రీమయుగా విడువకున్నఁ జేటగు నొకచో
నేమునినై యుండఁగ మఱి, నామీదను జోరదండనం బేల యగుకా. ౧౧౩
- మ. ఇది తప్పంజను టొప్పనంచు నడుచే యేకాకియై యేగి భూ
తదయాళుం డనుమానిచేత శుభతత్వజ్ఞానుఁడై యచికా
స్వదమధ్యంబునఁ బెక్కునాళ్లు పవనాభ్యాసంబుతో నుండె ను
స్తదసారంగకురంగసంఘపరిగణ్యంబౌనరణ్యంబులోకా. ౧౧౪
- క. పోఁడిమి చెడియును దనమది, వాఁడిమి చెడనీక లభ్యవై రాగ్యుండై
వాఁడలినియమంబునఁబడు, †మూఁడేఁడులదాఁక ధ్యానముననుండంగకా.

- మ. ఒకనాఁ డేగురుదొంగ లంతికమునం దొప్పారు మందారనా
మకమా దుర్గము లీల నేలుచు మహాత్మ్యాపాలుఁడౌ జీవర
క్షకుకన్యానదనంబు కన్న మిడువాంఛక వచ్చి యద్దేవి క
త్యకల కం బగుభక్తిభావమున సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కుచున్. ౧౧౧
- క. లోకేశ్వరి నీకృప నీ, త్మౌకాంతుని కూతురగు ప్రకాశినిసాము
ల్లాకబ్బిన నాదలరెఱు, నాకల్పము నీకు నిచ్చి యరిగెదము చురూ. ౧౧౨
- క. అని కానికె మైకొని చన, నిననానుఁగు స్త్రాకెఁ దరుము దిక్కుల నిండెన్
జనులు పనులు పిగి రారెకు, లనువరులై తిరుగఁ జొచ్చి రానగరములోన్.
- మత్తకోకిల. గాలిచీరయు నొల్లిబూడిద గ్రద్దగోరుచు గొంకియు
గోలయు న్వలుగాచ్చపురువులక్రోచి ముండులబాతియున్
మైలమందుల కొయ్య కత్తెర. మాటుగన్నపుంగుత్తియు
న్నీగిదిండులు నల్లపూతయు నేర్పుతోడుగ మ్రొచ్చులు. ౧౧౩
- క. చప్పుల్లాంచుచుఁ దమ, చప్పుళ్ళడఁచుచుచు జొచ్చి సందులలోనం
జొప్పెఱుంగకుండ * నేగుచు, తెప్పలుమాటైనడాఁగురింపుచుఁబురిలోన్
- గీ. ఉలుకు మ్రగ్గునంత నొకచోట మ్రొప్పుల, యల్లుమెవలకుండి † యన్నకదువు
కొదవియంతనంత గొడుగుచు లోపలి, మెలఁకు వశి ‡ కోటచులుకదాటి.
- గీ. పాలెమున్నవారిపై నొల్లిబూడిద, మగదు చల్లి పెద్ద మగులు కొంత
కూలఁ ద్రవ్వ రాచకూతు రుండెడిమేడ, కల్లిరించినట్లు గంటువెట్టి. ౧౧౪
- క. తొడిదొడిఁ గ్రోవులపువ్వుల, విడిచి దివియ లార్చి గంటి వెలుఁ గాలోనం
బడకుండఁ¹ జెలులుమాటఁగ, నొడయన్ని క్రియనులుకు లేకయొకరుఁడుసొచ్చెన్.
- గీ. అచట నూర్పులరసి యాబాల నిద్రించు, తెఱింగియొయ్య డాయనేగి వాఁగు
మీలఁ బుడికిపట్టు జాలరికై వడిఁ, బుడికి పుచ్చుకొనియెఁ దొడవుతెల్ల. ౧౧౫
- సీ. అన్నియు నొలకు నందిచ్చునప్పుడు మును స్వయంవరమున కనుచు డాచి
దండియపై నిడ్ల తపనీయమాలిక భుజము సోకిన దానిఁ బుచ్చుకొనుచుఁ
గన్నంబు వెడలి సంగడికాండ్రఁ గూడిన నందఱు నుల్లాస మతిశయిల్ల
దుర్గంబు వెలువడి దూరస్థలంబున సొమ్ముల తరబడి చూచునపుడు
వెనుకఁబురములోనఘనముగాఱంతయ్యె, నారెకులునుదివియ లందికొనుచుఁ
గల్గవుట్టె ననుచు నెల్లదిక్కుల జాడ, లరయఁ జొచ్చి శిరలివిహస్తలగుచు.

* నీగుచు † యన్నకరవుగది- యంతలేచి- ‡ కోటచులుకదాటి- 1 కాలమాటుగ- చెయ్యి
మాటిడి 2 రతిభయార్తులగుచు.

- క. ఆకలకలమున నిలువక, యాకులులై పసిడిపేర యధికం బనుచు
లోకేశ్వరికై గుడియా, వాకిటఁ బాటుచును లోనవైచిరి మ్రుచ్చుల్.
- క. ఆపసిడిపేరు గుడిలోఁ, దాపసుఁడై నిష్ఠ నున్న ధగణీపతికం
లోపాంతంబునఁ దగిలె, బాపంగారానికర్తబంధముభంగిన్. ౧౨౬
- చ. తలవరు లంతలోఁ బ్రతిపదంబురు జాడలు వట్టి వచ్చుచు
బలబలఁ దెల్లవాఱ గుడిప్రాంతము డగ్గటి యంతలోన ని
*శ్వలనిజగాత్రుఁడై నియమసంస్థితుఁడౌ మతిసుతుఁడేరి త
ద్గళమున వ్రేలుచున్న నవకాంచనమాలికఁ గాంచి యుగ్రులై. ౧౨౭
- ఉ. ముచ్చిలి రాచసొమ్ములిది ముచ్చుగ నన్నియుఁ దెచ్చి మానివై
యిచ్చట నున్నఁ బోవిడుతుమే వెనఁ జెప్పుము తోడిదొంగ లిం
కెచ్చట నున్నవార లని యిడిచి చేతులు గట్టి మోఁదుచుం
దెచ్చి కడంకతో వసుమతీపతిమందఱఁ బెట్టి రాతనిన్. ౧౨౮
- సీ. జీవరక్షకుఁ డరు నీవు జీవాంబు వోనాడక చెప్పరా తోడివారి
నెక్తడనుంచితి తక్కినసొమ్ములు తెచ్చుని కొట్టించి ధృతి యడంచి
యొకయు త్రరంబు నీయకయున్నఁజంపింపఁగడఁగియుఁ దనపేరికడిమిదలంచి
†కోపించి కాల్చియిగోయించి వెడలించె నాలోననొకవైశ్యుఁడతని బ్రోవఁ
గరుణ నుడుకునూనె గాపించి వగయార్చి, కూడునీళ్లు నొసఁగి వాడుఁదేర్చి
పాటిగుడిసెయొక్కచోటఁ గట్టించి యం, మనిచి దినమునరయుచున్ననతఁడు.
- క. †తనజన్మఫలము దప్పునె, తను వెడలినరూఁదనైనఁ దప్పుదు నేఁ డి
యనుభవమునఁ దీర్చెదనని, మరమునఁ దలపోసి యాత్మమరణంబుడిగెన్.
- ళా. ఆవైశ్యోత్తము ప్రోవునన్ బ్రదికి పుష్టాకారుఁడై రాత్రి నా
నావైచిత్రి ననేకరాగముల గానం బింపుగాఁ జేయఁగా
దేవశ్రీక్రియ మేడనున్న సృపపుత్రీరత్న మాలించి కా
మావేశంబు భజించి దాది నటకుం బ్రార్థింపఁ బుత్రైంచినన్. ౧౩౧
- సీ. అది వచ్చి యాతని యాకార మీక్షించి మది రోసి క్రమ్మట సుదతిఁజేరి
యిలఁగల రాజపుత్రుల నెల్ల మెచ్చకయుండి నీ విప్పు డామొండివానిఁ

* శ్వలమునివేషయోగమున సంస్థితు † గొంచుచు నతనికాలంజేయు గోయింప—
లోజానునతనికాలంజేయి. ‡ జననఫలముదప్పునె యీ- †బ్రార్థించి—స్మరించి.

దెచ్చని పుచ్చితి కొమ్మ నీవెటుగవు నగుఁబాటు గాకున్న జగములోన
ననవుడు నమ్మక యాబాల తానభిసారికాకృతి గూఢచారి యగుచు
వచ్చి చూచి దుఃఖవహ్నిచేఁ గ్రాఁగుచుఁ, దెలిసి సెడక దేహదీప్తి మెఱుఁచు
నటకఁబడిన పసిడితెఱఁగున నున్నయా, ధీరచిత్తుని జయదేవసుతుని.

క. చూచి తను మఱచి వైఁబడఁ, జూచి నానాది నిలిపి త్రోజీవతిక్తి
నీచందము చెప్పి తదాత్మోచితగతి నితనిఁ గూఢ టొప్పఁ గృశాంగీ.

వ. అదియునుం గాక.

౧౩౪

క. మును నీవు స్వయంవరమున, కని డాచిన కనకమాలికాభరణం బీ
తని ముట్టి వచ్చెఁ గావున, నొనరినవతి యిరుండె కాఁగ నొప్పుం బదమా.

చ. అని మగిడించినం దిరిగి యంతిపురంబునకేగి మీనకే

తనుఁ డభిమానముం దగవుఁ దాల్చియు సిగ్గు నడంపఁ దెంపునక

జనకుని వేడి నీవు ననుఁ జూపిపాపము నొందువాడ వీ

పని కెడచేసితే ననుచుఁ *బ్రార్థన యేర్పడఁ జేసి మ్రొక్కినక. ౧౩౬

మ. అకటా పేరుచు బెంపు సొంపు నతిరమ్యాకారముం గల్గువా

నికి నే నిచ్చెద నంచు గారవముతో నిన్నుంప నీ విల్లు వం

శకశంకం బొనరించి తీవు మొద లెంచం గోర వీమొడివా

నికి మోహించితి మాకుఁ జచ్చిడితిగో నీవేల మేమేటికిక. ౧౩౭

క. అని పదరు టియ్యుకోలుగఁ, జని సఖులును దాను వెఱపు సమయించి ప్రకా
శిని మతిమతుని దోడ్తొని, తనమేడకుఁ †దెచ్చెఁ బ్రజలు దను నవ్వంగక.

గీ. తెచ్చి జలకమార్చి దివ్యాంబరంబులు, గట్లనిచ్చి మంచిగంద మలఁది
యిష్టభోజనమునఁ దుట్టి గావించి యా, కొమ్మ తన్ను నతనిసొమ్ముఁ జేసె.

వ. అంత.

౧౪౦

క. వెఱ పుడిగి యతఁ పురతికళ, లెఱుకపడంబొదలుతివుటహృదయముగరఁగక
నటకంబడియును జనిగల, చెఱుక్రియం దీపులుట్టఁ జెలువం గలసెన్.

వ. ఇట్లు కలసి సతిపతు లుండునంత.

౧౪౨

క. ఒకనాఁటిరాత్రి తేజః, ప్రకటాకృతు లిద్ద అనిలవధమున డిగి మే
డకు వచ్చి నిలిచి రాబా, లికవతి పానుపుననుడి లేచి తలంగన్. ౧౪౩

* బ్రార్థన యేర్పడఁ జెప్పి మ్రొక్కినక. † నేగ.

- సీ. నిలిచిన వారి యుజ్జ్వల దివ్యతేజంబు చూచి దిగ్గనఁ దాను లేచి యచట నిద్దఱఁ గూర్చుండ నిడి యర్చనము లిచ్చి యేల విచ్చేసితి *రెవ్వ రనుడుఁ గార్యంబు నాచేతఘటియించు విఘటించు నీవెంతతా నెంతనిలుపుమనుచుఁ గలహంబు బుద్ధికిఁ గర్తృంబునకు నైన నిండుండు మాన్పించియిటకుఁబుచ్చె నీవు నిర్ణయింపు దేవేంద్రునానతి, ద్రోవరాదు శిక్షితుండ వీవు బుద్ధిఘనమొ కర్తము ఘనంబొ చెప్పమా, యేను బుద్ధిఁ గర్తృమీతఁ డనిన.
- వ. అతఁడు విని బుద్ధికర్తృంబుల కిట్లనియె. ౧౮౩
- ఉ. ఎంతటివాఁడ నేను దివిజేంద్రునియానతి నన్నుఁగూర్చి మీ యంతటివారువచ్చినఁ గృతార్థుండ నైతి ఫలానువృత్తి మీ పంతము మీరెఱుంగరె శుభం బశుభంబును గూడి చేయుచోఁ గొంతయుఁ గీడు లే దుభయకూటము గాదె ఫలంబు పట్టునన్. ౧౮౬
- గీ. బుద్ధిదేవి నీవు పొందుగా నిలువక, కర్తృఫలము లెట్లు గదియు నైనఁ దండ్రి కర్త మీవు తనయవు మీతండ్రి, యెక్కుడైన నీకు నేమిఁకొఱత.
- క. దుర్మార్గునకును బుద్ధి న,ధర్మనకును విధికృతింబు తప్పదు “బుద్ధిః కర్తానుసారిణీ” యను, మర్తము చెప్పదురు నీకు మఱియొక తెరువా !
- క. మును బుద్ధి ద్రోవఁజాలని, నను దృష్టాంతముగ నమర నాయకుఁ డిటకుం బనిచె ననుఁ జూడ జగడము, పనిలే దని యొడఁబడంగఁ బలికి వినతుఁ డై.
- ఉ. చే టటుదప్ప లక్ష్మి నిరసించి వసంబున మానినెనచో నాటునఁ గాలుఁ జేయిఁ జనునాపదఁ బ్రాణము తిపినుంట నీ . జోటియు వెంట వచ్చుటయుఁ జూడ నయుక్తము లైన వింక నే పాటులఁ బెట్టఁ జూచెదవో బాపు, విధి ! నిను మీఱ వచ్చునే. ౧౮౭
- చ. అని వినయోక్తిగాఁ బలికినంతనె కర్తము బుద్ధియుం గడం కను దెరువేది మాకనుచుఁ గైకొని యొక్కటి యాచు నిర్ణయం బునకుఁ బణంబుగాఁ గడుఁ బ్రమోదమతో నమృతంబు దెచ్చి పో నిన సతికాంతిగా నతని చేయును గాలును వచ్చెఁ జెచ్చెరన్. ౧౮౮
- ఉ. ఈగతిఁ బ్రోచి వారు సన నీవల బాలిక యేగి హస్తపాదాగమన ప్రకారము ప్రియంబుగఁ దండ్రికిఁ జెప్పె నాతఁడు

*రెవ్వరేమి, కార్యంబు నాచేత ఘటియింపఁగా మదిఁ దలఁచి వచ్చితిరది తెలుపు మనిన. శబిద్యద, విద్యద.

- న్వేగమ వచ్చి యల్లుని నవీనరతిప్రియుఁ జూచి యాత్మపు
 త్రిగుణభాగ్యసంపద నుతించుచుఁ గాఁగిటఁ *జేర్చె నాతనిఁ. ౧౫౨
- చ. అతనిచరిత్రముం దెలిసి యత్యనురాగముతో నతండు దా
 సుతరహితుండు గానఁ దనఁజేరికి నాతని రాజుఁ జేసిన
 స్థతి నతిహృష్టుఁ డౌచు మతిమంతుఁడు తత్పురి యేలుచు నిజ
 క్షితి కరుదెంచి మంత్రికుల సేవితుఁడై సిరు లొందెఁ గావునఁ. ౧౫౩
- క. నీవెరవును నావెరవును, దైవగతిం గాని కొనదు దయ గలిగిన నా
 త్రోవల నాడుచు నుండఁగ, నీ వర్థముప్రాపు గమ్ము హితభావమునఁ. ౧౫౪
- సీ. నావుడు నట్లకాఁ గావించు నూటడు మని వాని ననిపిన యవసరమునఁ
 బరదేశు లిద్దఱు భాషించుచో నొకఁ డిల యెల్లఁ గ్రుమ్మరి యింద్రకీల
 సేగముపై నున్న మనస్సిద్ధి యనుదేవిఁ జూడ మైతిమి విశస్త్రులము మనము
 అష్టదిక్కుల నున్న యష్టభైరవులకు నష్టాంగరుధిరంబు లర్చనముగఁ
 జేసి కంఠరక్తసిక్తంబు బలియిచ్చు, జనులకోర్కు లెల్ల శక్తి యిచ్చు
 నమ్ముఁడనుచు శాసనమువ్రాసియున్నది, † యచటియాత్ర సేయ నరుగమకట.
- క. అని వలుకఁగ వృత్తాంతము, విని విక్రమభూషణుండు విస్మితుఁడై వా
 లును మగతనముం దోడుగఁ, జనియె న్నునుచనిన సవ్యసాచికి నెనయె.
- చ. అట చని కాంచె భూమివరుఁ డర్జునసిద్ధితపోనుకూలముం
 గుటిలకిటిదివిపారిమదకుంజర సేవితసానుమూలముం
 జటులగుణచ్చటారటితనంయమిరక్షణపుణ్యశీలముం
 గలకమణిద్యుతిప్రకటకందరకూలము నింద్రకీలముఁ. ౧౫౨
- చ. కని గిరిమీఁద నున్న గుడికందువకుం జని యందుఁ దీర్థమ
 జ్జన మొనరించి వచ్చి కొనసాగఁగ దేవికి భైరవాదికం
 బునకుఁ బ్రియంబు సేయఁ దనమూర్తి వధింపను వేడ్తఖడ్గమె
 త్తినఁ గరుణాప్రసన్నయయి దేవత యాతని నడ్డపెట్టుచుఁ. ౧౫౪
- ఉ. ఇచ్చకువచ్చినట్టివర మేమట వేడుము కా దనాక నీ
 కిచ్చెద నన్న భూమివరుఁ డీపు ననుం గరుణించితేని యే
 యొచ్చెముఁ జూడ కాడుచును నోడుచు నిర్భనుఁ డౌచునున్న యా
 దిచ్చున కెల్లకాలము నతిద్రవిణం బొసంగం దలంపుమా. ౧౫౫

*జేర్చెఁ జెచ్చెన్. †యచటఁజూడఁబోదమనుచున్నట్లు. (నాకవలయేళ్ళరుఁడుం గదలించితేని.

క. అని వేడి యతని కర్థము, తనియంగ నిప్పించి నమ్మదంబునఁ బురికిం
జనుదెంచ విక్రమార్కుడు, తనతిరుగుడు సర్వజనహితంబై నెగడక.

ఉ. పంచలఁ జెర్వులక బయల వెన్నెల రేగటఁ జొట నైన వం
చించక యొక్క చందమునఁ జిన్తులు మున్నడఁ బంచినట్లు వ
ర్షించు నవాంబుదంబుక్రియ జీవనకారణ మాయ లక్ష్మి ప్రా
పించిన నెల్లవారలకుఁ బెట్టినయాతఁడె దాన గావునక.

౧౬౧

క. నీ కింత దానచతురత, లేకునికిని దీని నెక్కలే వనవుడు న
ట్లాకర్ణించి యతఁడు హిత,లోకము గొల్పంగ మగిడి లోనికిఁ జనియెక.

ళా. దుర్గానాయక మానసాంబురుహసంతోషక్రియాహంసు నం
తర్హాస్థితవైరిదానవవిభేదక్రీడనాప్రాధు స
న్ద్యారూఢమునీంద్రచింత్యనిజనామస్తోముని స్రక్షిత
స్వర్గాకఃపతి నిందిరారమణుఁ గంసధ్వంసీఁ దార్క్ష్యధ్వజక.

౧౬౩

ళా. హస్తస్య స్తసువర్ణభూధరధనుర్జ్ఞాపన్నగాకర్షణో
దస్తాంభోనిధికన్యకారమణబాణగ్రాసలాపుష్పదై
త్యస్తోమా శ్రయదుర్గనిర్గతకురంగాక్షిగణగణ్యచ
క్షుస్తీర్ణోదకశాంతకోపదహనుక సోమార్చవహ్నిక్షణుక.

౧౬౪

మాలిని. దురితహరచరిత్రా తోషి తాత్త్వియమిత్రా
వరుషజనవిదూరా భక్తరక్షావిహారా
స్థిరతరనిజక్తిరీ దేవతాచక్రవర్తి
పురహరహరియాపా బుద్ధసిద్ధస్వయాపా.

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ మైరిమండలికభేకఫణీంద్ర పీఠఘోటవి
భాళ కళింగదేశనిర్ధామభామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాట ద్రవి శాంధ్ర
మహారాష్ట్రభూపాల రూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రాలిపుర
వరాధీశ్వర వెలనాటి పృథ్వీశ్వర రాజ్యసముద్ధరణ కొఱవి వెన్నయా
మాత్యపౌత్ర హరితశగోత్ర పవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజలనూజ
గోపరాజప్రణీతం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు
విక్రమార్కునిదివ్యసామర్థ్యంబును సర్వదాతృత్వంబును మతిమంతోపాఖ్యా
నంబును సాహసాంకు సర్వోపకారత్వంబు నన్నది దశమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

— 1 ఏ కాదళాశ్వాసము —

క. శ్రీసహితకంఠభూషణ, వాసుకిఫణరత్నరుచిరవపురర్థకృతా
*వాసనిజతోషమయ గౌరీసఖ్యనిహారి నిందు రేఖాధారిక.

౧

— 2 ఇరువదియెనిమిదవబాహుకథ —

మ. కడుభక్తి వృద్ధిలోన నిల్పుకొని లగ్నం బొప్పుగాఁ గూర్చి పెం
పడర న్విపులు తన్నుఁ జేరి కొలువన్ హర్షానుకర్షంబు లే
ర్పడ నాభోజమహీవరుండు మఱియు స్మద్రాసనం బెక్కున
య్యెడఁ బాంచాలిక యడ్లపెట్టి మఱి సభ్యేష్టంబుగా నిట్లనుక.

౨

చ. ప్రియమున నిల్వరింపక గభీరగుణం బిటు లుజ్జగించి సం
శయ మగునుద్యమంబునకుఁ జాగిన నేల ఫలించు నీకు ను
జ్జయినిన్మపాలుభంగి నతిసాహసము స్సకలోపకారమున్
దయయును లేక యిచ్చటఁ బదం బిడవచ్చునె భోజభూషరా.

3

చ. అతనిగుణంబు లెట్టివని యానతి యిచ్చెదవేని నిల్చి నీ
మతి నిఁక నాదరించి వినుమా వినిపించెదఁ గొంతకొంత యు
ద్ధతపరిపంథికుంజరవిదారణసింహపరాక్రము స్మత
క్రతుసుఖసఖ్యు నారహితకారణు నెట్లు నుతింప నేరుతున్.

౪

ఉ. యాచకపారిజాత మని యర్థులు దన్ను నుతింపఁ ద్యాగభో
గాచరణంబునం బరఁగి యభ్యులు మేరగ నుర్వియెల్ల సం
కోచము లేక యేలుచు నకుంతితవిక్రముఁ డై విదేశములో
చూచుమనంబుతో నతఁడు జోగివిధంబున నేగి యొక్కఁడున్.

౫

గీ. గురిజపేరు లఱుతఁ గొమరారధరియించి, యడవి మొల్లలఁ గురులందుఁ జెరివి
పాటుటాకులు మొలబాగుగాఁగట్టి యే, తెంచుచెంచునతులఁగాంచికాంచి.

క. మాకందములును రక్తాశోకములును జంపకములు సురపొన్నలు నా
లోకించుచుఁ బ్రియవడి నరఁ, లోకేశుం డొక్క వనములోఁ దిరుగంగక.

౬

* వాసనిజతోషనిజగౌ. † క్రతుసుఖనారహితకారణునెట్లు నుతింపనేరుతున్.

- సీ. అతని ప్రతాపాగ్ని నవమానితం బైన పగిది బింబమునఁ దావంబు వొదల
నంభోజహితుఁడు మధ్యాహ్న కాలంబున నిప్పులు వర్షించుచొప్పు దోఁవ
సర్వజంతువుల కసహ్యంబుగా మహానగము లె డఁగ నెండ నిగుడఁజేయఁ
బలుచనయ్యును జొటివట్టులు వేడిమిఁ గనవులు మొదలారఁగమరఁజొచ్చె
విహగకులము తాము విహరించుతరువుల, కేగ జేరములను నీఁగఁదొడఁగె
వడ ఘనంబు గాఁగ వాయువు వీ తేర, జగము హాస్యమై చంద మొందె.
- క. ఆవేళఁ బేదచెంచుల, కానానం బైనపల్లె పూతుంబున ఛా
యావితతములగు *సురుగుల, క్రేవఁ బరిశ్రమము దీర్ప క్షితివతి నిలిచెన్.
- చ. అట పరదేశికు ల్నులువు రధ్వపరిశ్రమభేదము లై
నిటలములందుఁ బెంజెనుట నిల్వక చెప్పులు జాతి నెండవేఁ
గటముల రక్తకాంతి నధికంబుగ జొత్తిల దప్పి నోష్ఠరం
పుటములు వాడఁగా వగరుపుట్టఁగ వచ్చిరి వెచ్చనూర్పుచున్. ౧౦
- క. వారిం గైకొని శీతల, వారిం దృఢ దీర్చి గారవముతోడ ఫలా
హారంబు లొసఁగి త్సుత్సరి, హారం బొసరించి యలఁత యంతయుఁ దీర్చెన్.
- క. సమనంతరంబ మీ కీ, క్రమమున బెట్టలయనేల ఘర్జాతపరి
భ్రమణమున నింత పుట్టనొ, వినుతులు వధియింపఁగడఁగి వెనుదగిలిరొకో.
- క. నావుడు నొక్కఁడ తనని, భావజ్ఞుం డనుచు మిగులఁ బ్రజ్ఞునిని నిజా
బీవ యెఱిగితి వట్లా, నావిధ మేర్పడఁగ విను భయకర మరయన్. ౧౩
- క. ఈతల మూఁడామడలం, దాతలముగ మాల్యవంత మనుగిరి మెఱయున్
వేతాళనగర మనఁగఁ గి, రాతేశ్వరుఁ డేలుకొకపురం బున్న దటన్. ౧౪
- చ. దయ యొకయింత లే దచట ధర్మము పేర్చినరాను ప్రాణనం
శయము విదేశి కయ్యెడ రసాలవనాంతమునందు శోణిత
ప్రియ యను నొక్కదేవత యభీష్టవిధాయని భీషణోన్నతా
లయమున నుండుఁ గొండరికులంబున కెప్పుడు నింటివేలు పై. ౧౫
- ఉ. ఏము విదూరయానమున నెంతయుఁ జిక్కి యనంతరంబ వి
శ్రామపదంబు గోరుచు రసాలసుశీతలమైన దేవతా
ధామము చొచ్చి చండికకు దండనమస్తృతు లాచరించి యా
సీమనె యుంటి మొక్తవలచేరినపక్షులభంగి నజ్ఞతన్. ౧౬

- క. ఆయోధ నగరము దేశ న, న్యాయతఁ బోసిక ప్పుఁ డరికట్టుఁడు వే
దాయుచు మెడగట్టుం దని, కూయుకఁ బెరు అతు పుట్టె గుడిమలదరక.
- చ. చందనకుంకుమార్ద్రాఘనసారన నాక్షతపాత్రహస్తయై
సుందరి యోర్తు భూషణుచుల్లెఱచు న్వనలక్ష్మి పోలిక
న్తుందఱ నేగుదెంచి గుడిమోసలఁదూఱుచు మమ్ముఁ గాంచి చూ
క్షిం దయ దొంగలింపఁ బలికె బలుకు ల్పది కింపుల్లఁగఁ. ౧౮
- చ. వెఱవక యున్నవార లిట వెఱ్ఱితనం బిది గాదె కొండరు
చులు కొకయింత లేక *మనుజుం దమదేవత కిందు నిత్యముం
జెలు పొనరింతు రిప్పు డది †సేగి విదేశులఁ బట్టుచున్నవా
రెలుఁగఁగ జెప్పితి న్నడలి యేగుఁడు ప్రాణము నడ్ల గల్గినక. ౧౯
- చ. అనవుడు నేము నాత్మహృదయంబులు మిక్కిలి తల్లడింపఁ జ
య్యన వెలి కేగి వాకిట భయంకర మైనఁ దదీయపశ్చిమం
బునఁ గలుకోట యెక్కి సురపొన్నలు నేపెలు నున్నతోటలోఁ
గనుకనిఁ బాటి వచ్చితిమి క్రస్తుతి చూచుచు బహురించుచు. ౨౦
- మ. నదును న్నిల్వఁగనోడి యారములలోన న్తుండ గండం దడం
బుచు న్లేచుచు రెండుయోజనములుం బ్రాణాపదందాఁటి కా
అడవి స్మిరముపట్టు గానక నిరాహారవృథం జక్తి యి
క్తడఁ బుణ్యాత్మని నిన్నుఁ గాంచితిమి సాఖ్యం బయ్యె భాగ్యంబునక. ౨౧
- క. పోయెద మిఁక నీవా, కోయిల నగరంబు పొంతకు జనవల ద
న్యాయులు వాండ్రని చెప్పుచుఁ, బోయిరి కుతుకమున జనవిభుం డిటకదలెక
డి. అంతటఁ గాంచె నాతఁడు నిరంతరపర్ణఫలప్రసూనని
శ్చింతము రామసాదసరసీరుహచిహ్ననితాంతరమృత
ర్యంతము భూర్జపత్ర లిఖితోపగతోత్సుకకిన్నరీప్రియో
దంతము పుండరీకపారిదంతదురంతము మూల్యవంతము. ౨౩
- క. ఆపర్యంతంబు చేరువఁ, బాసాత్తులకెల్ల నునికిపట్టగుపుర మా
భూపాలుఁడు గాంచి తదీ, యోపాంతవనంబులోని కొయ్యననేగక. ౨౪
- సీ. అచ్చట నొకసరోజాకరంబునఁ గృతస్నానుఁడై దేవతార్చనకు నేగి
నిచ్చలుఁ గ్రొత్తయా నెత్తుట జొత్తిల్లు రంగంబు గల గుడి రాజుచొచ్చి

భద్రంబు మాతులుంగఫలంబు నభయంబుఁ బునుకయు నంకుశమును వరంబు
సురియయు నూత్రంబుఁ గరములధరియించిశోణిత ప్రియయున్నసొంపుచూచి
యగ్రదేవత యని యూహించి తలఁకక, రక్తపుష్పము లనురక్తితోడ
నొసరఁ బూజచేసి వినుతించి ప్రణమిల్లి, యచటఁగొలిచియున్నయవసరమున.

వ. ఆనగరంబుదెసనుండి దిమ్ము రేఁగినయట్లు *తూఁగొమ్ములుఁ బువ్వనం
గ్రోవులునుం దప్పెటలును డక్కులును బెక్కువిధంబుల దిక్కులు చెక్కుడుకలు
పుచు మ్రోయ నవాద్యరవంబునకు బాసట యై తమ యార్చులుం బెడ
బాబ్బలును గిరిగచ్ఛారంబుల నుపబృంహితంబులుగా గంధపుష్పార్చితం
డగు నొక్కదీచుని నడుమ నిడుకొని కుఱుచ †కాఁకోకలు మెఱయించుచు
బరికెతలల కకకుఁగొండరులు ననుదెంచిన నప్పురమకారుణికుండు. ౨౩

ఉ. దీనుని నేటి కిచ్చటికిఁ దెచ్చితి రింతట దేని మెచ్చనే
హీనుఁడు దుర్బలుండు జడుఁ డేడ్చెడి వీఁ డవలక్షణుండు మీ
రీనరుఁ దెచ్చి చూపి జగదీశ్వరి ని ట్లడికింపఁ జూతురే
యేనుఁగు చిక్కినెని మఱి ‡యెంపలిచెట్టఁనఁ గట్టవచ్చునే. ౨౪

క. వీనిం బోవఁగనిం డిదె, నే నుత్తమకులుండ మాంసనిలిడుండఁ బ్రియస
న్వాసనుండ నన్ను సరబలి, గా నిచ్చిన దేని మెచ్చుఁ గరుణా భోమకా. ౨౫

వ. అని యద్దేనికి నుద్రేకంబు పుట్ట వాని నిరసించి తాను మెయి కొనిన నాబో
యలు నీకొండినినే చంపించుట మే లని వానిని విడిచిపుచ్చి యతనికి నట్ల
గంధపుష్పాక్షతాదు లిచ్చి దేవిచేరువ గ మ్మని యతని ముందట నిడి
తలంగిన. ౨౬

గీ. మెచ్చుగాఁగ నిట్టి మెకము సాళించెద, ననుచుఁజండియం త్రమొనరఁజెప్పి
పూజకుం డొకండు భూమిశుతల ద్రుంప, బెడిద మైనవాఁడియడిద మెత్తె.

క. అతని ప్రభావమునఁ బరా, హతయై తద్గణము మెచ్చి యయ్యెడ నాదే
వత యడిదము గొని. మఱినా, తత మగురోషమున చానితల దెగ నడిచెకా.

తా. ఆపాపాత్ముని నట్లు ద్రుంచి నవరక్తాస్వాదనశ్రీతయై
భూపాలోత్తముధర్తముం దయయుఁ దెపు నైచ్చుచుం బ్రేరభూ

* తూగొమ్ములునుం బువ్వనంగ్రోవులునుం దప్పెట్లుం దింట్లును డక్కులును(దిట్లును అనుటకు,
నుంట్లును అనియు) † కాఁకోకలోగొఱకలు మెఱయిం- ‡ యెంపలిచెట్టు అని వాడుక, యెంపలి యని
యందు పర్యయోగము. § సాధించెద-

తోపేతంబుగ డాకిసినమ దయం బుప్పొంగుచు న్నుర్తన

వ్యాపారంబులఁ దోడునూపఁ జెలఁగెన్ వ్యక్తస్వరూపంబునన్. 32

ఉ. అంతఁ బ్రసన్న యై నిలిచి యారతశరణ్యుని నిన్ను మెచ్చితిం
జుతిత మైన కార్య *మిదె చేకుట నిచ్చెద వేడు మన్న భూ
కాంతుఁడు మ్రొక్కి నీచుకృప గల్గిన నేమి కొఱంత నేడు నా
కింతియ చాలు మర్త్యబలి యెన్నఁడుఁ గోరక పూజ లొందుమా. 33

మ. అని ప్రార్థింపఁగఁ బూజకుండు నట దివ్యాకారుఁడై యంబరం
బున భాసిల్లుచు నిల్చి భేదరుఁడఁ గర్పూరాంగుఁడ న్నేఁ గుజే
రుని శావంబున స్రుక్తి యీగతి నతిక్రూరుండ నై యిప్పు డో
జననాథా భవదాగమంబు కలిమి న్నాపావధిం బొందితిన్. 34

క. నావును వెఱఁ గందుచు నీ, కేధమున శాప క్షమయ్యె నీకథ తెలియం
గా విడిపింపుము మాకని, భూవల్లభుఁ డడగ దివ్యపురుషుఁడునల్లెన్. 35

గీ. ధనదు దేవపూజ కనువగుక్రొవ్వురు, లెచట నైనఁ గోసి యేన తెత్తుఁ
X దెల్లవాఱవిరులు దే నొకనాఁ డేగి, మధువనమున న్నొక్కమగువఁ గంటి.

క. అన్నెలఁతుక యెదురను సుర, పొన్నలు గోయగవచ్చి పుష్పాయుధుచే
నున్న నెఱవాదియమ్ములఁ, గన్నుల నగుచున్న చెలియకడకుఁ జనియెన్.

క. అట చని మదిసమ్మద ము, త్తటముగ నఖఁ గొంగిలిని కానఁగరా వో
విటవంచని కియిన్నిదినము, లెట పోయితి వనిన నదియు నిట్లని వలికెన్.

క. రతిలంఘలుఁడును శృంగా, రతిలకుఁడు ననఁగ విటులు రసికత్వమునన్
క్షీతిఁ దిరుగుచు గ్రీనావేర వ, న్భుతముగవినినన్నుఁ గలువఁబూనికడంకన్.

క. నాయంటికి నరుదెంచిన, నాయద్దట కేను జందనాగురుకన్
రీయతముగ నుపచారము, నేయించితిఁ దెక్కిరముగఁ జిత్తములలరన్. ౪౦

ప. తదనంతరంబ వ రలు కుసుమంబులుం దాఁబూలంబులుఁ బుచ్చుకొనియో
విటవంచనీ నీపేరు నిజంబుగ నెటువంటి కటుల నైన మోసపుత్తు వట నిక్కు
వంజే యని యడిగిన. ౪౦

క. కల్లునిజములు ధర్మము, మొల్లంబును బ్రియము మోహమును నలుకయు న
య్యుల్లసము నయమునో గాఁ, జెల్లుచు వెయ్యూర్చు యందుక్షి తిశతులంబున్.

* * * * *

*మిటు. †గర్పూరా ఖ్యుడఁగ క్షాపమయ్యె శాపమునవె X కాన కరిగి విరులు దేవొకనాఁ
దిచ్చు- కియిన్నాభీ- గ్రీనావేద్యుత- 1 కేకరిముగ-

సీ. మఱియు నొక్కండు బ్రాహ్మణునిటు డనువరి ననుగోరి చనుదెంచి నాకు నైన
తగులెల్ల విని నన్ను దర్శింప మఱి యుపాయము లేక సురపొన్న లమఁగట్టి
మూఁ డెత్తులుగఁ జేసి మును మాలకరి వోలె నేతెంచి నాచేతి కిచ్చినంత
నిరుదెసలం దున్న యిద్దఱ కొసఁగి యఁ దొక్కటి నేఁ గొన నుత్సహించి
యాదుఁ దే నె గ్రోలు నళిఁ జూచి యిదియును
క్షణము సౌఖ్యమొందుఁగాక యంచు
ముడిచికొనక దండఁ దొడఁదొడ నిడుకొంటిఁ

గ్రొత్తవాని కియ్యకోలు గాఁగ.

౪౭

వ తరువాత వానికిఁ బసింపిటంకం బిప్పించి సంచిలోఁ బడినయప్పుడు గాని
యిది దక్షదని పలికి యీతఁడై ప్రియము చెడకుండు మాగవనియొద్దను
రపొన్నమీఁద విడిచిపొమ్మని వీడుకొలిపిన వాఁడును నట్లు చేయుచుంజని
మత్సరమాగమంబునకుఁ బెక్కునిచారంబులు నేయుచు నెఱజాయగుటం జేసి.

ఉ. నిష్ఠము సంచిలోఁ బడుట నీరజమిత్రుఁడు గ్రుంకువేళఁగాఁ

బుష్కరనేత్ర చెప్పె నళి పొన్నవయి నిష్ఠమంట లోనికిఁ

దుష్కరవృత్తి గా దదియు త్రోవ చురీ యని చూపుటయ్యె నే

శుష్కవిచారము ల్వలకు సూర్యుఁడు గ్రుంకిన నంద యేగెదఁ.

౪౮

క. అని నిశ్చయించుకొనునెడ, వనజాపుఁడు నిష్పమాక్షి వారిధిలోన

న్తునుఁగఁగ నెగసిన పొగక్రియ, సునముగఁ దిమిరఁబుదికలఁగనుకనిపర్వె.

గీ. అంతఁ భ్రాద్దు పుచ్చి యంధకారంబునోఁ, బొన్నయెక్కివచ్చి పొంచిపొంచి

జగతిమీఁద నొక్కశయ్యపైఁ బురుషుల, నడుమ నిద్రవోపు నన్ను లేపె.గి

* * * * *

వ. పిదపనయ్యిద్దఱుం గదలించి యిప్పుడు నాతోడఁ గ్రీడనల్పివవాఁ డెవ్వండు

చెప్పఁడా యనిన వాండ్రు నొంఁదొరులఁ జెప్పకొక తారు గాకుండుట దెలి

సికొని *కళవళవడి యిది యేమి చోద్య మని విచారించుచు నుండఁగ,

నేను, బగలు వచ్చిన మాలకరి యప్పుడు దెచ్చిన మూఁడెత్తులలో నిరు

దెసలనున్న మీకు రెంటి నిచ్చి కడమ నాకొసంగిన దండయందుఁ దుమ్మెద

సుఖయింపని వ్వుని తొడమీఁద నిడుకొనినభావంబు మీ రెఱుంగరైతిరి.

క. ఆరసికుఁ డెఱిఁగి వచ్చిన, నీరీతుల నడుమఁ గలిసి యెఱుకపడఁగ మా

†చీరలుపిడవ్విటిచితిమి వి,చారింపఁగ నేల నాదు జయ మాఁ గాదో. గి

- క. నావుడు వనితల నెవ్వఁడు, గావంగా నోపు మాత్రకార మొరులకు
 స్నీ వెఱింగింపకు మని లజ్జావనతముఖాబ్జులగుచు నరిగిరి చెలియా. ౧౭
- ఉ. నిన్నటిరాత్రి యీతగులు సీగతి నిచ్చట విశ్రమించుచు
 బొన్నలు గోయవచ్చితి నపూర్వపుఁబంతము వింటివే యనం
 బ్రన్నన నవ్వ యీకొలఁది పంతము లెవ్వరుఁ జేయ రుద్విహా
 నిన్నిఁకఁ గాముకు ల్లెలువనేర్తురె యందు నుతించె బోటియున్. ౧౮
- గీ. ఇట్టిగోష్ఠివినుచు నేను గూఢంబుగాఁ, దరువుమీఁదఁ బెద్దతడవు నిలిచి
 విరులుగోసికొంచునరిగెనునంతగా, విభునివేవపూజ వేళ దప్పె. ౧౯
- చ. అలుకుచు నేగ నాతఁడు శిచార్చనవంచక మాల్యవత్తటి
 నిలిచి దినంబు మానపుల నెత్తుకుద్రావెడి శోణితప్రియం
 గొలిచి మనుష్యహంత వయి శో నెలలోపల నుండుమారు న
 న్నలిగి శపించె నీశ్వరనిరాకరణం బిది రిత్తవోపునే. ౨౦
- వ. అవుడు వడవడ వడంకుచు నేనపరాధి నైతిని బూర్వకార్యంబు నదలి దుర్గో
 ష్ఠి విన్నదానికి ఫలం బిపు డిట్లయ్యె దేవరమానతి తప్పనా నాకెన్నండు
 శాపావధి యాన తిన్నుని మ్రొక్కి భవసఖుండు గొంత ప్రసన్నుండై నీ
 వాదేవతం గొలిచి తల్లియ నుండుగ నెప్పుడే నొకవీరుండు నరబలి
 మానిపింపం దాఁ జేరువయ్యెడి నప్పుడాదేవిచేత శత్రుహతిని శాపముక్తుం
 డవు గమ్ము పొమ్మనిన- ౨౧
- క. భేదరభావం బుడిగి వ, నేచరభావమున విల్లు నిచ్చలు జనుల
 స్నీచుండ నై పథియించుచు, నీచేతం బూర్వపదము నేడిచె కంటిక. ౨౨
- మ. అనుచుం జెప్పి కు బేరకింకరుఁడు దా నాకాశిమార్గంబునం
 జనియెం గ్రమ్ముత శోణితప్రియయు నాత్మపాలు నగ్గించి నీ
 మనమార న్నుచు గోంనట్టికొలఁది స్వర్గోపహారంబు గై
 కొనుటే మానితి నూరి కేగు మని వీట్లాల్పం బ్రసన్నాత్మయై. ౨౩
- వ. తదనంతరంబ- ౨౪
- ఉ. దేవతఁ జూచితిఁ జనులఁ దింటము మాన్పితి యక్షభృత్యు న
 ద్భావము నొండఁ జేసితి ముదం బిట చేతుతె నంచు వీటి కు
 ర్వీవరుఁ డేగుదెంచె నిక వింటివె వేగమ నీవు నిఁటికిం
 బోవుట మే లనంగ విని భోజనపాలుఁడు క్రమ్ముతె స్వస్థ. ౨౫

— 2 ఇరువదితొమ్మిదవ బాహ్యకథ 2 —

- క. అంభోధిశయరు గమలా, చంభోగప్రాధు నబ్జసంభవగురునిఁ
జంభారివినుతగుణసం, రంభాటోపాంధకారక రాశజ్ఞాల్లిక. ౬౬
- మ. తనచిత్తాబ్జములోఁ దలంచి మఱియున్ ధాత్రీకుఁ డాపాకళా
ననుసించోసన మెక్కువచ్చిన సముత్సాహంబు వారించి కాం
చనపాంచాలిక నల్లై దానగుణనిస్తారంబున వ్వాహసాం
కుని సాదృశ్యము నొందతేక యిది నీకుం జెల్లువే పార్థివా. ౬౭
- క. ఆతనిదానము భువన, ఖ్యాతము చకలోపకారకారణము దయా
చాతుర్య*తుర్యనిధు, త్యాతతధనకనక సముదయాకరము భువిక. ౬౮
- క. త్యాగంబున సత్తీర్తియు, యోగంబున ముత్తినతియు నుచితం బగును .
ద్యోగంబున సంపదయును, భోగంబున సుందరియును బొందినఁగూడుక. ౬౯
- క. అనుచును ద్యాగము యోగం, బును నుద్యోగంబు నిష్కభోగంబును జెం
పొనగూడఁ దగినకాలం, బున జరపుచు నవిభుండు భువి యేలంగక. ౭౦
- చ. ఉరగము లెల్ల శేషులు వయోనిధు లెల్ల సుధాబ్ధి లెలులం
బరనదు లద్రు లారజతవర్వతముల్ గ్రహము లుపధాకరు
ల్లరువులు కల్పవృక్షములు దైవతసంఘము లన్నియు న్నహే
శ్వరులనఁ జెల్లె నెల్లెడల †సాహసభూషణక్రీన్ద్రనక. ౭౧
- ఉ. అట్టిదినంబుల న్నపులు నాశితలుం గవితారసజ్ఞులుం
జుట్టలు మంత్రులుం దొరలు శూరులు వీరులుఁ గొల్పియుండఁగా
దిట్టతనంపుఁజ్రోక యనఁ దేకువకెక్కి విదేశవర్తియా
బట్టొకఁ డేగుదెంచి జనపాలశిఖామణిఁ గాంచి పెల్లుగక. ౭౨
- నీ. బ్రహ్మయు నని రాజుఁ బ్రస్తుతిచేసి తదాజ్ఞ సుఖాసీనుఁ డై భజించి
కవితయు సర్వలక్షణవరిజ్ఞానంబు సత్యవాదమును ధీచాతురియును
బాగంబు శౌర్యంబు సరసోక్తియును నాఁగ నియ్యెడుగుణముల నెన్నఁబడ్డ
చండపుత్రుండఁ బ్రచండవాచాలుండఁ జండపురాణదీప్తగురుండ
నవనివాలు రెల్ల నరిగాఁపులట్ల నా, కిచ్చుధనము లెల్ల నియ్యకొనుచు
నుత్సవమునఁదిరుగుచుండియూజగములో, నినుచుహాప్ర దాతయనఁగవంటి.

*చాతుర్యనితమదియ, †సాహసభూషణుఁ డుర్వి యేలంగక.

- సీ. సత్తీర్తిచతికిని సత్తుక్షిలోపల భువనత్రయంబును బాదలుచుండు
గావున నింతకు నీవె తొడివి నీదుధనము యాచకులకుఁ దల్లి సుమ్ము
తమపితృధనము లేతత్తినెనఁగైకొన్న నిది భాగ మని భువి నెన్నఁబడు నె
తనకుటుంబముఁ బ్రోవఁదా నెంతప్రియపడ్డనతఁడుమహోదారుఁడనఁగఁదగు నె
తగదుగానినీయుదారత్వమేమని, పొగడవచ్చుఁ*దొంటిరంతుపొంటెఁదలఁప
శమితకుజనత్తగ్గ జయరమాసంపగ్గ, విమతకైవార్ల విక్రమాగ్గ. 2౪
- క. జలములు పైఁబడక మహానల మాటలు శౌర్యభూషణా నీకోపా
నలము రిపునతులకన్నుల, జలములు గనియాలు నెంతస త్త్వం బిచటన్. 2౫
- క. కావున యశముఁ బ్రతాపము, నేవెరవునఁ బొగడఁజెల్లు నెవ్వరి సరిగాఁ
గ్గావింపవచ్చు దీనులఁ, గావం బ్రోవంగ నీవె కారణ మగుటన్. 2౬
- ఉ. దేవసమాన నిన్ను వినుతించుట వాంఛితసిద్ధి భూమిలో
నేవసుధేశు నీయెదుట నెన్నఁగవచ్చు మదీయజిహ్వ ల
జ్జావళ యై చలింప దిశ సగ్గణముందట సగ్గణాద్యుఁ బ్ర
స్తావన చేయనేరనియతం డతిమూఢుఁడు గానఁ జెప్పెదన్. 2౭
- గీ. విపులదుర్గ మైన వింధ్యపర్వతసీమఁ, జంద్రకాంతసాధజాలరుచుల
రాజపురముతోడ రాముచు మించిన, రత్నపురమునాఁబురంబు గలదు 2౮
- క. ఒకటొకటికంటె బాడవనఁ, బ్రకటముగా నచటిహృద్యపంక్తులు దివి ము
ట్టికలకభవుచేవింధ్యా, ద్రికిఁగృతముననైన కొఱఁతఁ దీర్చుచుచుండున్.
- క. అందు జయసేనుఁ డనఁగఁ బు, రందరవై భవుఁడు †రాజరాజసాధ్యుం
డిందుధరభక్తివిరతుఁడు, వదిజవప్రియుఁడు మనుజవల్లభుఁ డుండున్. ౨౦
- క. ఆనరనాయకు వేడిన, దీనులు ధనవంతు లగుచు దేశములోన
న్యాసవనాథులక్రియ సతి,దానంబులఁ బరఁగుదురు ప్రదాత లనంగన్. ౨౧
- సీ. అట్టివిజయసేనుఁ డధికపంపత్తితో నొకనాఁడు నవవసంతోత్సవంబు
సేయ నుద్యోగించె నాయవసరమునఁ గల్గుచును బట్లును గాయకులును
నర్తకులును నిజకీర్తి నుతించుచు సరసభావంబున సరస నడువఁ
జెలువార వారకాంతలు సుగంధద్రవ్యహస్తలై కెలఁకుల నరుగుదేర
దొరలులెంకలుహితులుమంత్రులునుగొలువ,నశ్వరత్నము నెక్కియుద్వానభూమి
కేగి యచ్చటకొకపొదరింటికేవ, సురుచిరంబుగ మాకందతరువుక్రింద. ౨౨

* తొంటిపొండెలప. † రాజరాజాధాద్యుం.

- శా. ఆర్పింపందగు పూజలెల్లఁ దగుమర్యాద స్పృహన్పించి కం
దర్పం దత్ప్రియమిత్రుని స్పృహుచితోన్మాదంబునం గొల్పి యే
కార్పణ్యంబును తేక యింపెనయఁగాఁ గాశ్చీరకస్తూరికా
కర్పూరాదివసంతభేలనములుం గాన్పించె చుల్లాసి యై. ౮౩
- క. జనవరుఁ డయ్యుత్సవమున, మనమలరంగ యాచకులకు మాడలు పదివే
లును దొమ్మిదిలక్షలు గ్ర, క్లుప్తనిచ్చెన్ గీర్తి దిశలఁ గొనపాఁగంగళ. ౮౪
- ప. ఆసమయంబున- ౮౫
- ఉ. యాచకకల్పహూజ మగు నానరనాథు నుహాపదాన్యునిం
జూచితి వానిచేత నిలు చూటలు గొన్నగతి న్నువస్తువు
ల్పాచతురత్వచిహ్నములునాఁ గయికొంటి సతండు ధాత్రిలో
రాచగొనంబులం బగఁగురా జవుఁ గావున నెన్న నొప్పగుక. ౮౬
- ఉ. లాచు సతండు రత్నపురియందలి మండలనాథచంద్రు వ
ర్ణించిన నయ్యవంతిధరణీధరుఁ డాతని చాగ మాత్మలోఁ
గొంచెమకాఁ దలంచి *నిజకోశగృహాధిపుఁ డైన లెంక నీ
క్షించి యనంత దానగుణశీలసమగ్రత †నత్యుదారుఁడై. ౮౭
- చ. ఇతని కనర్థరత్నములయింపులుఁ గాంచనమందిరంబులుం
జతురతురంగసద్గములు సామజశాలలు నూపురాద్యలా
కృతిసదనంబులు స్వసనగేహములుం బరిపాటిఁజూపు స
మృత మగువస్తుజాతము సమస్తమానుం గొనిపోవని మృటక. ౮౮
- క. అనవుఁడుభాండాగారికుఁ, డాను విస్తయమందుచుం గడుంబ్రియ మడరం
దనలోన వెఱఁగుపడ నా, తనిఁదోడ్పొని యరిగి వరుసఁ దగ్గహములలోన్.
- ప మదళుకానుకృతంబు లగు మరకతంబులు ను, బరిపుష్పరాగంబు లగు
పుష్పరాగంబులు ను, ధామాధికంబు లగు గోమేధికంబులు ను, బ్రభాసఫ
లంబు లగు ముక్తాఫలంబులును, విడంబితబాలప్రవాళంబు లు ప్రవాళం
బులును, నదృష్టవైదూర్యంబు లగు వైదూర్యంబులును, యమునానీరసీంబు
లు లగు నీలంబులును, రుచిఁజితవజ్రంబు లగు వజ్రంబులును, గల్పితపద్మ
రాగంబులు పద్మరాగంబులును, నవధీరిత మేరుశిఖరంబు లగు కనకశిఖ
రంబులు ను, నధరీతృతార్ణవాజు లగు తేజలు ను, నుపమితదిగ్గజంబు లగు

మత్తగజంబులు ను, గర్జి కారసువర్ణాకారంబు లగు సువర్ణాలంకారంబులును,
నానాంశుకంబు లగు చీనాంశుకంబులు ను, గనుపట్టం జూపిన నవ్వందివ
రుండు నివ్వేటఁగంది తత్యాగసంపదలకుం గంపితశిరస్టుం డై యందుందన
కావటం బగువానిం గొనిపోవం దలంచి.

౯౦

క. అనుచరులచేత మణులును, గనకము మూటలుగఁ దృష్టఁ గట్టించి నృపా
లుని గర్జుని మీఱితి వని, కొనియాడుచు నర్థ మట్లు గొనుచుం జనియెన్.

ఉ. ఆతఁడు చన్నపిన్నుటఁ దదర్శగృహస్థితఁ డైన లెంక నం
ప్రీతమనస్కుఁ డై నృపుని మేపు మనగబుని సన్నతించుచు
న్నీతియు భీతియుం గలుగ నేరుపు చొప్పడ పిన్ననించె న

త్యాతత మైన యాజ్ఞ వినయంబునఁ జేతులు మోడ్చి సన్నుడై

౯౧

క. తనియంగఁ బట్టుకొనిపో, యినయర్థము కొలఁచి మీకు నెఱుంగఁగవలయు
న్వినిపించెద ననవుడు న, మృసుజేంద్రుండు చురుకఁ జూచి మగదస్లితుడై.

క. చనువాఁ డని నే నిచ్చిన, చనవునఁ గొని చన్నధనము సంఖ్య యెఱుంగం
బనిలే దిఁక నాయర్థము, కొనియేగినవాఁడె యెఱిఁగిగొన్నం జాలున్. ౯౨

సీ. అనుడు నాలెంకయు నాశ్చర్యమందుచు ధరణీశ సీకు నుదారమతికి
నిప్పటియాసతి యొప్పు నట్లయ్యెను బలికెద నా. న్ననంబు వినుము
పయిలెక్కఁకాండ్రను గయికొల్పి వేఱపించి లెంక పశ్చాత్తంబు బొంకుచేసి
ధన మెంత గల్గినఁ దాఁ జల్లఁజూడక యాయవ్యయంబుల ననుగవలయు
వాని వివరమెల్ల వర్ణవుగాఁ గూర్చి, నెఱయఁదెలుపుల్లెఱ్ఱ లెఱుంగుకొనుచు
వ్యయముపుచ్చి నిలువ వ్రాయించికైకొంట, ప్రభుల కిదియ నీతివిభవమండ్రు.

గీ. వ్రాతకాని నమ్మరా దర్శగృహముల, సుంచకున్న నేమి యొక్కనాఁడె
వెరసు గూడుమనినఁగరణము పండిత, న్యాయునినఁగనర్థమచటఁదెచ్చు.

క. ఒకదెసఁ దెచ్చిన యాయం, బొకదిక్కునఁ జెల్లువ్రాసి యొకదెసవ్యయ మ
ట్లొకదిక్కునఁ జనవ్రాసినఁ, బ్రకటంబుగ వాఁడు మిగులఁ బాపాత్ముడగున్.

క. వహి వారణాసి యనఁగా, నుహిఁబరఁగిన దిందుఁ గవటమార్గంబుగ నా
గ్రహమున వ్రాసినవానికి, నివాపరములు లేవు నరక మెదురై యుండున్.

గీ. రానిపైఁడి చెల్లువ్రాయట యాయంబు, తక్కువై వ్యయం బదెక్కుడౌట
లెక్క తుడుపువడట లివి సందియం బౌట, చెల్లు మఱచుటయును గల్లకనులు.

- క. కరణము తనయేలిక కుప, కరణము నిర్ణయగుణాధికరణము ప్రపకు
స్మరణము పగవారలకును, మరణము నాఁ జెల్లు సీతిమంతుం జైనకా. ౧౦౮
- ఉ. వ్రాలకు సందియంబువడ వ్రాయక మోసము పుట్టసక గ
ర్వాలనుఁ దై సుగిం బడక యప్పుటికప్పుటి కిష్టబుద్ధితో
నేలికచి త్రవృత్తిఁ జరియించుచు నుండియు నెద్దియైఁ ద
ల్లాల మెఱింగి చేయునది కార్యము రాజహిత్యాధికారిన్. ౧౦౯
- క. అధికారము గైకొని బహు, విధముల నాయమును వ్యయము వినిపింపక యే
యధికారి యడఁచె మఱివాఁ, డధికారియకాక పనికి నాపుఁ డగువా.
- క. కావున నియ్యెడ నను హిత, నేవసునింగాఁ దలంచి చిత్తములొక
భావించినయట్టైనను, నావిన్నవ మవధరింపు నరలోకేంద్రవా. ౧౧౦
- వ. అట్లు కా దేని యెత్తు పెరనైన నవధరింపు మని మ్రొక్కి యోనవాన్యశిరో
మణి బట్టు పట్టుకొని చన్న రత్నధనస్వర్ణసంఖ్య చూచిన నేఁబడికొట్లు నలు
వదిలక్ష లయ్యె ననిన నుల్లంబున సంతసిల్లి. ౧౧౧
- క. తెలియఁగల దొకటి విను నా, నెలవున నతఁ డక్క మట్లు చేకొని చనియె
న్వల దనుచు నడ్డపెట్టక, నిలుపక పంపినదిచాలు నీపని యొప్పుకా. ౧౧౨
- మ. అనినం గ్రమ్ముఁ మ్రొక్కి వాఁడు నరలోకాధీశ నీయాజ్ఞఁ గా
చనరత్నాంచితశేఖరంబు కరణి స్సర్వక్షమాధీశులు
నివనయానమశిరస్థులై శిరముల నివ్యాతిగాఁ దాల్చి నీ
పనివారై నెగడంగ నీ నెలవుఁ దప్పజేయ నే నెవ్వఁడకా. ౧౧౩
- క. ఎత్తినైన నను బతి దన, చిత్రగతిం దగవు మీఱి చెప్పిన పని మా
ఋత్రర మీయక చేసిన, నుత్తమసేవకుఁడు వాఁడె యుర్వీరమణా. ౧౧౪
- చ. పనిచినఁ *బోనివాఁ డొకఁడు పంచినఁ దా నొరుఁ బంచు నొక్కరు
†దను విది గా దటంచు నెదురాడు నొకం డొకఁ డొంటిఁ బోవరా
దను నొకఁ డట్లు రోగినను నాపని గాదను నొక్కరుండు పొ
మ్మనఁగఁ జలించు నొక్కఁడు జనాధిప ‡యేడ్వరుఁ గష్టసేవకుల్. ౧౧౫
- గీ. ఆజ్ఞదప్పట పతి యాయువు దరపుట, కాన నర్థమెంత యైన నేఁడు
వోవుఁగాక యేచు దేవరయానతి, దక్కజేయుదు నె హితత్వ మేది. ౧౧౬

*బోయిరాఁడొకఁడు. †దనునిదిగాదటంచు. ‡యాత్మను. అని మా.

వ. దేవ నీయానతి కనుగుణముగ నమూల్యరత్నాది సునస్తుప్త లెల్లను దా
పురంబు యక చూపిన నతడు తన యిచ్చకొలందినె యవారితంబుగా
నింతధనంబు గొని చనియె ననిన మిక్కిలి సంతస్తిల్లి నవ్వుచు నాలెంకకు
లక్షధనంబు కనదనం బొసంగె గావున ౧౦౧

క. నీకంత యీవి గలుగక, యీకడ నడు గిడఁ దరంబె యేగు మనిన నా
భూకాంతునిగుణము లున్నోకిం దును నృపుఁడు మగిడి లోనికిఁ జనియె.

— (మ ఘ్నియవబొన్తుకథ) —

వ. మఱియు నొక్క శుభావసరంబున. ౧౦౨

క. నెఱియ మగతనము గలిగియు, నొఱపుక జగములకు దల్లియుం దండ్రీయునా
నెఱుకవనోప్పమేనను, దెఱవయు చుకఁగఁబడైన దేవరఁ దలఁతు.

మ. అనుచు న్భోజనరేశ్వరుండు మఱియు నృత్యంబున న్రత్నకీ
లనరమ్యం బగు నమృతోసనముపై లక్ష్మీకళాసుందరా
ననుఁ డై పాదసరోరుహం బిడునెడ న్నాఁరించి యాపాంతకాం
చనపాంచాలిక యిట్లను న్నరనవాచాలత్వ మేపారఁగె. ౧౦౩

ఉ. భోజనరేశ్వరా మగిడి పోయెద వెప్పటి యట్ల శ్రష్టుఁడ
రాజనవృత్తి నెక్క ననురాగము గైకొని వచ్చె దింతటం
దేజముగల్గిన జనుమతిగ బ్రతిటిని వదాన్యవృత్తి మా
రా జగు విక్రమార్కు సరిగాక పదం బిడఁ జెల్ల దేరికి. ౧౦౪

క. అతని వదాన్యత్వము విన, మతిఁ బ్రియ మగునేని వినుము *మందారముసం
తతదానశాలియనఁ దగు, నతనికి సరిరాక వెలుకనై తలవాంచె. ౧౦౫

ఉ. దండితశత్రుమండలుఁడు దానగుణార్హసుతుండు వైభవా
ఖండలుఁ డార్తరక్షణి కామససుద్యతమానసుండు మా
ర్తాండసమానతేజఁడు ప్రతాపసమగ్ర భుజుండు మేదిని
మండల మెల్ల నేలె గరిమంబున నట్లు మేరగె. ౧౦౬

క. సాహసభూషణుఁ డొకనాఁ, డీహిసమునఁ దలఁచి నిశ్చయించి కలిమిచే
నైహికసుఖమగు ధర్మో, త్సాహమునఁ బరోక్షసుఖము సమకూరఁదగు.

క. ఈరాజ్యంబున కిటుసం, పారసుఖం బొదవె జన్మసాఫల్యముగా
నేరీతినైన ధర్మా,చారంబున నొందవలయు స్వర్గసుఖంబు. ౧౦౭

*మందారము సం, తతమును సంతానముఁ దా, నతనికి,

- మ. అనుచుం గల్పిత నిశ్చయుం డగు న కేంద్రాధీశుచిత్తంబు వ
ర్తన మూహించి తదీయసమ్మతికి నుత్సాహంబు రెట్టింప నొ
య్యనఁ దన్తం త్రివరుండు వల్లె విరపాయస్వర్గసౌఖ్యంబు ని
కనుమానం బగునే యనంతసుకృతవ్యాపారసంచారికా. ౧౧౯
- సీ. అతిధిసత్తారంబు నార్తరక్షణమును దానంబు దయయు సత్కృతతంబు
తటచుగాఁజేసినధర్మంబు తనతోడి నీడయై చనుదోచుఁ దోడుగాఁగఁ
జిత్తంబు నానాటి చింతగూరకమున్న యాత్మసంపదలు పెంపటకమున్న
ముదిమిచే సంఘలు వదలకమున్న రోగంబున నొకకీడుఁ గాకమున్న
పుణ్యమార్జింపుఁ డవసరంబునకు మొదల
గట్టియాధనములు గూడఁబెట్టు టండు
జీవ మెడలంగ సుకృత మార్జింపఁజనుట
నిల్లు గాలంగ నుయి ద్రవ్వనేగు టండు. ౧౨౦
- క. ఈవచనం చితరులకొఱ, కై వినిపింపంగవలయు నది నీకడ స్వా
భావిక మైనది గావున, నీవెఱుంగనియట్టి ధర్మనిరతులు గలవే. ౧౨౧
- క. నావునుఁ గడు మదినుత్సుకుఁ, డై విప్రులయిండ్లుఁగృతులునర్థమువనముల్
బావులు నూతులుఁ జెఱుపులు, దేవస్థానములునిలిపెఁదేఁకువకెక్తా. ౧౨౨
- ఉ. ఎక్కడఁ జూచినకా సుకృత మెన్నిక క్కెక్కఁగఁ గీర్తినంపద
త్పక్కువిధంబులకా ధరణిఁ బెంపు వహంపఁగ వాన కేశ్వరుం
డొక్కఁడై తీర్థసేవనసముత్సుకుఁడై పరివార మెల్ల న
ల్లిక్తులయందుఁ గొల్పి చనుదేరఁగ నర్చద కేగె సాంపుకా. ౧౨౩
- చ. కరితురగాదిసై న్యపరికల్పితమార్గనివేశుఁ డౌచు ద
వ్వరిగి యవంతినాథుఁడు నిరంతరపారిఁ హరిశీలసుం
దరతరరాజహంససముదాయ సమాహితశ్రద్ధ దన్నిజ
స్థరణివారితోన్దదభుజుగమదుర్దదఁ గా చె నర్చదకా. ౧౨౪
- క. కనుఁగొనికడుఁ బ్రియమున నె. మ్మనమునఁ బ్రణమిల్లియఁచటిమాంధాత్మపురం
బునవిడిసియనుచరులుఁదా, నునునదికింజనియెనిజమనోరథమలరకా. ౧౨౫
- మ. చనియాతీర్థములో సచేలమఁగ సున్నానంబు గావించి నూ
తనవస్త్రాభరణానులేపముల గాత్రం బుజ్జ్వలన్ను ర్తిగై
కొని రాజిల్లఁగ నిల్చి : ప్రవరులకా గోభూతిలార్థాది దా
ననిరూఢిం దనిపె న్నగ్రహణపుణ్యంబై సకాలంబునకా. ౧౨౬

- క కొంకక యిచ్చుచు వెలువడి, శంకరుఁ గొకరమనోవశంకరు నురగా
లంకాయ నచట సలిచిన, మోంకా రేశ్వరునిఁగొలిచె నుచితార్చనలన్.
- ను భువనాధీశ్వరు నిట్లు తత్తరమతిం బూజింప సేపించి త
ద్భవసప్తాంగతత్వముడపముఁ బర్యంత హూమిశులుం
గవులు నృసింహులు గాన చేతలు నలు కారజ్ఞులు స్వప్నము
న్యవతీసోమము లెకలుం గొలువఁగా నుట్టాసియె యుంకఁగన్. ౧౨౯
- ను. ఒకనై తాళినుఁ జేరుదెంచి నభిఁ నుక్షి ప్రహస్యాగ్రుఁడై
ప్రకటాశీర్వచనక్రమంబున విజప్రాథత్య మేపార గా
నకళాభిజ్ఞత మాపఁ బూరి కలికెన్ యైకాంత నీర్దేశకం
తకు నీరేడ జగంబు లొక్కనుణిసాధు బై వెలుంగుంగదా. ౧౩౦
- ఉ ఓనరనాథచంద్ర సుగుణోత్తమ యిచ్చట నాప్రవర్గమున్
దీనుల బట్లను స్థరణిదేవతలం గవులం బ్రయోక్తి న
న్యాసము లేర్పడంగ ననుమానము సేయక యాదరించు నీ
దానమహోత్సవంబు విని దప్తులనుం డిదె చూడవచ్చున్. ౧౩౧
- గీ. అధిపన్నమెత్తు వటుగాక నేర్పరి, నన్నమెచ్చునడయు టదియ కడిది
నేటి క్షోణిద్య నేమెఱయించెద, నవనరంబు నాకు నాకనిష్టు. ౧౩౨
- క. అరుణుఁ దదియకళానర్మనలాలసుఁ డగుచు నవనరం బిచ్చినఁ గై
కొని నామేశము గూడ్చి, పనివినియెద నంచువెడలిపాతరుఁడేగన్. ౧౩౩
- సీ అయ్యెడ నొకక్రొత్తమెనఁచుహావీరుఁ డగదియ దాకాల నమరఁ బూని
బాగుగాఁ బులిగోరు వట్ల దిండుగఁగట్టి నునుపార మేలఁ జందన మలంది
తిలకంబు కప్పురిఁ దిలకించి చొల్లెంబు చెగులపాగతోఁ జెక్కురూఱు
నానునుతు ప్రాసిన యరిగెలిశ్యువాలుఁగరములజయలక్ష్మి గడలుకొనఁగ
నొకఁడవచ్చె వెనుక న్నొల్లబింబాధరి, ముందుదుప్పటియనుఁ గమరఁబెట్టి
మేసికాలతి కప్పులోనఁ గ్రిక్కిఱియంగ, హంసయానయగుచు నరుగుదేర.
- క. *వచ్చి నృపుంగవి మ్రోక్షివ, నచ్చో నొకమృత్తి యోనుహావీరుఁడ నీ
వెచ్చోటనుండి నతితో, నిచ్చటి కరుదెంచివాడ వెవ్వఁడ వన్నన్. ౧౩౪
- శా.†అవీరుడు విసతుఁడై మనుజులోకాధీశుతో నిట్లనున్
దేవాధీశునిబంటు నొక్కడ బలోద్ధింపడ నై త ప్పొగిం

*వచ్చి ప్రణమిల్లినట్లున, †అరుణుడు విసతుఁడై, భూవరుతో నిట్లు పలికెఁ బలుపల
రంగా- దేవతలు దానవాసుల, తోజైరముపూని నన్నుఁ దోడ్పడఁదలఁచిరి.

గాఁగింపం గని నన్ను హీనపదునిం గాఁజేసిన న్వచ్చినా

*నీవామేక్షణ నాదుభార్య యిట నాకిష్టంబుగా వచ్చితిన్. ౧౩౧

క. క్రమ్ముట నిండుఁడు రిపునై, న్యమ్ములు పోగాడ వచ్చునవళక మని యు
ద్ధమ్మునకుఁ దోడువడ నను, రమ్మని పుత్రైంచె నిపుడు రాజవరేణ్యా. ౧౩౬

క. నే నరుగఁగ నక్కడ నా, దానవయుద్ధమున నుదతి దలఁకెను నిట నే
చూనవుఁడు హితుఁడు లేఁ డటు, గాన సతికి నీవె ప్రాపుగాఁ దగుదధిపా

గీ. †పాలనంబు నేయుప్రభుఁడవు నీకంటె, నొండుచోట నుంచు టురవుగాను
దిక్కులేనిప్రజకు దిక్కునీ వటుగానఁ, దరుణి నరసికొమ్ము తగ్గికరణి. ౧౩౮

క. అని యప్పగించి నధలో, వినుచారలుఁ జూచుచారు విస్తయమందన్
హనుమంతునొడ్డవముతో, హనుమంతుని పగిలి నెగసె నాకసమునకున్,

క. మిన్నంట నెగసి నరులకుఁ, గన్నంటిన యుతదవ్వఁ గానంబడి య
త్యున్నతగతిఁ గనుపట్టక, చన్నం గని చోద్య మందె జనపాలుండున్.

సీ. ఆమీఁద దేవాసురాహవం బైనట్లు పంచమహావాద్యఫణితు లెనఁగెఁ
బాడువుఁడు తలద్రెంచుడడువుఁడునాన్నిపెడబొబ్బలార్పులుముడులువడియె

నంతలోపల హనుమంతునొడ్డవముతోఁ గూడ నాతని చేయిగూలె ధరణిఁ
దరులత వాలుతో దక్షిణహస్తంబు నందియతోఁ గాలునట్లు వడియెఁ

దోడి కాలునుదెగితిఁగఁజెగులపాగ, చొల్లియంబుతోనద్రెల్పెదలయుఁ
ద్రుఁడుతోడఁగూడ ‡మొ డబుదిగదొల్లెఁ, గొలుపులనఁజూడ మోరమయ్యె.

ఉ. ఎక్కడినుడివచ్చె నితఁ డెవ్వఁడో యింద్రునిబంటు నంచుఁ దా
నిక్రమలాక్షి నుంచు దివి కేగి సురాసురసంగరంబునం

గ్రక్కున నొక్కఁ డిట్లుఁ కడిగిండులనయ్యె నటంచుఁ గొల్వనోఁ

బెక్కువిధంబుల న్భటునిఁ బేర్చొని విస్తయమంది రగదఱున్. ౧౪౨

గీ. మీఁది ముసుగువుచ్చి మెలఁతుక యలకలు, చక్రమన్వయపు డక్ర జముగ
నధిపునవయవంబు లాయొడ్డనంబుతోఁ, గూడఁ దిగిచి బెగడుగొనకపలికె.

క. ఓనరనాయక యింకట, నేనుండుట తగదు సమరనిహతుని వీరు

న్నానాథుఁగూడ నేగెద, నానతి యీవలయు నాకు నగ్గిసారఁ గన్. ౧౪౪

* ఈవామేక్షణభాగ్యగా క్షీతితలం బిష్టంబుగా వచ్చితిన్ † భారమెల్లమాన్యుప్రభుఁడవు-
నొండుచోటఁగార్య మొండుపుట్టు- పాపమెల్లమాన్యు- ‡ గుండములుద్రెల్పె- నెడనుకాలునుదెగి
పుడమిబడియె. గుండలములుద్రెల్లె.

- క. నాబనిమొదలనె యాతని, చావున కతిఖిన్నుఁడైన జనపతి కృపతో
నో వీరకత్తి జనకుని, కైవడి నినుఁ బ్రోతు నిట్లు గడంగకు మనియెన్. ౧౮౧
- క. ఇది చాగెడకొఱకై నీ, పదములకడ నుంచె నిట్లు కతిపోయిన న
త్పదమున కేగెద ననుపుట, మదిఁ జూడంగ నిదియె తండ్రిమన్నన గాదే.
- ఉ. ఆకులపాటుతోడ నశుభాకృతియై యొకవేళనైనఁ బో
కాకుచు లేక సొమ్ములకు నట్టులు పాపక పేరఁబులులం
బోక తొఱంగి పూతలును బువ్వలు దూరముగాఁగ ముండయై
యేకడఁ జేరిన నిధిప కెగులె కాక తరింపవచ్చునే. ౧౮౨
- క. చచ్చియుఁ జావక తనలో, వెచ్చుచు నియముల నింక విధవాత్వమున
న్నిచ్చలు మాఁడటకంటెను, జచ్చుటకుట మేలు సతికి యీతి మెచ్చలగన్.
- క. పతి మఃఖతుఁ డైనను దా, నతిమఃఖత యగుచు నూరి కతఁ డరిగినఁ బీ
డిత యగుచు నతఁడు సచ్చిన, ధృతితోడన సచ్చునది పతివ్రత చున్న్ది. ౧౮౩
- గీ. పుట్టలోనిపాముఁ బట్టు గారడికుండు, బలిమి వెడలఁ దిగియు పగిది నింతి
తోడఁ జచ్చి పతి యథోగతుఁ డైనఁ దా, నుద్ధరించి సౌఖ్యమొందుచుండు.
- గీ. అతని కేమిఁకొఱత పతి హితంబునఁ బ్రాణ, మిచ్చినాఁడు దివికినేగినాఁడు
రమణుడగుచునచట కరంభాదిసతులఁగూ, ధ్రోవకమాన్య నన్నఁగూడ ననువు.
- గీ. ఉరక మాన్పి తేని నురిప్పొకొనియొ డె, గుండు గట్టి నీళ్ళఁ గూలి యొండె
విషముద్రావి యొ డె విడుతుఁబ్రాణంబు లా,తగనిచాపుకేమదగులునిన్ను.
- సీ. అటుగాక పుష్కమా నగ్నిప్రవేశంబు చేయుపు మాకేసించెద దిందు
నెన్న ముక్తోటియు నేబదిలక్షలు మానవు మేన రోమంబు లుండు
నన్ని యేడులు స్వర్గ రూత్సనాయకుతోడ ననుగతమా సతి యనుభవించు
వీరునియాల నై విధవ నై యుండుట సముచితం బదిగాదు చాగనిమ్ము
తడయనేల యనుచుఁ దరుణిప్రార్థించిన, మాటు నలుక లేక మనుజునిభుండు
కొంత యనుమతింప నంతలోఁ దజ్జను, లాయితంబు చేసి రాత్తు లగుచు.
- చ. ధృతి మతిఁ బొంగి రాజునకు దీవన లిచ్చి నిజాధినాథు మే
నితునుకలుం దదస్త్రములు నించి ఘృతప్లుతచందనేంధనా
న్విత మగు నగ్నికుండమున నింతి వెల న్నవనీతపుత్రికా
కృతిఁ బడి యంతలోనఁ గరంగెన్ జనులం దఱుఁ బ్రస్తుతింపఁగాన్. ౧౮౪

* అవీరభటుని చావుకై + తరింపవచ్చునే, తరింపవచ్చునే, తరింపవచ్చునే.
కరంభాదిసతులను గూడకుండ- రంభాదులను గూడుకొనక మన్న- అటుగాన యుక్తమా.

వ. తదనంతరంబ.

౧౧౧౧

క. వసుధేశుండు వెలంగందగ, వెన నరిగయు వాలు ద్రిండు విలసిల్లంగ నా
కనమున డిగి యిగ్గరుండు, కనుగందకవచ్చి తొంటికైవడి నిలిచెన్. ౧౧౧౨

ఉ. బిక్కండు నిట్లు వచ్చి వినయోక్తులు మున్నగ మన్నుతేనికిన్
మ్రొక్కి సుకప్రహసముల మోహనమకా నొకదండ యిచ్చి నే
నక్కడ కేగి దానవుల నందఱు ద్రోలినఁ జూచి మెచ్చుగా
నిక్కుసుచున్రజంబు దివిజేద్రుండు నా కొనఁగెం బ్రియంబునన్. ౧౧౧౩

క. క్రమమున నయ్యొద్రుండు నా, కమరపదం బొసంగి నిజభాంతరమున ని
త్యమున డంగవలయుఁగుటుం, బముదోడ్తోనిరమ్మటంచుఁబనిచె న్నగుడన్.

శ. ఆఁ రణమునఁ గ్రమ్మఱ, నీకడ కరుదెంచినాడ నిక నేగెద నే
నీకప్పగించి పోయిన, నాకోమలి నిచ్చి మగుడనన్ననుపు నృపా. ౧౧౧౪

చ. అనవుడుఁ గొల్వలోనిజరు లందఱు మిక్కిలి చోద్యమందఁ గా
మనుజవరుండు వాని కొకమాటయు నాడఁగ తావు లేక వి
న్నన యగుచున్న మంత్రులు మనంబున విస్మితులయ్యు పీరుఁడా
యనిమొన నీపు దీక్షిత మృగాక్షియుఁ జిచ్చుటికెఁ బ్రియంబునన్. ౧౧౧౫

మ. అనిన న్వారలఁ జూచి చాఁడు దివి నే నాదేవసంఘములు
న్ననుఁజూడ నిపునేనలం బఱపి మందారప్రజం బింద్రు మ
న్ననగాఁ గైకొని నిచ్చినాడ నిట నున్నాడ న్ననుం దీక్షినాఁ
డనిన నైత్తురె రాచవారలకుఁ గల్లాడ న్ననం బొందునే. ౧౧౧౬

క. ప్రత్యక్షముగా నెఱుఁగ ను, సత్యము వలుకుమరు గాక చరువారు హితా
మాత్యులునైవారీతని, కృత్యము నడుపుమరు మిమ్ము గెలువం దరమే.

చ. అనుమ నిరుత్తరుం డగుచు నవ్వసుధేశుండు వానికంత నా
యనిమిషనాథునొండె మఱి యంతకునైనఁ గలంచి తెత్తు నేఁ
డని మది నిశ్చయించుకొని యాత్మహితుం డగు లెంకచేతి కాం
చనమయముప్పిరమ్య మగు శస్త్రైక యల్లన యందె నందినన్. ౧౧౧౭

క. ఆవీరుం డప్పుడె నిజభావము ప్రకటముగ నాత్మభామినితోడం
దానైతాళికుఁ డగుచుం, గైవారము సేసె జనులు గను వెలంగందగ.

క. సరనాథ నిన్ను నపు డవ, సర మడిగినచాఁడ నైంద్రజాలికురీతి
న్నరుల నణకించి నీచే, సిరి వొందం జోద్యమిల్లు చేసీతి ననియెన్.

- గీ. అనుడు వెఱుగు పడుచు నవనీశుఁ డంతయు, నిద్రజాలచు గుటయెఱిఁగియతని
 గారించి యెన్నికల లభ్యపించితి, వన్ని నాకుఁ జెప్పు మనుచు నతఁడు.
- గీ. పెక్కుద్యలెఱుఁగఁ బృథ్వీక నినుఁ గొల్వ, నేర్తుఁ గొన్నికలలు నేర్తుఁ దొల్లి
 వానిపేర్లు వినుఁగ వలయును జెప్పెద, దాననైన నన్నుఁ దద్జ్ఞాడనరె
- వ. కావున నవధరింపుము నాలుగు వేదంబులు ను శిక్షాదిషడంగంబులు ను
 స్మృతులు ను బురాణంబులు ను బూర్వోత్తరమీమాంసలును న్యాయవి
 స్తారంబులు ను నితిహాసంబులు ను వాస్తుశాస్త్రంబు ను శ్రౌతతంత్రంబు ను
 నాయుర్వేదంబును ధనుర్వేదంబును విప్రప్రతికారంబును మాంత్రిప్రతికారం
 బును గణితంబును చూర్ణతిక్తత్వంబును జలసూత్రంబును సంగీతంబును సాహి
 త్యంబును నుచితకృత్యంబును నాటకంబులుఁ గావ్యంబులు నలంకారం
 బులు నానాదేశభాషలును సకల లిపిపరిచయంబు ను దూరగమనంబును
 దూరశ్రవణంబును ధురంధరత్వంబును, వశ్యాశర్మణాది షట్కర్మంబులును
 వాహనారోహణ చాతురియు జలస్తంభన, శిలాస్తంభన, స్థల స్తంభన, అగ్ని
 స్తంభన, ఖడ్గ స్తంభన, వాయుస్తంభన, రసస్తంభన, శుక్ల స్తంభన, రక్తస్తం
 భనాదులును మహేంద్రజాలంబును, నష్టవస్తుసముద్ధరణంబును, జింతితార్థ
 దానముష్టికరణంబును బ్రియభాషణంబును నదృశ్యకరణంబును నదృశ్యా
 కర్షణంబును గృహిణాణిజ్ఞానులును శక్తిశయంబును రత్నగర్భాది పరీక్ష
 ణంబును మనుష్యాది జీవపరీక్షణంబును ద్యూతాదిభేదనంబును యమనియ
 మాద్యస్తాంగయోగంబును అష్టావధానంబును వైదికంబును లోకాచార
 ణంబును రతిరహస్యంబును వాద్యకౌశలంబును నాట్యంబును బరకాయ
 ప్రవేశంబును బరవంచనంబును, ఉచాయాపాయవివేకంబును వీరత్వంబును
 వాచకంబును గండుక కుక్కుటాండ జలపూర్ణభాండ చక్రభ్రమణంబును
 బహుసూపనటనత్వంబును వేణుదండభ్రమణంబును రాజముఖ మృగముఖ
 స్త్రీముఖ చోరముఖ సింహుఖబంధనంబును హాలిక ప్రయోగంబు నాకారగుప్తి
 యు భావజ్ఞానంబును గ్రామణికత్వంబును లేఖకత్వంబును బరిహాసంబును వా
 చాలకత్వంబును నిష్ఠంపవృత్తియు సర్వజాతి శిల్పపరిశీలనంబును నా సీచ
 తుష్పష్టికళలయందును దేవరసాన్నిధ్యంబునం గొంత వరిచితుండ ననిన.*
- క. భూవల్లభుఁ డాతని విద్యావిజ్ఞానంబు మెచ్చి తనలోపల సం
 భావింపఁ దలంచునెడఁ, దావారికుఁ డేగుదెంచి తగ నిట్లనియెఁ.

* ఈవచనంబులోని చతుష్పష్టికళలను - బ్రతికొక విధముగా మార్చబడినవి, సంఖ్య హెచ్చినది.

- క. ఓనరనాయక తమకుం, బూనిక ఫలియంకం బాండ్యభూపతిమంత్రిల్
కానుకలు గొంచు దేవరం, గానం జనుదెంచివారు కడు కనయమునన్. ౧౨౦
- గీ. అనిన వారిం దోడికొనిరమ్ము నాపుడు, మిగిడి యేగి యచటియం త్రివరల
వాండ్రుదోడు కొనుచువచ్చిదన్సిపించె, గంకరత్త చయముమును ముగాంగ.
సీ. ఆమంత్రి వరులు సాస్తాంగంబుగామ్రొక్కి నిలిచి ముందరం గరింబులుమొగిప్పి
జననాకనాయక యెనిమిదికోట్ల: దీవారములో నున్నారరు వారసతులు
తొంబదిమూడు ముత్యంబుల కావల్లు నేజిచుత్తరీ ద్రులును
మున్నూఱు జవనాశ్వములును గడ్డంబుగా బాండ్యభూపాలుండంకంపెనీకు
నవధరించి దండయాత్ర యుక్తడమాని, యతని గావవలయు ననుచు మ్రొక్కి
ప్రాయస్నం గరుణజూచి యర్పిక్వరుండను, మోడునుడర వారి నాదరించి.
- ఉ. అర్థులు గోష్ఠిచేయు సమయంబున వచ్చిన దరైనంబు న
య్యర్థుల కిచ్చినేని పథు వాతండ్రి కాల్చిన కిద్యచాని కా
యర్థము ముత్రియంబులు నహంగనలుం గరులున్ నాయకంబులుం
బార్థివుం డిచ్చి పుచ్చెం దను బాండ్యనిమంత్రిలు ప్రస్తుతింపంగన్. ౧౨౩
- క. అట్టిమహాదారుండు తన, పట్టణమున కేగి రాయబారులం గృహం జే
పట్టి సిరి నెగడెం గావన, నిట్టిగుణము తేక యెక్కు నితరులతరమే. ౧౨౪
- క. అనవుడు భోజండును నె, మ్మనమున నర్చిత మార్తు మహానీయము శా
గొనములు గొనియాడుచు నె, గైనయంగ నాసాంపుదక్కి యింటికేబోయెన్.
- శా. శృంగారాధిపతిత్వసంజనితలక్ష్మీసంగతాంగు స్వయ
ద్దంగాకారణపాదపద్మనిం ద్రిలోకవ్యాపకుం గోపరూ
పాంగీకారకృతార్థిత ప్రజకురంగాక్షీమనోరంగునిన్
సంగీతప్రియు సామవేదిమయుం గంసధ్వంసి కిశ్వంధరున్. ౧౨౬
- శా. గంగాతుంగతరంగసంగతజటాకల్పాయమానాకృతిం
ద్వంగదోగభుజంగరాజఫణరత్నజ్యోతిరుద్గీప్త సా
రంగాంకద్యుతిధౌతరాజతగిరిం ద్రస్థానరంగస్థలీ
రంగద్భుంగిరిటి ప్రసంగసుఖసారంపర్యధుర్యుక్ శివున్. ౧౨౭
- మూలిని. శశధరశకలాంకా సస్థనోనిష్కళంకా
విశదగిరినివాసీ విశ్వబాధానిరాసీ

*యూవతులు నూలుపురుస +కోరికల- +విన్నవించుటయును విని యవనీపతి చేయ
గొడలందున- చేయునెడ నప్పుని విశ్వబాధానురాశి.

దశముఖవరదాతా దైత్యహింసావిధాతా

పశుపతిహరిరూపా ప్రాజ్యపూజ్యస్త్విరూపా !

౧౭౮

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణవైరిమండలిక భేకభణేంద్ర వీరఘోష్టవిభాళ కళింగదేశనిర్ధామధామ త్యాగనాగార్జున కణ్ణాటద్రవిళాంధ్రమహారాష్ట్ర భూపాలరూప నూపురసుందరచరణారవింద సనదస్తోలిపురవరాధీశ్వర వెల నాటికృష్ణీశ్వరరాజ్యసమృద్ధరణ శ్రీకొటని వెన్నయామాత్య పాత్రహరి తనగోత్రపవిత్ర సకలసుకమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతంబైన సింహాసనద్వాత్రింశికయను కావ్యంబునందు సాహసాంకుని సాహసోపకారంబులును విటవంచని వంచకత్వంబును గర్భరాంగుని శాపమోక్షణంబు నువిక్రమార్ఘునాదార్యంబు నన్నది యే కాదశాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

—1 ద్వాదశాశ్వాసము. 1—

- క. శ్రీపరిరంభణాసమయః, ప్రాపితనవకుంకుమాంకభాసురనిజదే
హాళావమితసాంద్రసీరద, రూపు న్సురవిమతనిహితరోహటోపుక. ౧
- చ. హృదయమునం దలంచి ధరణీశుండు శ్రవ్యుఁడ నొక్క వేళ నా
త్రిదశవరాసనంబున కతి ప్రమదాస్పద మైనరాజ్యసం
పద నరుదేరఁగా నతని భావము గన్గొని యల్ల నవ్వచుం
దదనుమతంబు మాన్చి విదితంబుగ నచ్చటిబొమ్మ యి ట్లనుక. ౨

—1 ముప్పదియొకటవబాహుకథ 1—

- క. ముప్పదిమూఱులు శ్రవ్యుఁడె. యప్పుడ చనుదెంచి నాఁడ వాతనికథ లి
ట్లాప్పఁగదా యిఁకనొకకథ, చెప్పెద నీచేత నీకుఁ జెల్లదు చువ్వి. ౩
- ఉ. సజ్జనరక్షణోన్నతవిశాలభుజాయుగళుడు సర్వసం
పజ్జితకీన్న రేశ్వరుఁ డపారభటోద్భటవై రిమేదిని
భృజ్జలజక్షపాకరుఁడు భీమబలాఘ్నఁడు విక్రమాద్భుతఁ డా
యుజ్జయినీపురంబున గుణోర్జితఁడై ధరయేలుచుండఁగక. ౪
- క. జననుతుఁడు తొంతిశీలుం, డనఁగా నొకభిక్షుకుండు హరిమూర్తికిఁ దా
నెనయగు భూవల్లభునిం, గనుఁగొనఁ జనుదెంచి ఫలము కానుకయిచ్చెక.
- క. ఇచ్చినఁ గైకొని నృపుఁ డీటు, విచ్చేయుం డనుచు గారవించుచు నతనిక
నచ్చరితుఁ డనుచు నాసన, మిచ్చి యుచితగోష్ఠి జరపి యెలమిని ననిపెక.
- వ. ఇ ట్లనిపిన తదనంతరంబున- 2
- గీ. ఆఫలంబు తనగృహధ్యక్షుచేతికి, నిచ్చి శిచి లోనికేగ విభుండు
మఱియునాతపస్విమఱునాఁడుగ్రొత్తగా, నొక్కమండు దెచ్చియొకఁగెఁబతికి. ౫
- శా. ఆపండు స్పృపుఁ డట్లు పుచ్చుకొని భాండాగారిచే నిచ్చె ని
ఘోషార స్ఫలహస్తుఁ డై యువనరం బీక్షించుచు నిట్లుకుం
*దేప్రాద్దుం గవితావిలాసమున నశ్లేందుప్రతీకాశుఁ డా
త్మోపాలుం గొలువంగ నయ్యె దశవర్షంబు ల్వివోదంబుగక. ౬

* దేవారం గనరానిదేవమున లంకేశపత్నికాశుఁడై.

చ. అటు లొకనాఁడు కొత్తఘన మాతఁడు దెచ్చినఁ బెంచినట్టి మ
 ర్తటమున కిచ్చె నాకపిముఁ గైకొని మూర్ఖుని చూచి మెప్పుచుం
 గలుకునఁ బుడులం గొఱుకఁగా నొకరత్నము గింజయాఁజ్ఞ ముం
 దటఁ బడియె నిజప్రభలఁ దన్వహమండప మునున్నెగాఁ. ౧౦

సీ. ఆరత్న మీక్షించి యాశ్చర్యమున విభుఁ డట గృహధ్యక్షుఁడై నట్టి లెంకఁ
 బిలిపించి యిన్నాశ్మశలములు దెచ్చున్న నరిగి సూచకములు లై సనాని
 నన్నిటిఁదెచ్చిన *నాదాఁపుటకు మెచ్చి వానికి వచ్చి వరుసఁ బిదప
 ట్టెంతిశీలుం డటు చనుదెంచుటయుఁ జూచి యనఘ సీఁట్టి యస్థమఃఖలు
 నాకు నిచ్చి యేమి నాయెడఁ గైకొనఁ, దలఁచినాఁడ విపుట విలువఁ జూడ
 న్నొకరత్నమునకు నుద్విమృతయుఁ జాల, దిన్నిరత్నములకు నెద్దియిత్తు. ౧౧

క. అనవుడు నాభిముకు ణో, జననాయక దీపిగలె సమధిక గణమా
 పనిగలదు గాన వచ్చితి, ననఘుండ వధయుండవు సాహసాంకుండనగుటఁ.

చ. క్షీతివర నాప్రియంబు విను కృష్ణచతుర్దశినాటిరాత్రి యు
 న్నత మగుమట్టికింద మననంబున నున్న పిళాచపక్తి స
 న్నుతు లొనరించి హోమము మనోరథ సిద్ధికిఁ జేయువాఁడ నే
 కతమున నీవు నచ్చటికిఁ గ్రక్కున ర య్దులు నాకుఁ దోడ్పడఁ. ౧౩

చ. అనవుడు నింతకాలము ప్రయాస మిడేటికి నాఁడె చెప్పిన
 బనివిననే యడంచి యొక బ్రహ్మఃముఁ జేసితి నేడు నీవు చె
 ప్పిన సమయంబు దప్పక యభీష్టము నీకొనగూర్చ వచ్చెదా
 జనుమని వీడుకొల్పి నృపచంద్రుఁడు మానస ముత్సహించఁగఁ. ౧౪

వ. అంతఁ గృష్ణచతుర్దశి వచ్చినం దద్రాత్రి సమయంబున. ౧౫

క. నీలాంకితఘోషణములు, నీలాగున లేవనములు నీలాంబరముల్
 నీలోత్పలములు నిజదే, హాలంకారములు గాఁగ నతఁ యొక్కండఁ. ౧౬

సీ. కరవాలహస్తుఁ డై పురము వెప్పడి నీరభావంబుతోఁ బూర్వభాగమునను
 దాకినీచండ తాండవసముద్దండంబు ఘూకఘూత్తానాది ఘోరకదము
 సంహృతశనదాహసమయసముజ్జ్వలచ్ఛటచటధ్వనివహ్ని సంకులంబు
 సకుటుంబవృద్ధజంబుకభీషణాక్రోశ సంతతబహి తా శా. త. ౧౭

*నాదాఁపుటమునకు మెచ్చినదానికి వచ్చి వదిలి పోవడం.

కర్పరాస్థిశూలకం కాశన్యకపాల, దారుణంబు భూతకారణంబు

నాగభయగనంబునకు నాస్పదం బైన, యాశ్మశానభూమి కరిగి యచట.

క. వటతరువుక్రింద ననలో, త్తట మగు గుండంబుపొంతఁ దవపొ గని యే

మట పనివంపుము నావ్రుడు, భటభావముఁ బొగడి కార్యవరుఁడైయతఁడు.

వ. ఇచటికిఁ గ్రోశమాత్రమున న్నొక్కశిశుశాశ్మతం బున్నది యందు కిలగున్నం
డగు బేతాళుండున్నచాఁ దత్సం గొంచు ర మ్మతంబు మాంసంబునం గాని
రాఁ డని నందిన నట చని యనేకనిరూగభుజుగ పిశాచ బ్రహ్మరాక్షస
నతతని నానం బగు నమ్మహానుషీగురంబు డగ్గతి తదీయశాఖావర్తనన
తచరణుడు నవలంబమానహస్తంబు ను నధోముముడు ను నగు నాహత
ప్రముఖుం జూచి.

౧౯

నీ తరువ్నెక్కి కాళులతగు లూక్కునంతలోఁ జేతులుచట్టినం జేతు లూప్పి,
మఱియుఁ గాళు బట్టి మొహవెట్టి నాతనిమెడమీఁదనిచుకొనిపుడమి కుఱికి
బంటున కుచిత మా పనికి బంపక భిక్షుకుండు పీచుఁగుమోఁగఁగోరిననిచె
ననిదూఱఁగాఁ బిశాచాగ్రేసరుండు మీఁది కెగసి యెప్పటియట్లతగిలియుండె
భూవరుండు మోసపోయితి నని లాను, మీఁది కేగి వీఁపుమీఁదఁ జెట్టి
కొనుచు డగ్గి యేసియు ను బల్ల నోడుచుఁ, గదలివచ్చెఁగార్యకారవమున.

క. ఆయెడ బేతాళుండు జన, నాయకుఁ బరికించి వేడి నగవర భార

వ్యాయామము మఱచి సుఖో, పాదంబునఁ దెరువు జరుగునని కథఁజెప్పె.

వ. అది యెట్లనిన.

౨౦

గీ. అఖలలోకవిదిత మైన కాశీపురం, బునఁ బతాపముకుటుఁ డనఁగ రాజు
కలఁడు వాని కిష్టకాంత సోమప్రభ, యనఁగఁ గలదు పేరు సాగముగను.

క. ఆదంవతులకు సుతుండు ప్ర, మోదాకృతిఁ బుట్టి వజ్రముకుటుఁ డనంగా
మేదినిఁ బరఁగుచు నెన్నఁగ, శ్రీదనరారంగ మరునిచెలుపు వహించె.

౨౧

క. ఆ రాజసుతుండు బుద్ధిగ, రీరుండచును త్రిసుతుండు ప్రియశఖుఁడుగ నా
నాహపవినోదముల వి, హారంబులు సలుపుచు స్వహావ్యసనం దై.

౨౨

ఉ. ఇష్టసఖుండుఁ దా నడవికేగి మృగంబుల పేటలాడుచుం

గ్నివృశరీరుండై కొలని క్రేవ జలార్థము చేరి కన్యకా

సృష్టికి నాద్యలో యనెడు చెల్వలు*గొల్వఁగఁ దారకాంతర

స్పృహమాంశురేఖ కిది సాటియనం బొడఁగాంచె నొక్కతె.

౨౩

*గొల్వగ నొప్పునం గళా, స్పృహమాంశురేఖకిది సాటియనందగు కొమ్మఁ గన్గొనె.

చ. అనువుగ బాహుతోచనకుచాన్లకళ స్థానివచ్చినారు తెం
డని బిసమీనచక్రవలినాఘగు సీత్యను ముంచి వచ్చి శో
ధన మొనరించి చేకొను విధంబున నంబురుహాకరంబు పొం
*తను విహరించు బాలికయు ధారుణిరాధతనూజుఁ జూచినన్. ౨౭

క. ఇరువురచూపుల మననుఁడు, శరములుగాఁజేసి పులకసముదయ మొదవన్
నరి నయ్యిరువురమనములఁ, గరఁగించె ప్రేమరసము గడలుకొనంగన్.

ఉ. అంబురుహాక్షి యప్పుడు ప్రియుంబున నొడలగల్వప్రాంతగ
ర్ణంబునఁ జేర్చి, దంతశిఖరంబుల ఘట్టనచేసి, పాదప
ద్మంబునఁ బెట్టి, వక్షమున దాపి, మనోగతి లక్షణాంబు న
క్రమంబునఁ దోచకుండఁ, జెరికజ్జెలు గొల్పంగ నేగ నూరికిన్. ౨౯

క. ఇటనాతురుఁడై నజ్జము, కుటుంబు ప్రి గుఁబుఁడు దక్కుఁగొల్పిఁగఁబురికా
దట నరుదెంచియు నొకచెఱ, గట నుండెఱ దెలియరాని ప్రకనుబేటమునన్.

వ. ఇట్లాకన్నియ నానుగ్రామ జన్మప్రేమాతిశయంబు లెఱుంగమి మిగులఁ బొగు
లుచు దాని తగులు వగల నొగులు చున్న రాజకుమారుం దెలువకుండుట
బుద్ధిగా దని బుద్ధిశరీరుండు డగ్గటి నీ కింతచింతయేల విను మాకోమలి తల
మీఁదియుత్పలంబు కన్దంబున జేర్చుకొనుట కర్హోత్పలుం డగురాజుగలఁ,
డది దంతఘట్టతంబు సేయుట దంతఘట్టకుం డను దష్టంత్రి గలం, డది పద
పద్మాంబున మోపుటం బేరు వద్దావతి యగు, నది హృదయాంబున నత్తుట
సీవ హృదయోత్పరుండు, నని సూచించె నప్పుడే నిశ్చయించితి నాకర్హోత్ప
లుండు ప్రకుంతలదేశం బేలుచుండు నని వినుము. 30

ఉ. ఆతనిమూత్రికూతు ధవడంగనగా నొనరించువాఁడ ర
వ్వా తలపోత తల యని మానవనాథతనూజుఁ గొంచు న
స్వీతనిగూఢ వేషముల నేగుచుఁ గాంతలకంబు చేరి మా
¹గ్రాతిథివృత్తి నొక్కతె గృహంబున నిల్చి యరుకఘ్రాంబునన్. 3౨

సీ. ఈపురం బేలురా జెవ్వఁ డాతని మంత్రియెవ్వఁ డాతనికూతు రెవ్వరొక్కా
యితయు నెఱుంగుదువే యని యడిగిన నుర్రీశ్వరుండు కర్హోత్పలుండు
తన్నాత్రివర్యుండు దంతఘట్టకుండు తత్తనయ వద్దావతి యనఁగఁ గలదు
దానికి నే నిష్ఠదాసి నై వర్తింతు నని యడి చెప్పిన నాత్మఁ బొంగి

*శనివిచయస్స బాలికయు. †కనుజరమునన్ ‡కలింగదేశం §నేగకలింగపురంబుసాచ్చి
¹గ్రాతురవృత్తి.

మంత్రిపుత్రుడు తనమూట నిక్కువమైన, నతని నూత్రుణిచి యదియ యటకు దూతిగాఁగ మొదలుదొరకొని తమరాక, చెప్పిపుచ్చి రపుడు చెలియకడకు.

క. అది చని యొక రాకొమరుడు, సువతీ సీతలఁ పెరింగి † సుగుణత యొందం గదియఁ జనుదెంచి సన్నద, మొదవఁగ నాయుట విడిసి యున్నాఁ డనినఁ.

వ. అది విని గూఢభీవం బేర్పడకుండ దానిని భర్జించి రోషమివంబునం గర్హ్య ర మలయజ సాంద్రంబు లగు రెండుచేతుల దాని రెండుచెక్కులం దనపది వ్రేల్చి నంట ప్రేసిన నది ఖన్నవటనయై తిరిగి చనుదెంచి తత్త్వతాపమానంబు నూపిన నారాకొమరుం డంక నాశతే దని యుప్పురనినం దత్సహచరుం డగు బుద్ధిశరీరుం డిట్లనియె.

3౧

సీ. చింతింప కీఁక దీసి చెక్కిల్ దెల్లని పదిరేఖలుగ వ్రేసి వంపు టరయ , నిదిశుక్లపక్ష మీపదిదినంబులఁ బుచ్చి ర మ్మని చెప్పట నమ్ము మనుచుఁ దెలిపి యాపదిదినంబులఁ బుచ్చి యాదాసఁ బ్రార్థించి యెప్పటియట్లు వనుప నది తొంటి క్రియ మాటలాడఁగాఁ గుంకుమనూతెడి సఖఁ బిల్చినోమిఁద దీని నడుపు మనుచుఁదెగి మూఁడువ్రేల్చవ్రే, యించి వెడలనడిచెవంచనమున మగిడివచ్చి కుంకుమద్రవాంకితములొ, పెట్టు సూపె నది యభీష్టమమర. 3౨

గీ. చూచి యాసతమిఁజాకురుఁబొందుచు, చచ్చుటొప్పు ననుచు వెచ్చనూర్పు వజ్రముకులుఁ బొగల వల దని తల్పిఖుఁ, దాసగలుగఁ దెలిపి దాసిఁ బిలిచి.

వ. ఆకిన్నియ రజస్వల యె యుండంబోలుఁ గావున నెట్టగా సీమూఁడు వ్రేల్చి వ్రేయించి త్రలం చ సీమూఁడు దినంబులుం గడపి యింక నొక్కతోయంబె యరుగవలయు నని వేడుకొనిన నది యుం గ్రమంబున నాలుగవనాఁడు కన్యకాసాధంబునకుం జని మగిడి వచ్చి.

3౩

మ. నగుమో మొప్పుఁగ నేటిమాట ఓనుచు న్నన్నాదరింపంగ నే నుఁగు తిద్వళి మదంబు కంబము వెని న్నుగ్రాడి యెఱెంచిన న్నొగసాల న్పడలంగరా దనుచు సంభోజాక్షి పీఠంబుపై డిగజాట న్ననుఁ ద్రాటఁ గట్టి ఓడిచెఁ డెదంబు బిట్టల్లఁగాఁ.

3౪

క. అనవుడు తన్నార్చబునఁ, జనుదెస్తును టయ్యె ననుచు జనపతిసుతునిం గొనిచని యాపిఠిముపై, నసిపె నతని మీఁదివార లటు చేఁదుకొనఁ.

౪౦

† సుందరి మొదవఁ - సుగుణతనమునఁ. ‡ మృక్కుచుఁ బొక్కుచు.

కా. ఆపాధాతరసీభ రత్నమయవర్ణంకంబువై నుండి త

ద్వాసీలోకకృత్తోఽచారుః డిగుమం బాంబూల పుష్పాను ఖ
ల్లాసం బంది చెలంగి కైకొనుచు బాల నిర్గుణదేవత బరీ
హాసోక్తిం బరిశించి రాకొమారుఁ డేకాంతంబునం బ్రోడెను.

౪౧

క. తలఁపుచకలతొగము నగ్గల మగుతమకిరణ శాలం గోంగిలు సిడి మైఁ
బులకలుమొలవగఁదలకొని, చులుకగరతసాధుమఁచపులుచూపుచుఁగ వనెన్.

ఉ. ఈగతిఁ బెక్కునాళ్ళు సుఖయిఁచుచు నుండి నిదేశ భూమిలో
నేగతి నున్నతాఁడొ తన యిష్టస్థులు డని యిచ్చులోనఁ జిం
తాగతుఁడైన దీనికిఁ గతం బిట నేటిది చుప్పు మన్న నా
త్తాగమనంబుఁ దన్నతియు నాతని యున్నియఁ జెప్పెనేర్పడన్.

౪౩

క. అది విని నీకాపుఁగు నా, పృథయస్థితి మెఱుంగు బాణఁ డీక్షియ దాసీ
సదనమున నొగులుచుండఁగ, నది యేలా చెప్ప నాతఁ డాపుఁడు గాఁడా.

క. ఆతనికి పం దొనరింపం, జతుగుండు నను మెచ్చుఁ బాయసమఁ బక్కాన్నా
స్వితముగఘృతముంగొనిచని, యతిముదమనఁబెట్టియింటికరు దెప్పునుచున్.

సీ. ఆపదార్థములు రయమున సమకూర్చి యాత్రాడఁవెంటనే యనుప నతఁడు
చనిదాసిగృహమునఁదనయిచ్చుఁగుఁగాంచి బాలిక యిదె కందువనిచె ననిన
నకట నాయుస్సెఁ జెప్పక యుండవైతివి లమఘూఁది చిత్రంబు దరలుఁ గాన
సతు లిప్పుచెలికాస సైతురె నాకును విషమువె ట్టిది దొడ్డి విందువనిచె
జాడుమనుచునతఁడెనునకంబునకుఁబెట్టె, నదియుఁదినుటతడవెయవనిఁగూలె
నదిరివారిచిత్ర మెఱిగి వర్తిం చెడు, వారికేల కీడు పచ్చునురక.

౪౬

వ. ఇట్లు దృష్టాంతంబు చూపి నీవింక గూఢంబున నేగి యతనికి భోజనంబు
వెట్టితి నని చెప్పి మధుపానమత్ర యగు నమృతకాశినికి లోదొడ గోరు
నాట మూఁడు పోటులు వరుసం బొడిచి పాదభూషణము గొని రమ్మిటఁ
గార్యంబు చూచుకొండ మని యనిపిన నతంబు సని యాక్రమం బొనరించి
యందియఁ గొని వచ్చిన.

౪౭

ఉ. అక్కడ మాని తత్పురి యుపాంతమున స్థనంబులోన గో
రిక్కుండు మీననాథుండు ధరం జరియించుచు విశ్రమార్థ మై
యొకడ నిల్చినారొ యన నిద్దఱు నుద్ధతి సిద్ధపేషులై
యొకమతంబు గట్టకొని యుండిరి శూలము కేలఁ గ్రాలఁగన్.

౪౮

- క. ఒకనాఁ డటు కర్ణోత్పలు,నికొడుకు మృతుఁడైన నెఱిగి నీతివిడుఁడుమం
త్రికుమారుఁడు నృపసుతుచే,తికి నూపుర మిచ్చి సంతఁ ద్రిప్పఁగఁబనిచెన్.
- క. అమైద నని చూపుము తెగ, నమ్మకు మఱి దీనిజాడ లడిగిన నీచి
తమ్మునఁ గలఁగక నాకీ, సొమ్మిచ్చెను గురుఁడటంచుఁ జాపుము నన్నున్.
- సీ. అనవుడు నాఁగాక యని పురంబున కేగి యంగడి నమ్మజూపంగ నొకతె
మనపాప సొమ్మని మంత్రికిఁ జెప్పిన నాతఁడు సొమ్ముతో నతనిఁ బట్టి
పృథివీశుముందఱఁ జెట్టినఁ గలుషించి చెప్పరా యిది యెట్లు చేరె ననిన
నే మ్రుచ్చుఁగాను మీ కీజాడఁ జెప్పెద బంటుల నా వెంటఁ బనుపు మనుచుఁ
గొందఱారెకులను దోడ కొనుచువచ్చి, నాకుసొమ్మిచ్చెనీగురునాథుఁడనుచుఁ
జూప వారలుమదిఁ గడఁజొద్యమంది,యట్టి వేషంబునకుఁ శంకయుబునొంది.
- క. ఓగురునాయక యీ సొమ్మేగతి నినుఁ జేరెఁ జెప్పనేతె మ్మనినఁ
జోగులము మేము మాకట, రాఁగూడదు గాన రాజు రమ్మనుఁ డిటుకున్.
- క. అతనికిఁ జెప్పెద మనవుడు, నతివేగమ యేగి వార లటు వినిపించు
క్షితిపతియును మతి నతిని, స్థితుఁడై చను దెంచి కపటసిద్ధనిమ్రాలన్.
- క. వినతుఁడై యున్న యాతని, గనుఁగొని నీవీట దంతఘట్టకుసుత డా
కిని యె యీమసనములో, నను రాత్రులు దిరుగు నది దిగంబర యగుచున్.
- క. ఈరాత్రి నీకుమారుని, మారిమసఁగినట్లు చంపి మలయఁగ నేనా
ఘోరాతిఘోలనిహతిఁద,దూరుస్థలి నొంది చరణ మొడియుఁగ నెగనెన్.
- క. కాలు విదిర్చిన నందియ, కీలెడలిసఁ బుచ్చుకొంటి క్షితినాయక యే
స్త్రీలను జంపరు గావున, నాలలనను వెడలననుపు మంతియ చాలున్. ౧౬
- క. అనవుడు వెరఁగంది భయం,బున మంత్రితనూజసౌధమున కంగనలం
బనిచి తొడవైఁ ద్రిశూలం, బునఁ బొడిచిన యట్టులున్న*పాటులుదెలిసెన్.
- గీ. తెలిసి శోకరోషకలుషుండై యారాజు, మగిడి పురికి నేగి మంత్రికూఁతు
దయ్యమనుచు బ్రజలుదలఁకఁగా వెడలఁగొట్టించెఁజూడనిదికడెందియనుచు.
- కా. ఆకన్యామని దుఃఖమూలమునఁ బ్రాణాంత్యంబు చింతింపఁగా
నాకాశీపురరాజపుత్రకుఁడు వ్యక్తాకారుడై తనన
శ్లోకం బార్చుచు †వెడ్డుజోగిఁ దనయిష్టంబుగా నెఱింగించి య
స్తోకం బొ నిజరాజ్యముం దెలుపుచుం దోడ్పాంచు నేగం బ్రియన్. ౧౭

*భూపతిదెలిసెన్ †వెడ్డుజోగి.

- క. తదనంతరంబ యొక నాల్గుదినములకు దంతపుట్టకుండు నతియును దా
మదిఁ *గూఁతుశోకదహనము, పొదివినఁబర శోకమునకుఁబోయెం బెలుచన్.
- క. ఆపాకము గడవటఁ గా, శీఘ్రపుత్రుండో యతనిచెలికాఁడో యీ
భూపాలుఁడో వీరలలో, నేపురుషుఁ డొందుఁ జెప్ప మెఱిఁగినకొలఁదిన్.
- సీ. ఎఱిఁగి చెప్పకయున్న నిప్పుడే నీతల పదివ్రక్కలై పడు నిది నిజంబు
కావునఁ జెప్పమా నావుడు నిక నూరకుంట మోసం బని యుర్వినిభుండు
కామాతురుం డొచుఁ బ్రేమరాకొమరుండు తనపనిఁగాఁజేసికొనుటతగవు
సచివసూనుండు నిజస్వామి కార్యమునకు మర్తంబునీయుట ధర్మపథము
తలవరులచేత వానివర్తనము లెల్ల, మొదలఁచెలియక యదినిజంబుగఁదలంచి
చేసెఁగావునదుఃఖించెందుఁ బ్రభుని, రాష్ట్రకృత మైనపాపంబురాజుఁబొందు.
- క. అనవుడు బేతాళుండు నె, మ్మనమునఁ గొనియాడి యతని మానత్యాగం
బున నిలువక యెగసి రయం, బునఁ జని తరుశాఖఁ దగిలెఁ బూర్వస్థితితోన్.
- వ. ఇట్లు విడిపించుకొని పోయిన. ౬౪
- క. ఆనరవతి క్రమ్మటఁ జని, పీచుగు క్రియ వీఁపురూఁదఁ బెట్టుకొని చనం
గా నొకకథనెపమున న, మ్మానము విడిపించి యతఁడు మగుడం బాతెన్.
- వ. ఇట్లు మొదలికథంబోలె సారెసారెకుం గథలు చెప్పి మఱుంగులైన సదుత్త
రంబు లందుచుం బరికించుచు నిరుపదియేనుమాటులుదాఁక రాకపోకలనల
యించి యతనివివేకంబునకు స్థిరోద్యోగంబునకుం బరిణమించి బేతాళుండు
మే లొనగూర్చుం దలంచి. ౬౬
- క. నరనాథ సర్వలక్షణ, పరిపూర్ణుడ వంచు నిన్ను బలిసేయ మదిం
బరికించి కవటభీతుకుఁ, డరుదుగ ననుఁ దోడితేర ననువుట గంటే. ౬౭
- గీ. నన్నుఁగొంచు నేగ నిన్నునుసాష్టాంగ, మెఱుంగుమనినమ్రొక్క నెఱుంగఁదొల్లి
నేఁడు నిన్నుఁ జూచి నేర్చెద నిప్పుడ, మ్రొక్కిచూపు మనుము మోసపోక.
- క. ఇటు మ్రొక్కుమనుచుఁ జాఁగినఁ, దలుకున నడిదమున వాని తల ద్రొంచి నము
త్తట మగు ననలములో నొ, క్కట వైపుము సిద్ధులెల్ల గగతిపడునీకున్.
- చ. అనవుడు నట్ల యియ్యకొని యాతని మూఁపునఁ బెట్టుకొంచు దె
చ్చిన మది మెచ్చి వాఁడు మును నెప్పిన రీతిని మ్రొక్కుమన్న నే

రనిక్రియఁబల్లిన న్నటి ధరం బ్రణమిల్లిన చానిమ స్రవం

బనువునఁ ద్రెంచి పావకున కాహుతిగా నొనరించి సిద్ధుఁ డై.

20

గీ. ఆత్మరక్షణాధ్యుఁ డగువాని నటువేల్పు, నంత హతనాథుఁ డతని మెచ్చి
యెప్పుడైనఁ దలఁపు మేవచ్చి నిల్చెద, సిద్ధు లెరిమిదియును జెందుననియె.

క. సుర లటు పేర్లొని విద్యాధరరాజ్యము గలుగనొసఁగి తద్గుణముల క
చ్చెరు వందుచు నేగిరి భూవరుఁడును బేతాళునఁబి వచ్చె బురికిక.*

శా. ఈసామర్థ్యము నేర్పుఁ దెంపు నణిమాధీశత్వము న్లేక నీ
కీసింహాసన మెట్లు పాన మదిలో నీక్షిపు మా యన్న ను
ల్లానం బెల్లఁ దొఱంగి తద్గుణగణాఘాతము డాచు ల
జ్ఞానంగవ్యథఁ గ్రమ్ము జనియె భోజిత్వాఘాతం పిటికిక.

23

— ముప్పది రెండవబామ్మకథ. —

క. తదనంతరంబ యా ముప్పది రెండవబామ్మయెనఁ బడ మిడు మని స
మ్మదమున నిఁకఁబల్తెచునని, చుదిలోపలఁదలఁచియతఁడుమఱునాఁడెలమిక.

క. సన్ననివృద్ధయా రాధితఁ, జన్మూర్తిఁ గృపావిశేషు శేషభరణు
న్న న్నగమదగజశేసరి, జన్మజ రామృత్యురహితు సర్వేశ్వరునిక.

24

క. డెందంబునఁ దలఁపుచు నం, క్రందనమణిపీఠ మెక్కుఁ గడఁగెనునడ నా
కందువ నిలిచిన బామ్మ వే, నం దిన్నని నగపుతోడ జనపతిఁ బలికెక.

25

చ. నలదననేల యిట్టి దురవస్థలఁ బొందఁగనేల నీకు భూ
తలమున విక్రమార్కుగతి ధర్మము సత్యము సాహసంబు ని
శ్చలముగ నిల్పలేని మనుజ ప్రభుఁ డీదెస మెట్టఁజూచినం
దలఁపులు నిష్కలంబు లగుఁ దత్త్వ మెఱుంగని బుద్ధి నిన్నిటక.

26

చ. అతని గుణక్రమం బెఱుంగు మయ్య భుజాబలభీమసేనుఁ డా
తతరణకౌశలార్జునుఁడు ధర్మయుధిష్ఠిరుఁ డార్తరక్షణా
చ్యుతుఁడు కృపాదిలీపుఁ డాసూదనభార్గవుఁ డర్థబోధనా
కృతి విభవామరేంద్రుఁ డనఁగా నతఁ డజ్జయినీపురంబునక.

27

చ. క్రతువు లనేకము ల్పడిపి గౌరవ మేర్పడ నుర్వి సప్రసం
తతులును నిల్పి వేదనినదంబులు విప్రగృహంబులందు నం

* ఈకందమునకు మాఱుగా, వ. అనిన నట్ల విక్రమార్కుండు సుకల్పసిద్ధుండయ్యెగావున-
అని యొక ప్రతిలోఁ గలదు.

తతముఁ జెలంగ దీను లతిదానముల న్నగడంగ ధర్మసం

గతి మెఱయించె రాజసృకారము లెవ్వముఁ జెందకుండఁగన్. ౭౯

చ. కటపులపే రడంచి యుదకంబుల నెప్పుడు నర్జవాక్పతిం

జెఱుపులు నిండియుండఁ దమసీమలఁ దప్పక నాల్గుజాతులుం

దటచుగ ధర్మము ల్పెఱవఁ*దస్తరజాయల నప్రనుశ్చత

న్యైతయఁగనీక సజ్జనులు మెచ్చుఁగ శాశ్వతక్షీరీకాముఁ డై. ౮౦

ఉ. అంబుజవిత్త్రు నంశ మని యార్జులు సన్నుతి సేయఁగా సము

ద్రంబులు నాల్గుమేర లగు ధారుణి యంతయు నేలుచుం బ్రతా

పంబున రాజు లెల్లఁ దన పంపు చరింపుచుఁ గొల్వఁ గార్యఖ

డ్గంబుల వైరులం దునిమె గట్టిగ సత్యము నిల్పుకోరికన్. ౮౧

సీ. సత్త్వంబుననె మహాశ్చర్యంబుగా గెల్చి వసుధేశులను వాల్చవశులఁ జేసి

వరరత్నకనకాది వస్తువు లన్నియుఁ దనసొమ్ముగాఁ జేసికొని యతండు

హయమేధములు మొదలైన యాగములందుఁగూడి దేవతలెల్లదోడుపడఁగ

బడుగులు వేడినఁ బ్రాణంబు లైనను వంచింప కొనఁగెడు స్రవము వట్టి

సర్వదిక్తులందుఁ జాటించి యథులఁ, గూడఁ దిగిచి వారు గోరినట్లు

యూళ్ళు నర్థమును యథోచితంబుగ నిచ్చి, శాసనంబుగాఁగ శక మొనర్చె.

వ. భువిలో నభూతపూర్వంబు నద్భుతంబు నగుకృత్యంబు శకం బనంబడుఁ

దొల్లి జరుగు శ్రీరామశకంబు యుధిష్ఠిరశకంబు నణచి నిజశకంబు నిల్పిన

నందానందాది సంవత్సరాద్యమున విక్రమానర్తశకంబు చతుర్వక్షజ్యోతి

శ్శాస్త్రుగతిప్రవర్తకం బయ్యె ౮౩

గీ. నమమ శాలివాహనశకంబు గలిగియుఁ, జెడక యుత్తరమునఁ బుడమిలోన

నెన్నిచూడఁ బదియు నెనిమిదివేలేడు, లతనిశకము రూఢివలరఁగలదు. ౮౪

క. ఈపాటి మహిమ గుణములు, నీపాలం గలిగె నేని నేఁ డెక్కు వృథా

టోపంబులు వల దని యో, త్ప్రపాలక నిన్ను మాన్పఁ జలమో ఫలమో.

క. అని చెప్పి మఱియు నాతని, మన మలరఁగఁ బలికె నిన్నిమ టులు మానే

ర్చున నతనిమహిమకొలది, దస్వసిపించితి మింతెకాక నీవల్పుడవా.

క. సరనారాయణులనఁగాఁ, బరఁగెడు హరిమూర్తు లుద్వి ఘ్నానదామో

దరులై పుట్టిరి నాఁ డా, నరుఁ డత డై పుట్టి నాఁడు సరవరతిలకా. ౮౭

* దస్తరజాయం శి వినిపించినంతసేపు.

- క. ఈకలియుగమున విద్యల, కేకడ జేవట్టు లేమి యెఱిగి పలికి వా
ణీకామిని వినిపించిన, నాకమలభవుండు సెప్పె నచ్యుతుతోడన్. ౮౮
- *గీ. అచ్యుతుండువిద్యలైశ్వర్యమునఁగాని, మెఱయవనుచుఁజెప్పి యెఱుకఁగలుగ
నరుని బుట్టఁ బంచె నరపతిత్వము గోరి, యతఁడు నవని నీవయై జనించె.
- క. నరునకు నారాయణునకు, నరయఁగ భేదంబు లేకు హరి యొక్కఁడు న
య్యిరువురూ పగుఁ గావున, వెరవుగఁ బరికింప నీవ విష్ణుఁడ వనఱు.
- క. ఈపుణ్యుని నినుఁ జూచిన, శాపావధి గలిగెఁ గల్గెమఁ బడఁగెఁ గుభో
ద్దీపక ! “నావిష్ణుః పృథివీకలి” యనుకీర్తి నీకు విహితం బయ్యెన్. ౯౦
- చ. అన విని చోద్యమంది వసుధాధిపుఁ డప్పటి శాపకారణం
బానరఁగఁ జెప్పు మెవ్వ రని యుత్సుకుఁడై తను వేడినం గ్రమం
బున నది క్రమ్ముటం బలికె భోజనృపాలక ! పార్వతీసఖీ
జనులము నేము దేని కనుసన్నల డగ్గటి కొల్టు మెప్పుడున్. ౯౨
- క. ఒకనాఁ డేమును నయ్యంబికయును విశ్రాంతి కేగి శుకపీకభ్రమంగ
ప్రకరపరితోషకర మగు, నొకవనమున విరులు గోయుచున్నడ వేడ్తన్.
- సీ. కన్నుల విని గాలిఁ జెన్నొందు నందియ యడుగుఁదమ్మికి బెడఁగడరఁజేయ
నందిని నులికించు వెందోలు వఱొంబట్టుకైవడి నునుపారఁ గాసెనోసి
తలఁచినయంత నె వలపులఁ దలకొల్పు వెలిపూత మేనెల్లఁ గలయఁబూసి
జక్తవకవ శెదురెప్పుడో రేవెలుఁ గెలమితో జడలపై వెలుఁగుచుండ
విసముమెడనుండియునుదీప్తి వెలికిఁదోఁపఁ, గేలశూలంబుఘణిపతిలీల మెఱయ
మిండజంగ మైయామంచుఁగొండకూతు, నెదుటికరు దెంచెమ్ముక్తంటిచదురులాడు
- క. ఆచందము గనుపట్టం, జూచిన యావేశ మనసిజుఁడు మమ్ముఁ దెగం
జూచి తనకమ్మఁదూపుల, మాచిత్తములెల్లఁ గరఁచె మానము లెడలన్.
- క. పులకించెఁ జెక్తు లలికం, బుల శేఁజెను రొత్తై నధరముల నద రొదవో
వలువల గనయము లూడెం, †బలుకమఱచియుఁటిమేము ప్రతిమలమూడ్చిన్.
- క. అతటి నయ్యంబిక మా, చేతోగతు లెఱిగి కనలి చెలిమికి వెలిగా
భూతలమునఁ ‡బుత్తటై లై, చైతన్యము లుడుగుఁ డనుచు శాపంబిచ్చెన్.

* అచ్యుతుండ విద్యలైశ్వర్యమునఁగాని, మెఱయవనుచుఁ జెప్పి యెఱుకఁగలిగి
యవనిబుట్టఁబంచె నాహరియపుడు నీ, వైజనించినాఁ డవనిపాల.

‡ దీప్తి † బలుకమ్మఱచుంటిమేము ‡ బుత్తికలై.

ఉ. ఆక్రియ శాప మిచ్చిన భయంబున నందఱ మూర్త లజ్జ ర
 యాక్రియని పాత ముడుగంబు కైవడిఁ గామనిసి, యో
 పక్రమ మానసం దెలిసి పార్వతికిం బ్రణమిల్లి తల్లి మా
 కేక్రియ శాపమోక్ష మగు నింత దలంచుట మూర్తృకృత్యమే! ౯౮

మ. అనుచుం బ్రార్థన చేసిన న్విని కృపాయత్తాత్మయై మీరు కాం
 చనపాంచాలికలై జనించుఁ డొక ప్రస్తావంబునం బుణ్యవ
 ర్తనునిం జెప్పఁగ వాక్యసిద్ధి యగుఁ దత్తాలంబు మీ శాపమో
 చనమోఁ బొందని వీడుకొల్పిన మనస్థావంబునం బిచ్చుట. ౯౯

వ. ఒక్కమాతే భూలోకంబునకు రానోడి, మానంప్రార్థన ఏకైకార్థనిర్మితం బగు
 నయ్యింద్రసింహాసనంబున నట్లుండి వదంపడి భూమికి వచ్చి యాశుత్తమ
 సాయకు గుణకథనార్థ మై నిన్నిన్ని మాటులు వారిందితిమి. నాపేరు శృం
 గారతిలక యనం బరఁగు, వీరలు జయయు ను, విజయయు, మలయావ
 తియు, ననంగసంజీవనియు ను, గంధర్వసేన యుఁ, బ్రభావతియు, సుప్ర
 భయు, సంభోగనిధియు, సుభద్రయుఁ, జన్మిక్రియు, గురంగనయనయు,
 ననంగధ్వజయు, నిందువదనయు, విలాసరసికయుఁ, గోమలియు, సౌందర్య
 వతియు, లావణ్యవతియు, లజ్జావతియు, నిందుమతియు, జనమోహినియును,
 విద్యాధరియు, హరిమధ్యయు, సుఖప్రదాయినియుఁ, బ్రబోధవతియు, మల
 యవతియు, హంసగమనయు, నంగసుందరియు, సుకేశియుఁ, జతురికయు,
 వామాంగియుఁ, దలోదరియు, *నను పేరులు గల వారని యెఱుంగు మిట్టి
 మేమును- ౧౦౦

క. బొమ్మల మై యామణిపీఠమ్మన బహుకాలముండి డస్పితి మని చి
 త్తమ్ములఁ బొగులఁగ మాభాగ్యమ్మున నీతోడ మాట లాడంగలిగె.

క. కష్టంబు వీడె నీకే, యిష్టం బది వేడు మిప్పు డిచ్చెద మనిన
 సాష్టాంగ మెరఁగి భోజుండు, హృష్టుండై పలికె వారిహృదయము లలర.

క. మీకృప సంపద లన్నియు, నా కుండగ నేమి సార్థనము భవదీయా
 లోకము గలిగెను బుణ్యశ్లోకుండ నైయుండఁ గంటి ణోకులు వొగడ.

క. అని వినయోక్తులు వలికినఁ, గొనియాడుచు నిలిచి రాజకుంజర నీచే
 సిన యుపకారమునకు నే, మని ప్రత్యుపకృతి యొనర్ప న్నగ్నము మాకు.

* మనోహరియు, మానవతియు, పద్మపాణియు, నీలవేణి, శుకవాణియు, పులివ్రోణియు,
 నిరుదయము నను పేరులు ప్రత్యంతరములలో నున్నవి. వీనింజేర్చిన కెని నకు మించినవి.

చ. సకలకళాప్రవీణుడవు సజ్జనరక్షణదక్షిణుడ వం
 ధకరిపుభక్తిశీలుడవు దానవిదోషిని సర్వభావభా
 వకుడవు విష్ణుమూర్తిని దివానిశము గనిపాతకార్థిగా
 యకనుతిశాలి పుర్వీవతి వల్పుడవా భువి భోజభూవరా! ౧౦౫

శా. నీ కేవాంఛయు లేకయున్న విను నూని నైవ్యం దీక్షించినక
 మాకిష్టంబు సరస్వతీవిభవ మామర్చ్యుండు వేదాండు, వా
 క్షౌఢుండై విలసిల్ల జేసెదము భూపాలాగ్రణి నీయశం
 బాకల్పంబుగ నొప్పుగాత జననోకానంద మై పూద్ర మై. ౧౦౬

సీ. కన్నులయ్యును బండికన్నులయ్యును జుద్రసూర్యులెవ్వనికడసాంపుగనిరి
 సుతుడయ్యురథముపై సూతుడయ్యును సురజ్యేష్ఠుడెవ్వనికడ శ్రేష్ఠుడయ్యు
 దల్పంబునయ్యు నాకల్పంబు నయ్యు నాగేంద్రుడెవ్వనికడ నెన్నబడియె
 బదమయ్యు మస్తకాస్పదమయ్యు నాకాశమధ్య మెవ్వనికడ మహిమకృత
 నట్టి యుభయమూర్తి హరిహరనాథుండు, దేవదేవుఁ డిష్టదైవ మగుచు
 నెరయఁ బ్రోచుఁగాత నీకొల్వవారల, భూజనేంద్రభూజభోజరాజ. ౧౦౭

క. మర్యాదలంబుగఁ గథ లీ, మర్యాద నివృత్తియట్టి మానవునకు నా
 దార్యంబును దెగువయుగాం, భీర్యమును బ్రియమునయముఁ బెంపునసించుక
 మ. అని దీనించి యుమాఁజుజనులు దివ్యాకారసంపత్తి సాం
 పున నాకాశమున నైఋంగులక్రియం బొల్పరునుల్లాసనం
 జసితప్రాధవచోఁలాసముల నాశ్చర్యంబు రెట్టింప నా
 జనులెల్లం దముఁ జూడఁగాఁ జనిరి భోజశ్రేష్ఠు నగ్గించుచుక. ౧౦౮

శా. భోజేంద్రుండును నైక్తరామి హృదయాంభోజంబులోఁ గాంచి ని
 ర్వాజు బైవిలసిల్లు యత్నమున ఓదృతనిధి దానిపైఁ
 దేజోమూర్తిఁ ద్రిలోకపంధ్యుని *మహాదేవు న్నను న్నిల్పి త
 త్పూజాలబ్ధ వరప్రసాదమహిమ భూమండలం బేలఁగక. ౧౦౯

శా. సద్యోనిర్ణయ నాదులు సురసులు †సంగీతకావ్యక్రియా
 విద్యావంతు లనంతకీర్తిరచ నావిజ్ఞానులు సురస్వం
 వద్యోగ ప్రథమానకీర్తియుతులు స్థానూనునోరంజనా
 మౌద్యాకారులుఁ బుణ్యవర్తనులు నై యేపారి రుక్మీజనుల్. ౧౧౦

* మహాదేవునిపేరు. మహాదేవుం దగన్నిల్పి † సంగీతకావ్యక్రియా.

- మ. అశుచం జెప్పిన నద్రజాత మిగులకా మర్నించి యోదేవ యే
నును బూర్వంబునఁ గొంత పంటిఁ బడవ న్నుత్పప్రసంగంబున
న్విననింపాగతి నేఁడు విసరముగా వింటి న్నహాపరుఁ డా
తనిపామర్థము నీప్రసాదమునఁ జిత్రం బయ్యె మృత్యుంజయూ. ౧౧౨
- క. *నాకోరిన కథలెల్లను, నేకతమునఁ దెలియ నానతిచ్చితి దేవా
యీకలియుగవర్తంతం, బీకథలు ప్రసిద్ధి కైక్కు నిట నీకరుణకా. ౧౧౩
- మ. ఇదిని యారీతి నుమామహేశులకు సాంద్రానందసంధానమై
విననిం పై కవినిమిత్ర పృథ ను విద్యననానంద జే
వన మై పావన మై మహాసనకథాద్వాత్రింశి కర్ణామృతం
బన నెల్లప్పుడుఁ జెలుఁగాత భువిలో నాచంద్రతారార్థా మై ౧౧౪
- శా. అంభోరాశిజలప్రపూర్ణ బహృతివ్యాసకచిత్రాంబుజం
గుంభీసంభవముఖ్యసర్వముని వాగుంధిస్తుతారంభునికా
జంభారాతిసమీ హితాయ సమహాస్తంభాంతసంభూత సం
రంభాటోపవిదారితారివరుఁ బ్రహ్లాదప్రతిష్ఠాపరుకా. ౧౧౫
- శా. బాణాగారముఖాభిరక్షణగుణప్రార్థు యుద్ధకియా
క్షీణోపేంద్రసుహృత్వకృత్యుని దృఢాంగీకారసన్ధానిగీ
ర్వాణాధీశసమర్చితాంఘ్రియుగళు న్వామాంగపిన్యస్తక
ర్వాణీమగ్నమనోంబుజం ద్రిభువనావష్టంభునికా శంభునికా. ౧౧౬
- మాలిని. నవహేమకరజూటా నందితామర్త్యకూటా
జవనవృక్షభవ హా శింఖచక్రాంకి దేహా
ధవళినిజశరీరా దానవధ్వంసకారా
శివమురరిపురూపా శిష్టదృష్టస్వరూపా. ౧౧౭
- గద్యము. ఇదిరాయగజగంధవారణ వైరిమండిలిక భేకఘణీంద్ర వీర ఘోటవిభాళ
కలింగ దేశసింధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాట ద్రవి శాంధ్ర మహారాష్ట్ర
భూపాలరూపనూపురసుందరచరితారపింద సనదశ్రోలిపురవరాధీశ్వర వెల
నాటవృక్షీశ్వరరాజ్యసమఃధరణ శ్రీకొటపి వెన్నయామాత్య పాత్ర హరి
తనగోత్ర నెకలనుకపిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజ విరచితం బయిన
సింహాసనద్వాత్రింశికయనుకావ్య బునందు బేతాళహరణంబును, బద్ధావతి
యితిహాసంబును, పిత్రమార్దుని యష్టప్రసిద్ధిసంసిద్ధియుఁడన్నహాసమర్థంబును,
బొమ్మలకాపాగమనమోక్షప్రకారంబునుదదీయ నిజస్వరూపప్రాప్తియునన్నది
సర్వంబును ద్వాదశాశ్వాసము.
- తెల్లంగు విష్ణువిద్యాలయము**
* నాకోరిన కథలెల్లను, నేకతమునఁ దెలియ నానతిచ్చితి దేవా

